

Jaarverslag en jaarrekening 2016

GEMEENTE

OSS

Inhoudsopgave

Aanbiedingsbrief	4
Samenvattend financieel beeld	5
Leeswijzer	12
JAARVERSLAG	15
Financiën programma's in één oogopslag	16
Thema's	17
Kracht van de samenleving	18
(Regionale) samenwerking en netwerken	24
Programma's	29
Programma 1. Zorg en welzijn	30
Programma 2. Werk, inkomen en onderwijs	40
Programma 3. Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten	52
Programma 4. Veiligheid	61
Programma 5. Mobiliteit en openbare ruimte	69
Programma 6. Duurzaamheid, milieu en buitengebied	79
Programma 7. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen	88
Programma 8. Economie en vrije tijd	98
Programma 9. Bestuur, organisatie en dienstverlening	109
Programma 10. Financiën en belastingen	119
Paragrafen	126
Paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing	127
Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen	138
Paragraaf financiering	143
Paragraaf verbonden partijen	147
Paragraaf grondbeleid	165
Paragraaf lokale heffingen	178
Paragraaf bedrijfsvoering	181
Voortgangsrapportage Integraal Uitvoeringsprogramma (IUP) openbare ruimte	183
JAARREKENING	188
Programmarekening op hoofdlijnen	189
Cijfers per programma	190
Incidentele baten en lasten	192
Analyse rechtmatigheid	195
Bestemming rekeningresultaat	197
Balans en toelichting	201
Balans	202

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	206
Toelichting op de balans	211
Bijlage WNT	235
Sisa-bijlage	236
OVERIGE GEGEVENS	239
Controleverklaring	240
BIJLAGEN	244
Bijlage 1: Overzicht subsidies	245

Aanbiedingsbrief

Geachte leden van de gemeenteraad,

Halverwege deze bestuursperiode kunnen we zeggen: de uitvoering van onze topprioriteiten uit het coalitieakkoord 'Durven door te doen' is in volle gang. In dit jaarverslag en jaarrekening blikken we terug op wat we hebben bereikt, we laten zien welke activiteiten we in 2016 hebben uitgevoerd en wat dat financieel betekende.

Het grootste deel van de werkzaamheden liep volgens planning. Maar we kregen ook te maken met nieuwe, niet-voorspelde dossiers. Denk hierbij aan vluchtelingen, de V&D-locatie en de binnenstad, discussies rond de geitenhouderij, de mestfabriek, windenergie en bedrijventerreinen zoals Heesch-West. Deze dossiers vroegen veel aandacht: maatschappelijk en financieel, maar ook bestuurlijk en ambtelijk.

De opvang en huisvesting van vluchtelingen en statushouders is voor ons een speciaal aandachtspunt. Deze groepen hebben extra ondersteuning en aandacht nodig. We slagen er nu in om voldoende vergunninghouders te huisvesten en op te vangen in onze buurten. Vrijwilligerswerk is hierbij enorm belangrijk; ook om de burens en de rest van de omgeving bij de huisvesting te betrekken.

In deze voorbeelden zien we ook iets belangrijks over de Osse manier van werken: Netwerken, samenwerken, gebruik maken van de kracht van Oss. Ook verderop zien we daar voorbeelden van.

Het jaar 2016 hebben we financieel positief afgesloten. Dit positieve resultaat willen we in 2017 onder andere inzetten voor de transformatieagenda jeugd en een impuls voor beschermd wonen zodat we kunnen blijven investeren in het sociaal domein. Daarnaast gebruiken we het positieve resultaat om onze algemene reserve aan te vullen om te zorgen dat deze aan de minimale norm blijft voldoen.

In 2017 blijven we inzetten op deze prioriteiten. In de kadernota en programmabegroting 2018-2021 komen we hier op terug. We laten zien hoe we onze ambities uit 'Durven door te doen' blijven verwezenlijken.

Burgemeester en wethouders van Oss.

De secretaris,
drs. M.J.H. van Schaijk

De burgemeester,
drs. W.J.L. Buijs-Glaudemans

Samenvattend financieel beeld

Inleiding

Voor u ligt de programmarekening 2016 van de gemeente Oss. Deze programmarekening bestaat uit het jaarverslag en de jaarrekening. Hiermee leggen wij, het college van B&W, verantwoording af over het gevoerde beleid van de gemeente in 2016.

Deze verslaglegging over de gemeentelijke prestaties en bestedingen in het jaar 2016 zijn uitwerkingen van de beleidsvoornemens uit de programmabegroting.

In de aanbiedingsbrief hiervoor is al ingegaan op het inhoudelijke verhaal. In dit hoofdstuk ligt de nadruk op bijzonderheden in financieel opzicht.

Rekeningresultaat 2016

De jaarrekening 2016 sluit met een positief saldo van **€ 9,8 miljoen**. In de volgende tabel zijn de rekeningcijfers vergeleken met de bijgestelde begroting (na verwerking van de 3O-ontwikkelingen in de financiële tussenrapportage 2016 en de programmabegroting 2017-2020).

+ is uitgaven/nadelig saldo
- is inkomsten/voordelig saldo
bedragen x € 1.000

Omschrijving	Rekening 2016	Begroting 2016 na wijziging	Verschil
Lasten	304.975	318.945	-13.970
Baten	-301.643	-302.068	425
Saldo programma's	3.332	16.877	-13.544
Stortingen reserves	13.890	10.260	3.630
Onttrekkingen reserves	-27.015	-27.117	101
Mutaties reserves	-13.125	-16.857	3.731
Jaarrekeningresultaat	-9.793	20	-9.813

In het hoofdstuk Bestemming rekeningresultaat wordt voorgesteld het saldo van € 9,8 miljoen als volgt in te zetten:

- Een bedrag van € 3,5 miljoen overhevelen naar 2017 voor de uitvoering/afroning van diverse projecten.
- Het resterende bedrag van afgerond € 6,3 miljoen storten in de algemene reserve.

Het positieve saldo van de jaarrekening kent een aantal oorzaken. In de volgende tabellen zijn de belangrijkste voor- en nadelen opgenomen. Deze voor- en nadelen verklaren per saldo een bedrag van € 9,5 miljoen.

Belangrijke voordelen

- is lagere uitgaven/hogere inkomsten

bedragen x € 1.000

Programma	Omschrijving	Bedrag
1. Zorg en welzijn	WMO individuele voorzieningen	-332
	WMO collectieve voorzieningen	-168
	Jeugd en opbouwwerk	-202
	Geen tekort jeugdzorg door afspraken financiële solidariteit	-1.650
	Overschot jeugdzorg	-1.100
	WMO begeleiding	-387
	WMO beschermd wonen	-1.413
	WMO tariefaanpassing en volume-uitbreiding	-1.000
	Lagere kosten vluchtelingen	-295
2. Werk, inkomen en onderwijs	Lagere kosten basisonderwijs	-242
	Lagere kosten door vertraging verplaatsing de Singel	-187
3. Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten	Lagere uitgaven sport	-725
6. Duurzaamheid, milieu en buitengebied	Lagere uitgaven controle en handhaving (ODBN)	-375
7. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen	Hogere kosten volkshuisvesting	-143
	Hogere inkomsten BRIKS taken	-142
8. Economie en vrije tijd	Minder kosten uren toerisme en recreatie	-195
9. Bestuur, organisatie en dienstverlening	Lagere personeelskosten/voordeel resultaat kostenplaatsen	-888
10. Financiën en belastingen	Treasury/ lagere rentekosten	-609
	Lagere bijdrage BSOB	-158
	Afrekening algemene uitkering	-508
Totaal aan voordelen		-10.719

Belangrijke nadelen

+ is hogere uitgaven/lagere inkomsten

bedragen x € 1.000

Programma	Omschrijving	Bedrag
8. Economie en vrije tijd	Extra kosten uren strategische projecten	461
	Extra kosten uren beleidsontwikkeling economie	293
9. Bestuur, organisatie en dienstverlening	Hogere kosten storting voorziening pensioenen wethouders	414
Totaal aan nadelen		1.168

Belangrijke mutaties in reserves

Onderstaande posten zijn belangrijke afwijkingen binnen reserves. Per saldo hebben deze afwijkingen geen effect op het jaarrekeningresultaat. Wel hebben ze direct invloed op de reservepositie.

Programma	Omschrijving	Bedrag
3. Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten	Vertraging voorzieningenkaarten	-300
	Lagere onttrekking aan reserve Integraal voorzieningenbeleid	300
5. Mobiliteit en openbare ruimte	Doorschuiven IUP projecten openbare ruimte	-8.000
	Lagere onttrekking reserve IUP	8.000
	Voordeel parkeren	-138
	Lagere onttrekking reserve parkeren	138
6. Duurzaamheid, milieu en buitengebied	Voordeel afvalverwijdering particulieren	-568
	Hogere storting in reserve afval	568
	Doorschuiven projecten bodemsanering	-157
	Lagere onttrekking reserve bodemsanering	157
8. Economie en vrije tijd	Storting voorziening Heesch-West	7.500
	Onttrekking algemene reserve	-6.800
	Onttrekking reserve Heesch-West	-700
Totaal		0

Een uitgebreide toelichting op de financiële afwijkingen is in de programma's van het jaarverslag opgenomen.

Financiële positie

In deze paragraaf wordt in het kort de financiële positie van de gemeente weergegeven door te kijken naar de volgende onderdelen:

- A. Weerstandsvermogen en weerstandsratio
- B. Financieringspositie
- C. Reservepositie

A. Weerstandsvermogen en weerstandsratio

Het weerstandsvermogen geeft de financiële gezondheid van de gemeente weer. We drukken deze uit in een ratio. De uitkomst van de ratio moet in beginsel minimaal 1 zijn.

Op hoofdlijnen is het beeld als volgt:

Omschrijving	Bedrag / ratio incidenteel	Bedrag / ratio structureel
Geïntariseerde risico's	€ 1,05 miljoen	€ 0,28 miljoen
Weerstandscapaciteit	€ 53,3 miljoen	€ 1,3 miljoen
Weerstandsratio	50,97	4,64

De conclusie uit de tabel is dat de weerstandscapaciteit van voldoende omvang is om de gekwantificeerde risico's te ondervangen. Er is ook ruimte voor het opvangen van risico's die nog te onzeker zijn en daarom als 'PM' zijn ingeschat. In de paragraaf weerstandsvermogen risicobeheersing kennen we deze keer geen rode risico's in vergelijking met de vorige rapportage in de programmabegroting 2017-2020. Er zijn maatregelen getroffen om deze af te laten nemen. Voor bijvoorbeeld Heesch-West hebben we 7,5 miljoen extra in de voorziening gestort. In de rest van de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing lichten we deze uitkomsten toe.

B. Financieringspositie

De financieringspositie geeft de verhouding aan tussen beschikbare financieringsbronnen op langere termijn (reserves, voorzieningen en langlopende geldleningen) ten opzichte van de investeringen in vaste activa. Hiermee geeft het dus aan op welke manier de activa gefinancierd zijn.

De financieringspositie geeft aan dat er eind 2016 een financieringsoverschot is van afgerond € 49 miljoen.

Hiervan kan het volgende overzicht worden gegeven:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	31 december 2016	1 januari 2016
Reserves	98.640	107.094
Resultaat jaarrekening	9.793	4.671
Voorzieningen	35.464	24.174
Langlopende geldleningen	157.703	165.210
Subtotaal	301.600	301.149
Immateriële vaste activa	948	0
Materiële vaste activa	200.426	195.236
Financiële vaste activa	51.651	58.533
Subtotaal	253.025	253.769
Financieringsoverschot	48.575	47.380

De gemeente is in verhouding in totaal dus meer gefinancierd met langlopende middelen. Dit komt doordat we onze voorraad aan grondexploitaties (€64 miljoen) ook grotendeels gefinancierd hebben met langlopende middelen. Binnen de financiering is sprake van een afname van de reserves met € 8,5 miljoen, een toename van de voorzieningen met € 11,3 miljoen en een afname van de langlopende geldleningen met € 7,5 miljoen. Voor meer informatie verwijzen we naar de toelichting op de balans.

C. Reservepositie

De reservepositie geeft het volgende beeld:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	31 december 2016	1 januari 2016
Algemene reserve	11.959	19.564
Algemene reserve grondbedrijf	440	226
Reserves ter dekking begroting	24.040	25.744
Bestemmingsreserves ter afdekking van afschrijvingslasten	21.327	21.760
Overige bestemmingsreserves	40.874	39.800
Resultaat jaarrekening	9.793	4.671
Totaal	108.433	111.765

De totale reservepositie (inclusief resultaat van de jaarrekening) van de gemeente is met € 3,3 miljoen afgenomen. De algemene reserve is afgenomen met een bedrag van € 7,6 miljoen. Daarmee daalt de reserve onder de norm. De algemene bedrijfsreserve van het grondbedrijf blijft positief met een saldo van €440.000. De reserves die ingezet worden ter dekking van de begroting en voor afschrijvingslasten dalen conform eerdere besluitvorming. De overige bestemmingsreserves blijven stabiel qua saldo. Voor meer informatie verwijzen we naar de toelichting op de balans, onderdeel reserves.

Financiële positie grondbedrijf

De paragraaf grondbeleid en het MPG bevatten de verantwoording van het grondbedrijf over het afgelopen jaar en geven inzicht in de prognose voor de komende vier jaren.

Ontwikkeling boekwaarde

De boekwaarde van de grondexploitaties per 31 december 2016 is € 104,7 miljoen. Dit is inclusief het Osse aandeel van de boekwaarde van het intergemeentelijke project Heesch-West en inclusief beheercomplexen en immateriële vaste activa. Dit betekent ten opzichte van 2016 een afname van € 3,5 miljoen.

Actuele prognose

De actuele prognose uit het MPG geeft het volgende totaalbeeld:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Netto contante waarde	Contante waarde nog te nemen winsten	Verliesvoorzieningen	Reserves
Herstructureringsplannen	-17.340	902	1.825	1.180
Woningbouwcomplexen	27.134	10.903	0	0
Industrieterreinen	49.349	32.151	13.106	2.042
Totaal	59.143	44.030	14.931	3.222

De verwachte winstnemingen over de jaren laten de volgende prognose zien:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2020
Herstructureringsplannen	-783	340	443	547	0
Woningbouwcomplexen	355	640	624	1.143	402
Industrieterreinen	715	1.284	1.565	1.598	1.252
Totaal	287	2.264	2.632	3.288	1.654

Uit deze overzichten valt op te maken dat we een toekomstige winst van € 44 miljoen verwachten. Winstnemingen gaan naar de ABR (algemene bedrijfsreserve grondbedrijf). De ABR dient namelijk als weerstandsvermogen. Als het weerstandsvermogen voldoet aan de eisen van de stresstest en de toetsen dan kunnen we eventueel afkomen naar de algemene dienst.

De komende jaren zijn de verwachte winsten uit de projecten in het grondbedrijf beperkt, namelijk afgerond € 2 tot € 3 miljoen per jaar. In deze overzichten is overigens geen rekening gehouden met verschuldigde vennootschapsbelasting.

Reserves en voorzieningen grondbedrijf

De algemene bedrijfsreserve van het grondbedrijf (ABR) is bedoeld om conjuncturele risico's af te dekken. De reserve planeconomische risico's is voor de dekking van risico's in projecten die onvoldoende of geen winstpotentie bezitten. Daarnaast worden concrete voorzieningen gevormd voor te verwachten exploitatieverliezen c.q. afboekingen van boekwaarden naar marktwaarde in de huidige bestemming.

De algemene bedrijfsreserve van het grondbedrijf (ABR) blijft onder druk staan. De komende jaren verwachten we wel een stijging van de ABR. Bij deze stijging moeten we wel een kanttekening plaatsen voor wat betreft de gevolgen van de invoering van vennootschapsbelasting voor het grondbedrijf. Een eventuele betaling van vennootschapsbelasting kan gevolgen hebben voor de reservepositie van het grondbedrijf.

In het volgende schema is een totaaloverzicht gegeven van de ontwikkeling van de ABR in 2016:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Bedrag
Stand per 1 januari 2016	226
- Rente	3
- (Tussentijdse) winstnemingen industrie	715
- (Tussentijdse) winstnemingen woningbouw	355
- (Tussentijdse) winstnemingen herstructurering	74
- Verkoop beheer- en overige gronden	338
- Bijdrage afboeking Sheddaken Bergoss	860
- Overige	13
Stortingen	2.358
- Vorming voorziening te verwachten exploitatieverliezen	-534
- Exploitatieverlies herstructurering	-857
- Beheercomplexen	-416
- Voorziening programmaprojecten (centrum)	-250
- Bijstelling reserve planeconomische risico's	-30
- Overige	-65
Onttrekkingen	-2.144
Stand ABR per 31 december 2016	440

Op basis van een meerjarenprognose en de risicoanalyse is het verloop van de reserves en voorzieningen binnen het grondbedrijf als volgt:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	31 december 2016	31 december 2017	31 december 2018	31 december 2019
Algemene bedrijfsreserve	440	2.248	3.589	6.794
Reserve strategische aankopen	0	0	0	0
Reserve planeconomische risico's	1.180	1.180	1.180	1.180
Risicoreserve Heesch-West	2.042	2.042	2.042	2.042
Voorziening programmaprojecten	1.291	1.641	1.741	1.841
Voorziening exploitatieverliezen	13.890	13.901	806	807
Totaal	18.843	21.012	9.358	12.664

Conclusie hieruit is dat de algemene bedrijfsreserve de komende jaren zal gaan stijgen.

In de reserve planeconomische risico's zijn projectrisico's voor een bedrag van ruim € 1,2 miljoen afgedekt. Voor het project Heesch-West is op basis van de regionaal vastgestelde grondexploitatie een verwacht verlies van € 13,1 miljoen afgedekt (in een voorziening). Daarnaast hebben we op basis van onze risicoanalyse een aanvullende risicoreserve van afgerond € 2 miljoen voor Heesch-West gevormd. Verder zijn verliesvoorzieningen van ruim € 1,3 miljoen gevormd vooral voor zogenaamde programma projecten.

Voor een specificatie verwijzen we naar het MPG, de paragraaf grondbeleid en de toelichting op de balans.

Resultaatbestemming 2016

In de jaarrekening wordt voorgesteld om het positieve saldo van afgerond € 9,8 miljoen te bestemmen.

Voorgesteld wordt om voor concrete projecten een bedrag van € 3,5 miljoen over te hevelen naar 2016 om deze projecten in 2016 alsnog uit te voeren/af te dekken.

Van het restant van afgerond € 6,3 miljoen wordt voorgesteld dit in de algemene reserve te storten. De algemene vrije reserve is bestemd voor de opvang van algemene risico's en fluctuaties in de rekeningresultaten. De norm voor de algemene reserve is 10% van de algemene uitkering. Dat komt neer op een bedrag van € 15 miljoen. Op basis van de begroting 2016 is deze norm afgerond € 16 miljoen. Dit is te splitsen in:

- 'reguliere' algemene uitkering: € 8,5 miljoen
- sociaal domein: € 7,5 miljoen (deze norm is inclusief gelden die we als centrumgemeente aan beschermd wonen uitgeven).

De hoogte van de algemene reserve is afgerond € 12 miljoen (voor bestemming rekeningresultaat). De voorgestelde storting van € 6,3 miljoen zorgt er voor dat de hoogte van de reserve weer zal voldoen aan de norm. De reserveringen in de algemene reserve voor jeugd en beschermd wonen nemen we hier niet in mee.

Accountantscontrole

De accountant heeft op grond van artikel 213 van de Gemeentewet naast een getrouwheidsonderzoek ook een rechtmatigheidsonderzoek uitgevoerd naar de baten, lasten en balansmutaties. De controleverklaring hierover is in het accountantsverslag opgenomen.

Leeswijzer

Het jaarverslag en de jaarrekening bestaan uit diverse onderdelen. In deze leeswijzer geven we bij alle onderdelen een korte uitleg.

Aanbiedingsbrief

In de aanbiedingsbrief blikt het college van burgemeester en wethouders terug op 2016. Wat waren de belangrijkste resultaten en ontwikkelingen?

Samenvattend financieel beeld

Dit hoofdstuk is een financiële terugblik op 2016. Het is een aanvulling op de inhoudelijke terugblik in de aanbiedingsbrief. Het samenvattend financieel beeld geeft een beknopte analyse van het rekeningresultaat, de financiële positie en het grondbedrijf.

JAARVERSLAG

Financiën programma's in één oogopslag

In dit onderdeel laten we in een figuur zien hoe onze gerealiseerde uitgaven over de programma's verdeeld zijn.

Thema's

Voorafgaand aan de programma's beginnen we met 2 overkoepelende thema's: kracht van de samenleving en (regionale) samenwerking en netwerken. Deze thema's zijn een belangrijke rode draad in het coalitieakkoord. Ze zijn voor alle programma's van grote invloed op onze werkwijze.

De thema's hebben grotendeels dezelfde opbouw als de programma's. Dat lichten we hierna toe. Bij de thema's worden de eerste 3 vragen beantwoord.

Programma's

Per programma worden de volgende vragen beantwoord:

1. Wat willen we bereiken?
2. In hoeverre hebben we onze doelstellingen bereikt?
3. Wat deden we om de doelstellingen te realiseren?
4. Wat heeft het gekost?

Daarna geven we op hoofdlijnen een overzicht van de subsidies die we verstrekt hebben. Achterin de jaarrekening is een uitgebreider overzicht opgenomen. Tenslotte worden aan de hand van een figuur de financiën van het programma samengevat.

Paragrafen

De opgenomen paragrafen zijn op grond van wetgeving een verplicht onderdeel van het jaarverslag. Het gaat bij de paragrafen telkens om onderwerpen met een groot financieel belang. Door deze op een centrale plek in het jaarverslag op te nemen wordt een goede informatievoorziening over deze onderwerpen gewaarborgd en is de informatie inzichtelijk.

Voortgangsrapportage Integraal Uitvoeringsprogramma (IUP) openbare ruimte

De gemeente voert elk jaar een groot aantal projecten uit in het kader van het Integraal Uitvoeringsprogramma (IUP) openbare ruimte. Het gaat dan om werkzaamheden aan bijvoorbeeld wegen, fietspaden, riolering en openbaar groen. In de voortgangsrapportage wordt op hoofdlijnen inzicht gegeven in de stand van zaken van deze werkzaamheden.

JAARREKENING

Programmarekening op hoofdlijnen

Cijfers per programma

Dit is een cijfermatig overzicht van de baten en lasten per programma. Het gaat zowel om de begrote cijfers als om de gerealiseerde cijfers. In dit overzicht is in één oogopslag te zien waar de verschillen tussen de begroting en de werkelijkheid zitten. Een toelichting op de verschillen is bij de programma's in het jaarverslag opgenomen, bij de w-vraag 'Wat heeft het gekost?'.

Incidentele baten en lasten

In dit onderdeel is een overzicht van de incidentele baten en lasten opgenomen, zowel de begrote cijfers als de werkelijke cijfers. Incidenteel houdt in dat het gaat om baten en lasten die een tijdelijk karakter hebben. Deze zitten slechts één of enkele jaren in de begroting.

Verder wordt aandacht besteed aan de toevoegingen en onttrekkingen aan reserves. Dit zijn normaalgesproken incidentele lasten en baten. Hier bestaan enkele uitzonderingen op: sommige mutaties in reserves zijn structurele lasten of baten. Deze worden in een afzonderlijk overzicht weergegeven.

Analyse rechtmatigheid

In dit hoofdstuk wordt de begrotingsrechtmatigheid geanalyseerd: handelen we binnen de begroting zoals de gemeenteraad die heeft vastgesteld? Daarbij wordt niet alleen gekeken of de werkelijke lasten hoger zijn dan begroot maar ook of de lasten aan het juiste begrotingsjaar en aan het juiste programma zijn toegerekend.

Bestemming rekeningresultaat

In 2016 zijn niet alle werkzaamheden en projecten afgerond. In dit hoofdstuk wordt voorgesteld diverse budgetten die niet (volledig) besteed zijn in 2017 alsnog te besteden zodat de bijbehorende werkzaamheden en projecten in 2017 afgerond/verder uitgevoerd kunnen worden.

Balans en toelichting

Balans

De balans geeft een overzicht van de bezittingen, de schulden en de stand van het eigen vermogen op een bepaald moment, in dit geval per 1 januari 2016 en per 31 december 2016.

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

De grondslagen voor waardering en resultaatbepaling geven aan op welke manier de balansposten gewaardeerd zijn en tot stand gekomen zijn.

Toelichting op de balans

In dit hoofdstuk worden alle posten in de balans nader toegelicht en onderbouwd.

Bijlage WNT

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) in werking getreden. De WNT schrijft voor dat de beloning van topfunctionarissen verantwoord dient te worden in de jaarrekening, ook als de beloning beneden de norm blijft. Voor overige functionarissen geldt publicatieplicht alleen als de norm overschreden wordt. De verantwoordingsgegevens zijn in deze bijlage opgenomen.

Sisa-bijlage

Sisa staat voor Single information single audit. Voor diverse specifieke uitkeringen hoeven we geen aparte verantwoording aan het Rijk of de provincie af te leggen en hoeven we geen aparte accountantscontrole uit te laten voeren. De financiële verantwoording over deze uitkeringen mogen we volgens een bepaald format in de jaarrekening opnemen. De accountant betreft deze verantwoording bij de controle van onze jaarrekening.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Overzicht subsidies

In dit onderdeel geven we een uitgebreid overzicht van de subsidies die we verstrekken. Dit is een aanvulling op de globale overzichten in de programma's.

OVERIGE GEGEVENS

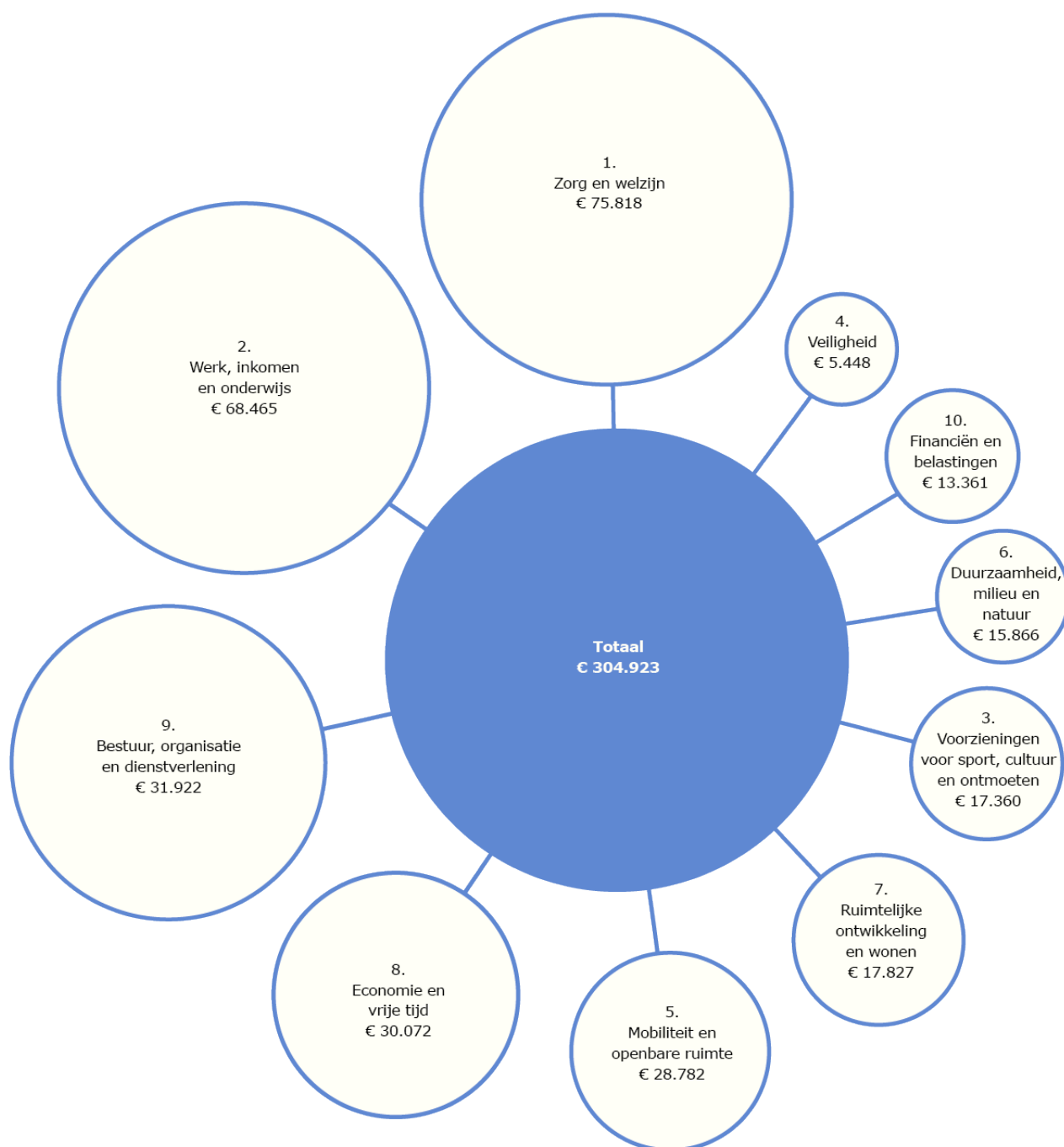
Controleverklaring

De accountant heeft onze jaarrekening gecontroleerd. In het accountantsverslag is te lezen wat het oordeel van de accountant daarover is.

JAARVERSLAG

Financiën programma's in één oogopslag

In de volgende figuur laten we zien hoe onze gerealiseerde uitgaven (exclusief stortingen in reserves) in 2016 over de programma's verdeeld zijn (bedragen x € 1.000).

Thema's

Kracht van de samenleving

1. Wat willen we bereiken?

We bevorderen een sterke en leefbare samenleving in een nieuwe rolverdeling. Oss, we maken het samen, voor elkaar. We zijn een gemeente die de kracht van mensen en hun netwerken centraal stelt, hun professionaliteit en expertise erkent en waardeert. We zijn een gemeente die deze krachten in de samenleving herkent, zijn gang laat gaan, viert, ondersteunt, mobiliseert, versterkt, verbindt en zo nodig afdwingt.

We zijn een gemeente die maatschappelijk effect en zelforganisatie voorop stelt. We helpen mensen actief waar deze oriëntatie of dit vermogen tekort schiet. Uitval en uitsluiting zijn onderwerpen waar we als gemeente bij betrokken blijven.

2. In hoeverre hebben we onze doelstellingen bereikt?

Doelstelling 1: Inwoners en initiatiefnemers ervaren een meedenkende overheid, meer invloed, meer betrokkenheid en meer eigenaarschap

Afgelopen jaar hebben we stappen gezet. We moeten nog een heleboel leren en ervaren maar we constateren wel dat we samen, inwoners en overheid, goed op weg zijn.

Als het gaat om bewonersinitiatieven is de rol van de gemeente variërend. In de openbare ruimte stimuleren we, geven we advies en bieden we letterlijk ruimte. Soms zijn we startmotor (burgerbegroting Geffen, opvang en begeleiding vluchtelingenwerk). Soms bieden we materiële en/of financiële hulp (gladheidsbestrijding, wijkhuis de Meteor). Daarnaast stellen we een dak ter beschikking (energiecoöperatie Oss), doen we het samen (voorzieningenkaart, buurttuin de Biezen) en bieden regelruimte (right to challenge, Oss Innoveert). We proberen maatwerk te bieden.

Hoe mooi veel van deze initiatieven ook zijn en hoe goed ze ook vaak uitpakken: op de verhouding tussen actieve burgers en de lokale overheid staat vaak flinke spanning. Maatschappelijke betrokkenheid toont zich niet alleen in de gedaante van particulier initiatief, ook boosheid en protest zijn er onderdelen van. Ook dat hoort bij democratie. Anders wordt het als boosheid plaats maakt voor onverschilligheid, dan ontstaat het risico dat mensen zich buiten de democratie plaatsen en stellen dat deze niet van hen is.

Dit zijn een aantal uitspraken die hier een beeld van schetsen:

"De kennis is niet alleen beschoren aan mensen in de hoge toren. Zij hebben nooit met de poten in de klei gestaan. Voeg hun kennis eens bij die van het gewone volk. En gaat 't mis, dan gaat 't mis. Geffen is een klein dorp, dat kunnen we heus wel hebben." - Bron: Brabants Dagblad

"Je zou maar ambtenaar zijn.... Ze horen me wel maar welke ruimte hebben ze om te handelen" - Bron: staalmeesters

Doelstelling 2: Sterke wijk- en dorpsraden en sterke wijken en dorpen

We zien dat in onze gemeente honderden mensen actief zijn in verenigingen, wijken, dorpen en buurten. Onze samenleving zou niet kunnen functioneren zonder actief betrokken inwoners.

Op tal van terreinen zien we Ossenaars de gemeenschap versterken. Alleen al in de openbare ruimte zijn 108 groepen actief om plantsoenen, groenstroken en/of speelplaatsen bij te houden. De gemeente zorgt voor de basis maar de bewoners voegen, door zelfwerkzaamheid, extra waarde toe. Zij maken de buurt mooier, leuker en worden daarin ondersteund met geld en kennis. Het budget dat de gemeente Oss kwijt is aan beheer en onderhoud van locaties kunnen bewonersgroepen opvragen om te investeren in hun buurt. Vaak blijken zij in staat meer met dit geld te kunnen. Hetzelfde zien we gebeuren op alle andere terreinen. Zowel op het fysieke als het sociale domein zien we bewoners meer waarde toevoegen door zelfwerkzaamheid.

Wijk- en dorpsraden en ambtenaren ondersteunen, denken mee en hebben de focus vooral op de bedoeling, op het mogelijk maken van initiatieven.

Dit zijn een aantal uitspraken die hier een beeld van schetsen:

Wanneer er door de familie Strik aan de groenstrook gewerkt wordt horen zij vaak: "Werk je bij de gemeente?". - Bron Participatiekaart Oss

In de Parklaan heb je geen overburen en minder contact met je minder directe burens uit de straat. Het snoeien leidt tot meer contact met de burens en dit leidt weer tot meer saamhorigheid in de buurt." - Bron: Participatiekaart Oss

3. Wat deden we om de doelstellingen te realiseren?

Doelstelling 1: Inwoners en initiatiefnemers ervaren een meedenkende overheid, meer invloed, meer betrokkenheid en meer eigenaarschap

- In het kader van de organisatieontwikkeling trainen we ambtenaren in nieuwe gespreksvormen (zie <http://ambtenaar20.ning.com/video/het-grote-gespreksvormenboek-van-gemeente-oss>). We experimenteren met nieuwe manieren van werken. Ambtelijk zoeken we binnen Oss-lab oplossingen als de regelgeving een goed idee in de weg zit.
- De burgerbegroting Geffen heeft landelijke aandacht getrokken. Wij hebben gezien dat Geffen uitstekend in staat was verstandige keuzes te maken voor en met de gemeenschap, ondersteund door betrokken bestuurders en ambtenaren met lef en durf. Binnenkort verschijnt een boekwerkje over de burgerbegroting met daarin de lessen die we geleerd hebben. Lang niet alles ging goed tijdens deze eerste burgerbegroting. Samen hebben we ervan geleerd en we willen het geleerde graag in een vervolg in een van de Osse wijken gaan toepassen.

Doelstelling 2: Sterke wijk- en dorpsraden en sterke wijken en dorpen

- We maken verbinding tussen gemeente en inwoners/organisaties die ideeën hebben en helpen hen op weg om deze ideeën te realiseren. Naast de wijkcoördinator, de gebiedsbeheerder en de wijk- en dorpsraden zetten we voor wijk- of dorpsoverstijgende initiatieven een ideeënmakelaar/verbinder in. De ideeënmakelaar is betrokken bij velen vragen en initiatieven, variërend van vergunningsvragen tot de glasvezelkabel en huisvestingsvragen. En van de werkplaats van morgen (democratische vernieuwing) tot de cocreatie-groep kunstenaars. De ideeënmakelaar coacht, creëert regelruimte, verbindt, organiseert overleg, wijst de weg. Het eigenaarschap ligt altijd bij de initiatiefnemers.
- Onze gemeente kent een lange traditie als het gaat om actieve bewoners in wijken en dorpen. Opvallend zijn de nieuwe initiatieven op het gebied van zorg en ontmoeten. Herpen was hierin de eerste maar ook Geffen Zorgt, Zorgcoöperatie Ravenstein, Berghs Leven, samen eten in Macharen, Huis van de Wijk Ruwaard en de kookclub Haren zijn nieuwe initiatieven waar ontmoeten en zorg voor elkaar centraal staan.
- In de openbare ruimte zijn meer dan 100 bewonersgroepen actief. Kleine en grote (speel)plekken in de openbare ruimte worden onderhouden door de bewoners. Opvallende nieuwkomers zijn De Elshof in Geffen, Huiseling, Overlangel, de Biezen in Noord-West, de natuurspeeltuin in Megen en de fitnesstuin in Zuid.
- Op het gebied van veiligheid zijn in Oss Noord-West maar liefst 22 whatsapp-groepen actief als ogen en oren van de wijk. Ook elders in onze gemeente organiseren bewoners zich in deze whatsapp- en (buurt)preventie-groepen.
- De buurtbus kende een succesvolle uitbreiding. De lijn van Maren-Kessel naar Oss blijkt in zijn eerste jaar al voldoende vrijwilligers en passagiers te hebben.

- In 2003 hebben we een methode wijkgericht werken in Oss ingevoerd, met wijkraden en dorpsraden. We werken aan de opgaven veiligheid, leefbaarheid en zorg, dicht bij onze inwoners. De eerder geschetste ontwikkelingen gericht op meer “burgerkracht” sporen ons aan om de samenwerking in stad en dorpen te versterken. Met alle betrokkenen, zowel intern als extern, houden we onze praktijk tegen het licht. Doen we nog het goede en doen we het goed? In 2016 hebben we deze verkenning voorbereid, in 2017 willen we de verkenning met alle betrokkenen afronden en een plan van aanpak aan de raad presenteren.

Activiteitenoverzicht

Onderstaand hebben we in een matrix nieuwe activiteiten in beeld gebracht. De wijk- en dorpsraden zijn bij veel van deze activiteiten betrokken. Veelal kunt u bij de desbetreffende programma's meer informatie over de activiteiten vinden

Activiteiten per programma

Programma 1. Zorg en welzijn

- Opvang en begeleiding vluchtelingen (belastingkantoor, opvang en begeleiding)
- Zorg/ontmoeten wordt opgezet in Geffen, Berghem en Ravenstein
- Samen eten in Haren en Macharen
- Verslavingspreventie Berghem (drugs)
- Proeftuin Ruwaard
- Oss innoveert (opbouwen krachtige netwerken)
- LHBT- Oss regenboogstad

Programma 2. Werk, inkomen en onderwijs

- Verkeersveiligheid scholen in Berghem
- De wil van Oss- preventie schuldenproblematiek
- Taalhuis: laaggeletterdheid, bibliotheek probeert met bedrijfsleven en wijken en dorpen extra aandacht te krijgen
- Schuldhulpverlening/flankerend armoedebelid

Programma 3. Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten

- Doorontwikkeling talentcentrum Schadewijk
- Ontmoetingsplek Overlangel
- Huis van de wijk Ruwaard
- Fitnesstuin Oss Zuid
- Wijkhuis de Metoor
- Voorzieningenkaart Geffen, Megen, Haren en Macharen en Ravenstein, Herpen/Oss Zuid

Programma 4. Veiligheid

- Aanpak jeugdoverlast Schadewijk (project moeders)
- Preventieactiviteiten in alle wijken
- 22 whats-app groepen Oss NoordWest
- Inbraakpreventie Centrum, Krinkelhoek en Mettegeupel

Programma 5. Mobiliteit en openbare ruimte

- Elshof Geffen
- Speelplek Huisseling
- Groenteam Geffen, Herpen en Overlangel
- Buurttuin de Biezen Oss NoordWest
- Natuurspeeltuin Megen
- Door heel Oss tientallen nieuwe zelfbeheerprojecten (<https://www.participatiekaart.nl/oss>)
- Groene loper Berghem
- Buurtbuslijn Maren-Kessel-Oss
- Gladheidbestrijding rond ouderenvoorzieningen

Programma 6. Duurzaamheid, milieu en natuur

- Energiecoöperatie Oss – daken sporthal
- Nieuw repaircafe in Berghem

Programma 7. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen

- Adviesrol wijk- en dorpsraden
- In gesprek met 100 Megenaren over de toekomst

Programma 8. Economie en vrije tijd

- Opstarten Right to challenge-kermis Berghem
- Right to challenge bedrijventerrein

Programma 10. Financiën en belasting

- Burgerbegroting Geffen

Indicatoren

Indicator	Bron	Laatste meting	Jaar	Streefwaarde
Waardering wijze waarop gemeente samenwerking met inwoners zoekt	Waarstaatjegemeente.nl	6,1	2014	Boven landelijk gemiddelde (6,0)
Waardering inspanning om te laten deelnemen	Waarstaatjegemeente.nl	6,5	2014	Boven landelijk gemiddelde (6,4)
Ruimte om ideeën en initiatieven te realiseren	Waarstaatjegemeente.nl	35%	2014	Boven landelijk gemiddelde (34%)

(Regionale) samenwerking en netwerken

1. Wat willen we bereiken?

We zien Oss als een zelfbewuste centrumgemeente, die bestaat uit een middelgrote stad en een groot buitengebied. We hebben niet de pasklare antwoorden op een verander(en)de samenleving. We hebben het lef om het anders te doen. Daarnaast zoeken we naar oplossingen die echt werken en pakken we niet alles tegelijk aan. We maken keuzes en leren van het proces.

We willen in de regionale samenwerking een duidelijke positie en strategie bepalen en uitdragen. We zetten in op meer focus in samenwerking, een goed doordachte strategie en passen deze aan als de ontwikkelingen dit vragen. Dat helpt bij het prioriteren, maakt ons doelgericht en biedt meer kans op goede resultaten. De focus verschilt per domein of programma.

2. In hoeverre hebben we onze doelstellingen bereikt?

Algemeen

We werken aan onze doelstellingen in regionale samenwerking en zien dat dit resultaten oplevert. Resultaten bereiken in regionale samenwerking is ook een zaak van lange adem. We slagen er vaker in Oss op de kaart te zetten en onze belangen goed te behartigen. Op die manier levert het thema regionale samenwerking ook een bijdrage aan city marketing.

Doelstelling 1: Een duidelijke positionering, focus en strategie in (regionale) samenwerking

Het geactualiseerde position paper 'Oss en de regio 2015' is door de provincie Noord-Brabant in 2016 vastgesteld. In het position paper hebben we vastgelegd dat we op regionaal niveau vooral via de As50 samenwerking, Midsize M7 samenwerking en Agrifood Capital werken. Op nationaal niveau vinden wij het G32 stedennetwerk belangrijk, terwijl internationaal onze handelscontacten met Vietnam en in mindere mate China prioriteit hebben. Wij hebben in 2016 onze positie uitgedragen in de regio en naar onze buurgemeenten.

Doelstelling 2: Meer resultaten uit samenwerking

In 2016 is in As50 verband samengewerkt aan een inhoudelijk thema: het werven en behouden van jongeren en voldoende en goed gekwalificeerd personeel voor de regio. Dit onderzoek is eind 2016 afgerond. In 2017 komt het Whitepaper in de raad en zal een actieplan worden opgesteld en uitgevoerd.

De ICT samenwerking tussen Bernheze, Landerd, Oss en Uden is verder voorbereid. Door het samenbrengen van mensen en middelen worden alle gemeenten minder kwetsbaar en kan specifieke en specialistische deskundigheid worden ontwikkeld. Op die manier kunnen de ontwikkelingen op het gebied van ICT worden bijgehouden, zodat kwaliteit en efficiency van de dienstverlening aan burgers en ondernemers ook in de toekomst kan worden gewaarborgd. Wij verwijzen hiervoor ook naar programma 9: bestuur, organisatie en dienstverlening.

In 2016 hebben we ook met Midsize Brabant (M7) thema's verkend om de samenwerking vorm te geven. Midsize Brabant heeft ook met Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant gesproken over de rol die Midsize Brabant in de provincie kan vervullen.

Agrifood Capital neemt in 2016 aan meer Europese projecten deel. Hierdoor komt de vliegwielfunctie, om meer Europese middelen naar onze regio te halen, op gang. Daarnaast biedt Agrifood Capital ons de kans rechtstreeks met partijen als het Rijk en Eurocommissarissen te communiceren. Ook het G32 stedennetwerk brengt ons nieuwe informatie, directe contacten met het Rijk, ministers en staatssecretarissen en projecten met andere middelgrote en G4 steden.

Met de colleges van Nijmegen en Den Bosch is op ruimtelijke en economische thema's overlegd. Met Den Bosch werken we samen, bijvoorbeeld als het om gezamenlijke Regenboogstad gaat, windmolens en Heesch-West.

Met Nijmegen werken we nog niet concreet samen. In 2017 bekijken we of we hier vorm aan kunnen geven.

Doelstelling 3: Inbreng en sturing van de gemeenteraad in (regionale) samenwerking voortzetten

We brachten meer focus aan op gemeenschappelijke regelingen (GR). We hebben ervoor gekozen om de volgende GR-en in de spotlight te zetten:

- De Veiligheidsregio (2015): via het organiseren van de Veiligheidsavond, waarbij de Veiligheidsregio informatie verstrekte over haar taken, financiën en het beleidsplan.
- De IBN: via informatiebijeenkomsten en informatiebrieven hebben we de Raad geïnformeerd over hoe we in de toekomst met deze GR moeten omgaan. De raad heeft hierover ook een besluit genomen.
- De ODBN (januari 2017): dit ging vooral over de ontwikkelingen bij de ODBN en de plannen van de ODBN, en hoe gemeenteraadsleden in de regio hier tegenaan keken.

Doelstelling 4: Actieve internationale samenwerking

Ook in 2016 zijn er handelscontacten geweest met Vietnam en China. Voor Agrifood Capital is de burgemeester naar Rome geweest in het kader van het Milan Urban Food Pact. Agrifood Capital biedt Oss een podium zich internationaal te positioneren.

3. Wat deden we om de doelstellingen te realiseren?

Doelstelling 1: Een duidelijke positionering, focus en strategie in (regionale) samenwerking

- We hebben via Tordoir (focus) inzet gepleegd om de As50 samenwerking te stimuleren rond een inhoudelijk thema: Werking en behoud van jongeren en voldoende en goed gekwalificeerd personeel voor de regio. Oss heeft dit onderzoek uitgevoerd.
- We hebben in As50 plus verband (Oss, Bernheze, Landerd, Meierijstad, Uden en Boekel) inzet gepleegd voor de huisvesting van statushouders. Oss trad op als regionaal coördinator.
- We hebben de positie van Oss (op basis van het Position Paper) bij buurgemeenten uitgedragen.
- We hebben met de colleges van omliggende steden als Den Bosch en Nijmegen op strategisch niveau afgestemd en zullen dit in 2017 voortzetten.
- We hebben een sessie met college en directie gehouden om netwerken en lobbydossiers met experts te bespreken. In 2017 zal dit traject een vervolg hebben.
- We hebben gesprekken opgestart met Midsized Brabant. In dit M7 verband hebben we thema's verkend om samen te werken en dit met Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Brabant besproken.
- Het convenant is verlengd voor de regio Noordoost Brabant als onderdeel van Agrifood Capital.
- Er is een versnellingsagenda opgesteld waarin de provincie Noord-Brabant, regio Noordoost Brabant en de Stichting Agrifood Capital afspraken hebben gemaakt om aan 10 onderwerpen prioriteit te geven en beter samen te werken).
- AFC werkt! is onderdeel van Agrifood Capital geworden. Wij zijn voorzitter van het regionaal portefeuillehoudersoverleg van AFC Werkt! Wij verwijzen hiervoor ook naar programma 2: werk, inkomen en onderwijs.
- De regelingen waarin Oss centrumgemeente is van jeugd en van de WMO zijn allebei op kleine punten bijgesteld en verlengd.
- Het Millenniumplatform is omgevormd naar Global goals platform.
- Gemeenschappelijke regelingen hebben in 2016 discussies gevoerd rond het ontstaan van Meierijstad. In veel regelingen is besproken of Meierijstad in of uit zou treden (centrumregeling/GR).

Doelstelling 2: Meer resultaten uit samenwerking

- Noord-Brabant zal in 2018 European region of gastronomy zijn. Agrifood Capital heeft hieraan bijgedragen, Noordoost Brabant is met de provincie Noord-Brabant trekker. Wij zullen dit jaar haar bijdrage in activiteiten vormgeven.
- Agrifood Capital organiseert verschillende evenementen. We zien dat de belangstelling van Osse bedrijven en instellingen hiervoor toe neemt.
- Oss is een Fair Trade gemeente gebleven.
- Oss is met Zwolle namens G32 bestuurlijk trekker van de toekomst van het Europese cohesiebeleid (ESF en OP Zuid middelen) na 2020. In 2016 heeft de gemeente Oss meegeschreven aan het Nederlandse standpunt over hoe de middelen na 2020 moeten worden ingezet. Oss heeft daarin gepleit voor voedselbeleid (in plaats van landbouwbeleid) en een goede verbinding tussen stad en ommeland. Het Rijk neemt dit standpunt mee en brengt het in Brussel in. Dit betreft uiteraard wel slechts het standpunt van Nederland als lidstaat naast alle andere EU lidstaten die een standpunt inbrengen.
- De G32 stedensamenwerking heeft in 2016 de voorbereidingen getroffen om aan twee City deals deel te nemen. Steden en Rijk tekenen op diverse inhoudelijke thema's Citydeals. Oss neemt vanaf 2017 deel aan de Citydeal Woonconnect en is met de gemeente 's Hertogenbosch mede initiator van de City deal voedselbeleid. De deals leiden tot gezamenlijke activiteiten met gemeenten in het hele land rond wonen, voedsel.
- Oss is in het G32 steden netwerk bestuurlijk trekker van het thema samenwerking in de keten op het gebied van participatie, werken en leren. In 2016 heeft Oss voor de G32 contacten opgebouwd met de ministeries van Onderwijs, cultuur en wetenschap en Sociale zaken en werkgelegenheid. In februari 2017 zijn minister van OCW Bussemaker en staatssecretaris SZW Klijnsma aanwezig bij een sessie van de G32 met als doel de ketens van werken en leren beter op elkaar aan te sluiten.
- In 2016 hebben de besturen van de As50+ regio "netwerken in de afvalwaterketen" vastgesteld, een visie op en basis voor verdere samenwerking op gebied van riolering en zuivering in de regio As50+.

Doelstelling 3: Inbreng en sturing van de gemeenteraad in (regionale) samenwerking voortzetten

- We zorgen structureel voor aandacht voor de GR-en. De GR-en zijn vast agendapunt bij de adviescommissies, zodat informatie snel de adviescommissies bereikt. Ook stimuleren we een betere invulling van de actieve informatieplicht van de portefeuillehouder/bestuurder. In dit kader worden de verslagen van de Algemeen Bestuur vergaderingen van de GR en standaard naar de adviescommissies gestuurd ter kennisname.
- We hebben een aparte adviescommissie en raadsvergadering waarin de kadernota's van de gemeenschappelijke regelingen worden vastgesteld: zo krijgen de GR-en meer aandacht. Mede omdat informele beïnvloeding minimaal zo belangrijk is als formele beïnvloeding stimuleren we de ontmoeting tussen de GR-en en onze raad. Daarvoor organiseren we informatiebijeenkomsten door GR-en voor de raad op natuurlijke momenten, bijvoorbeeld via podiumbijeenkomsten (bv de BSOB). In de driehoek (burgemeester, secretaris en griffier) wordt de informatievoorziening GR-en nadrukkelijk besproken. De griffier, concerncontroller en coördinator GR-en halen actief signalen over risico's op. Ze informeren de portefeuillehouder hierover en indien nodig rechtstreeks de raad. We hebben nog geen signalen gekregen die actie noodzakelijk maakte. Daarnaast werken zowel op ambtelijk niveau als met griffiers samen om meer en betere kennis uit te wisselen. Tevens werken we eraan om de adviezen aan het bestuur over GR-en te verbeteren. In oktober organiseerden we een netwerkmiddag waar ideeën en acties zijn geïnventariseerd. In 2017 pakken we deze verder op.
- De griffie en gemeente hebben in 2016 de raad actief ondersteund om de mate van sturing door de gemeenteraad te verbeteren.
- In 2016 is een Rekenkamer onderzoek voorbereid naar regionale samenwerking. In 2017 zal het onderzoek worden uitgevoerd en ons nieuwe informatie geven om regionale samenwerking te verbeteren.
- In het kader van een regionaal beleidskader voor de veiligheidsregio is met de behandeling in de raad met een nieuw proces geëxperimenteerd dat positief is beleefd door de raad. Vertegenwoordigers van alle fracties zit in het Global goals platform.

- Twee Osse raadsleden nemen deel aan de klankbordgroep van Agrifood Capital.

Doelstelling 4: Actieve internationale samenwerking

- We zetten in op handelsmissies naar Vietnam en stimuleren bedrijven en instellingen hieraan deel te nemen.
- Het college besloot een nota op te stellen rond het thema internationalisering. De voorbereiding in de vorm van onderzoek en interne en externe interviews met bedrijven is eind 2016 gestart. De nota wordt in 2017 opgeleverd.
- Van 22 tot en met 28 november 2016 heeft de gemeente Oss samen met Avans deelgenomen aan een handelsmissie naar Vietnam.
- De Chinese stad Taizhou heeft een bezoek gebracht aan Oss en Pivot Park.
- Noordoost Brabant wordt steeds meer gezien als belangrijke agrofood regio. Onze regio neemt deel aan het Europese RIS 3 agrofood platform waarin de Europese commissie de belangrijkste agrofood regio's verzamelt. Het platform kan belangrijk worden om het beleid van de EU op het gebied van agrofood te beïnvloeden en projecten met andere regio's op te zetten.
- Via Agrifood Capital kunnen wij Oss ook beter op de kaart zetten en Osse bedrijven in positie brengen om in relevante overleggen over innovatie en business te praten.
- Twee Eurocommissarissen, mevrouw Cretu en dhr Hogan, hebben Noordoost Brabant bezocht.
- De burgemeester heeft de regio Noordoost Brabant en Oss vertegenwoordigd tijdens een bijeenkomst van het Milan Urban Food Pact in Rome.

Indicatoren

Indicator	Bron	Laatste meting	Jaar	Streefwaarde
Bestuurlijke veerkracht	Provinciaal kader 2013	Voldoende	2015	Voldoende
Goedkeuring herijkt position paper	Gemeente	Goedgekeurd	2016	Goedgekeurd

Programma's

Programma 1. Zorg en welzijn

1. Wat willen we bereiken?

Oss is een sociale gemeente waarin iedereen mee kan doen. We gaan uit van de talenten en mogelijkheden van de inwoner. De meeste inwoners zijn prima in staat problemen zelf het hoofd te bieden. Inwoners die ondersteuning nodig hebben krijgen die zo licht mogelijk of zo zwaar als nodig, zo snel mogelijk en zo dicht mogelijk bij huis. Om vragen van (kwetsbare) inwoners dichtbij te signaleren en samen op te lossen zijn teams van professionals in de wijk actief. Inwoners die op gespecialiseerde ondersteuning zijn aangewezen verwijzen we snel en effectief door. Voor de groep mensen die tijdelijk of chronisch (ook zwaardere) ondersteuning nodig hebben is die beschikbaar. De ondersteuning sluit aan op de eigen mogelijkheden en behoeften. Maatwerk is het uitgangspunt.

2. In hoeverre hebben we onze doelstellingen bereikt?

Algemeen

In 2016 hebben we gewerkt aan de volgende doelstellingen:

1. Bevorderen van de kracht van de samenleving
2. Er is voldoende en adequate zorg vanuit de Wmo, jeugdhulp en welzijn
3. Goede samenwerking tussen alle partijen in het veld
4. Effectieve en professionele toegang tot zorg en ondersteuning

Inmiddels zijn de doelstellingen in de programmabegroting 2017-2020 aangepast. Zoals in deze hele rapportage rangschikken we de evaluatie hier aan de hand van de nieuwe doelstellingen uit de programmabegroting 2017-2020. De 'oude' doelstelling 1 komt terug onder de nieuwe doelstelling 1. De oude doelstellingen 2 en 3 zijn gerangschikt onder het nieuwe doel 2 en de oude doelstelling 4 komt bij beide terug.

De doelstellingen zijn geen doelen in de zin dat ze op enig moment bereikt (kunnen) zijn. Het zijn de hoofdthema's waaraan we continu werken en ontwikkelen. We geven hieronder eerst per doelstelling aan wat we bereikt hebben, en vervolgens wat we daarvoor hebben gedaan.

Doelstelling 1: Mensen kunnen zichzelf redden, doen mee aan het sociale leven en hebben het gevoel dat ze erbij horen

2015 stond in het teken van de professionele zorg die de gemeente in dat jaar moest overnemen en voor het eerst organiseren. In 2016 was er weer meer ruimte voor het brede palet van welzijn en maatschappelijke initiatieven. Met 'Oss innoveert' bieden we ruimte aan initiatieven van burgers, verenigingen en andere organisaties. Oss kent inmiddels enkele zorgcoöperaties en de burgerbegroting Geffen heeft ook daar tot een maatschappelijk initiatief geleid waarin burgers zelf ontmoeting en dagbesteding gaan organiseren. Maar dit doel is nooit klaar. We constateren dat we in het professionele veld volop actief zijn, maar meer kunnen investeren in de gemeenschap (0^e en 1^e lijn) van wijken en dorpen. Dat is dan ook aandachtspunt in 2017.

Onder deze doelstelling vormen vluchtelingen en vergunninghouders een speciaal aandachtspunt. Deze groepen hebben extra ondersteuning en aandacht nodig om mee te kunnen doen en een plek in onze gemeenschap te vinden. We constateren dat we er na een roerige beginperiode nu in slagen om vergunninghouders met betrokkenheid van de omgeving te huisvesten en op te vangen in onze buurten.

Wat nog aandacht vraagt (en in 2017 gaat krijgen) is de verbinding tussen zorg en de samenleving, waardoor ook voor mensen met een beperking meer mogelijkheden moeten ontstaan om deel te nemen aan het sociale leven en waar mogelijk daarin ook van waarde te zijn.

Doelstelling 2: Voor mensen die dat niet zelfstandig kunnen is er ondersteuning in vele variaties want mensen zijn verschillend

We constateren dat in de WMO de uitvoering van nieuwe taken goed verloopt. Voor mensen die dat nodig hebben is er ondersteuning. De samenwerking met aanbieders verloopt goed. Er zijn weinig bezwaren en klachten. De cliënten zijn in meerderheid tevreden over de toegang, verlening van ondersteuning en het effect ervan; slechts een klein gedeelte is ontevreden. Wel zijn er de laatste maanden veel klachten over de levering van hulpmiddelen. We zijn dan ook intensief in gesprek met de aanbieder om dit op te lossen.

De meeste discussie gaat niet over de nieuwe taken maar over de huishoudelijke verzorging die al 10 jaar door de gemeente wordt uitgevoerd. Na de grote bezuiniging en daarmee samenhangende nieuwe afspraken hebben we in 2016 de ontwikkelingen en vooral de gerechtelijke uitspraken goed gevolgd en waar nodig de regeling en afspraken met aanbieders aangepast. Overigens zien we bij huishoudelijke hulp dat bezwaren flink afnemen en dat mensen die in de nieuwe WMO huishoudelijke hulp krijgen tevreden zijn met de geboden ondersteuning. De eigen bijdrage bleek in een aantal gevallen een (hoge) drempel om zorg aan te vragen of te accepteren. Dit hebben we in 2016 opgelost door ook m.b.t. de eigen bijdrage maatwerk te leveren. Momenteel is een voorstel in de maak om de eigen bijdrage te verlagen of te maximeren.

Als het gaat om verbinding tussen zorg en welzijn, en tussen professionele in informele zorg, zijn er nog slagen te maken. Weliswaar is beleid t.a.v. mantelzorgondersteuning vastgesteld en zijn er afspraken gemaakt met welzijn en zorgaanbieders maar dit komt nog te weinig tot uiting in de praktijk. Datzelfde geldt voor innovatie van de zorg die onder andere op deze grensvlakken te vinden is.

De uitvoering van de jeugdwet is weerbarstiger. De kennis van dit veld was bij gemeenten minder aanwezig dan bij het veld van de WMO en wordt gaandeweg opgebouwd. Het feit dat een deel van de gemeentelijke taak (de inkoop van gespecialiseerde zorg) hier is 'uitbesteed' aan centrumgemeente Den Bosch betekent dat Oss minder directe invloed heeft op afspraken en aanpassingen. Inmiddels is in de regio besloten om een onderzoek te laten doen naar de wijze van financiering, omdat de huidige vorm (lumpsum) onvoldoende flexibel blijkt om de vraag van de jeugdigen te volgen. Dat heeft geleid tot wachtlijsten en noodverbanden. Gelukkig heeft overleg met aanbieders ertoe geleid dat zij vanaf 2017 meer verantwoordelijkheid nemen voor wachtlijsten en per subregio gezamenlijk zorgen voor opvang/plaatsing van jongeren waarvoor de basisteams geen goede plek vinden. Daarnaast zijn tekorten in beeld gebracht en is een transformatieagenda opgesteld die moet leiden tot

3. Wat deden we om de doelstellingen te realiseren?

We geven hier niet een hele opsomming van activiteiten, maar schetsen de belangrijkste onderwerpen en geven aan waar is afgeweken van de voornemens in de programmabegroting 2016-2019.

Doelstelling 1: Mensen kunnen zichzelf redden, doen mee aan het sociale leven en hebben het gevoel dat ze erbij horen

- We hebben ruimte geboden aan maatschappelijke initiatieven in de 0^e en 1^e lijn. De zorgcoöperaties, de kopgroep dementie en het project 'Samen thuis' zijn daar voorbeelden van.
- Via Oss Innoveert hebben we burgers en organisaties uitgedaagd om met plannen te komen, wat inmiddels heeft geleid tot 18 gehonoreerde activiteiten.
- We formuleerden beleid voor mantelzorgondersteuning.
- We hebben veel geïnvesteerd in de opvang van vluchtelingen en vergunninghouders: zorgvuldige spreiding bij plaatsing vergunninghouders in alle wijken en kernen, het informeren van buurten, ondersteuning organiseren voor vergunninghouders en buurtbewoners. Dat heeft soms tot spanningen geleid, waar we samen met Ons welzijn, politie, woningcorporaties, vluchtelingenwerk en bewoners oplossingen hebben gezocht. We hebben een goed draaiende noodopvang. Uit de evaluatie blijkt dat de noodopvang voor de bewoners een plezierige plek is. De omwonenden zijn ook positief over de opvang en de communicatie. Zoals afgesproken met het COA (Centraal opvang orgaan asielzoekers) sluit de noodopvang per 1 april 2017. Daarnaast zijn we in 2016 gestart met de uitbreiding van de begeleiding van de buurt en van vergunninghouders. ONS Welzijn, Oss Verwelkomt Vluchtelingen en Vluchtelingenwerk hebben de opdracht

om inwoners te begeleiden en betrekken en voor te bereiden op de komst van vergunninghouders, en bewoners met elkaar in contact te brengen. Hierbij veel vrijwilligers doen hier aan mee.

- We hebben projecten rond gezondheid (Gezond in de stad, Jongeren op gezond gewicht) uitgevoerd en gewerkt aan sociale acceptatie als 'regenboogstad'. Zie hiervoor ook programma 3: voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten.

Het begin is gemaakt. Tegelijkertijd constateren we dat er veel meer mogelijk is. De voorgenomen verbinding tussen zorg/sociale teams, mantelzorgers en vrijwilligers is nog onvoldoende gemaakt. Dat geldt ook voor de betrokkenheid van inwoners bij wat er in hun wijk of dorp door de gemeente wordt georganiseerd.

Doelstelling 2: Voor mensen die dat niet zelfstandig kunnen is er ondersteuning in vele variaties want mensen zijn verschillend

Op het gebied van de WMO zijn de voorgenomen activiteiten grotendeels uitgevoerd:

- De samenwerking met aanbieders aan de overlegtafel is verder versterkt.
- We hebben beleid beschermd wonen en de oplosagenda vastgesteld. Deze zijn nu volop in uitvoering.
- We stelden de raadgever sociaal domein (ombudsfunctie) en toezichthouder WMO aan.
- Elke wijk/dorp heeft zijn sociaal team waarin inmiddels ook consultants van de gemeente participeren.
- Het team inkoop en contractmanagement staat en wordt gewaardeerd door aanbieders en regiogemeenten.
- Er zijn geen wachtlijsten voor WMO voorzieningen, wie ondersteuning nodig heeft krijgt die ook.
- We hebben verder gewerkt aan de ontwikkeling van maatwerk en nieuwe oplossingen, onder andere door het Instituut Publieke Waarden (IPW) en in de proeftuin Ruwaard.
- De specialistische voorziening die nodig is om mensen met ernstige psychiatrische problematiek (de Inloop) te ontmoeten, is behouden. Daarnaast werken GGZ Oost Brabant en welzijn samen aan ondersteuning voor mensen die gebruik willen/kunnen maken van algemene voorzieningen voor ontmoeting.
- Rond huishoudelijke hulp is de rust in de ondersteuning aan cliënten weliswaar teruggekomen maar beleidsmatig blijft dit onderwerp aandacht vragen. We hebben de beleidsregels en afspraken met aanbieders aangepast naar aanleiding van de verschillende gerechtelijke uitspraken maar daardoor is ook de discussie in de regio verscherpt. De vraag of en hoe we, na beëindiging van de HHT (huiselijke hulptoelage), een algemene voorziening in het leven willen roepen versterkt deze discussie verder. Hier merken we dat regionale samenwerking niet alleen voordelen heeft maar ook tijd en energie kost om ook bij verschillen de goede weg te vinden.
- We stelden het beleidsdocument privacy op. Dit heeft geleid tot de aanstelling van een kwartiermaker die privacy voor het gehele gemeentelijke apparaat gaat uitwerken (zie ook programma 9: bestuur, organisatie en dienstverlening).
- Een aantal activiteiten vergt een langere tijd dan een jaar. Zo blijven we verder werken aan de ontwikkeling van de toegang waarbij een integrale toegang de stip op de horizon blijft. We hebben stappen gezet in de ontwikkeling van mensen en methodiek, en die ontwikkeling zal in de komende periode doorgaan.

Ook ten aanzien van de zorg voor jeugd zijn de meeste voorgenomen activiteiten uitgevoerd:

- We evalueerden de centrumregeling (dat geldt overigens ook voor de WMO). Dit heeft geleid tot het voornemen om nader onderzoek te doen naar de wijze van financiering. Dit onderzoek vindt begin 2017 plaats.
- Om de wachtlijsten aan te pakken zijn afspraken met aanbieders gemaakt en is in iedere subregio een 'overleg passende hulp' gestart waarin op maat oplossingen gezocht worden.
- Het voornemen om te komen tot effectsturing en –monitoring heeft nog niet tot resultaat geleid. Ook als het gaat om inzicht in financiën en volumes en de ontwikkeling daarin zijn we nog niet klaar.

Duurzaamheid

Dit programma draagt bij aan de People lijn van de duurzaamheidskring. Sociale duurzaamheid betekent: kiezen voor oplossingen die het probleemoplossend vermogen van de samenleving zelf versterken waardoor op termijn minder zorg/ondersteuning nodig is en mensen toekomstperspectief hebben.

Dat betekent: inzetten op eigen kracht en zelfredzaamheid en zo mogelijk kiezen voor oplossingen waarbij inwoners en hun informele netwerken een rol spelen. Niet zorgen voor een oplossing, maar helpen een oplossing te vinden, zodat de inwoner of de buurt een volgende keer meer zelf kan oppakken. Dat komt tot uiting in de manier waarop we ondersteuning en welzijn invullen en uitvoeren, maar ook in concrete activiteiten zoals: preventie, gezondheidsprojecten, mantelzorgondersteuning, ondersteuning van vrijwilligerswerk, combinaties van 1^e en 2^e lijnsondersteuning, enzovoort.

Indicatoren

Dit programma heeft geen indicatoren.

Waar staat je gemeente?

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van gemeenten in de grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Jongeren met delict voor de rechter	1,86%	2,58%	2012
Jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp	11,5%	8,7%	2016
Jongeren tot 18 jaar met jeugdbescherming	1,3%	1,1%	2016
Jongeren van 12-23 jaar met jeugdreclassering	0,5%	0,4%	2016
Cliënten met maatwerkarrangement WMO per 10.000 inwoners	600	664	2015

4. Wat heeft het gekost?

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving		Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil	Voordeel/ Nadeel
Wmo individuele voorzieningen	Lasten	11.458	11.464	11.318	-145	V
	Baten	-2.757	-2.757	-2.944	-187	V
	Saldo	8.700	8.706	8.374	-332	V
Wmo collectieve voorzieningen	Lasten	8.928	10.936	10.639	-298	V
	Baten	-151	-65	64	129	N
	Saldo	8.777	10.871	10.703	-168	V
Jeugd en Opbouwwerk	Lasten	2.172	706	518	-189	V
	Baten	-21	-21	-35	-13	V
	Saldo	2.151	685	483	-202	V
Jeugdzorg	Lasten	22.962	25.890	23.305	-2.585	V
	Baten	-41	-41	-168	-127	V
	Saldo	22.920	25.849	23.137	-2.712	V
Wmo/AWBZ	Lasten	29.384	29.311	26.562	-2.749	V
	Baten	0	-15	-96	-81	V
	Saldo	29.384	29.297	26.467	-2.830	V
Gezondheidszorg	Lasten	2.693	2.679	2.683	4	N
	Baten	-29	-29	-37	-8	V
	Saldo	2.665	2.651	2.646	-5	V
Beleidsontwikkeling zorg en welzijn	Lasten	321	1.071	793	-279	V
	Baten	0	-389	-530	-141	V
	Saldo	321	683	263	-420	V
Totaal programma	Lasten	77.918	82.059	75.818	-6.240	V
	Baten	-3.000	-3.317	-3.745	-428	V
	Saldo	74.917	78.741	72.073	-6.668	V
Stortingen reserves		770	770	770	0	-
Onttrekkingen reserves		-160	-1.639	-1.504	135	N
Totaal mutaties reserves		610	-869	-734	135	N
Resultaat		75.527	77.872	71.339	-6.533	V

Toelichting op afwijkingen groter dan € 100.000

WMO individuele voorzieningen

Het saldo op individuele voorzieningen is € 332.000. De lasten zijn € 145.000 lager dan begroot. Dit heeft een aantal oorzaken:

- We zien dat het bestand van Huishoudelijke Verzorging (HV) nog steeds aan het dalen is. Bij de programmabegroting 2017-2020 hadden we rekening gehouden met een daling van 119 cliënten naar 1613 cliënten. Maar uiteindelijk is het bestand eind 2016 met 140 gedaald naar 1592 cliënten. Ten opzichte van tweede rapportage 2016 levert dit een extra voordeel op van € 32.000.
- Een bedrag voor het persoonsgebonden budget huishoudelijke verzorging is niet verzilverd door cliënten. Het gaat om een bedrag van € 55.000. Dit wordt door de sociale verzekeringsbank (SVB) teruggestort.
- Daarnaast zijn de lasten voor het kleinschalig collectief vervoer € 37.000 lager uitgevallen.

De baten zijn € 187.000 hoger dan begroot. Dit overschot wordt voornamelijk veroorzaakt doordat we in 2016 van de provincie Noord-Brabant € 130.000 euro ontvangen als extra subsidie voor ontwikkelingen voor kleinschalige mobiliteitsoplossingen of andere vormen van regionaal vervoer.

WMO collectieve voorzieningen

Op de lasten van WMO collectieve voorzieningen hebben we een voordeel van € 298.000. Daarnaast zijn de baten € 129.000 lager dan begroot. Per saldo een voordeel van € 168.000.

Dit voordeel wordt verklaard door een aantal oorzaken. Als eerste hebben we € 56.000 minder uitgegeven aan subsidieprojecten voor de WMO, we hebben namelijk minder projectaanvragen gehad. Daarnaast hebben we minder uitgegeven aan warme maaltijdvoorzieningen (€ 22.500), was er een positieve afrekening GGZ-bemoeizorg (€ 25.000), waren er minder kosten voor individuele waardering mantelzorgers (€ 37.000) en waren de kosten voor Oss Innoveert lager (€ 34.000). Deze laatste post betekent ook een lagere onttrekking uit de reserve.

Daarnaast zijn zowel de uitgaven en de inkomsten op het gebied van maatschappelijke opvang € 128.000 lager. De taken voor maatschappelijke opvang voeren we uit voor de regio, hiervoor krijgen we budget van het Rijk. Van de regiogemeenten ontvangen we ook een bijdrage. Omdat we minder hebben uitgegeven hebben we ook minder gedeclareerd bij de regiogemeenten.

Jeugd en opbouwwerk

Voor het onderdeel jeugd en opbouwwerk hebben we € 189.000 minder lasten dan begroot. Dit komt doordat de uitvoering van de werkzaamheden voor de scouting Ussen zijn vertraagd. Hierdoor hebben we € 100.000 minder uitgegeven. Daarnaast is er een financieel voordeel van € 33.000 omdat de nieuwbouw voor scouting Geffen nog niet is gerealiseerd. Verder hebben we minder uitgegeven aan subsidiëring van jeugdwerk (€ 40.000).

Jeugdzorg

Voor de zorg voor jeugd hebben we een voordeel van € 2,7 miljoen. Dit voordeel moet gesplitst worden in:

- geen verwacht tekort jeugdzorg door afspraken financiële solidariteit: €1,65 miljoen.
- regulier overschot jeugdzorg: € 1,1 miljoen.

Geen verwacht tekort jeugdzorg door afspraken financiële solidariteit: € 1,6 miljoen

We hebben een voordeel van € 1,65 miljoen. Dit budget is extra toegevoegd vanuit de algemene middelen bij de programmabegroting 2017-2020. Dit bleek niet nodig te zijn. Het bedrag is destijds toegevoegd omdat er op dat moment discussies waren over de financiële solidariteit in de regio. Dat zou voor Oss een mogelijk nadeel van € 1,65 miljoen op kunnen leveren. Echter eind 2016 is het gelukt om alsnog eerdere afspraken over solidariteit te bevestigen en uit te werken, waardoor dit extra budget niet nodig is geweest. Het bedrag kan daarom vrijvallen.

Regulier overschot jeugdzorg: € 1,1 miljoen

Dit bedrag is over op de verstrekking van jeugdhulp (in natura en als pgb). Dit is 4,5% van het budget en valt daarmee binnen de te verwachten marge van werkelijke bestedingen ten opzichte van de ramingen. Bij het onderdeel resultaatbestemming stellen we voor om dit bedrag te storten in de algemene reserve en te reserveren voor plannen voor de transitieagenda jeugd die we bij de kadernota 2018-2021 zullen voorleggen. In dit plan komt een toelichting over de projecten die we met deze gelden kunnen betalen die moeten leiden tot verbetering van de jeugdhulp. De centrumgemeente Den Bosch werkt daar momenteel een plan voor uit samen met regiogemeenten en aanbieders. Dit plan is april klaar, inclusief het zicht op de concrete kosten.

WMO/AWBZ

Voor WMO/AWBZ is er een voordeel van € 2,8 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door voordelen op:

- Wmo begeleiding: € 0,4 miljoen
- Wmo beschermd wonen: € 1,4 miljoen
- Tariefaanpassing en volume-uitbreiding: € 1 miljoen

Wmo begeleiding

In totaal hadden we ongeveer € 7 miljoen aan lasten verwacht. De werkelijke lasten waren € 387.000 lager, een onderschrijding van 5,46%. Het is moeilijk aan te geven waarom de werkelijke lasten lager zijn dan begroot.

Wmo beschermd wonen

Het budget wat we hebben voor beschermd wonen is een regionaal budget. Ten opzichte van de begrote lasten is er een voordelig resultaat van ongeveer € 1,4 miljoen, dit is circa 6,4%. De reden hiervan is dat cliënten ingestroomd zijn op verschillende momenten in gedurende het jaar, terwijl in de begroting rekening is gehouden met een bezetting gedurende het gehele jaar.

Bij het onderdeel resultaatbestemming stellen we voor om het resultaat te storten in de algemene reserve en te reserveren voor het plan om op korte termijn plekken met ondersteuning in te kopen om wachtlijsten te voorkomen.

Tariefaanpassingen en volume uitbreiding/innovatie

Voor tariefaanpassingen en volume uitbreidingen hadden we € 0,5 miljoen gereserveerd om risico's op te kunnen vangen. Uiteindelijk hebben we dit budget niet nodig gehad in 2016 en kan het vrijvallen.

Daarnaast hebben we hier budget gereserveerd voor innovatie en kanteling. Ook dit hebben we niet helemaal nodig gehad (€ 0,5 miljoen). Een gedeelte van het budget willen we overhevelen naar 2017. Het gaat om € 230.000 voor de proeftuin Ruwaard en een onderzoek naar wonen met begeleiding. Vanaf 2017 is dit budget grotendeels structureel bestemd, onder andere voor de uitbreiding/versterking van sociale teams en de afdeling Zorg en voor een aantal externe activiteiten (o.a. GGZ-inloop en de Kopgroep dementie).

Beleidsontwikkeling zorg en welzijn

We hebben een voordeel op de lasten van € 279.000 en een voordeel op de baten van € 141.000. In totaal een voordeel van € 420.000. Dit voordeel bestaat uit:

- hogere subsidiebetaling zorg (€32.000);
- Lagere kosten opvang van vluchtelingen en plaatsen van extra vergunninghouders (€ 452.000).

Het totale budget voor opvang van vluchtelingen en plaatsen van extra vergunninghouders is opgenomen in meerdere programma's. Per programma zijn dit de financiële resultaten:

- Programma Zorg & Welzijn: overschot € 452.000. Van het Rijk hebben we extra budgetten toegekend gekregen in verband met de verhoogde instroom. In de begroting die we hebben gemaakt hadden we een stelpost opgenomen van ongeveer € 500.000. Deze stelpost is grotendeels niet nodig geweest.

- Programma Werk, Inkomen en Onderwijs: tekort € 132.000. Deze overschrijding wordt vooral veroorzaakt door hogere kosten voor bijzondere bijstand en minimabeleid voor deze doelgroep.
- Programma Personeel, Organisatie & dienstverlening: overschot € 156.000. Dit wordt vooral veroorzaakt door lagere ambtelijke kosten voor versnelling sociale woningbouw.
- Programma Financiën en belastingen: nadeel € 182.000. Dit betreft een lagere algemene uitkering dan begroot.

Per saldo hebben we over alle programma's een voordeel van € 295.000. Bij het onderdeel resultaat bestemming stellen wij voor om dit bedrag over te hevelen naar het jaar 2017.

Reserves

De kosten van uitvoering van werkzaamheden voor Scouting Ussen worden volgens de begroting onttrokken aan de reserve Integraal Voorzieningen Beleid. Door vertraging van het project is het geld nog niet besteed, de geraamde onttrekking aan de reserve is ook niet geboekt (€ 100.000).

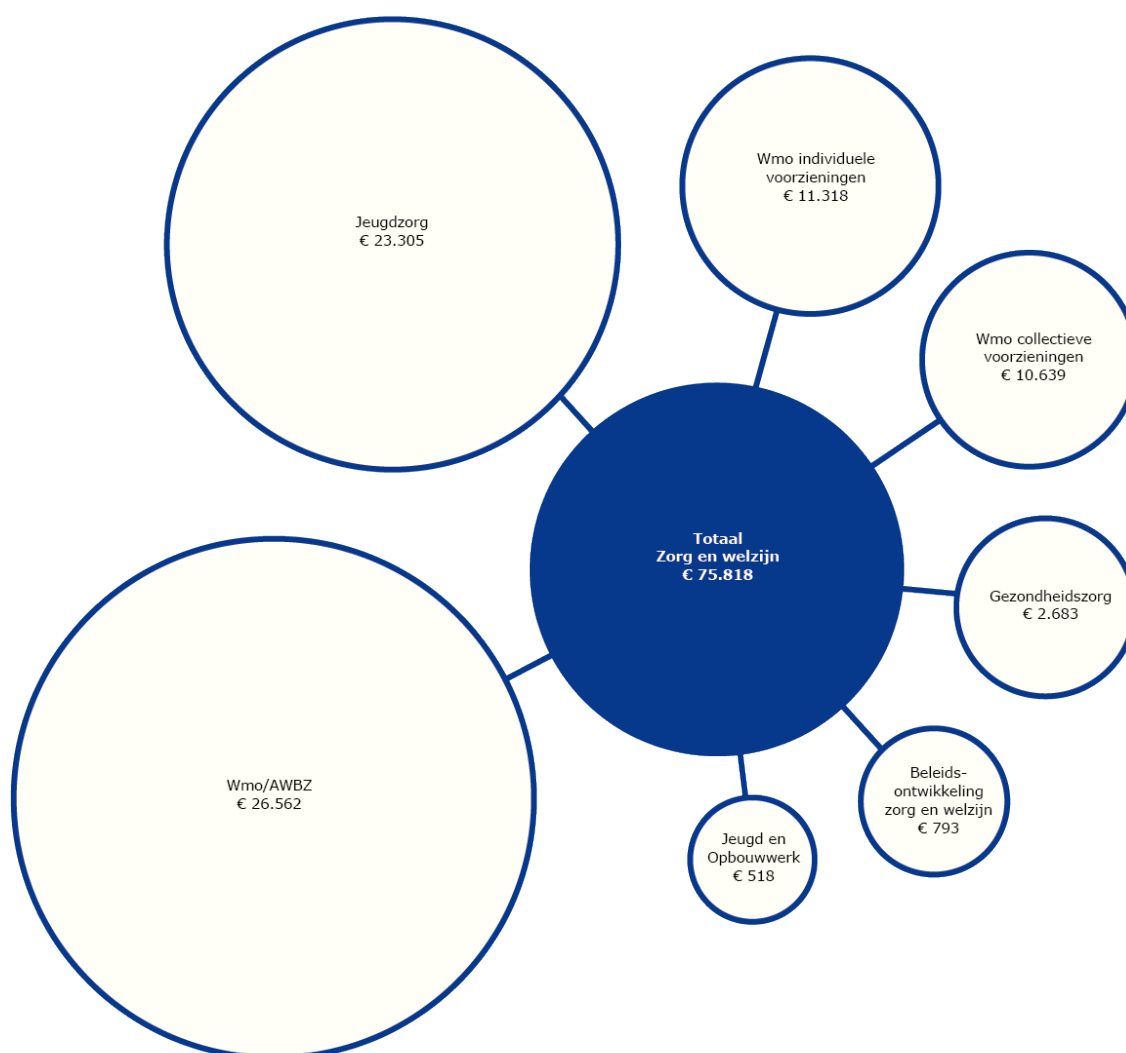
5. Overzicht subsidies

We geven hier een overzicht van de subsidies binnen dit programma.

Subsidies	bedragen x € 1.000		
	Rekening 2015	Begroting 2016	Rekening 2016
Wmo collectieve voorzieningen	7.319	6.138	5.971
Wmo/AWBZ	982	49	49
Jeugd en Opbouwwerk	1.683	319	276
Gezondheidszorg	29	29	29
Jeugdzorg	1.778	2.921	2.921
Beleidsontwikkeling zorg en welzijn	202	167	199
Totaal programma	11.992	9.622	9.444

6. Lasten per product

In de volgende figuur worden voor 2016 de gerealiseerde lasten per product (exclusief stortingen in reserves) in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

Programma 2. Werk, inkomen en onderwijs

1. Wat willen we bereiken?

Iedereen doet mee naar vermogen. We streven ernaar om iedereen zoveel mogelijk te laten participeren. In werk, op school en breder in de samenleving, bijvoorbeeld met vrijwilligerswerk. Het doel is dat inwoners zelfredzaam zijn. Goed onderwijs waarbij Ossenaars zich kunnen ontwikkelen draagt hieraan bij. Inwoners die niet zelfredzaam zijn ondersteunen we. Onze opdracht is om de kwetsbare inwoner op de arbeidsmarkt te begeleiden naar werk, primair in regulier werk. Daarbij is het van belang dat het onderwijs goed aansluit op de arbeidsmarkt en dat uitval in het onderwijs zoveel mogelijk wordt voorkomen.

2. In hoeverre hebben we onze doelstellingen bereikt?

Algemeen

We merken bij werk en inkomen een groei van het bestand, er zijn meer uitkeringsgerechtigden met complexe problematiek. Sinds de Participatiewet in 2015 is ingevoerd, krijgen we ook te maken met nieuwe doelgroepen zoals voormalige Wajong-jongeren. Ook de vergunninghouders is een duidelijk nieuwe groep. Wij blijven onze dienstverlening optimaliseren. Dat betekent dat we meer preventieve activiteiten ontplooiën om instroom in de bijstand zoveel mogelijk te voorkomen of inwoners zo snel mogelijk te laten uitstromen. Ook passen we zoveel mogelijk maatwerk-oplossingen toe. Wanneer inwoners uitstromen naar werk, zorgen we vaker voor nazorg, om de werksituatie zo duurzaam mogelijk te maken. Als geheel maakt dit het werk complexer en uitgebreider. Vanuit de richtlijnen van de Rijksoverheid ervaren we een spanning tussen meer vraag om maatwerk voor de inwoner aan de ene kant en controle en regels aan de andere kant.

Doelstelling 1: Stroomlijnen van regionaal en lokaal arbeidsmarktbeleid

In het regionale arbeidsmarktbeleid zijn we landelijk een serieuze gesprekspartner. We nemen als gemeente, in samenwerking met Den Bosch, het voortouw. We merken wel dat regionale samenwerking een langdurig proces is dat veel tijd vergt en het resultaat is niet altijd even zichtbaar.

- Regionaal zijn afspraken gemaakt voor regionaal arbeidsmarktbeleid zoals het streven naar een PSO keurmerk in alle 18 gemeenten, een gezamenlijke ondersteuning voor vluchtelingen en werk.
- We haalden extra subsidie binnen waarvoor we extra dienstverlening kunnen doen in de regio, zoals de startersbeurzen.
- De dienstverlening voor werkgevers vanuit het regionaal werkbedrijf is verder verstevigd.
- We zorgen voor een uniforme monitoring van de banenafspraken vanuit het sociaal akkoord en we lopen daarbij op schema.
- In de 'Kweekvijver logistiek 2015-2016' zijn 31 inwoners gestart (op verschillende instroommomenten) met de opleiding logistiek. Deze mensen zijn allemaal gekoppeld aan een stageplaats in de logistiek. Inmiddels zijn 19 deelnemers daarvan geslaagd; 8 zijn doorgestroomd naar werk, 4 deelnemers doen nu een vervolgopleiding.

Doelstelling 2: Kwetsbare groepen hebben onze prioriteit

In Oss hebben we een relatief lage bijstandsdichtheid en een grote uitstroom. We zetten fors in op loonkostensubsidie en op jongeren (niet-uitkeringsgerechtigden). Hierin zijn we een landelijk en regionaal voorbeeld. We zien een toename in multiproblematiek in onze doelgroep, dit maakt het complexer en moeilijk bemiddelbaar. Integrale benadering van werk, inkomen, zorg en schuldhulpverlening blijft de insteek; daar is nog verbetering in mogelijk.

- We hebben 264 mensen uit de bijstand geplaatst naar werk. Er zijn ook 193 mensen die werken met loonkostensubsidie bij IBN of andere werkgevers. Daarnaast zijn 132 mensen parttime aan het werk gegaan.
- De stijging van het aantal bijstandsgerechtigden is gestegen van 4,5% in 2015 naar 9% in 2016. De stijging is voornamelijk veroorzaakt door de instroom van jongeren (door verscherpte criteria Wajong) en door vergunninghouders.

- 356 mensen met een uitkering verrichten vrijwilligerswerk (inclusief mantelzorg).
- In het schooljaar 2015/2016 hebben 653 leerlingen vrijwilligerswerk in maatschappelijke stages verricht.
- We hebben een bestuurlijk convenant en een uitvoeringscontract gerealiseerd tussen IBN en de 11 gemeenten voor uitvoering van (een deel van) de Participatiewet voor de periode 2017-2020.

Doelstelling 3: Op maat toepassen van armoedebeleid

Het bereik van onze armoedeverzoeken is gegroeid, daarin hebben we veel geïnvesteerd. Bij schuldhulpverlening neemt de complexiteit van casussen en de hoogte van de schulden toe. Hierdoor hebben we meer tijd nodig per inwoner. De rol van de overheid als schuldeiser maakt het ook complex (bijvoorbeeld de rol van de Belastingdienst).

- 80,2% van de huishoudens met een inkomensgrens tot 120% maakt gebruik van voorzieningen in het kader van armoedebeleid. Voor de huishoudens met een uitkering voor levensonderhoud is dat 91,3%.
- In 2016 waren er meer uitgaven bijzondere bijstand en minimaregelingen door stijging van het aantal in het algemeen. Dit zijn in het bijzonder de stijging uitgaven voor vergunninghouders (vooral inrichtingskosten en overbrugging), de kosten aanvullende bijstand < 21 jaar en de kosten beschermingsbewind, curatele stelling en mentorschap.
- In 2016 hebben 517 inwoners zich gemeld voor schuldhulpverlening. Een deel konden we meteen helpen met informatie en advies. In totaal ontvingen we 347 nieuwe aanvragen schuldhulpverlening. Voor 87% van deze aanvragen is een vervolgtraject ingezet. Daarnaast hebben we voor 151 klanten de schuldregeling (fase 2) aangevraagd.

Doelstelling 4: Zorgen voor een goede lokale aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt

Er zijn veel initiatieven en activiteiten die worden uitgevoerd, zowel vanuit ondernemers als vanuit het onderwijs. Dit heeft het risico op versnippering. We willen dit meer stroomlijnen via Talentencampus. De regionale samenwerking rond passend onderwijs -in het samenwerkingsverband- zijn langdurige processen. Wij willen dit trage proces versnellen.

- Voor schooljaar 2014-2015 rapporteren we 1,3% VSV voor onze regio 36B. Hiermee komen we op een gedeelde 4e plaats van Nederland.

Doelstelling 5: Verhogen van de kwaliteit van onderwijs

De samenwerking met het onderwijs is geïntensiveerd en verloopt goed. De doordecentralisatie van huisvestingstaken is een complexe taak voor (kleinere organisaties in) het basisonderwijs.

- De Inspectie van het ministerie van OCW heeft ons VVE-beleid bekeken en positief beoordeeld.
- In samenspraak met onderwijs, opvangorganisaties en ondernemers hebben we een nieuwe onderwijsvisie voorbereid.
- In samenwerking met het Hooghuis zijn 5 ISK-klassen voor jonge vluchtelingen en statushouders gerealiseerd.
- In samenwerking met het basisonderwijs is er een school in de noodopvang gestart.

3. Wat deden we om de doelstellingen te realiseren?

Doelstelling 1: Stroomlijnen van regionaal en lokaal arbeidsmarktbeleid

- Als netwerkorganisatie van gemeenten, sociale partners, het UWV en sw-bedrijven in het Werkbedrijf Noordoost-Brabant, harmoniseren we de dienstverlening aan werkgevers in de regio, maken we afspraken over arbeidsmarktvraagstukken en zorgen we dat we minimaal voldoen aan de banenafspraken in het sociaal akkoord. Eind 2016 heeft de regio (met 18 gemeenten) 825 banen nagenoeg gerealiseerd. We waren een van de drie landelijke pilots voor onderzoek (cijfers en praktijkverhalen) over inzet loonkostensubsidie op basis waarvan de nieuwe praktijkroute voor jongeren en beschut werk per 2017 is ingevoerd.

- We stellen jaarlijks een marktwerkingsplan op vanuit het werkgeversservicepunt Maasland (Oss/Landerd) en het regionaal werkbedrijf.
- Het regionale portefeuillehoudersoverleg voor Brabant Noordoost, onder voorzitterschap van de gemeente Oss, heeft zich ontwikkeld tot een goed lopend overleg. Hierin zijn afspraken gemaakt voor regionaal arbeidsmarktbeleid, zoals het streven naar een PSO keurmerk in alle 18 gemeenten, een gezamenlijke ondersteuning voor vluchtelingen en werk.
- Onze actieve deelname in Agrifood Capital Werkt! leidt tot regionale projecten voor arbeidsmarktbeleid. Oss doet mee aan minimaal 3 regionale arbeidsmarktprojecten, o.a. op het gebied van duurzame inzetbaarheid, talent en loopbaan, techniek en innovatie.
- Veel activiteiten vanuit het actieplan Lokaal Arbeidsmarktbeleid zijn door onderwijs, ondernemers en de gemeente opgepakt. Extra inzet is nodig om ambassadeurs te vinden en HRM-ondersteuning voor werkgevers te realiseren.
- We ontwikkelen samen met ROC de Leijgraaf en ondernemers arrangementen die aansluiten bij de huidige vraag op de arbeidsmarkt. Denk hierbij aan de sector Logistiek, Bouw, Metaal.
- Het convenant 'De bouw werkt' is vanuit Oss uitgerold over de regio.

Doelstelling 2: Kwetsbare groepen hebben onze prioriteit

- Elk kwartaal organiseren wij een activiteit voor werkgevers en werkzoekenden om op informele wijze contact te leggen, zoals een vacature-café, speeddates en flexmarkten met uitzendbureaus.
- We continueren de dienstverlening die wij aanbieden via de Rotonde, het arbeidstoeleidingscentrum dat zich richt op diagnose, arbeidstraining en het opdoen van werknemersvaardigheden. Ook statushouders zijn hier ingezet.
- Het programma Focus wordt, drie jaar na de start, geëvalueerd. Daarbij is gekeken naar uitstroom naar werk, naar ervaringen van deelnemers en de manier van werken in aansluiting op de beoogde doelgroep niet-gemotiveerde uitkeringsgerechtigden. De evaluatie wordt het eerste kwartaal van 2017 afgerond.
- De meesterbeurs voor 50-plussers is 11 keer ingezet in 2016.
- Het project De Broekriem is gestart met ondersteuning van de gemeente. De Broekriem is voor en door werkzoekenden (WW en bijstand) en gericht op activering van de werkzoekende en het vinden van werk.
- We hebben een strategische verkenning uitgevoerd met betrokken partners en gemeenten in de regio over toekomstscenario's voor de uitvoering van de Participatiewet en de WSW vanaf 2017. Resultaat is een bestuurlijk convenant en een uitvoeringsovereenkomst met IBN voor 2017-2020. De ervaringen vanuit de pilot Participatiewet (2015/2016) zijn hierin meegenomen. De afspraken zijn gericht op de doelgroep beschut werk en de doelgroep met een loonwaarde van 30% tot 80%. Voor deze laatste groep is de ambitie dat een deel hiervan zich zodanig in loonwaarde ontwikkelt dat zij kunnen uitstromen naar regulier werk.
- Met de jongerenaanpak en de extra gemeentelijke middelen hebben we 64 jongeren zonder uitkering bereikt. De problematiek van de jongeren wordt complexer als gevolg van afschaffing van de Wajong. Doorstroming naar werk/opleiding wordt vaker bemoeilijkt door zorgvragen. Met de extra middelen hebben we onder andere scholingskosten betaald, jobcoaching ingezet zodat jongeren aan het werk zijn en blijven en loonkostensubsidie bekostigd.
- Voor vergunninghouders hebben we nieuwe activiteiten ontwikkeld zoals trainingen in eigen taal (Tigrinya en Arabisch), taalcoaching bij de Rotonde, werven van extra werkervaringsplaatsen voor deze doelgroep, inzet van tolken en de start van het participatieverklaringstraject.
- We monitoren de afspraken die gemaakt zijn voor Social Return.
- Oss als werkgever moest in 2016, conform de banenafpraak, 3 banen leveren. Tot en met mei 2016 hebben we 7,37 banen gerealiseerd, waarop 7 mensen aan het werk zijn. Voor 3 personen is dat structureel, voor 4 personen tijdelijk.
- We hebben het vrijwilligerswerkbeleid herijkt. Veel vrijwilligersorganisaties worden ondersteund door landelijke organisaties. Het vrijwilligerspunt zal sterker gericht worden op bemiddeling en begeleiding van kwetsbare vrijwilligers.
- We ondersteunen maatschappelijke stages. We zorgen voor voortzetting van de coördinatie, de website voor de match tussen vraag en aanbod, de jaarlijkse MaSmarkt en begeleiding van de jongeren.

- We zijn gestart met de aanpak laaggeletterdheid, in dit kader is het Taalnetwerk Oss geformeerd.
- In 2016 is in een interactief proces met gebruikers en dienstverleners het beleidskader leerlingenvervoer geactualiseerd en vóór de zomer is de nieuwe aanbesteding van het vervoer afgerond. Door het nieuwe beleid is er meer flexibiliteit mogelijk bij op- en afhaaladressen, is de afstandsgrens om in aanmerking te komen voor leerlingenvervoer voor alle onderwijsvormen gelijk getrokken en worden op meer plekken opstapplaatsen mogelijk. Maatwerk blijft hierbij het leidende principe.

Doelstelling 3: Op maat toepassen van armoedebeleid

- We zetten het instrument van de bijzondere bijstand ruim in om iedereen op maat te kunnen ondersteunen. Het gebruik hiervan hebben we vergroot van 70,1% naar 80,2% in 2016. Daarvoor zijn we aanwezig geweest op de vindplaatsen (o.a. voedselbank, sociale teams, talentcentrum) en hebben we informatiebijeenkomsten georganiseerd en voorlichting gegeven aan vrijwilligers en professionals. Ook hebben we de doelgroep aangeschreven en uitgenodigd.
- We hebben een folder algemene regelingen en een folder kindregelingen verspreid. Ook hebben we informatie over AZOSS verstrekt.
- We stroomlijnen de voorzieningen flankerend armoedebeleid en hebben 2 keer per jaar een breed armoede-overleg met alle betrokken organisaties. Het netwerk is versterkt.
- We professionaliseren de werkwijze van OnsWelzijn voor toegang tot de armoedevoorzieningen; vanuit de gedachte 'geen pakket zonder traject' kijkt de voedselbank opnieuw naar langdurige gebruikers.
- We hebben het jeugdcultuurfonds aan het ondersteuningsaanbod voor kinderen toegevoegd.
- Met betrokkenheid van onze partners in de uitvoering hebben we een nieuw beleidskader Schuldhulpverlening gemaakt. De komende jaren wordt gewerkt aan preventie van schulden door tijdige signalering en aanpak met inzet van het netwerk, waaronder sociale teams, en een bewustwordingscampagne. We verbeteren onze dienstverlening door 'fase 2' zelf in uitvoering te nemen. Ook werken we aan ondersteuning van ZZP-ers met schuldenproblematiek. Daarvoor kijken we naar de mogelijkheden binnen de BBZ (Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen) en naar een preventief aanbod.
- We hebben de bewustwordingscampagne rond schuldhulpverlening gestart.
- We financieren de voortzetting van SchuldHulpMaatje als preventieve werkwijze voor schulden. In 2016 is gestart met SchuldHulpmaatje Jong.
- We hebben de landelijke ontwikkelingen voor een AMVB die experimenten in de Participatiewet mogelijk maakt actief gevolgd. De AMVB geeft weinig ruimte. We verkennen de mogelijkheden om alsnog een experiment voor bijstandsgerechtigden te starten.

Doelstelling 4: Zorgen voor een goede lokale aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt

- We zetten de succesvolle aanpak van voortijdige schoolverlaters vanuit het Regionaal Bureau Leerplicht voort. Als RBL-regio willen wij behoren tot de top 3 van Nederland. Met 1,3% voor de regio 36b staan we op een gedeelde 4e plaats. Het percentage Osse schoolverlaters blijft onder de 1,9%.
- Meierijstad heeft gekozen voor aansluiting bij het RBL Brabant Noord Oost.
- We hebben een nieuw regionaal Convenant VSV/kwetsbare jongeren afgesloten. Het RBL heeft in aansluiting op landelijk beleid de taak deze groep kwetsbare jongeren in onze regio te monitoren en regie te voeren op het benodigde vervolgttraject. Het betreft de groep jongeren die niet in staat is om een startkwalificatie te behalen maar wel begeleid moet worden naar de arbeidsmarkt of een vorm van arbeidsmatige dagbesteding.
- We hebben ons relatief strenge vrijstellingenbeleid voortgezet en hebben alle 'thuiszitters' in beeld en zorgen daarbij voor een passend plan.
- We werken samen met de scholen aan Passend Onderwijs: er is een dyslexiepijlot gestart en een gezamenlijke scholing voor onderwijszorgarrangementen uitgevoerd.
- We zetten met onderwijs in op innovatieve onderwijsconcepten zoals het 'school-in-school'-concept van Kentalis met Praktijkschool de Singel om voor specifieke groepen betere arbeidsmarkt- en participatiekansen te bieden.

- Samen met het onderwijs en ondernemers hebben we de inhoudelijke conceptontwikkeling van de Talentencampus verder invulling gegeven. In een gezamenlijk traject is de propositie van de Talentencampus bepaald en in aansluiting daarop is er een activiteitenplan opgesteld. De Talentencampus faciliteert de verbindingen tussen onderwijs en ondernemers.
- We geven uitvoering aan de afgesproken activiteiten uit het Actieplan Lokaal Arbeidsmarktbeleid.
- Samenwerking met hogescholen en universiteiten is van belang voor innovatie in ons bedrijfsleven en voor een goede doorstroming van onze scholieren. Komen tot verankering hiervan in Oss is een langdurig proces waarin stapjes worden gemaakt.

Doelstelling 5: Verhogen van de kwaliteit van onderwijs

- We hebben drie LEA-bijeenkomsten met onderwijs en opvang gehad. Hierin zijn afspraken voor samenwerking gemaakt m.b.t. taalklassen: doorgaande lijnen tussen opvang en onderwijs.
- We hebben met de partners uit het onderwijs en de kinderopvang opnieuw gekeken naar de afspraken rond Kindcentra. Bestuurlijk wordt een gezamenlijke visie onderschreven waarin het belang van goede aansluiting tussen kinderopvang en onderwijs is vastgelegd en geconcretiseerd. De partners zullen zelf de ontwikkeling verder oppakken.
- Met inbreng van partners uit opvang, onderwijs en ondernemers hebben we een nieuwe gemeentelijke onderwijsvisie voorbereid.
- Het NT2 onderwijs om taalachterstanden aan te pakken is gereorganiseerd en wordt vanaf 2017 aangeboden in twee centrale Taalklassen. Het taalonderwijs voor deze kinderen is daarmee substantieel toegenomen. Na de intensieve taalperiode gaan de kinderen weer terug naar hun eigen basisschool.
- Het beleid en proces voor harmonisatie peuterspeelzalen en kinderopvang is in gang gezet.
- De verbouwing van de nieuwe praktijkschool De Singel wordt in het voorjaar 2017 afgerond.
- In 2016 hebben wij verder overlegd over overdracht van beheer en onderhoud van de Horizonscholen aan het onderwijs. Er is nog geen definitief besluit genomen.

Duurzaamheid

Onze bijdrage aan de people-lijn van duurzaamheid wordt ingevuld door een veelheid aan activiteiten gericht op werk en onderwijs. Goed onderwijs, inclusief trajecten voor kwetsbare leerlingen, draagt bij aan talentontwikkeling en de mogelijkheden om op de arbeidsmarkt een goede plek te vinden. De aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt is een belangrijke insteek in onze werkzaamheden. Inwoners die geen werk (meer) hebben, ondersteunen wij vanuit het vangnet bij re-integreren en het vinden van werk of vrijwilligerswerk.

Indicatoren

Indicator	Bron	Laatste meting	Jaar	Streefwaarde
Vrijwilligers	Waarstaatjegemeente.nl	41%	2014	50%
Voortijdig schoolverlaters Oss	vsvverkenner.nl	1,9%	2015	< 2,0%
Bereik VVE doelgroep	TOV jaarverslag	86%	2015	100%
Bereik doelgroep armoedebelaid	WISZ / Minimascan StimulanSZ	80,2%	2016	80%
Afvlakking percentage stijging bijstandsuitkeringen	WISZ	9%	2016	8%

Waar staat je gemeente

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van gemeenten in de grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Absoluut verzuim onderwijs per 1.000 leerlingen (niet ingeschreven op school)	2	3	2014
Relatief verzuim onderwijs per 1.000 leerlingen (wel ingeschreven, niet aanwezig)	36	32	2014
Voortijdig schoolverlaters (VO en MBO)	1,8%	2,0%	2014
Kinderen in uitkeringsgezin	3,84%	5,26%	2012
Personen > 18 jaar met een bijstandsuitkering per 10.000 inwoners	276,8	392,1	2015
Werkloze jongeren 16-22 jaar	1,55%	1,34%	2012
Personen 15-64 jaar met lopend re-integratietraject per 10.000 inwoners	288,9	305,7	2015
Netto arbeidsparticipatie (aandeel beroepsbevolking met baan)	65,5%	65,0%	2015
Demografische druk (verhouding tussen niet-productieve leeftijdsgroepen < 20 jaar en > 65 jaar en productieve groep 20-64 jaar)	69,4%	71,8%	2016

4. Wat heeft het gekost?

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving		Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil	Voordeel / Nadeel
Basisonderwijs	Lasten	6.539	5.371	5.002	-369	V
	Baten	-1.175	-413	-358	54	N
	Saldo	5.365	4.958	4.643	-315	V
Voorschoolse educatie	Lasten	1.270	950	835	-115	V
	Baten	-78	-78	-23	55	N
	Saldo	1.192	872	812	-60	V
Inkomensvoorziening	Lasten	23.938	29.144	29.524	380	N
	Baten	-17.489	-22.617	-22.919	-302	V
	Saldo	6.449	6.527	6.605	78	N
Participatiebudget	Lasten	24.571	25.303	25.577	274	N
	Baten	0	-8	-256	-249	V
	Saldo	24.571	25.296	25.321	25	N
Schuldhelpverlening	Lasten	1.206	1.206	1.222	16	N
	Baten	0	0	0	0	-
	Saldo	1.206	1.206	1.222	16	N
Beleidsontwikkeling Onderwijs	Lasten	1.119	1.133	1.118	-15	V
	Baten	-888	-888	-894	-6	V
	Saldo	231	245	224	-21	V
Speciaal onderwijs	Lasten	366	396	409	13	N
	Baten	0	0	-1	-1	V
	Saldo	366	396	408	12	N
Voortgezet onderwijs	Lasten	2.586	2.526	2.339	-187	V
	Baten	0	0	-2	-2	V
	Saldo	2.586	2.526	2.337	-189	V
Onderwijsondersteunende activiteiten	Lasten	1.970	2.090	2.020	-70	V
	Baten	-18	-18	-16	2	N
	Saldo	1.952	2.072	2.004	-68	V
Beleidsontwikkeling werk en inkomen	Lasten	175	175	137	-39	V
	Baten	0	0	0	0	-
	Saldo	175	175	137	-39	V
Volwasseneneducatie	Lasten	147	148	147	-1	V
	Baten	-54	-54	-57	-3	V
	Saldo	93	94	90	-4	V
Kinderopvang	Lasten	112	112	135	23	N
	Baten	0	0	0	0	-
	Saldo	112	112	135	23	N
Totaal programma	Lasten	63.998	68.555	68.465	-90	V
	Baten	-19.702	-24.075	-24.527	-452	V
	Saldo	44.297	44.480	43.938	-542	V

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
 - is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
 bedragen x € 1.000

Omschrijving	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Vershil	Voordeel/ Nadeel
Stortingen reserves	0	27	73	46	N
Onttrekkingen reserves	-413	-508	-353	155	N
Totaal mutaties reserves	-413	-481	-280	201	N
Resultaat	43.884	43.999	43.658	-341	V

Toelichting op afwijkingen groter dan € 100.000

Basisonderwijs

Voor het basisonderwijs is er een voordeel van € 369.000 op de lasten. Dit heeft een aantal oorzaken:

- Voor de exploitatie van de brede school in Lith is een bedrag van € 445.000 opgenomen, de (ver)bouw gaat pas in 2017 van start. In deze lagere kosten zit ook een deel investeringslasten waar een onttrekking aan de reserve tegenover staat. Door het uitstel is ook de onttrekking van €253.000 niet gedaan.
- We hebben een nadeel van € 152.000 op bijzonder primair onderwijs. In verband met de decentralisatie van het buitenonderhoud zijn er kosten geweest voor de warme overdracht aan het onderwijs. Deze kosten van €96.000 zijn gedekt door een onttrekking aan de reserve onderwijs. Daarnaast zijn de kapitaallasten € 75.000 hoger dan begroot. Dit komt doordat de kapitaallasten van de multifunctionele accommodatie in Oijen in 2016 zijn geboekt op dit product, terwijl de raming bij buurt- en wijkcentra is opgenomen (zie programma 3. Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten, onderdeel sociaal-cultureel werk).
- We hebben een voordeel van € 50.000 bij openbaar primair onderwijs. Bij de Bussel was in 2016 nog een bedrag van € 50.000 geraamd voor exploitatiekosten, maar het gebouw is inmiddels gesloopt. Per 2017 is de begroting aangepast, het voordeel is dan ook incidenteel.

Bovenstaande toelichting betekent dat het werkelijke voordeel circa € 242.000 bedraagt (inclusief mutatie in de reserves en exclusief foute raming).

Voorschoolse educatie

Bij voorschoolse educatie hebben we een voordeel van € 115.000. € 58.000 wordt veroorzaakt door peuteropvang. In 2016 hebben minder peuters gebruik gemaakt dan verwacht. Ook hebben we bij de meicirculaire 2016 € 50.000 extra van het rijk ontvangen om alle peuters de mogelijkheid te bieden gebruik te maken van een voorschoolse voorziening. We zijn momenteel bezig met de herijking van het peuteropvangbeleid. Door deze zaken is een financieel voordeel van € 58.000 ontstaan. Daarnaast hebben we een voordeel van € 57.000 bij het onderdeel accommodaties. Drie accommodaties zijn namelijk niet meer in gebruik. De ramingen van lasten en baten waren in 2016 nog wel in onze begroting opgenomen, per 2017 zijn de ramingen bijgesteld.

Inkomensvoorziening

Bij het onderdeel inkomensvoorziening hebben we een nadeel op de lasten van € 380.000 en een voordeel op de baten van € 302.000. Per saldo een nadeel van € 78.000.

Het verschil aan de lastenkant heeft een aantal oorzaken:

- We zien een forse toename van het gebruik van bijzondere bijstand en minimaregelingen, dit zorgde voor een overschrijding van € 272.000:
 - Dit komt door een toename van het aantal huishoudens met een laag inkomen.
 - Daarnaast zien we extra instroom in de bijstand door de opvang van vluchtelingen en statushouders. Bovendien zijn de kosten per vergunninghouder hoger dan verwacht.
 - In het bijzonder zien we ook een stijging van de kosten voor aanvullende bijstand van inwoners onder de 21 jaar. Dit komt voornamelijk door beschermde woonvormen. De lage norm die er staat voor mensen < 21 jaar is niet toereikend voor de kosten van deze leefvormen.
 - Het gebruik en uitgaven van de individuele inkomensvoorslag, bedoeld voor inwoners die 3 jaar of langer laag inkomen hebben, is gestegen.
 - Tot slot zijn de kosten voor beschermingsbewind, curatele stelling en mentorschap gestegen.
- We hebben een overschrijding op het Besluit Bijstand voor Zelfstandigen (BBZ) van € 134.000. Veel van de kosten kunnen we aan het eind van het jaar declareren. Dit veroorzaakt zowel aan de lastenkant als aan de batenkant een afwijking. Per saldo kostte de BBZ in 2016 €20.000.
- Daarnaast hebben we een voordeel van € 50.000 doordat we minder hebben uitgegeven dan begroot aan subsidies voor armoede en schuldenbeleid.

Het voordeel aan de batenkant van € 302.000 wordt deels veroorzaakt doordat we voor de Wet werk en bijstand (WWB) meer qua terugvordering hebben ontvangen dan begroot (circa € 100.000). Daarnaast zijn er hogere baten voor de BBZ die de hogere lasten compenseren.

Participatiebudget

We hebben een nadeel aan de lastenkant van € 274.000 en een voordeel van € 249.000 aan de batenkant. Deze verschillen worden met name veroorzaakt door de stimuleringsuitkering die we voor de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) hebben gekregen. Deze stimuleringsuitkering is een bonus die we krijgen voor de gerealiseerde begeleid werkplekken in het jaar 2014. Deze rijksbijdrage betalen wij door aan het werkvoorzieningsschap (IBN).

Voortgezet onderwijs

We hebben een voordeel van € 187.000 aan de lastenkant. Dit komt doordat we de verplaatsing van de school de Singel nog niet hebben gerealiseerd. Hierdoor is er een voordeel op de kapitaallasten.

Onttrekkingen reserves

We hebben per saldo € 155.000 minder onttrokken dan begroot aan reserves. Allereerst hebben we € 254.000 minder onttrokken aan de reserve Brede school Lith. Kosten voor de brede school in Lith worden volgens de begroting gedekt door onttrekking deze reserve. In 2016 zijn er als gevolg van vertraging van het project nog geen kosten verantwoord, daarom hebben we ook nog geen onttrekking gedaan aan de reserve.

Ten tweede hebben we € 129.000 meer onttrokken dan begroot bij het bijzonder primair onderwijs. De extra kosten die we hebben gemaakt in verband met de warme overdracht van de decentralisatie van het buitenonderhoud aan het onderwijs zijn volgens plan verrekend met de reserve onderwijsgebouwen.

5. Overzicht subsidies

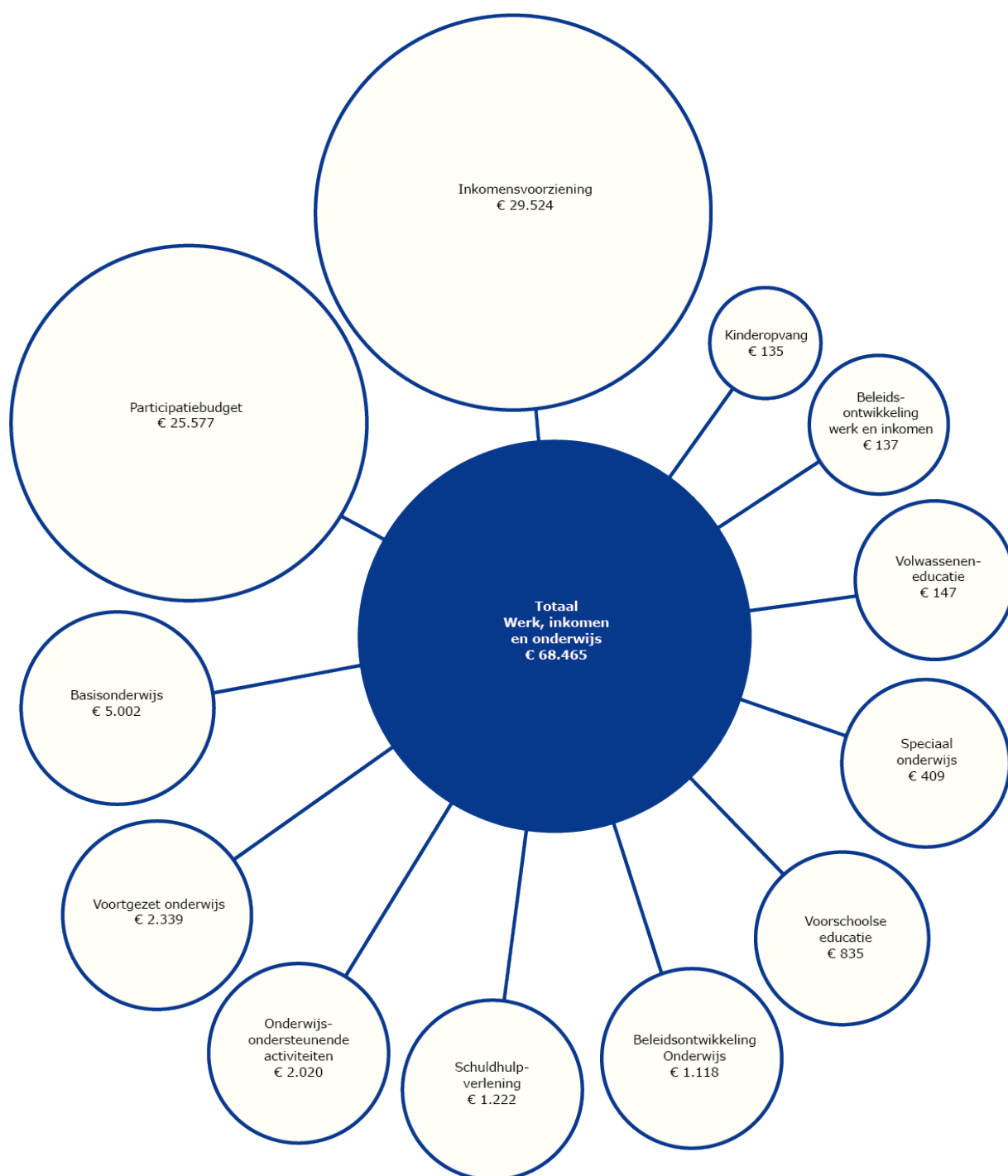
We geven hier een overzicht van de subsidies binnen dit programma.

bedragen x € 1.000

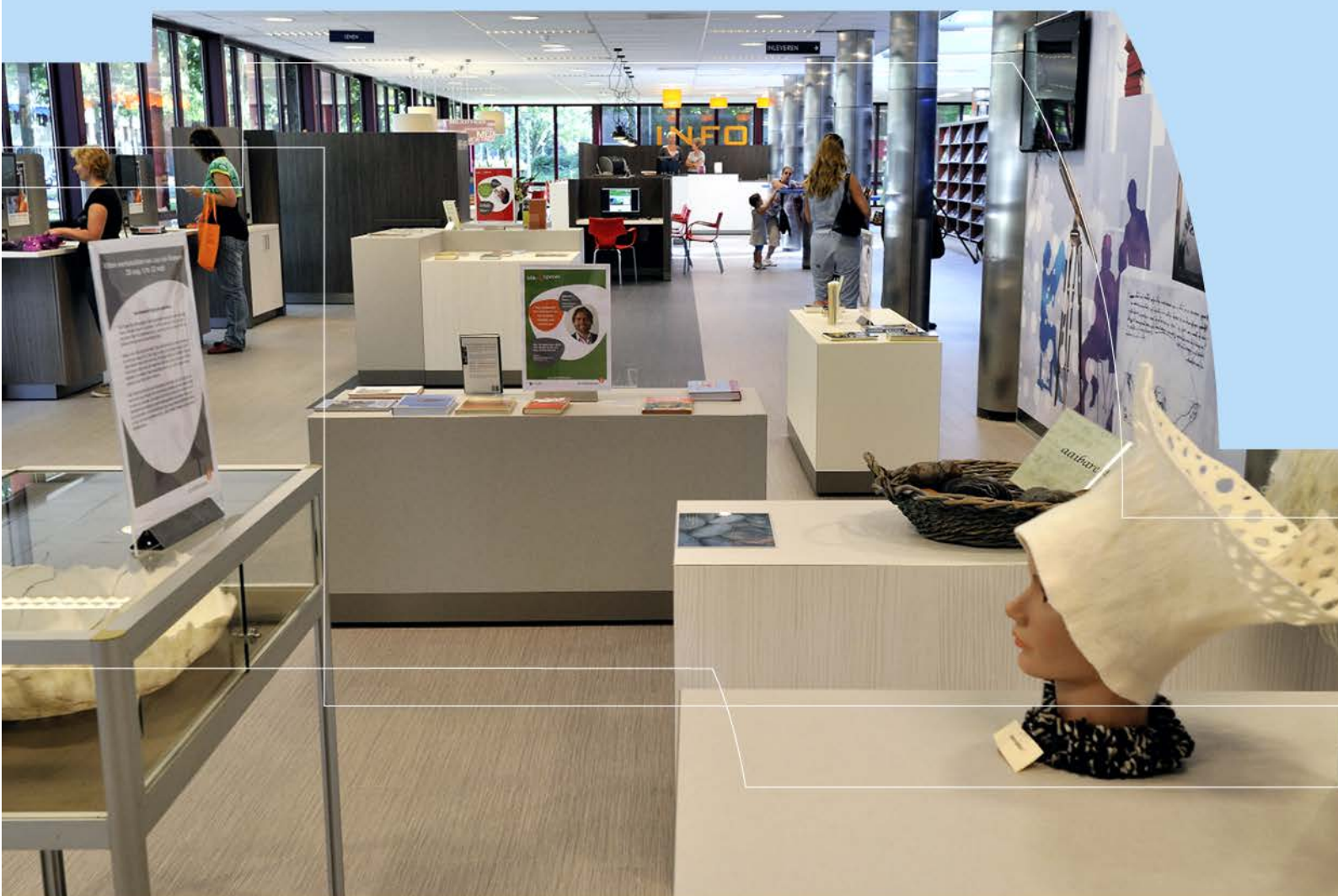
Subsidies	Rekening 2015	Begroting 2016	Rekening 2016
Voorschoolse educatie	371	-	-
Volwasseneneducatie	88	85	85
Beleidsontwikkeling Onderwijs	4	4	4
Totaal programma	463	89	89

6. Lasten per product

In de volgende figuur worden voor 2016 de gerealiseerde lasten per product (exclusief stortingen in reserves) in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

Programma 3. Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten

1. Wat willen we bereiken?

Mensen vormen met elkaar gemeenschappen, in buurten, wijken en kernen, in verenigingen, in sportclubs, in scholen, in kerken en moskeeën etcetera. Hoe sterker, zelfstandiger en vitaler al deze gemeenschappen kunnen functioneren, hoe beter het is. Dan krijgen we bloeiende gemeenschappen met kunst, cultuur, verenigingsleven en sport. Inwoners nemen hier waar mogelijk zelf initiatieven voor en organiseren dit zelf. Als gemeente stimuleren en ondersteunen we dit. Verenigingen en vrijwilligers zijn belangrijke voorwaarden om ontmoeten, sporten en cultuur mogelijk te maken. Naast de traditionele aandacht voor de jeugd willen we ook meer focus op andere groepen, zoals het sterk toenemend aantal ouderen. Actieve deelname aan de gemeenschap waar je deel van uitmaakt is ook goed voor de leefbaarheid in de wijken en kernen. Samen met inwoners werken we aan goede en betaalbare voorzieningen voor cultuur, sport, gezond bewegen en ontmoeten. Met voorzieningen bedoelen we de gebouwen, de sportparken, maar ook de activiteiten van instellingen en verenigingen en de netwerken van mensen hiertussen. We willen hierin zien te bereiken dat inwoners makkelijker verantwoordelijkheid durven en kunnen nemen voor de voorzieningen die ze zelf belangrijk vinden.

2. In hoeverre hebben we onze doelstellingen bereikt?

Doelstelling 1: Behoud van functionele, duurzame en betaalbare voorzieningen

Onze voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten scoren over het algemeen redelijk tot goed waar het gaat om het duurzaamheidslabel. Het golfbad kan daarin niet mee. Het gaat om een veel energie verbruikende voorziening. Door de veroudering van de accommodatie en de installaties is nauwelijks duurzaamheidswinst meer te behalen.

De exploitaties van diverse voorzieningen staan onder druk. We krijgen steeds meer van deze signalen. Het gaat niet alleen om de al eerder bekende wijk- en buurtcentra, ook de cultuurinstellingen en sportorganisaties hebben het niet breed. In 2017 starten we een onderzoek op, "Onder De Pannen" geheten, hoe we om willen gaan met de exploitaties van buurt- en wijkcentra in de toekomst.

Doelstelling 2: Activiteiten op het gebied van sport, cultuur en ontmoeten zijn laagdrempelig en toegankelijk

We hebben het afgelopen jaar een flinke toename gezien van allerhande evenementen. Veelal zijn deze gratis of voor een klein bedrag te bezoeken. De instellingen en verenigingen op het gebied van sport, cultuur en ontmoeten spannen zich in om hun activiteiten toegankelijk te houden voor hun publiek. Waar inwoners toch problemen hebben in verband met financiële drempels hebben we een uitgebreid vangnet in de vorm van diverse tegemoetkomingsregelingen.

Doelstelling 3: Een duurzaam en toekomstbestendig sport-, ontmoetings- en cultuurveld

Ook het afgelopen jaar hebben we ons ingespannen om onze voorzieningen duurzaam en toekomstbestendig te houden. Door het extra budget wat we hiervoor vrij hebben gemaakt kunnen we een serieuze stap voorwaarts maken in het duurzaam ontwikkelen of aanpassen van onze maatschappelijke accommodaties. Nieuwe inzichten en technologische ontwikkelingen dragen er toe bij dat de lat hier steeds hoger gelegd wordt waardoor het werken aan deze doelstelling een continue opgave is.

We ondersteunden het samenwerkingsproces tussen de voetbalclubs van Ravenstein en SDDL, waardoor het sportcomplex Onder d'n Plag veel beter benut zal gaan worden.

Doelstelling 4: Meer mensen met een gezonde levensstijl

Met de ondersteuning van projecten als JOGG (Jongeren Op Gezond Gewicht) en GIDS (Gezondheid In De Stad) hebben we ook het afgelopen jaar actief ingezet om meer mensen te bewegen tot een gezonde leefstijl. In hoeverre deze activiteiten tot resultaat leiden, kunnen we afmeten aan de monitorcijfers van de GGD. Deze komen in de loop van 2017 pas beschikbaar.

3. Wat deden we om de doelstellingen te realiseren?

Doelstelling 1: Behoud van functionele, duurzame en betaalbare voorzieningen

- In 2016 zijn drie werkgroepen van inwoners van Ravenstein begonnen met de uitwerking van de doelstellingen zoals vastgesteld in de Voorzieningenkaart Ravenstein 2030. Dit zijn werkgroepen met de thema's Ontmoeten, Cultuur en Toerisme en Sport. Halfweg 2017 zullen de werkgroepen adviezen afgeven voor een uitvoeringsprogramma.
- Voor Geffen hebben we het advies over de voorzieningenkaart vastgesteld. Ook is daar de pilot voor een burgerbegroting uitgevoerd. Die pilot heeft inmiddels geleid tot concrete vervolgacties, onder andere voor het initiatief Geffen Zorgt.
- In de Ruwaard zijn we een plan aan het maken voor een nieuwe toekomst voor ontmoetingscentrum d'n Iemhof, samen met Brabant Wonen en de gebruikers. Daarnaast is daar in het kader van de pilot Proeftuin Ruwaard eind 2016 het Huis van de Wijk geopend. Dit is een initiatief van en door buurtbewoners.
- In Herpen hebben we afspraken met de dorpsraad gemaakt over het vervolg van de voorzieningenkaart. Vooral over de wens in de NOK-kernen voor een eigen ontmoetingsplek hebben we intensief overleg gevoerd. Inmiddels zijn we hier bezig met een verdieping op ontmoeten: wat is wenselijk én haalbaar?
- We boeken langzaam vooruitgang in het versterken van het accommodatiegebruik in Ussen. Nu het bestuurlijk overleg tussen wijkcentrum De Hillen en wijkcentrum De Bonte Hoef geen voortgang laat zien, zetten we in om via een breed palet aan gebruikers in Ussen tot meer gemeenschappelijk gebruik te komen. We verwachten hiervoor een plan in 2017 te kunnen presenteren.
- In de school De Meteor is in 2016 het nieuwe ontmoetingscentrum voor CKM (Centrum-Krinkelhoek-Mettegeupel) geopend. Inmiddels mag dit ontmoetingscentrum zich verheugen op veel belangstelling voor én complimenten over de fraaie accommodatie.
- Het gemeenschapshuis in Haren heeft in 2016 een flinke update gekregen dankzij veel inzet van dorpsbewoners en sponsors.
- In 2016 heeft de school in de nieuwe dorpsaccommodatie in Oijen een aansprekende prijs gewonnen voor de meeste duurzame basisschool.
- Voor de MFA in Lith hebben we in 2016 het startkrediet ter beschikking gesteld.
- In het voorjaar van 2016 is de verbouwing van museum Jan Cunen begonnen. Naast de interne aanpassingen wordt de serre aan de achterzijde vervangen. De horecavoorziening in de nieuwe aanbouw is kleinschalig. Het was financieel niet haalbaar om een grote horecavoorziening te realiseren.
- We hebben de investeringsbehoefte voor de binnensportaccommodaties onderzocht. Vanwege het gym onderwijs is er een direct verband met ontwikkelingen in het domein onderwijs. De resultaten bespreken we daarom met het onderwijs in het overleg integraal huisvestingsplan van begin 2017. In zijn algemeenheid kiezen we waar mogelijk voor renovatie in plaats van nieuwbouw. We verwachten dat een aantal gym accommodaties in de toekomst niet meer nodig zal zijn. De gym accommodaties die we binnenkort renoveren namen we op in het Meerjaren Investeringsplan (MIP) 2017-2020.
- We zijn gestart met uitwerking van de renovatie en aanpassing van sportpark Koppelsteeg. Bij de planuitwerking bleek dit duurder te zijn dan aanvankelijk geraamd. De raad heeft hiervoor inmiddels extra krediet beschikbaar gesteld. De Koppelsteeg is een van de sportconcentratieplekken, waar we de bredere maatschappelijke rol van sport op het gebied van participatie, leefbaarheid en gezondheid faciliteren. Ook verbeteren we de parkeersituatie en verkeersontsluiting.
- Met de sportverenigingen werken we aan de clustering van sportparken. Waar nodig investeren we in sportvoorzieningen om clustering mogelijk te maken. In 2016 werkten we aan uitvoeringsplannen voor het sportpark in Oijen (clustering met sportpark Macharen) en het sportpark in Demen (clustering met sportpark Ravenstein). We verwachten in 2017 de uitvoeringsplannen af te ronden.
- De buitensportverenigingen realiseerden ongeveer de helft van de bezuiniging van € 200.000 op de sportterreinen. Zij hebben hiervoor verschillende maatregelen genomen variërend van het afstoten van een sportpark en sportvelden tot het gedeeltelijk overnemen van het onderhoud van de sportparken. Hiermee worden tariefsverhogingen zoveel mogelijk voorkomen. De raad heeft daarom besloten om de bezuiniging op de sportterreinen gedeeltelijk uit te stellen. De buitensportverenigingen krijgen tot 1 juli 2017 de tijd om maatregelen te nemen voor de rest van de bezuiniging.

- We verkenden dit jaar met het Golfbad het toekomstperspectief van het zwemcomplex. Begin 2017 stellen we de raad voor om kaders vast te stellen om de toekomstvisie uit te werken.
- We ondersteunden het maken van plannen door initiatiefnemers voor een bruisend en vitaal stadshart.

Doelstelling 2: Activiteiten op het gebied van sport, cultuur en ontmoeten zijn laagdrempelig en toegankelijk

- De gemeente Oss sloot zich met de gemeenten Bernheze, Landerd, Schijndel, Sint-Michielsgestel en Veghel aan bij het jeugdcultuurfonds Brabant. Kinderen in minder draagkrachtige gezinnen kunnen vanuit dit fonds gesteund worden voor deelname aan culturele activiteiten.
- Omdat we ons ook aangesloten hebben bij Sportfonds Brabant geldt een soortgelijke regeling voor deelname aan sportactiviteiten.
- Met de buitensportverenigingen onderzochten we hoe zij de sportparken (deels) zelf kunnen beheren. Verschillende verenigingen nemen vanaf 2017 het onderhoud van de beplanting en de sportparkinrichting over. Een verdere overdracht onderzoeken we het komende jaar met de buitensportverenigingen.
- We bevorderen dat sportaccommodaties beter gebruikt worden. Samen met de verenigingen/gebruikers werkten we toekomstscenario's uit voor de sportparken De Koppelsteeg (Berghem) en Talentencampus Oss waarin we deze doelstelling meenemen. Voor de Talentencampus ligt hiervoor een prominente rol voor het Sportexpertisecentrum (SEC). We bereidden de overdracht voor van het beheer en onderhoud van dit sportpark aan het aan het SEC verbonden Sportbedrijf Talentencampus. Het SEC en Sportbedrijf Talentencampus hebben de opdracht om samen met verenigingen, scholen en anderen de maatschappelijke activiteiten op het sportpark te vergroten.
- Het Sport Expertise Centrum is in 2016 verhuisd naar de Talentencampus.
- In 2016 is Oss voor de eerste keer etappeplaats geweest voor de wielertocht ZLM toer 2016. Op grond van de positieve ervaringen overwegen we ook om ons hiervoor in 2017 aan te melden.
- In 2016 is het Stadsarchief verhuisd van het onderkomen in de Peperstraat naar de bibliotheek aan de Raadhuislaan.
- Samen met Muzelinck hebben we een grote dubbelzijdige graffitimuur bij het Honk gerealiseerd.
- In 2016 hebben we middelen ter beschikking gesteld om de app 'Ongehinderd' ook voor Oss beschikbaar te maken. Hiermee wordt in beeld gebracht welke gebouwen met een openbare functie toegankelijk zijn voor mensen met een beperking.

Doelstelling 3: Een duurzaam en toekomstbestendig sport-, ontmoetings- en cultuurveld

- De bezuinigingen in de cultuursector zijn grotendeels geëffectueerd, met uitzondering van Muzelinck. Deze heeft een jaar langer de tijd gekregen om de bezuiniging in zijn geheel te realiseren. De activiteiten van de cultuurinstellingen laten inmiddels een duidelijke omslag zien naar meer verbinding met Oss en zijn inwoners. Daarnaast zijn we nog met de cultuurinstellingen op de Raadhuislaan in gesprek over de realisatie van een relatief kleine (samenwerkings)bezuiniging van € 50.000.
- De cultuurtafel beoogt een sterke samenwerking tussen de professionele culturele instellingen. Deze tafel is in 2016 van start gegaan en de eerste ervaringen zijn positief. De samenwerking en uitwisseling van informatie wordt steeds makkelijker gevonden.
- De regiegroep voetbal heeft in 2016 samen met de gemeente actief gewerkt aan een duurzaam, vitaal en toekomstbestendig voetballandschap.
- Museum Jan Cunen is in 2016 als verzelfstandigde stichting begonnen. De openingsexpositie aan het begin van het jaar trok veel belangstelling. De verbinding met de lokale omgeving is herkenbaar in de activiteiten. Dit sluit aan bij het beleidsplan voor het museale werk. De sluiting van het gebouw heeft een sterker drukkend effect op de toeschouwersaantallen dan verwacht.
- Het Vlagglasmuseum heeft in 2016 zijn onderkomen moeten verlaten. De collectie is tijdelijk elders ondergebracht. We zijn nu met het museum in gesprek voor een haalbaar perspectief op een doorstart.
- In 2016 heeft de raad structureel extra geld beschikbaar gesteld voor Omroep Maasland. Daarmee is de continuïteit gewaarborgd. Inmiddels heeft de omroep ook het uitzendrecht verworven in Bernheze en in Den Bosch (via een aparte stichting).

Doelstelling 4: Meer mensen met een gezonde levensstijl

- Door middel van inzet van de GIDS gelden hebben we samen met GGD, SEC en werkgroep Gezond in het Oss van Morgen een plan van aanpak gemaakt om gezondheidsverschillen tussen inwonersgroepen duurzaam kleiner te maken.
- In 2016 hebben we extra geld beschikbaar gesteld voor JOGG. Daardoor kunnen we in 2 extra wijken deze aanpak uitrollen.
- Meer scholen hebben zich aangesloten bij de Gezonde Kantine.
- In Megen hebben inwoners het initiatief genomen om in de openbare ruimte een fitness route te realiseren.

Duurzaamheid

- We introduceerden een regeling voor sportverenigingen om hun accommodaties energiezuiniger en daarmee duurzamer te maken. Sportverenigingen kunnen hiervoor een geldlening aanvragen bij de gemeente. De doelstelling is dat binnen 5 jaar tenminste 25 verenigingen hun sportaccommodatie energiezuiniger hebben gemaakt.
- We stelden geld beschikbaar voor duurzaamheid in het MIP. Daarmee kunnen we de nieuwbouw- en renovatieprojecten die voor 2017-2020 op de planning staan verduurzamen.

Indicatoren

Indicator	Bron	Laatste meting	Jaar	Streefwaarde
Tevredenheid inwoners over voorzieningen	Waarstaatjegemeente.nl	72%	2016	73%
Gevoel verantwoordelijkheid voor voorzieningen in de buurt	GGD	62%	2014	63%
Deelname aan verenigingen e.d.	Waarstaatjegemeente.nl	63%	2016	63%
Tevredenheid inwoners over cultureel aanbod	Waarstaatjegemeente.nl	7	2012	7
Volwassenen die voldoen aan norm gezond bewegen	GGD	61%	2014	62%
Mensen met ernstig overgewicht	GGD	34,25%	2014	32%

Waar staat je gemeente?

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van gemeenten in de grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Niet-sporters	49,1%	50,8%	2014

4. Wat heeft het gekost?

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
 - is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
 bedragen x € 1.000

Omschrijving		Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil	Voordeel/ Nadeel
Sport	Lasten	7.319	7.355	6.630	-725	V
	Baten	-1.804	-1.634	-1.687	-53	V
	Saldo	5.515	5.721	4.943	-778	V
Kunst	Lasten	463	529	508	-22	V
	Baten	-86	-141	-148	-6	V
	Saldo	377	388	360	-28	V
Sociaal-cultureel werk	Lasten	2.034	2.413	2.246	-167	V
	Baten	-252	-420	-699	-279	V
	Saldo	1.783	1.992	1.547	-446	V
Overige voorzieningen	Lasten	476	476	484	7	N
	Baten	-37	-37	-47	-10	V
	Saldo	440	440	437	-3	V
Sportstimulering	Lasten	605	768	768	0	-
	Baten	-2	-2	0	2	N
	Saldo	603	766	768	2	N
Bibliotheek	Lasten	1.894	1.894	1.894	0	-
	Baten	0	0	0	0	-
	Saldo	1.894	1.894	1.894	0	-
Cultuur	Lasten	4.322	4.894	4.805	-88	V
	Baten	-126	-126	-138	-13	V
	Saldo	4.196	4.768	4.667	-101	V
Beleidsontwikkeling Kunst en cultuur	Lasten	25	25	25	0	N
	Baten	0	0	0	0	-
	Saldo	25	25	25	0	N
Totaal programma	Lasten	17.139	18.355	17.360	-995	V
	Baten	-2.306	-2.360	-2.719	-359	V
	Saldo	14.833	15.996	14.641	-1.354	V
Stortingen reserves		632	1.509	1.509	0	-
Onttrekkingen reserves		-369	-2.179	-1.856	323	N
Totaal mutaties reserves		263	-669	-346	323	N
Resultaat		15.096	15.326	14.295	-1.031	V

Toelichting op afwijkingen groter dan € 100.000

Sport

De lasten zijn € 725.000 lager dan begroot. Dit heeft de volgende oorzaken:

- Lagere kosten onderdeel sportterreinen: € 500.000. Dit wordt vooral veroorzaakt door lagere investeringslasten bij sportpark Amstelhoef (€ 398.000). De beschikbare budgetruimte is inmiddels ingezet voor de realisatie van sportpark Koppelsteeg in Berghem. Daarnaast zijn de kosten van de inhuur van IBN en het cultuurtechnisch onderhoud minder hoog dan verwacht in verband met revitalisatie en herschikking van sportparken (ongeveer € 100.000).
- Voor sporthallen en zalen hebben we een voordeel van € 151.000. De verbouw van sporthal 7 Wilgen is in 2016 gerealiseerd. De investeringslasten worden pas vanaf 2017 ten laste van de exploitatie gebracht. In 2016 hebben we daarom een voordeel op de investeringslasten van € 63.000. Daarnaast zijn de exploitatiekosten van de 7 Wilgen en sporthal de Geer zijn minder hoog dan de begroot. Ook zijn de uitgaven voor legionella-preventie €20.000 beneden de raming gebleven. Per 2017 is het budget naar beneden bijgesteld.
- In 2016 hebben we voor het Golfbad, buiten de reguliere subsidie, een garantiesubsidie van € 60.000 in onze begroting opgenomen. Als de exploitatie in 2016 van het Golfbad niet sluitend was dan zouden we dit geld extra inzetten. Bij het financieel afsluiten van onze jaarrekening dacht het Golfbad 2016 een klein positief resultaat te hebben. Hierdoor is de garantiebijdrage 2016 niet ingezet.

Sociaal-cultureel werk

Het totale voordeel op dit product bedraagt € 446.000.

We hebben een voordeel op de lasten van € 167.000:

- Als gevolg van vertraging van de bouw bij wijkcentrum Metoor (€ 79.000) en een foutieve raming van investeringslasten bij de multifunctionele accommodatie in Oijen (€ 75.000, zie ook Programma 2. Werk, inkomen en onderwijs, onderdeel basisonderwijs) is er een voordeel op de investeringslasten van €154.000.
- Bij de afwikkeling van projecten en de uitwerking van voorzieningenkaarten is enige vertraging ontstaan waardoor er € 300.000 minder werd uitgegeven. Minder kosten betekent in dit geval ook een lagere onttrekking aan de reserve Integraal Voorzieningen Beleid. Er is dus per saldo geen sprake van een voordeel.
- De kosten van de brandschade bij de Onder d'n Plag in Demen waren € 245.000. Deze kosten zijn niet geraamd en worden door de verzekeraar vergoed.

Aan de batenkant hebben we een voordeel van € 279.000 doordat we van de verzekeraar een schade-uitkering hebben ontvangen van € 240.000 in verband met brandschade bij Onder d'n Plag.

Bovenstaande toelichting betekent dat het werkelijke voordeel circa € 79.000 bedraagt (inclusief mutatie in de reserves en exclusief foute raming).

Onttrekkingen reserves

We hebben € 286.000 minder onttrokken aan de reserve integraal voorzieningenbeleid dan geraamd als gevolg van vertraging bij de afwikkeling van projecten en uitwerking van voorzieningenkaarten.

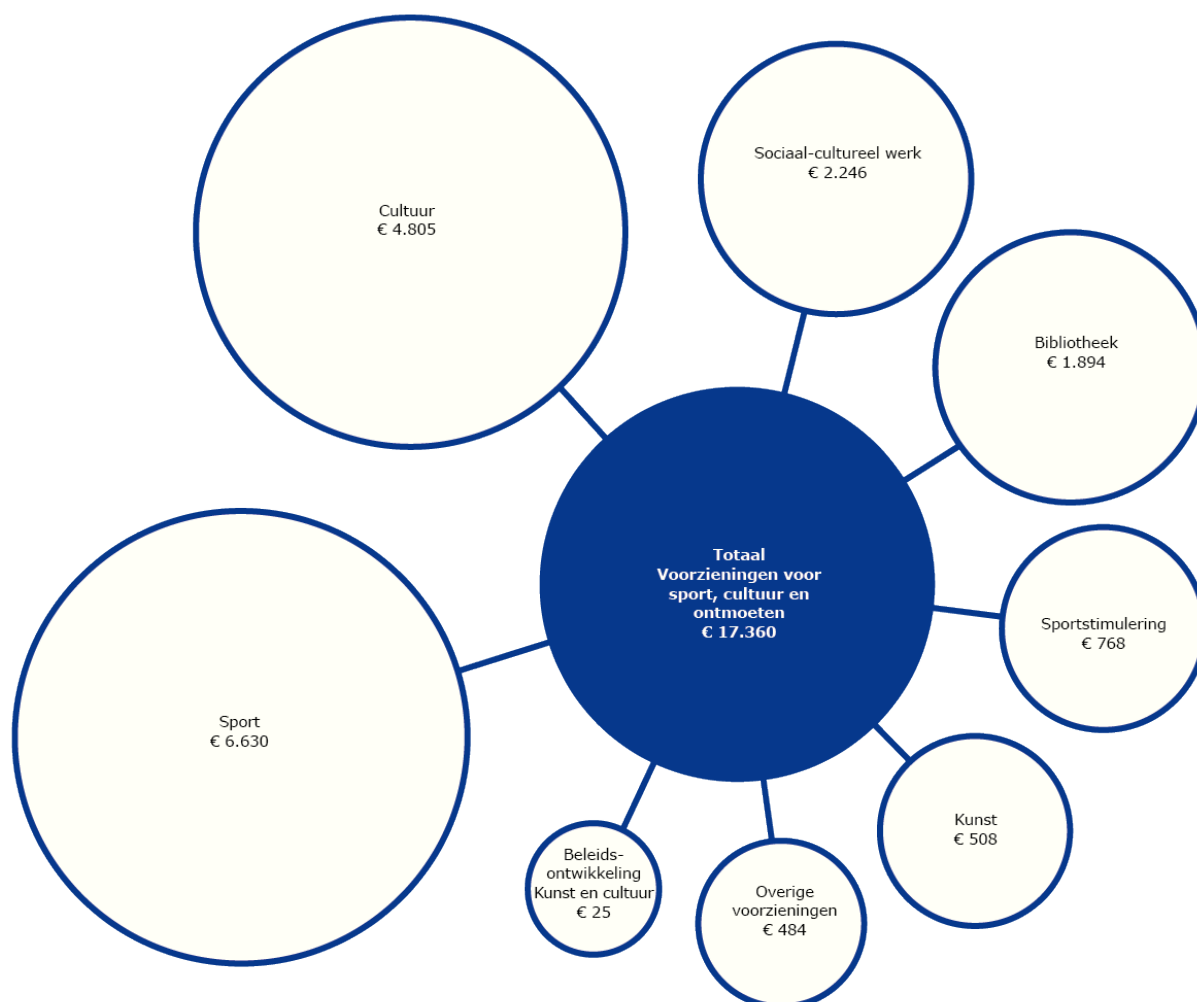
5. Overzicht subsidies

We geven hier een overzicht van de subsidies binnen dit programma.

Subsidies	Rekening 2015	Begroting 2016	Rekening 2016
Sociaal-cultureel werk	304	187	178
Sport	1.677	1.655	1.642
Kunst	250	261	256
Cultuur	2.863	2.870	2.920
Sportstimulering	514	726	726
Bibliotheek	1.654	1.878	1.878
Overige voorzieningen	217	219	219
Totaal programma	7.480	7.797	7.819

6. Lasten per product

In de volgende figuur worden voor 2016 de gerealiseerde lasten per product (exclusief stortingen in reserves) in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

Programma 4. Veiligheid

1. Wat willen we bereiken?

Dit programma richt zich op het zorgen voor zo veilig mogelijke wijken en dorpen in de gemeente Oss. We kiezen ervoor om hardnekkige problemen integraal aan te pakken en een veiligheidsincident zo goed mogelijk op te lossen op het moment dat het zich voordoet. Daarbij is een goede verbinding met het sociaal domein belangrijk.

Veiligheid is v n iedereen en vóór iedereen. Het op peil houden van de veiligheid en veiligheidsbeleving moeten we samen met de Osse inwoners doen. Iedereen heeft hierin zijn eigen verantwoordelijkheid. We maken onze inwoners en organisaties bewust van hun eigen mogelijkheden om onveilige situaties te voorkomen. We richten onze inzet op de zaken die we als gemeente kunnen beïnvloeden.

2. In hoeverre hebben we onze doelstellingen bereikt?

Doelstelling 1: Woninginbraken laag houden

Ons streven was het niveau van 2015 te evenaren. Deze streefwaarde van 231 inbraken is niet gerealiseerd. Na aanvankelijke sterke stijging in de eerste helft van 2016 is het aantal woninginbraken in de tweede helft geconsolideerd waardoor er in 2016 sprake is van een stijging van 17% ten opzichte van 2015.

Onze ambitie was (en is) het aantal woninginbraken zo laag mogelijk te houden. Daarom hebben we het aantal woninginbraken van 2015 als streefcijfer genomen. Maar de vraag is of dat streven realistisch was. Het aantal woninginbraken in 2015 was, in vergelijking met landelijke en regionale cijfers, erg laag.

Doelstelling 2: Jeugdoverlast beperken en jeugdcriminaliteit aanpakken

Daar waar jeugdoverlast ontstond zijn we in actie gekomen en hebben we de overlast beperkt.

In 2016 is er een jeugdgroep geweest die op verschillende plekken in Oss, vooral in het centrum en in de Schadewijk, voor overlast gezorgd heeft.

Daarnaast was er in de herfstvakantie sprake van een aantal verschillende jeugdoverlast-incidenten na elkaar. Vanwege deze incidenten hebben we preventieve maatregelen getroffen ten aanzien van Winterland. Winterland is voor wat betreft jeugdoverlast rustig verlopen.

Bij jeugdoverlast is het aantal incidentenmeldingen jeugdoverlast (zie indicatoren) een minder bruikbare maatstaf. De ervaring leert dat deze cijfers vertekenend kunnen werken omdat we omwonenden van overlastlocaties oproepen om zoveel mogelijk te melden.

Doelstelling 3: Bestrijden van ontwrichting door ondermijnende criminaliteit

In 2016 maakten we de overgang van voorbereidende en beeldvormende werkzaamheden naar het uitvoeren van de concrete aanpak. Hierbij is gebleken dat een goede aanpak van ondermijnende criminaliteit meer capaciteit van ons vraagt dan beschikbaar is.

In 2016 hebben we samen met onze partners interventies gepleegd waarmee ontwrichting van de samenleving door georganiseerde criminaliteit voorkomen of beperkt is.

We hebben, vergeleken met 2015, meer woningen en bedrijfspanden gesloten vanwege hennep. Deze stijging is te verklaren doordat de aanpak van dit probleem met prioriteit door de betrokken partners wordt aangepakt.

Doelstelling 4: Fietsendiefstal beperken

Het aantal fietsendiefstallen is drastisch gedaald. We hebben interventies gedaan vanuit de pilot fietsendiefstal. De daling van het aantal fietsendiefstallen kent daarnaast nog meer oorzaken. Denk hierbij aan het openhouden van de gratis bemande fietsenstalling aan de Spoorlaan, het mogen fietsen in het centrum (en daardoor meer verspreiding van fietsen en fietsen die meer in het zicht staan) maar ook de verbouwing van de stalling bij het centraal station waardoor er door de aanwezigheid van bouwvakkers meer sociale controle was.

Doelstelling 5: Veiligheidsincidenten of –problemen oplossen

We voldoen aan de eisen die gesteld worden aan een crisisorganisatie:

- Met regelmaat wordt ingezet op OTO (opleiden, trainen, oefenen).
- Processen zijn op orde.
- Functies zijn ingevuld.

Incidenten met betrekking tot openbare orde en veiligheid zijn adequaat aangepakt.

Doelstelling 6: Mensen ondersteunen met complexe problematiek m.b.t. straf en zorg

Incidenten op het snijvlak van openbare orde en veiligheid en zorg pakten we zo goed als mogelijk aan.

Het aantal incidenten met verwarde personen stijgt in aantal verder. Vanuit de regio kijken we naar een mogelijke aanpak. Deze aanpak zit met name bij het programma zorg.

De doorontwikkeling naar een eenduidige werkwijze binnen Oost-Brabant van het Regionaal Veiligheidshuis vraagt nog aandacht. Hierbij gaat het erom dat er op een zo eenduidig mogelijke manier wordt gewerkt op de schaal van Oost-Brabant en tegelijk voldoende antwoord te geven op de lokale of subregionale vragen die gemeenten stellen aan het veiligheidshuis.

3. Wat deden we om de doelstellingen te realiseren?

Doelstelling 1: Woninginbraken laag houden

- De gezamenlijke aanpak met ketenpartners vanuit het WoningInbrakenTeam (WIT), dat bestaat uit de gemeente Oss, politie en OM, geeft hoge prioriteit aan aanpak woninginbraak. De rol van de gemeente was het volgende:
 - We verstuurden besmettingsbrieven.
 - In de communicatiecampagnes carnaval, zomer en herfst vroegen we extra aandacht voor de specifieke manieren waarop veel woninginbraken gedaan werden (modus operandi).
 - Samen met Osse inwoners voerden we activiteiten uit zoals 'Witte voetjes'-project en 'Boef in de wijk'.
- We hebben als gemeente het voordeel van buurtapps uitgedragen. Wijkteams zijn hiermee aan de slag gegaan en het blijkt dat er veelvuldig gebruik van wordt gemaakt.

Doelstelling 2: Jeugdoverlast beperken en jeugdcriminaliteit aanpakken

- We voerden een groepsgerichte en persoonsgerichte aanpak uit om de overlast door jeugdgroep Centrum, Krinkelhoek en Mettegeupel (CKM) te beperken (in samenwerking met veiligheidshuis).
- We hielden met extra toezichthouders toezicht rondom Winterland.
- We stelden cameratoezicht voor Winterland.
- In de Schadewijk is de jeugd aangepakt door de wijkregisseur, politie, jongerenwerk en toezichthouders.
- We namen bestuurlijke maatregelen, namelijk gebiedsverboden (3 vanuit de gemeente en 1 vanuit het OM).

Doelstelling 3: Bestrijden van ontwijking door ondermijnende criminaliteit

- We zorgden voor een actieve bestuurlijke opvolging van bestuursrapportages & Bibob toets.
- We startten met de aanpak casuïstiek ondermijning. Hiervoor sloot de belastingdienst aan bij onze overleggen met politie en OM. Delen van informatie en planning van controles. De aanpak van georganiseerde criminaliteit maakt vast onderdeel uit van het lokale en regionale beleid van gemeenten, politie en OM, en belastingdienst.
- De gemeente Oss maakt deel uit van de Taskforce Brabant-Zeeland en werkt aan de aanpak van ondermijnende criminaliteit in samenwerking met het Regionaal Informatie en Expertise Centrum (RIEC).

Doelstelling 4: Fietsendiefstal beperken

- We zijn gestart met de pilot fietsendiefstal. Hieronder vallen de ketengerichte aanpak communicatie, surveilleren hotspots, inzetten lokfiets en de aanpak van heling. We doen dit samen met onze partners, waarbij ook de fietsenhandelaren belangrijke partners zijn.
- We hebben het Digitaal Opkopers Register (DOR) ingevoerd. Met dit register kan de herkomst van fietsen gecontroleerd worden en kan heling tegengegaan worden.

Doelstelling 5: Veiligheidsincidenten of –problemen oplossen

- In het kader van bevolkingszorg besteedden we binnen de crisisorganisatie vanuit de gemeente Oss aandacht aan het op orde brengen van de nafase.
- Binnen de veiligheidsregio is een nieuwe verdeelsleutel vastgesteld over de verdeling van kosten en zijn afspraken gemaakt over welke regionale kantoorfuncties er op welke plekken in de regio nodig zijn.
- Ten aanzien van ontwikkelingen rondom opvang van vluchtelingen en het huisvesten van vergunninghouders zetten we veel capaciteit in op het zorgen voor openbare orde en veiligheid (bijvoorbeeld rondom bewonersavonden, onrust in wijken en demonstraties).

Doelstelling 6: Mensen ondersteunen met complexe problematiek m.b.t. straf en zorg

- We pleegden interventies om te zorgen dat mensen geen gevaar voor zichzelf of hun omgeving vormden.
- We werkten aan versterking van de verbinding straf en zorg bij complexe problematiek waarbij door de interne teams veiligheid en SKO intensief is samengewerkt.
- We haakten, met name vanuit het programma 1. zorg en welzijn, aan op de landelijke en regionale ontwikkelingen met betrekking tot verwarde personen.

Algemeen

- De kazerne Oss moet herbouwd worden. In 2016 zijn hiervoor de volgende acties ondernomen:
 - Door het algemeen bestuur van de veiligheidsregio is besloten dat er in de kazerne Oss geen regionale kantoorfuncties gevestigd zullen worden.
 - De gemeenteraad heeft middelen gereserveerd voor de herbouw.
 - Het locatie-onderzoek is gestart, waarna de afweging gemaakt kan worden of herbouw op de huidige locatie of nieuwbouw op een andere locatie het beste is.
 - De veiligheidsregio is gestart met het opstellen van het programma van eisen waarin duidelijk wordt welke functies er in de kazerne Oss nodig zijn.
- De kazerne Ravenstein zal op een nieuwe locatie gevestigd worden. In 2016 zijn de volgende acties ondernomen:
 - Voorbereidingen bouw gestart (architect selectie, locatiekeuze, bestemmingsplanprocedure).
 - Informatiebijeenkomst voor bewoners in samenhang met de ontwikkeling van 'De Kolk'.
- De verbouwing van de kazerne in Megen is in 2016 afgerond.

- Er zijn verschillende ontwikkelingen binnen het Regionaal Veiligheidshuis Maas en Leijgraaf: verkenning samenwerking met veiligheidshuis Den Bosch, implementatie eenduidige werkwijze Oost-Brabant, huisvesting veiligheidshuis, doorontwikkeling nazorg.
- Oss heeft deelgenomen aan een benchmark veiligheid. Hierbij is zicht verkregen op de feitelijke veiligheidscijfers van Oss t.o.v. vergelijkbare gemeenten, is zicht gekregen op de inzet op veiligheidsthema's en inzicht verkregen in de capaciteit en budgetten die Oss in vergelijking met andere gemeenten beschikbaar heeft voor veiligheid.
- Op een aantal momenten informeerden we de gemeenteraad, naast de reguliere raadsvergaderingen, over veiligheid. Voorbeelden zijn de algemene veiligheidsavond, de bespreking over de verdeelsleutel van de veiligheidsregio en de avond met brandweervrijwilligers van alle brandweerposten uit de gemeente Oss.

Duurzaamheid

Vanuit dit programma dragen we bij aan de people-lijn van de duurzaamheidscirkel. In een duurzame samenleving zijn veiligheid en veiligheidsgevoelens van belang. Met de integrale aanpak van de hardnekkige problemen en het oplossen van geweldsincidenten zetten we in op het vergroten van de objectieve veiligheid en het behouden van de huidige veiligheidsgevoelens.

Indicatoren

Indicator	Bron	Laatste meting	Jaar	Streefwaarde
Doelstelling 1: Woninginbraken	Politie	271 (231 in 2015)	2016	231
Doelstelling 2: Incidentmeldingen jeugdoverlast	Politie	442 (461 in 2015)	2016	400
Doelstelling 3*:				
Controles waarbij hennep en/of harddrugs is aangetroffen (13b)				
- waarna bestuurlijke waarschuwing	Gemeente	30 (23 in 2015)	2016	-
- waarna sluiting pand	Gemeente	20** (20 in 2015)	2016	-
Interne BIBOB-toetsen	Gemeente	73 (41 in 2015)	2016	-
- waarna BIBOB toetsen door landelijk bureau BIBOB	Gemeente	5 (4 in 2015)	2016	-
Doelstelling 4: Aangiftes fietsendiefstal	Politie	736 (1157 in 2015)	2016	1000
Doelstelling 5: Incidentmeldingen verwarde personen	Politie	216 (198 in 2015)	2016	150
Doelstelling 6: Rapportcijfer veiligheid	Veiligheidsmonitor	7,1	2015	7

* We hebben geen streefcijfers opgenomen voor de acties onder doelstelling 3 omdat dit acties zijn die uitgevoerd worden als reactie op het aantreffen van bijvoorbeeld hennep in een woning.

** Er staan nog 6 sluitingen gepland in 2017 van besluiten uit 2016. Vanwege procedures die nog lopen kan het zijn dat enkele daarvan niet doorgaan.

Waar staat je gemeente?

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van gemeenten in de grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Verwijzingen Halt 12-17 jaar per 10.000 inwoners van 12-17 jaar	146,9	146,5	2014
Harde kern jongeren 12-24 jaar per 10.000 inwoners van 12-24 jaar	0,9	1,5	2014
Winkeldiefstallen per 1.000 inwoners	2	2,3	2015
Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	4,6	5,6	2015
Diefstallen uit woning per 1.000 inwoners	2,6	3,9	2015
Vernielingen en beschadigingen per 1.000 inwoners	7,2	6,9	2015

4. Wat heeft het gekost?

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
 - is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
 bedragen x € 1.000

Omschrijving		Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil	Voordeel/ Nadeel
Toezicht en handhaving openbare orde	Lasten	970	970	995	26	N
	Baten	-57	-57	-78	-21	V
	Saldo	912	912	918	5	N
Integrale veiligheid	Lasten	241	241	236	-5	V
	Baten	0	0	0	0	-
	Saldo	241	241	236	-5	V
Veiligheidsregio	Lasten	4.111	4.222	4.217	-5	V
	Baten	-286	-416	-417	-1	V
	Saldo	3.825	3.807	3.801	-6	V
Totaal programma	Lasten	5.321	5.433	5.448	16	N
	Baten	-343	-473	-494	-22	V
	Saldo	4.978	4.960	4.954	-6	V
Stortingen reserves		0	0	0	0	-
Onttrekkingen reserves		0	-110	-110	0	-
Totaal mutaties reserves		0	-110	-110	0	V
Resultaat		4.978	4.850	4.844	-6	V

Toelichting op afwijkingen groter dan € 100.000

Dit programma heeft geen afwijkingen van groter dan € 100.000.

5. Overzicht subsidies

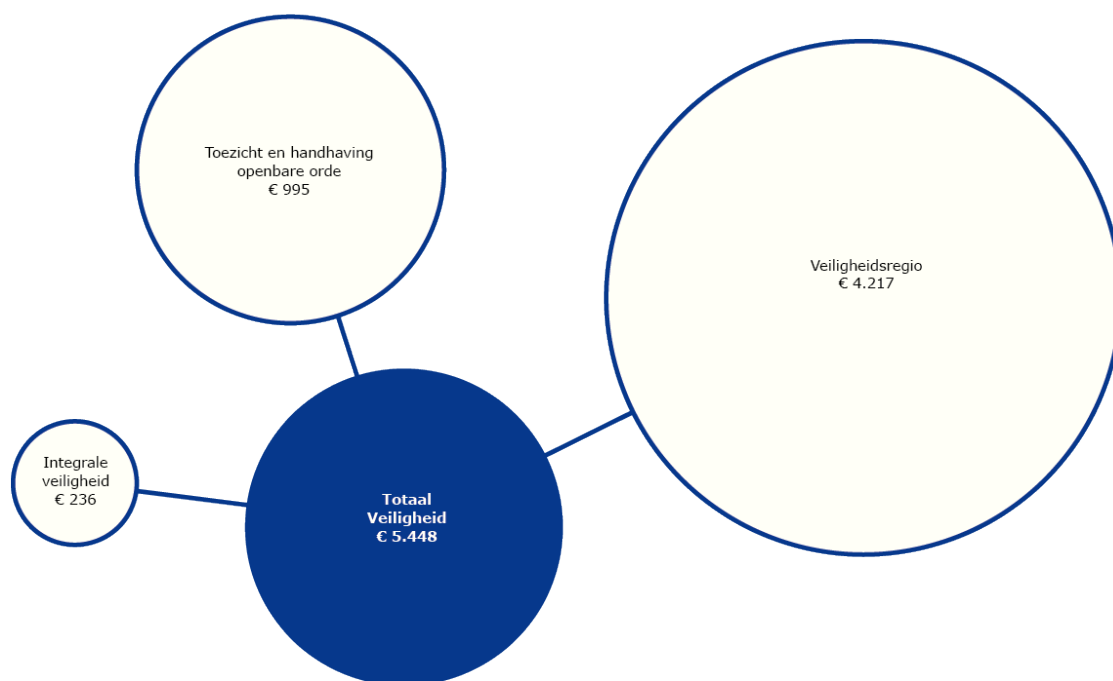
We geven hier een overzicht van de subsidies binnen dit programma.

bedragen x € 1.000

Subsidies	Rekening 2015	Begroting 2016	Rekening 2016
Veiligheidsregio	-	-	25
Integrale veiligheid	37	37	12
Totaal programma	37	37	37

6. Lasten per product

In de volgende figuur worden voor 2016 de gerealiseerde lasten per product (exclusief stortingen in reserves) in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

Programma 5. Mobiliteit en openbare ruimte

1. Wat willen we bereiken?

Inwoners, bedrijven en overige gebruikers zijn tevreden over de inrichting, het onderhoud en het functioneren van de openbare ruimte. Ze zijn betrokken bij de beleidskeuzes en de uitvoering daarvan. We werken doelmatig samen aan duurzame instandhouding en verbetering.

2. In hoeverre hebben we onze doelstellingen bereikt?

Doelstelling 1: Behoud van goede bereikbaarheid en verkeersveiligheid

- We meten de bereikbaarheid en veiligheid (ongevallen). De laatste meting dateert van 2011, de eerstvolgende vindt plaats binnen deze raadsperiode (2017).
- Door het aantal knelpunten te verminderen zijn verkeersveiligheid en bereikbaarheid vergroot.

Doelstelling 2: Meer duurzame vervoersbewegingen

- We meten 'modal split' (keuze van het vervoermiddel). In deze raadsperiode evalueren we de effecten.
- We zien een drukker fietsbeeld in de stad en de bezetting van bewaakte fietsenstallingen blijft hoog. We zien ook dat fietsen in het centrum kritische reacties oplevert.
- Het goederenvervoer over water via de haven is toegenomen. Voor extra wachtplaatsen moeten we op zoek naar locaties buiten de haven.
- Het aantal leden van de wijkbus is toegenomen, we vinden wel dat de bezettingsgraad hoger kan.

Doelstelling 3: Tevreden en betrokken gebruikers van de openbare ruimte

- In maart 2017 (gegevens uit VeiligheidsMonitor) blijkt in hoeverre we in 2016 een tevredenheid over het onderhoud van verhardingen en groen behaalden (streefwaarde 70%). In 2015 was deze tevredenheid 77,4%.
- We zien een toename van het aantal zelfbeheer initiatieven in de openbare ruimte (circa +20). Het blijft noodzakelijk dat we aandacht hebben voor het ondersteunen en begeleiden van bewoners en bewonersgroepen.

Doelstelling 4: Een doelmatige en duurzame openbare ruimte

- Het afgesproken onderhoudsniveau 'Sober' is ruimschoots gerealiseerd. Er is een verbetering ten opzichte van 2015. In het centrum halen we niveau 'goed' nog niet. We merken wel verbetering door met name de aanpak van zwerfafval.
- De ombouw van openbare verlichting naar LED is voor 90% gereed. We zien dat het energieverbruik in 2016 met ongeveer 40% is verlaagd ten opzichte van 2013.
- We hebben programma's voor beheer van riolering en betaald parkeren uitgevoerd met gelijkblijvende kostendekkende tarieven.

3. Wat deden we om de doelstellingen te realiseren?

Doelstelling 1: Behoud van goede bereikbaarheid en verkeersveiligheid

De hoofdinfrastructuur draagt in belangrijke mate bij aan het behoud van een goede bereikbaarheid en verkeersveiligheid (doelstelling 1). Hier liggen ook kansen voor het intensiveren van duurzame vervoersbewegingen (doelstelling 2). In de uitvoering zijn doelstellingen vaak verweven in integrale activiteiten en daarom hebben we ze samen toegelicht.

- Vanuit mobiliteitsplan is het project Zevenbergseweg afgerond en zijn voorbereidingen voor met name de Nieuwe Hescheweg opgestart.

- In samenwerking met omliggende gemeenten en de provincie Gelderland is de situatie op snelwegentraject Paalgraven – Bankhoef bestuurlijk aangekaart bij de provincie Noord-Brabant. Dit had als resultaat dat het traject in bestuursakkoord van de provincie Noord-Brabant is benoemd. Naar aanleiding van de signalen over filevorming en ongevallen op het traject heeft Rijkswaterstaat een verkenning uitgevoerd. Gemeenten Oss, Wijchen, de provincies Gelderland en Noord-Brabant en Rijkswaterstaat verkennen nu twee oplossingslijnen:
 - Via een verdiepte verkeerskundige analyse wordt bekeken welke verbetering kan worden bereikt met kleine aanpassingen in de infra en beïnvloeding van gedrag van de weggebruiker.
 - Via het bestuurlijk overleg MIRT spraken de provincies Noord-Brabant en Gelderland met het Rijk af dat het Rijk en de regio's de situatie in het voorjaar van 2017 gaan bekijken in het licht van de resultaten van de nieuwe NMCA (Nationale Markt- en Capaciteits Analyse). Hierin wordt op basis van nieuwe prognoses de filevorming tot een aantal decennia in de toekomst voorspeld. De regio's en provincies verkennen of we tot een programma kunnen komen met een centrale rol voor het traject A50/A59, zodat we vanuit de regio's een propositie kunnen zetten tegenover de resultaten uit de NMCA.
- Binnen de spoortafel Zuid wordt gewerkt aan een beslissing om tot een MIRT-verkenning voor aanpak van de knelpunten op de IJssellijn over te gaan. Daaronder valt ook de spoorbrug bij Ravenstein. Wij lobbyden bij provincie Noord-Brabant om deze opgave te koppelen aan de wateropgave bij Waterfront Ravenstein in het kader van het Deltaprogramma Rivieren.
- Het verbeteren van de toegang tot het burgemeester Delenkanaal is gekoppeld aan de MIRT-verkenning wateropgave Lith-Ravenstein (Deltaprogramma Rivieren).
- We stelden een havenbeheerder en havenmeester aan.
- We breidden het aantal wachtplaatsen voor schepen in het kanaal uit.
- Wij hebben het digitale loket voor parkeervergunningen gelanceerd. Hiermee kunnen vergunninghouders alle vergunningzaken online regelen en zijn ze niet meer afhankelijk van het gemeentehuis. Daarnaast is de plastic pas voor parkeervergunningen vervallen. Burgers kunnen nu 24/7 zelf vergunningszaken regelen.
- Handhaving van parkeervergunningen gaat voortaan op kenteken. Inwoners hoeven geen pas meer in de auto te hebben.
- We zetten in op meer bel parkeren. Zo betalen parkeerders de werkelijke parkeerkosten en hoeven ze zich niet meer te haasten naar een parkeerautomaat als de betaalde tijd verloopt.
- In de parkeergarages zetten we in op slimme technieken zoals kentekenherkenning bij de slagbomen, betalen zonder pincode (tap & go) waardoor parkeerders niet lang voor de kassa hoeven te staan.
- De werkzaamheden aan verbetering van de Heesterseweg zijn gestart.
- De verbeteringen aan de Landweerstraat Zuid zijn afgerond.
- We experimenteerden met acties voor gratis parkeren in het centrum in de zomer en voor de kerst.
- We hadden overleg met de provincie Noord-Brabant over verbreding van het fietspad Kennedybaan. In 2017 wordt een planstudie gestart.
- We doen mee met de actie "Nul verkeersdoden in Brabant". De wethouder vervult daarin een ambassadeursrol.
- De fietssnelweg F59 is in 2016 afgerond en opgeleverd.
- Het gedeelte Titus Brandsmalaan als onderdeel van de fietsroute Oost-West is afgerond en opgeleverd.
- De fietsroute Oss-Oijen is voorzien van verlichting.
- De uitbreiding van fietsparkeren in het centrum is uitgesteld naar begin 2017.
- We hebben het toestaan van fietsen in het centrumgebied definitief gemaakt.
- De openstelling van de extra bewaakte fietsenstalling bij het station is verlengd.
- De wijkbus draait nu volledig op vrijwilligers. Routes zijn ten gunste van gebruik aangepast. Het aantal leden van de wijkbus is toegenomen. We zijn in gesprek met de provincie Noord-Brabant over het structureel maken van de wijkbus.
- We hebben met de Stichting Maasveren overeenstemming over een eenmalige bijdrage in de exploitatie.
- De vorming van een regiecentrale voor koppeling van doelgroepenvervoer en openbaar vervoer is nadrukkelijk in de aanbesteding van de Regiotaxi meegenomen.

Doelstelling 3: Tevreden en betrokken gebruikers van de openbare ruimte

- In 2016 zagen we een gestage toename van zelfbeheer initiatieven met ongeveer 20 (totaal ongeveer 110). Een impressie staat op www.participatiekaart.nl/oss.
- Onder andere met berichten in Oss Actueel en het verspreiden van folders en poster en persoonlijke contacten hebben we bewoners geprikkeld om ook initiatief te nemen in zelfbeheer.
- We hebben in 2016 verbeteringen afgerond rondom voorzieningen (uitlaatplekken en speelplekken) voor honden. Met duidelijke voorzieningen is handhaving van de spelregels voor honden uitlaten (aanlijnplicht en opruimplicht) ook beter mogelijk.
- Met de richtlijn hinder en overlast bomen doen we eerste ervaringen op. Dit leidt onder andere voor de Granietstraat tot een vervanging- en herinrichtingsplan.
- Met de ondernemers op Vorstengrafdonk is in het kader van parkmanagement overeenstemming bereikt over overname van het onderhoud van groen in de openbare ruimte.
- Voor versterking van de functionele waarden van de groene omgeving in Oss hebben we enkele inventariserende sessies belegd. Begin 2017 leggen we een aanpak via een routekaart Groen, Blauw en Natuur voor.
- In de groene ruimte zijn o.a. het Mikkeldonkpark gerenoveerd en verbeteringen in het Sibeliuspark en Mercuriuspark uitgevoerd.
- We hebben een nieuw speelruimte kader voorbereid. Dit wordt voor besluitvorming voorgelegd.
- We hebben het project rondom het verkoop van snippergroen afgerond. Op basis van een evaluatie kijken we of en hoe we hier op termijn mee om zullen gaan.

Doelstelling 4: Doelmatig functionerende openbare ruimte

- Inrichting- en onderhoudsprojecten uit het Integraal Uitvoeringsprogramma (IUP) zijn uitgevoerd, waaronder herstel boomstructuur kastanjes, aanleg bijenlint (zie voortgangsrapportage IUP in de bijlage van de Programmabegroting 2017-2020).
- We besloten tot aanvullende aanleg van laadpalen voor elektrische auto's in de openbare ruimte.
- Eind 2015 stelden we de Leidraad Inrichting Openbare Ruimte (LIOR) vast.
- We stelden het structuurplan bomen vast.
- In het project natuur in de wijk zijn op diverse plaatsen nestkasten voor vogels en vleermuizen geplaatst en zijn schuttingen vervangen door hagen. Het project loopt nog door in 2017.
- Het ontwikkelen van een strategie voor de bakenbomen langs de Maas wordt in samenhang met maatregelen in het kader van het Deltaprogramma/Lith-Ravenstein uitgewerkt.
- Voor effectieve maatregelen ter voorkoming van bijplaatsing bij afvalcontainers zijn we gestart met een project waarbij we uitgaan van het gedrag en daarop interventies ontwikkelen.
- In het centrumgebied wordt o.a. met een zwerfafvalzuiger extra ingezet op een schone binnenstad. Ook via de Beestenbende en vrijwillige zwerfafvalpakkers is er veel aandacht voor verminderen van zwerfafval.
- Met waterpartners in As50+ verband stelden we een visie op samenwerking in de waterketen vast met ruimte voor gezamenlijke innovatie en klimaatadaptatie.

Duurzaamheid

Duurzaamheid is en blijft een belangrijk kader voor de activiteiten die we uitvoeren in dit programma.

- We hanteren bij inkoop en aanbestedingen de landelijke criteria voor duurzaam inkopen als minimaal uitgangspunt.
- Verduurzaming van de openbare verlichting leidde in 2016 tot sterke daling van het energieverbruik.
- Bij renovatie/reconstructie van wegen/pleinen is het ontkoppelen van regenwaterafvoeren van gemengde riolen uitgangspunt.
- Bij (her)inrichting is 'Duurzaam veilig' uitgangspunt.
- Een goede interactie met inwoners en betrokkenheid en juist gedrag van bewoners zijn belangrijke sociale duurzaamheidsaspecten.

Indicatoren

Indicator	Bron	Laatste meting	Jaar	Streefwaarde
Tevredenheid inwoners over onderhoud groen en wegen	Veiligheidsmonitor	77,4%	2015	> 70%
Bereikbaarheid	Gemeente	N.v.t.	N.v.t.	< 95% gebruik wegcapaciteit (2020)
Kostendekkendheid tarieven rioolheffing	Gemeente	€ 168,48	2016	100%
Modal Split	CBS	Fiets 37%, OV 4%	2013	Fiets 40%, OV 5% (2020)
Onderhoudsniveau	Gemeente	Sober, Sober+ (wonen) en Basis (centra)	2016	Sober, Sober+ (wonen) en Goed (centra)

Waar staat je gemeente?

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van gemeenten in de grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Aandeel ziekenhuisopnamen van verkeersongeval met motorvoertuig	11%	7%	2014
Aandeel ziekenhuisopnamen van verkeersongeval met gewonde fietser	11%	9%	2014

4. Wat heeft het gekost?

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
 - is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
 bedragen x € 1.000

Omschrijving		Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil	Voordeel / Nadeel
Begraven	Lasten	438	438	439	2	N
	Baten	-239	-239	-245	-5	V
	Saldo	198	198	195	-4	V
Parkeren	Lasten	2.620	2.786	2.502	-285	V
	Baten	-2.966	-2.873	-2.726	146	N
	Saldo	-345	-86	-225	-138	V
Riolering	Lasten	7.308	7.308	7.393	85	N
	Baten	-7.932	-7.932	-8.040	-108	V
	Saldo	-624	-624	-648	-23	V
Natuurgebieden	Lasten	243	243	255	12	N
	Baten	-68	-138	-139	-1	V
	Saldo	175	105	116	11	N
Verkeer	Lasten	4.006	4.292	2.932	-1.360	V
	Baten	-16	-16	-833	-817	V
	Saldo	3.990	4.276	2.099	-2.177	V
Hondenwacht	Lasten	450	461	500	39	N
	Baten	-524	-535	-538	-3	V
	Saldo	-74	-74	-38	36	N
Wegen, straten en pleinen	Lasten	10.844	13.715	8.740	-4.975	V
	Baten	-198	-548	-730	-182	V
	Saldo	10.645	13.167	8.010	-5.157	V
Openbaar groen	Lasten	5.650	6.585	5.780	-805	V
	Baten	-421	-321	-289	31	N
	Saldo	5.230	6.264	5.490	-774	V
Projecten Openbare ruimte	Lasten	418	93	242	149	N
	Baten	-273	0	-112	-112	V
	Saldo	145	93	129	37	N
Totaal programma	Lasten	31.976	35.921	28.782	-7.139	V
	Baten	-12.637	-12.603	-13.653	-1.050	V
	Saldo	19.339	23.319	15.130	-8.189	V
Stortingen reserves		1.245	1.355	2.970	1.615	N
Onttrekkingen reserves		-5.092	-8.509	-2.037	6.472	N
Totaal mutaties reserves		-3.847	-7.153	933	8.087	N
Resultaat		15.492	16.165	16.063	-102	V

Toelichting op afwijkingen groter dan € 100.000

Totaal

Het totale voordeel op dit programma, inclusief mutatie in de reserves is € 102.000. Dit voordeel is beperkt, omdat in dit programma voor- en nadelen worden verrekend met reserves. Voor parkeren wordt het voordeel gestort in de reserve parkeren, riolering in de reserve riolering en projecten openbare ruimte in de reserve IUP. Grote voordelen binnen het programma zijn:

- Doorschuiven projecten openbare ruimte (verkeer, wegen, groen): € 8 miljoen
- Parkeren: € 138.000

Dit voordeel lichten we per product verder toe.

Parkeren

De lasten zijn € 285.000 lager dan begroot. De baten zijn € 146.000 lager dan begroot. Per saldo leidt dit tot een voordeel van € 138.000.

De lagere lasten worden verklaard door lagere dagelijks onderhoudskosten (€ 57.000) en er zijn minder parkeerautomaten aangeschaft of vervangen (€ 33.000). Daarnaast zijn de inhuurkosten voor bewaakte fietsenstalling lager dan begroot (€ 79.000).

De lagere baten worden verklaard door minder opgelegde naheffingsaanslagen (€ 110.000). De oorzaak is de invoering van het digitaal loket, beter betaalgedrag en minder parkeerders. Hiernaast waren de opbrengsten parkeergarages Oostwal en Bergoss lager (€ 36.000).

Het voordeel is gestort in de reserve parkeren (zie mutatie reserves).

Riolering

De lasten zijn € 85.000 hoger dan begroot. De baten zijn € 108.000 hoger dan begroot. Per saldo leidt dit tot een voordeel van € 23.000. Dit voordeel is gestort in de reserve riolering.

De hogere lasten van € 85.000 zijn het gevolg van meer inspecties, hogere onderhoudskosten van gemalen, drukriolering en preventief onderhoud.

De baten zijn € 108.000 hoger dan begroot. De hogere baten zijn het gevolg van de hogere belasting opbrengsten.

Verkeer

De lasten zijn € 1,36 miljoen lager uitgevallen dan begroot. De baten zijn € 817.000 hoger. Per saldo is er een voordeel van € 2,2 miljoen. Dit wordt vooral verklaard door:

- Een voordeel van afgerond € 1,3 miljoen door lagere uitgaven aan IUP projecten voor de vervanging van verkeersregelinstallaties (VRI's). Het gaat onder andere om de VRI's Hertogensingel, Euterpelaan, Molenstraat, Julianasingel en Cereslaan. Door discussie over de verkeersafwikkeling centrum Oss zijn enkele grote vervangingen doorgeschoven naar 2017.
- Een voordeel van € 871.000 door vertraging van aantal IUP projecten, die zijn toegelicht bij het product weten, straten, pleinen. Het betreft de bijdrage van verkeersmaatregelen binnen deze projecten. Voor een totaaloverzicht van de IUP-projecten op hoofdlijnen verwijzen we naar de Voortgangsrapportage IUP verderop in dit boekwerk.
- Een nadeel van € 224.000 voor uitgaven aan verkeersveiligheidsonderzoeken zoals Koornstraat en Molenstraat.
- Een voordeel van € 185.000 door ontvangen verkeerssubsidies.
- Een voordeel van € 80.000 door een accentverschuiving van de bestede uren naar het product beleidsontwikkeling economie.

Wegen, straten en pleinen

Binnen dit onderdeel is er per saldo sprake van een voordeel van afgerond € 5,2 miljoen. Dat is grotendeels als volgt te verklaren:

- Een voordeel van € 3,8 miljoen op de bijdrage vanuit de activiteit groot onderhoud en renovatie verhardingen aan IUP-projecten. Het gaat met name om de IUP-projecten Nieuwe Hescheweg, Zevenbergseweg, Spoorlaan Oost, Constantijnstraat Lith, Heesterseweg Geffen, Molenstraat Zuid en overig asfaltonderhoud. De uitvoering van deze projecten vindt gedeeltelijk in 2017 plaats, een aantal projecten zijn volledig doorgeschoven naar 2017.
- Een voordeel van € 1 miljoen door vertraging in IUP-projecten voor de vervanging van openbare verlichting. Voor een totaaloverzicht van de IUP-projecten op hoofdlijnen verwijzen we naar de Voortgangsrapportage IUP verderop in dit boekwerk.
- Een voordeel van € 320.000 door een lagere urenbesteding als gevolg van 4 langdurig zieke stratenmakers en een accentverschuiving van uren naar dagelijks onderhoud groen.
- Lagere kosten gladheidsbestrijding door een minder strenge winter en hogere kosten vegen.
- Een nadeel van € 125.000 betreft hoofdzakelijk de extra verzoeken van nutsbedrijven voor graaf- en herstelwerkzaamheden voor het plaatsen van kabels en leidingen en het toezicht hierop. Deze kosten worden afgedekt door vergoedingen hiervoor.
- Een nadeel van € 50.000 op de N329. Dat heeft te maken met de fasering van het project en de bijbehorende uitgaven. De hogere kosten worden grotendeels afgedekt door een bijdrage van de provincie Noord-Brabant.

Aan de batenkant is er een voordeel van € 182.000. Dit wordt vooral verklaard door:

- De hiervoor genoemde hogere bijdrage aan nutsbedrijven en de bijdrage van de provincie Noord-Brabant voor de N329.

Openbaar groen

De lasten zijn € 800.000 lager dan begroot. Dit wordt verklaard doordat er een aantal projecten zijn doorgeschoven naar 2017. Het gaat om de volgende projecten:

- Bomen Lith (€ 220.000)
- Verkoop openbaar groen (€ 250.000)
- Kastanjabomen (€ 100.000)
- Het baggeren van sloten (120.000)
- Impuls bomenbeleid (70.000).

Voor een totaaloverzicht van de IUP-projecten op hoofdlijnen verwijzen we naar de Voortgangsrapportage IUP verderop in dit boekwerk.

Stortingen reserves

Er is € 1,7 miljoen meer gestort dan begroot voor de reserve IUP in verband met het doorschuiven van IUP-projecten naar 2017.

Voor een totaaloverzicht van de IUP-projecten op hoofdlijnen verwijzen we naar de Voortgangsrapportage IUP verderop in dit boekwerk.

Onttrekkingen reserves

Uit de reserves is € 6,5 miljoen minder onttrokken dan begroot.

- In verband met het doorschuiven van IUP-projecten naar 2017 is er minder onttrokken aan de volgende reserves; € 4,2 miljoen reserve IUP; € 1 miljoen reserve OV en € 1,1 miljoen reserve VRI.
- Daarnaast hebben we per saldo € 145.000 minder onttrokken uit de reserve parkeren. Begroot was een onttrekking van € 403.000. Het parkeerbedrijf heeft de laatste jaren verlies geleden, we zien dat de verliezen de afgelopen jaren wel afnemen.

Uit het totale verschil op de reserves blijkt dat er voor € 8 miljoen aan IUP projecten naar 2017 doorgeschoven is. Uit de toelichting op de producten hiervoor blijkt dat dit bedrag als volgt is samengesteld: € 3,8 miljoen op het wegen, € 1,3 miljoen op groot onderhoud verkeersregelininstallaties, € 1 miljoen op openbare verlichting, 1 miljoen op groen en € 871.000 op groot onderhoud en renovatie verkeer.

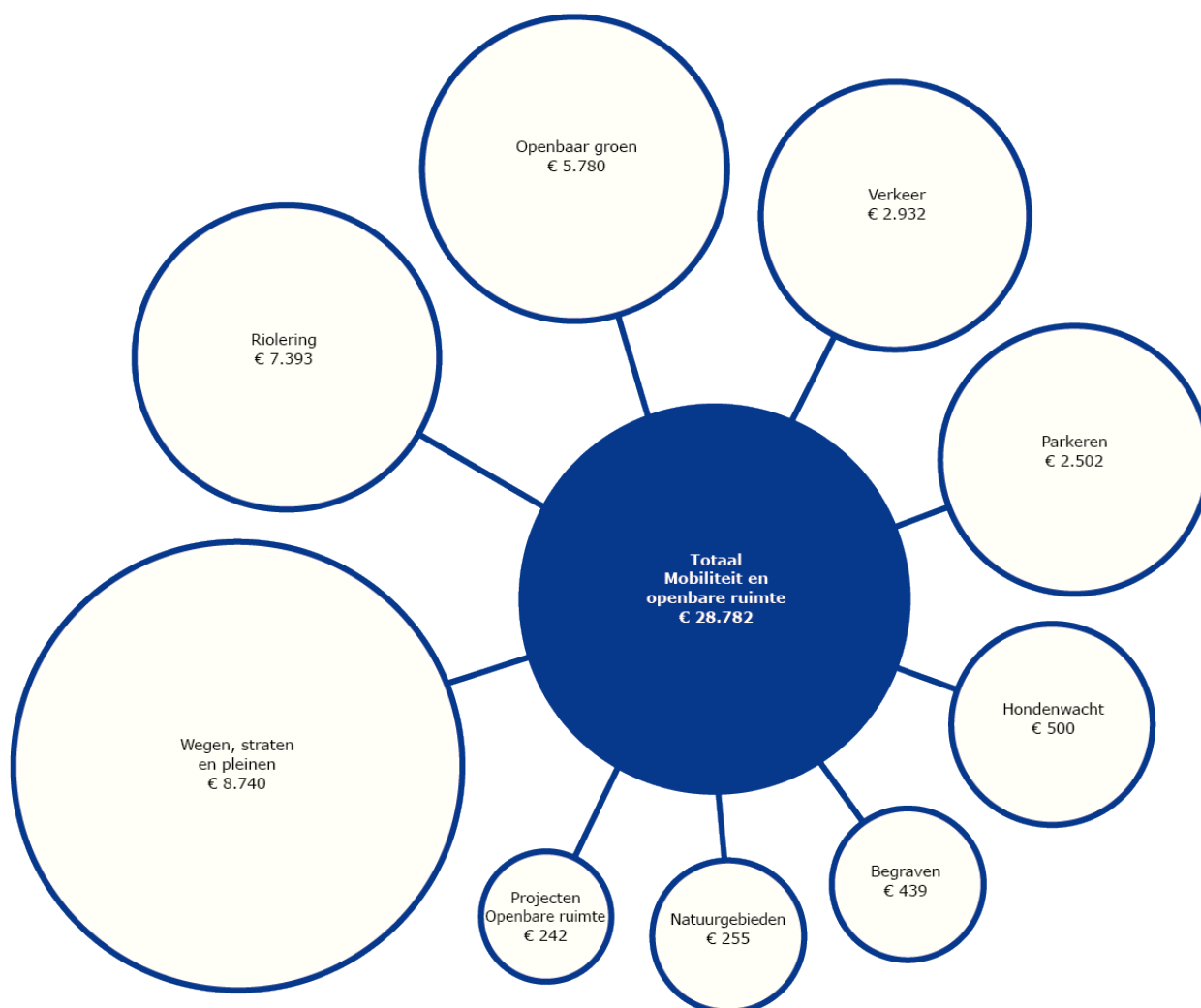
5. Overzicht subsidies

We geven hier een overzicht van de subsidies binnen dit programma.

bedragen x € 1.000			
Subsidies	Rekening 2015	Begroting 2016	Rekening 2016
Verkeer	4	5	5
Totaal programma	4	5	5

6. Lasten per product

In de volgende figuur worden voor 2016 de gerealiseerde lasten per product (exclusief stortingen in reserves) in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

Programma 6. Duurzaamheid, milieu en buitengebied

1. Wat willen we bereiken?

We hebben de ambitie om zo duurzaam mogelijk te zijn met uiteindelijk een plaats in de top 3 van meest duurzame Brabantse gemeenten. Een duurzaam Oss voorziet in de behoefte van vandaag zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen. Een balans tussen nu en de toekomst, en een balans tussen mens (people), natuur (planet) en economie (profit). In dit programma staat de duurzaamheidspijler planet centraal. We hebben pittige ambities waarin iedereen een rol heeft. Voorlichting aan inwoners, participatie van inwoners, bedrijven en verenigingen en educatie aan onze jeugd zijn belangrijk om duurzaamheid van ons allemaal te maken en met elkaar resultaat te boeken. In onze eigen activiteiten als gemeente willen we het goede voorbeeld geven. Binnen planet hebben we drie thema's: energie, afval en grondstoffen, en natuur en klimaat (Duurzaamheidscirkel Oss).

2. In hoeverre hebben we onze doelstellingen bereikt?

Algemeen

2016 was het jaar waarin raad en college de basis hebben gelegd voor (realisatie van) de Osse duurzame doelstellingen: de Duurzaamheidscirkel Oss. Het TELOS onderzoek toont aan dat we forse stappen moeten nemen. De raad en het college hebben de ambitie uitgesproken vol voor duurzaamheid in Oss te gaan. Dat betekent dat we op alle speerpunten van de Duurzaamheidscirkel Oss concrete resultaten moeten gaan bereiken. Dit zijn langjarige doelen. Kunst is om de doelen zo te vertalen dat we van veilig ver weg naar concreet dichtbij gaan. Juist aan die vertaalslag hebben we in 2016 hard gewerkt. Een voorbeeld hiervan is de Routekaart Duurzame Energie 2016-2018.

De opgaven waar we op het terrein van duurzaamheid voor staan hebben grote impact op de directe leefwereld van onze inwoners en zijn bovendien niet in isolement te realiseren. Dat betekent dat we zorgvuldig te werk moeten gaan en continu het gesprek met alle betrokkenen opzoeken. Veel van deze trajecten vergen een lange adem. In de tussentijd werken we -zoals onderstaande activiteiten laten zien- dagelijks aan het realiseren van een duurzaam Oss.

Doelstelling 1: Een energieneutrale gemeente in 2050, met als tussenstap 14% opgewekte duurzame energie in 2020

Door het vaststellen van de routekaart duurzame energie hebben we onze ambitie geconcretiseerd. Het uitgangspunt is dat we proberen 50% energie te besparen. De andere 50% willen we bereiken door 25% duurzaam inkopen en 25% duurzaam opwekken.

Om onze doelstelling te bereiken zullen we grote stappen moeten zetten. Dit roept veel reacties op, zowel politiek als maatschappelijk.

Doelstelling 2: Het verminderen van het gebruik van grondstoffen en afval: in 2020 75% afvalscheiding en maximaal 96 kilo restafval per inwoner

De doelstellingen die we ons hebben gesteld in de programmabegroting 2015-2018 hebben we in 2015 en 2016 gehaald. We zijn echter nog ver verwijderd van de doelstellingen voor 2020. Daarvoor moeten we grote stappen gaan zetten. In het vierde kwartaal van 2017 halen we via een opinienota de mening van de commissie Ruimte op wat er nodig is om de doelstellingen van 2020 te behalen. Voor de zomer ontvangt de commissie een evaluatie van de proef 100-100-100.

Doelstelling 3: De kwaliteit van onze natuur verbeteren en Oss groener maken: onze score in de Telos-meting verbeteren

De kwaliteit van onze natuur is verbeterd door de activiteiten die we hebben uitgevoerd. Bij de volgende Telos-meting zal blijken of de score in de Telos-meting is verbeterd.

De routekaart Groen, Blauw en Natuur zal een forse bijdrage aan gaan leveren aan het verder verbeteren van onze natuur en Oss groener maken. Deze routekaart bespreekt de raad waarschijnlijk in juni 2017.

Doelstelling 4: Een klimaatbestendige gemeente: in 2050 zijn we hitte- en waterproof

Om deze doelstelling te behalen zullen we nog stappen moeten zetten. Daarom leggen we een routekaart klimaatadaptatie in het tweede kwartaal van 2017 voor aan de commissie ruimte. Deze routekaart laat zien waar we op in zetten om onze gemeente klimaatbestendig te maken. De routekaart omvat een actieprogramma voor de periode 2017-2020 en is afgestemd met de routekaart Groen, Blauw en Natuur en de Nationale Adaptatie Strategie.

Doelstelling 5: We werken aan de ambitie om tot de top 3 van meest duurzame Brabantse gemeenten te behoren

In 2016 hebben we objectief in kaart gebracht waar we op verschillende duurzaamheidsterreinen staan als gemeente. Niet zozeer de absolute plek op de ranglijst is van belang, maar wel de analyse waar de meeste duurzaamheidswinst te behalen valt. En natuurlijk de invloed die wij als gemeente daarop hebben. Op basis van die criteria is de duurzaamheidscirkel opgesteld en vastgesteld in de raad. De duurzaamheidscirkel heeft 13 speerpunten waar we ons op richten. We zetten breed in. Op de mens (people), de ecologie (planet) en de economie (profit). Elk speerpunt werken we uit en we laten concreet zien welke stappen nodig zijn om het speerpunt te behalen. In 2016 is bijvoorbeeld de routekaart duurzame energie opgesteld.

3. Wat deden we om de doelstellingen te realiseren?

Algemeen

In 2016 is het TELOS onderzoek uitgevoerd en de duurzaamheidscirkel vastgesteld. Op de 3 P's (People, Planet, Profit) hebben we onze ambities vastgesteld.

We zetten er op in dat de verantwoordelijkheid rondom duurzaamheid breed wordt gedragen. Maatschappelijke organisaties zijn onze partner hierin. Belangrijk is dat we de ambities rond duurzaamheid hebben verdeeld over het hele college en ingebed in onze beleids- en beheerscyclus.

Doelstelling 1: Een energieneutrale gemeente in 2050, met als tussenstap 14% opgewekte duurzame energie in 2020

We stelden in 2016 de routekaart duurzame energie vast. Het uitgangspunt is dat we proberen 50% energie te besparen en voor de andere 50% een kwart duurzaam inkopen en een kwart duurzaam opwekken.

In het kader van besparen van energie hebben we de volgende acties ondernomen:

- We haakten aan bij het platform wonen in Oss voor een energiezuinige woningvoorraad in 2050 in het project nul op de meter.
- We hebben ingezet op communicatie rondom het project Potgieterstraat ('Duurzaam wonen met Janneke').
- We maakten afspraken met diverse maatschappelijke organisaties zoals industrie, agrarische sector en wooncorporaties in het kader van het woonmanifest.
- Energiecoöperatie Oss is de winnaar van het klimaatstraatfeest-ECO.
- Voor brabant woont slim richtten we het energieloket op.
- In het kader van de burgerparticipatie zetten we in op buurtkracht buurten (zie ook het thema kracht van de samenleving). Buurten die deelnemen zijn Schrijverskwartier, Staatsliedenbuurt en de Buurtjes.
- We introduceerden mogelijkheden voor duurzaamheidsleningen en leningen voor duurzaam bouwen.
- Voor de energiebesparingsagenda zijn we gestart met de voorbereidingen. Deze leggen we in 2017 voor aan de raad.
- We ondersteunden ESCOSS, in 2017 zal dit verder vorm krijgen.

In het kader van het duurzaam inkopen hebben we ingezet op de volgende acties:

- We ondertekenden het manifest maatschappelijk verantwoord inkopen.
- We zetten in op het duurzaam inkopen van stroom.
- In de openbare ruimte hebben we ook aandacht voor duurzaamheid, zie hiervoor programma 5. mobiliteit en openbare ruimte.

Voor het duurzaam opwekken van energie hebben we het volgende gedaan:

- We zijn gestart met het opstellen van een gebiedsbrede visie duurzame energie.
- We zetten stappen voor het windpark Elzenburg/deGeer.
- We stelden het dak op sporthal Mondriaan beschikbaar voor het plaatsen van een zonnedak, de omwonenden hebben hierin mee betaald.
- We onderzoeken de mogelijkheid van een of meer zonneweiden bij Heesch-West.

Daarnaast hebben we in 2016 ingezet op de volgende acties:

- We geven zelf het goede voorbeeld (verduurzaming vastgoed, inkoop en besparing)
 - we hebben voor ons eigen vastgoed een nul-meting gedaan. Daarnaast hebben we besloten dat we bij renovatie en nieuwbouw aan de slag gaan met verduurzaming, hiervoor is geld beschikbaar gesteld. Voor bestaand vastgoed gaan we kijken wat mogelijk is.
 - de nieuwe dorpsaccommodatie in Oijen heeft een prijs gewonnen voor de meest duurzame basisschool.
- Van Mierlo beheergroep heeft het grootste zonnedak in Oss geplaatst.
- We hebben de aanschaf van 25 nieuwe laadpalen provinciaal aanbesteed.

Doelstelling 2: Het verminderen van het gebruik van grondstoffen en afval: in 2020 75% afvalscheiding en maximaal 96 kilo restafval per inwoner

- We hebben de afvalevaluatie afgerond, in januari 2017 is deze vastgesteld door raad. We hebben een vermindering van afval van 228 kilo naar 196 kilo gerealiseerd. Daarnaast zijn we van 63% naar 68% afvalscheiding gegaan.
- Met de huidige stand van zaken is de doelstelling voor 2020 met de huidige inzamelsystemen niet haalbaar. Daarom zullen we in de opinienota afvalkeuzes voorleggen aan de raad.
- We hebben ingezet op de 100-100-100 campagne in het kader van 'Leven zonder afval'. Deze proef van communicatie, om te zorgen voor bewustwording, is succesvol gestart en loopt.
- In 2016 zijn we begonnen met educatie rondom afval op de basisscholen. We hebben gastlessen gegeven over het (beter) scheiden van huishoudelijk afval en uitleg gegeven dat we de grondstoffen uit het afval goed kunnen gebruiken om er weer nieuwe producten van te maken. Ook hebben we excursies gegeven naar de Milieustraat en het Kringloopbedrijf Oss.
- In het kader van zwerfafval hebben we samen met de stichting landschapsbeheer Oss de landelijke opschoondag georganiseerd. We hebben met 550 inwoners ongeveer 7680 kilo zwerfafval opgeruimd. Hierbij zijn diverse locaties aan de Maas meegenomen in het kader van het project schone maas. Daarnaast hebben we meegedaan aan de landelijke pilot schoon belonen. Scholen en verenigingen ruimen zwerfafval op rondom hun terrein en verzamelen blikjes en flesjes. Hiervoor ontvangen ze een beloning van de gemeente. Verder hebben we bij diverse scholen voorlichting gegeven over zwerfafval en er is met de kinderen zwerfafval opgeruimd.

Doelstelling 3: De kwaliteit van onze natuur verbeteren en Oss groener maken: onze score in de Telos-meting verbeteren

- We hebben 3 bijeenkomsten over de routekaart Groen, Blauw en Natuur gehad met externe partners en interne deskundigen. In deze routekaart worden deze thema's integraal benaderd. Zo komen er projecten die behalve met biodiversiteit ook een relatie hebben met gezondheid, beleving en klimaat. De nadruk van de rol van Oss ligt in het verbinden.
- We actualiseerden het bomenbeleid (zie ook programma 5. Mobiliteit in Openbare ruimte).

- De natuur langs de Maas is verder ontwikkeld, vooral door de oplevering van de hemelrijkse waard in Lithoijen.
- In het kader van natuur in de stad is een aantal projecten gerealiseerd. Onder andere zijn er bloemenweiden in de Piekenhoef ingezaaid. Daarnaast zijn er bijvriendelijke wegbermen ingericht in de stad. Ook is er een kunstwerk gerealiseerd van afvalhout aan de Bremlaan. In de stad zijn diverse vogel- en vleermuiskasten gehangen in het kader van het project natuur in de wijk (zie www.natuurindewijk.nl/oss/). Verder is er een Beeddeal tot stand gekomen met het Waterschap Aa en Maas, Brabant Water en de Agrarische Natuurvereniging om meer bijvriendelijke inrichtingen in het poldergebied te realiseren.
- Rondom de Maashorst hebben we in 2016 verder gebouwd aan het natuurspeelbos in Herperduin. In 2017 wordt het natuurspeelbos geopend. Ook is de Osje-route aangelegd en is gestart met de bewegingsroute. Verder hebben we gebouwd aan Landerij vanTosse, onder andere aan het herinneringsbos en de entree aan de Cereslaan.

Doelstelling 4: Een klimaatbestendige gemeente: in 2050 zijn we hitte- en waterproof

- Het project stroomlijn van Rijkswaterstaat is in 2016 gestart. Het project beoogt belemmeringen van begroeiingen in het stroomgebied van de Maas bij hoogwater te beperken. Onder andere in het gebied van de Lithse Ham zal een deel van de begroeiing moeten verdwijnen. In 2016 hebben we met Rijkswaterstaat overlegd over een aangepast plan waarin we rekening houden met recreatie- en natuurontwikkeling in het gebied. Begin 2017 bereiken we hierover overeenstemming waarna maatregelen kunnen worden uitgevoerd.
- In 2016 hebben we een nota klimaatbestendig Oss voorbereid. We leggen die in 2017 voor aan de gemeenteraad.
- Daarnaast hebben de B6 gemeenten, waar Oss als middelgrote gemeente bij zit, samen met provincie Noord-Brabant en waterschappen in oktober 2016 een subsidie van het kenniscentrum leefomgeving en natuur aangevraagd voor het ontwikkelen van een klimaatadaptatietoets. Deze subsidie is in november 2016 toegekend. We gaan hier in 2017 mee van start. Het project duurt tot medio 2018.
- Vanuit het watersamenwerkingsverband As50+ participeren gemeenten en waterschap in een subsidieregeling voor klimaatbestendige maatregelen in bebouwd gebied. Per 2016 kunnen inwoners en andere initiatiefnemers een beroep doen op adaptatiemaatregelen (bijvoorbeeld het afkoppelen van regenwater, schoolpleinen rainproof maken, etc.). Meer collectieve aanpak op gebied van klimaatadaptatie is afgesproken in vastgestelde visie "netwerken in de afvalwaterketen".

Doelstelling 5: We werken aan de ambitie om tot de top 3 van meest duurzame Brabantse gemeenten te behoren

- We hebben de 13 speerpunten vastgesteld voor onze gemeente.
- We hebben ingezet op de voorbereiding van een communicatietraject (vervolg).
- We zetten een website op voor duurzame energie.

Duurzaamheid

In dit programma werken we aan onze duurzaamheidsdoelstellingen voor energie, afval en grondstoffen, de kwaliteit van onze natuur en buitengebied en klimaat. Dat hebben we hiervoor uitgebreid toegelicht.

Indicatoren

Indicator	Bron	Laatste meting	Jaar	Streefwaarde
Oordeel inwoners over schone, gezonde, groene en veilige leefomgeving	GGD Gezondheidsmonitor*	7,8 (gemiddelde stad en buitengebied)	2010	8
Duurzaamheidsindicator	Telos-meting	N.v.t.	N.v.t.	PM
Besparing gas en elektriciteit eigen gebouwen	Gemeente	0-meting	2015	2 à 3% per jaar ten opzichte van 2015
Energiebesparing woningen	Gemeente	0-meting	2015	2 à 3% per jaar ten opzichte van 2015
Energiebesparing bedrijven	Gemeente	0-meting	2015	2 à 3% per jaar ten opzichte van 2015
Vermindering huishoudelijk restafval	Gemeente	168 kilo per inwoner	2015	82 kilo per inwoner (2020)
Vermindering grof restafval	Gemeente	25 kilo per inwoner	2015	14 kilo per inwoner (2020)

Waar staat je gemeente?

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van gemeenten in de grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Omvang huishoudelijk restafval per inwoner	201	201	2014
Hernieuwbare elektriciteit	4,8%	7,8%	201

4. Wat heeft het gekost?

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
 - is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
 bedragen x € 1.000

Omschrijving		Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil	Voordeel / Nadeel
Afvalverwijdering particulieren	Lasten	11.150	11.791	12.606	814	N
	Baten	-12.333	-12.885	-14.340	-1.455	V
	Saldo	-1.184	-1.094	-1.734	-640	V
Afvalverwijdering bedrijven	Lasten	395	496	472	-24	V
	Baten	-487	-503	-533	-30	V
	Saldo	-92	-7	-61	-54	V
Advisering en handhaving milieu	Lasten	2.013	2.210	1.519	-691	V
	Baten	0	0	1	1	N
	Saldo	2.013	2.210	1.520	-690	V
Projecten milieu en buitengebied	Lasten	972	1.265	1.269	4	N
	Baten	0	0	-135	-135	V
	Saldo	972	1.265	1.133	-132	V
Beleidsontwikkeling Afval	Lasten	0	0	0	0	N
	Baten	0	0	0	0	-
	Saldo	0	0	0	0	N
Totaal programma	Lasten	14.530	15.763	15.866	103	N
	Baten	-12.820	-13.388	-15.007	-1.619	V
	Saldo	1.710	2.375	859	-1.515	V
Stortingen reserves		0	0	568	568	N
Onttrekkingen reserves		-378	-939	-450	489	N
Totaal mutaties reserves		-378	-939	118	1.057	N
Resultaat		1.333	1.435	977	-458	V

Toelichting op afwijkingen groter dan € 100.000

Afvalverwijdering particulieren

De lasten zijn € 814.000 hoger dan begroot en de baten zijn € 1.455.000 hoger dan begroot. Beide verschillen hebben vooral te maken met het gewijzigde afvalbeleid. Op dit product is er aan lasten en baten kant de kunststof-inzameling voor Oss en regiogemeenten verrekend aangezien Oss lid is van Midwaste. Voor ingezamelde kunststoffen ontvangen we een vergoeding, voor inzameling betalen we geld. Na verrekening van de kunststoffen is er op dit product per saldo een voordeel van € 568.000. Door meer afvalscheiding wordt meer kunststof opgehaald en blijft er minder restafval over, dit leidt tot lagere verwerkingskosten voor restafval. Door uitgestelde investeringen zijn de onderhoudskosten en kapitaallasten van de voertuigen lager. Het resultaat is in de reserve gestort.

Advisering en handhaving milieu

De lasten zijn € 690.000 lager dan begroot. Dit komt door lagere uitgaven aan bodemonderzoek en bodemsanering (€ 157.000). Er zijn diverse projecten doorgeschoven naar 2017. Deze zijn niet uitgevoerd omdat realisatie afhankelijk is van externe partijen. Het gaat om de doorstroom Lithse Ham en het ecologisch bermbeheer, dit betreft een bedrag van € 241.000.

Daarnaast heeft de OBDN minder controles uitgevoerd, dit geeft een voordeel van € 375.000. We stellen voor om een deel van het budget over te hevelen naar 2017.

Projecten milieu en buitengebied

De baten zijn € 135.000 hoger dan begroot. Dit komt doordat we een subsidie hebben ontvangen van de provincie Noord-Brabant met betrekking tot het project biodiversiteit agrarisch landschap (€ 67.000) en een bijdrage van het afvalfonds in de kosten voor het zwerfafval (€ 69.000).

Stortingen reserves

In de reserve is € 568.000 gestort. Het positieve resultaat op afval, dat hiervoor is toegelicht, is in de reserve afvalstoffenheffing gestort. In de begroting werd rekening gehouden met een te kort van € 72.000.

Onttrekkingen reserves

Uit de reserve bodemsanering is € 157.000 minder onttrokken dan begroot. Dat heeft met name te maken met het hiervoor beschreven doorschuiven van een aantal bodemsaneringsprojecten. Daarnaast is een bedrag van € 241.000 minder onttrokken uit de reserve groenfonds (€ 157.000) doordat een aantal projecten zijn doorgeschoven naar 2017. Het gaat om de doorstroom Lithse Ham en het ecologisch bermbeheer.

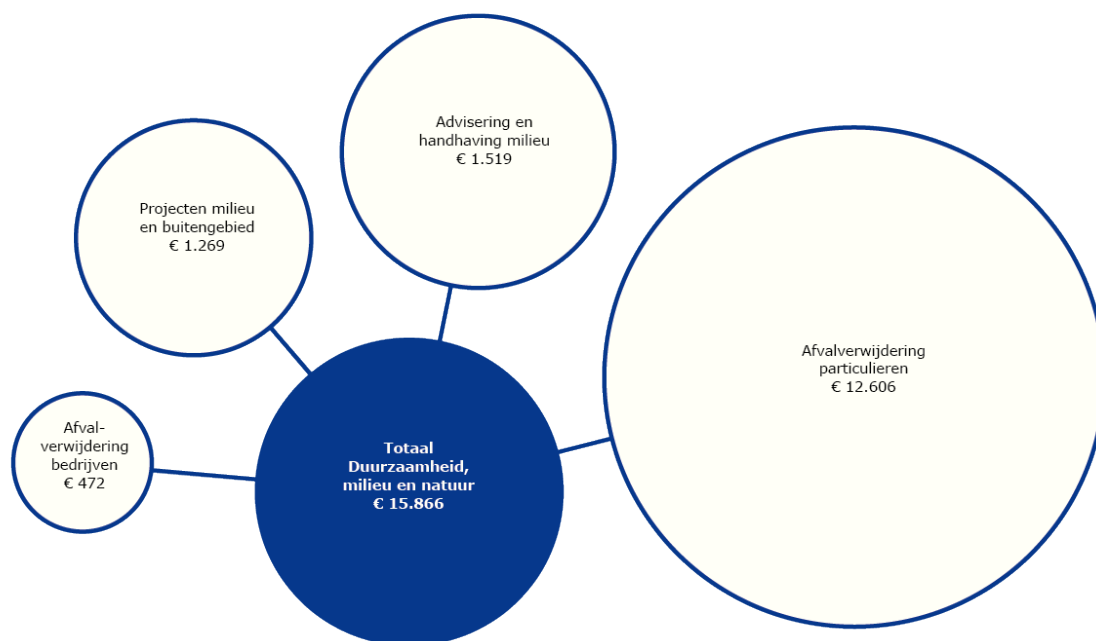
5. Overzicht subsidies

We geven hier een overzicht van de subsidies binnen dit programma.

bedragen x € 1.000			
Subsidies	Rekening 2015	Begroting 2016	Rekening 2016
Projecten milieu en buitengebied	65	30	30
Totaal programma	65	30	30

6. Lasten per product

In de volgende figuur worden voor 2016 de gerealiseerde lasten per product (exclusief stortingen in reserves) in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

Programma 7. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen

1. Wat willen we bereiken?

Oss is een krachtige gemeente. Een stad met prachtige kernen in een afwisselend buitengebied. In Oss is het fijn wonen, met veel variatie, kwaliteit en voorzieningen. Dat willen we behouden en versterken. Sociale cohesie is daarbij belangrijk.

Het doel is een aantrekkelijke stad. Dat betekent een bruisend centrum om te winkelen, te recreëren en te wonen, maar ook bedrijvigheid voor werkgelegenheid voor de stad en de regio.

We versterken de woningmarkt volgens de speerpunten uit de woonvisie. Een belangrijk speerpunt is de integrale benadering van wonen, welzijn en zorg. Mensen met een specifieke woonbehoefte willen we zo lang mogelijk zelfstandig laten wonen. Een ander speerpunt is de beschikbaarheid van voldoende betaalbare huurwoningen.

2. In hoeverre hebben we onze doelstellingen bereikt?

Algemeen

We werken met onze partners hard aan behoud en versterking van de ruimtelijke voorzieningen. We zetten in op goede woningen, een aantrekkelijk centrum en een mooi buitengebied. We merken dat het steeds meer vraagt om de juiste impulsen (bijvoorbeeld: hoe krijg je onze woningvoorraad duurzaam?) en om goede samenwerking en afwegingen (bijvoorbeeld: hoe borg je de agrarische sector in het buitengebied op een goede manier?). We gaan de omgevingswet inzetten om ons daarbij te helpen. Het meest belangrijk daarbij blijft het geven van goede concrete voorbeelden. Dit zijn in 2016 bijvoorbeeld de herinrichting van straten in het centrum en de nulopdemeterwoning aan de Potgieterstraat, de Landerij vanTosse en de start bouw van de winkelwand in Berghem.

Doelstelling 1: Samenhang en maatwerk in onze ruimtelijke ordening

We zijn op koers met de invoering van de omgevingswet. Zo mogelijk nog belangrijker is dat we handelen in de geest van de omgevingswet. Ook dat doen we. Denk aan het proces voor een nieuwe welstandsnota en de pilot verlichte regels in het centrum.

We passen maatwerk toe waar mogelijk, vanuit het principe 'ja, mits'. Lastig is vaak dat landelijke wetgeving dat nog niet altijd mogelijk maakt: soms het 'ja' niet, maar soms ook het 'mits' niet (denk aan gezondheid). In 2017 gaan we verder met de invoering van de omgevingswet. We gaan bijvoorbeeld aan de slag met de omgevingsvisie, waarin onder meer de samenhang tussen functies en tussen ambities tot uitdrukking moet komen. En waarin we samen met bewoners en bedrijven de grote opgaven voor Oss gaan benoemen.

Doelstelling 2: Een passend, geschikt en duurzaam (t)huis voor iedereen

In 2016 hebben we belangrijke afspraken met de corporaties gemaakt over onder andere betaalbaarheid en duurzaamheid. Dat moet vanaf 2017 concrete resultaten gaan opleveren. Met wonen in Oss hebben we gekeken naar mogelijkheden voor verduurzaming van de particuliere woningen in Oss. Op de website is daar nu informatie over te vinden en we zetten gezamenlijke de woning aan de Potgieterstraat in de kijker. Ook hebben we de duurzaamheidslening beter neergezet. Dit alles is nog niet voldoende. We zullen extra inspanningen moeten gaan leveren om onze duurzaamheidsambities waar te maken.

De woningmarkt in Oss kent altijd een scherpe prijs-kwaliteit verhouding: je krijgt veel woning voor je geld. Ook in 2016 was dat zo. Het aantal verkopen en de prijzen zijn toegenomen. Daarmee is de woningmarkt in Oss beter gaan werken. Huizen staan minder lang te koop en mensen durven weer door te stromen.

We hebben samen met de corporaties onze taakstelling voor statushouders gehaald en daarmee de achterstand ingehaald. We zijn ook samen met de corporaties druk bezig met de versnellingsopgave.

Tenslotte zijn er steeds meer initiatieven om bestaande gebouwen geschikt te maken voor woningbouw. Denk aan het voormalige kantoorgebouw van MSD aan de Wethouder van Eschstraat.

Er zijn ook steeds meer initiatieven op het snijvlak van wonen en zorg. Het blijft wel zaak scherp te zijn op de initiatieven die op zorggebied echt wat toevoegen. En als gemeente moeten we een goed overzicht gaan maken van waar behoefte aan is en een visie op waar we met wonen en zorg heen willen.

Doelstelling 3: Een krachtig stadscentrum

We hebben een goede stap gemaakt met de organisatie in het centrum en verbreding van het draagvlak voor ingrepen via de koers stadshart Oss. We hebben de energie die er in het centrum zit met zijn allen benut, denk aan de herinrichting van de Peperstraat en de Kerkstraat. Het aantal bezoekers is gestabiliseerd, tegen de landelijke trend van daling in. We hebben ook landelijke bekendheid verkregen met de pilot verlichte regels. Er zijn tegelijkertijd nog veel uitdagingen, bijvoorbeeld de onevenwichtigheid in het centrum met de leegstand aan de zuidoost zijde (voormalige V&D). Een nieuwe impuls daar is nodig.

Doelstelling 4: Maatwerk in de wijken en kernen

Voor onze wijken en kernen zijn de voorzieningenkaarten belangrijke processen met ook ruimtelijke gevolgen. Zie daarvoor programma 3. voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten.

In de kernen lopen vele plannen voor centrumontwikkeling en woningbouw. Een aandachtspunt blijft hoe je wonen voor doelgroepen senioren en starters faciliteert. Dat zal steeds meer in de bestaande voorraad moeten plaatsvinden omdat daar anders leegstand gaat ontstaan. Denk aan het ombouwen van vrijstaande huizen tot kleine woningen.

In de wijken merken we dat we het ruimtelijke meer moeten combineren met het sociale en economische en dus meer vanuit leefbaarheid moeten kijken. Dat merken we bijvoorbeeld bij de gesprekken over de versnellingsprojecten. We willen in 2017 meer het niveau van de buurt opzoeken, samen met partners als corporaties en in de zorg. We denken dat we op dat niveau beter het goede gesprek kunnen voeren, bijvoorbeeld over verduurzaming.

Doelstelling 5: Nieuw evenwicht in een veranderend buitengebied

We merken dat belangen in het buitengebied vaker met elkaar botsen. Denk aan de agrarische sector en de gezondheid voor bewoners en recreanten of aan windmolens en omwonenden. Er verandert veel in ons buitengebied zoals vrijkomende agrarische bedrijfsbebouwing en toenemende recreatie. De dynamiek in het buitengebied wordt veel groter. Dit vraagt van ons sturing op spelregels. We pakken dit graag op. Het vraagt nog veel gesprek en onderzoek om hier nieuw evenwicht in te vinden. We gaan ervan uit dat de omgevingswet ons hierbij gaat helpen en dat het meer maatwerk en samenhang mogelijk maakt.

We zijn ook bezig met de relatie tussen stad en land. We zien het als geheel. Voorbeelden zijn de Landerij van Tosse, Spierings, de paden in Lith en Haren en Keent.

3. Wat deden we om de doelstellingen te realiseren?

Algemeen

Sinds de woningwet van 1901 vervult de overheid in Nederland een belangrijke rol in de ruimtelijke ontwikkeling. Dat is altijd zo gebleven, waarbij het zwaartepunt nu bij de gemeenten ligt. De laatste jaren verschuift de rol van de gemeente van doen en reguleren naar faciliteren. Met de komst van de omgevingswet wordt die verschuiving ook in wetgeving omgezet. En, nog belangrijker, moeten wij die ook vertalen in onze praktijk. Dat vraagt nog meer flexibiliteit en situatiespecifiek acteren en reageren. In 2016 zijn we begonnen met de voorbereidingen voor de invoering van de omgevingswet. 2016 markeert zo een belangrijk moment. We vinden overigens dat we al verregaand handelen volgens de geest van de omgevingswet. Voorbeelden zijn ons platform wonen in Oss, de manier waarop we initiatieven in kernen en het buitengebied behandelen bij actualisatie van bestemmingsplannen en aan de taskforce centrum Oss. Maar ook wij kunnen en moeten doorontwikkelen.

Doelstelling 1: Samenhang en maatwerk in onze ruimtelijke ordening

- In 2016 zijn we gestart met de voorbereidingen voor de omgevingswet. Een belangrijk onderdeel daarvan is de omgevingsvisie. Die gaan we in 2017 opstellen en vervangt de structuurvisie. Rondom de omgevingswet hebben we:
 - een plan van aanpak gemaakt voor de invoering,
 - een projectorganisatie opgericht,
 - regionale samenwerking aangegaan,
 - aangehaakt bij het regionale project ICT (BLOU).
- Met de omgevingswet wijzigen ook de instrumenten voor het grondbeleid. We willen het grondbeleid richten op wat er straks in de omgevingsvisie en het omgevingsplan staat. We stellen het grondbeleid dus op als die er zijn.
- Het detailhandelsbeleid hebben we aangepast voor het centrum in de Koers Stadshart Oss. Ook regionaal ligt er nu een actuele detailhandelsvisie. Die moeten we nog gaan vertalen naar wat dat voor onze wijken en kernen betekent.
- We zijn gestart met het proces om tot een nieuwe welstandsnota te komen. Dat doen we vooral interactief met betrokkenen. In 2017 leveren we de nota op.

Doelstelling 2: Een passend, geschikt en duurzaam (t)huis voor iedereen

- We hebben het manifest volkshuisvesting opgesteld. Het is ondertekend door de gemeente, corporaties en huurorganisaties. In vervolg op het manifest hebben we in 2016:
 - prestatieafspraken opgesteld met en ondertekend door gemeente, corporaties en huurdersorganisatie;
 - het Woonlastenakkoord gesloten met corporaties en huurdersorganisaties;
 - De blijvers lening vastgesteld.
- We zijn gestart met de uitvoering van de "versnelling". 45square is opgeleverd, de Visserkerk is in aanbouw en de Kapelsingel en Jeneverbes zijn in voorbereiding.
- De starterslening is via een afbouwregeling beëindigd.
- Voor woonwagenvoerwoners hebben we een gewijzigd huisvestingsbeleid vastgesteld. Dit beleid gaat uit van normalisatie en biedt straks met name jongeren de kans om op planologisch geschikte locaties een woonwagen te bewonen. Dit beleid werken we in 2017 uit in concrete criteria.
- De woning in de Potgieterstraat is omgebouwd naar nul-op-de-meter woning en tijdelijk in gebruik als modelwoning.
- We nemen deel aan Brabant woont slim, de Brabantse stroomversnelling en de citydeal woonconnect. Daardoor kunnen we beter gebruik maken van ervaringen elders. Tegelijk markeert het onze ambities op het gebied van duurzaam wonen.
- We wijzigden de verordening duurzaamheidsleningen.
- De evaluatie van de woonvisie gaan we in 2017 uitvoeren. In 2016 hebben we hiervoor een plan van aanpak gemaakt. Belangrijk onderdeel is dat we de evaluatie met onze bewoners en woonpartners gaan uitvoeren. De evaluatie kunnen we ook baseren op de nieuwe rapportage regionaal woningmarkt monitor 2013-2016 en het nieuwe woonwensenonderzoek 2015.
- Voor de woningbouwplannen op de Kolk hebben we intentieovereenkomst met van Grunsven gesloten en daarna het voorlopige plan gepresenteerd aan dorps. Het plan bestaat niet alleen uit woningbouw, er zit ook een nieuwe supermarkt in. De planning is dat de bouw start in 2018, na de verplaatsing van de brandweerkazerne.
- Het herbesteden van leegkomende gebouwen is en blijft een continue aandachtspunt. Voorbeelden zijn het voormalige belastingkantoor en het kantoorgebouw van MSD aan de wethouder van Eschstraat die worden omgebouwd tot goedkope appartementen, het Ussenhuis en de zorgactiviteiten in de voormalige school Elzeneind.
- De woningbouw in Oijen is gestart. Ook in andere kernen zoals Megen, Haren en Maren-Kessel is er gebouwd. We hebben een intentieovereenkomst opgesteld voor start planontwikkeling woningbouw Oijense Zij-Noord. In 2017 starten we met de planontwikkeling voor deze locatie.

- Het is gelukt om de taakstelling huisvesting voor 2016 van 228 vluchtelingen en statushouders te halen. In 2016 zijn 229 personen gehuisvest. De totale achterstand is nu, begin 2017, nog 15 personen.
- Voor het huisvesten van arbeidsmigranten zijn er per 1 juli 2016 nieuwe beleidsregels voor huisvesting in woningen vastgesteld. We zijn bezig om te komen tot een convenant met huisvesters/uitzenders.
- Voor de uitwerking van het regionaal beleidsplan beschermd wonen Brabant NoordOost is het proces gestart om vraag en aanbod van woonruimte en de mogelijkheden voor doorstroom en uitstroom in beeld te brengen.
- We hebben voor het portefeuillemanagement Wonen de cijfers en analyse in 2016 geactualiseerd en dit vervolgens afgestemd met onze woonpartners. Die herkennen onze analyse.

Doelstelling 3: Een krachtig stadscentrum

- We ontwikkelden initiatieven via de taskforce om het centrum aantrekkelijker te maken. We hebben gewerkt aan de kwaliteit en uitstraling van het centrum met de herinrichting van straten en stegen, het aanpakken van gevels en via popup winkels. Daarnaast brachten we de identiteit van Oss in beeld door de geschiedenis van Oss te verbeelden, de grote kerk aan te lichten en door de ornamenten op de voetgangersbewegwijzering die het verleden van Oss verbeelden. We hebben bestaande en nieuwe evenementen financieel en met een evenementencoördinator ondersteund. Ook hebben we meer kennis vergaard met de passantentellingen, de inzet van studenten en we organiseren workshops voor ondernemers. De bewegwijzering voor voetgangers is aangebracht en er zijn 2 gratis parkeeracties geweest.
- We reserveerden middelen om investeringen mogelijk te maken.
- Om het gebied V&D de Wal impulsen te geven werkten we samen met de initiatieven van UITHuis en van ontwikkelaars en vastgoedeigenaren. Het gezamenlijke onderzoek en gesprek naar een haalbaar plan loopt nog.
- Om invulling te geven aan het project voor de sheddaken hebben we een samenwerkingsovereenkomst gesloten. Daarna is de planontwikkeling tijdelijk stilgelegd vanwege de mogelijke relatie met het project V&D de Wal.
- We hebben een verkeerskundige analyse van de Raadhuislaan-Oostwal opgestart. Die moet duidelijkheid geven over de herinrichting van de Raadhuislaan, maar ook over de mogelijkheden voor de Oostwal en het kruispunt met de Molenstraat.

Doelstelling 4: Maatwerk in de wijken en kernen

- De centrumplannen van Berghem en Oijen zijn in uitvoering. Voor Lith is de planontwikkeling voor de MFA afgerond en daar kan in 2017 de voorbereiding van de bouw starten.
- In Ravenstein is de planontwikkeling voor de Kolk samen met een ontwikkelaar verder gebracht. Eind 2016 zijn de voorlopige plannen gepresenteerd.
- Vanuit de voorzieningenkaarten en burgerbegroting in Geffen hebben we meer duidelijk over wat het dorp met het voormalige gemeentehuis wil. Daarnaast is er tijdelijke huisvesting voor scouting en gilde geregeld. In 2017 gaan we het vervolgtraject opstarten.
- In Maren-Kessel, Lith, Oijen, Haren, Megen en Herpen zijn er woningen gebouwd op de uitbreidingslocaties.
- Voor het waterfront Ravenstein en eventuele cofinanciering MIRT hebben we het eerste onderzoek afgerond. We pakken een vervolgonderzoek op. Dat doen we vanuit de invalshoek van het treinspoor. Voor Lith-Ravenstein heeft het koplopers onderzoeksrapport in oktober geleid tot een MIRT-verkenning status. In december hebben we met het waterschap Aa en Maas, de provincie Noord-Brabant en het ministerie van Infrastructuur en Milieu een overeenkomst gesloten voor gezamenlijke uitwerking van deze verkenning onder trekkerschap van het waterschap Aa en Maas.

Doelstelling 5: Nieuw evenwicht in een veranderend buitengebied

- We hebben een aanpak voor vrijkomende agrarische bebouwing bedacht en besproken met ZLTO en andere organisaties. We nemen initiatieven in behandeling en kijken telkens hoe we daarmee vanuit 'ja mits' en een evenwicht tussen wat weg gaat en wat erbij komt mee om kunnen gaan.
- We hebben het voorontwerp voor het bestemmingsplan buitengebied opgesteld. We startten een onderzoek naar gezondheidseffecten en hebben daarom de procedure van het bestemmingsplan stilgelegd. We komen met een voorstel om wel initiatieven in behandeling te nemen die hier niet mee te maken hebben.
- De verdere ontwikkeling van de Maashorst en met name het Landschap van allure is in uitvoering.
- We stelden een nieuw bestemmingsplan op voor Nieuw Zevenbergen en werken samen met de partners aan afspraken en voorbereiding van de uitvoering.
- We zijn bezig met het bestemmingsplan voor de zone Oss-Berghem. We hebben met Berghem activiteiten in het gebied opgestart.

Duurzaamheid

Met wonen in Oss en de corporaties werken we aan het duurzamer maken van onze woningvoorraad. De ambities sluiten op elkaar aan. Maar van daadwerkelijke uitvoering op grote schaal is nog geen sprake. Hoe krijg je geregeld dat bewoners (huurders) akkoord gaan met renovaties? En hoe stimuleer je bewoners (eigenaren) tot investeren in hun woning? Via de duurzaamheidslening en bewustwording doen we aan stimulering. We zullen dit moeten gaan intensiveren om meer resultaat te gaan behalen.

Het traject om gebiedsbreed te onderzoeken wat de potenties zijn in Oss voor energie-opwekking loopt. Via het project Elzenburg-de Geer ontwikkelen we concreet modellen voor realisatie en exploitatie. Daarnaast werken we het ruimtelijke spoor, nu met name via de MER, uit.

Indicatoren

Indicator	Bron	Laatste meting	Jaar	Streefwaarde
Bezoekers centrum (per week)	Locatus	74.168	2015	Minimaal gelijke tred met landelijke cijfers
(Langdurige/structurele) leegstand kernwinkelgebied Oss	Locatus	2,8%	2016	0% (2018)
Verkooppunten centrum per 1.000 inwoners	Locatus	4,8	2016	4,7 (2018)
Algemeen oordeel centrum	Consumentenonderzoek	6,5	2014	6,7 (2016)
Gemiddelde leegstand woningen	OssStat	3,2%	2016	2,2% (frictieleegstand)
Gemiddelde verkooptijd woningen	NVM	150 dagen	2016	96 dagen (landelijk gemiddelde)

Waar staat je gemeente?

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van gemeenten in de grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Nieuw gebouwde woningen per 1.000 woningen	5,9	6,5	2013

4. Wat heeft het gekost?

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
 - is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
 bedragen x € 1.000

Omschrijving		Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil	Voordeel / Nadeel
Ruimtelijke ordening	Lasten	2.021	2.539	2.618	78	N
	Baten	-181	-181	-245	-64	V
	Saldo	1.839	2.358	2.372	15	N
Volkshuisvesting	Lasten	5.215	5.292	5.487	195	N
	Baten	-2.940	-2.140	-2.550	-411	V
	Saldo	2.276	3.152	2.936	-216	V
Woningbouwcomplexen	Lasten	1.603	8.291	8.334	44	N
	Baten	-1.603	-8.443	-8.886	-443	V
	Saldo	0	-153	-552	-399	V
Strategische projecten/samenwerking	Lasten	2.763	928	1.389	461	N
	Baten	0	0	-48	-48	V
	Saldo	2.763	928	1.341	413	N
Totaal programma	Lasten	11.602	17.050	17.827	778	N
	Baten	-4.724	-10.764	-11.730	-966	V
	Saldo	6.878	6.286	6.097	-188	V
Stortingen reserves		210	2.326	2.795	469	N
Onttrekkingen reserves		-816	-1.386	-1.116	270	N
Totaal mutaties reserves		-606	940	1.678	739	N
Resultaat		6.272	7.225	7.776	550	N

Toelichting op afwijkingen groter dan € 100.000

Volkshuisvesting

Per saldo zijn de lasten € 195.000 hoger dan begroot. Dit komt onder andere door de volgende oorzaken:

- We hebben € 71.000 aan kosten voor het beheer van de startersleningen en de duurzaamheidsleningen. Deze kosten zijn 0,5% van het totaalbedrag aan leningen. We ramen deze kosten niet omdat we niet weten wat het totaalbedrag aan leningen is op de datum van 31 december. We hebben afgesproken om deze datum te gebruiken om de kosten van beheer te berekenen. Hier staat een onttrekking uit de reserve tegenover.
- Er is een nadeel van € 122.000 op volkshuisvestingsbeleid door extra kosten aan de verbouwing van de Potgieterstraat (€ 40.000), een woonmonitor (€ 10.000) en extra lasten door uren (€ 72.000).

- We hebben een nadeel van € 71.000 door hogere kosten voor de OBDN.
- Daarnaast is er een voordeel van € 50.000 op het onderdeel handhaving van bouwregelingen. Hier hebben we minder uren aan besteed en we hebben meer dwangsommen opgelegd dan begroot.

De baten zijn € 411.000 hoger dan begroot.

- We hebben € 147.000 ontvangen bedrag als bijdrage van de verkopers van woningen. De kopers van deze woningen krijgen een starterslening van ons. Het bedrag dat wij ontvangen is 1% van de koopsom van de woning. Het totaalbedrag is vooraf niet in te schatten.
- We hebben bijna € 60.000 ontvangen door de liquidatie van het vlagheidefonds (duurzame energie). Onze bijdrage hierin hebben we betaald uit de ontvangsten Besluit Locatiegebonden Subsidie en subsidie goedkope koop. Wij waren deelnemer in deze gemeenschappelijke regeling. Bij het onderdeel bestemming rekeningresultaat stellen we voor dit bedrag over te hevelen. Ook hebben wij € 20.000 ontvangen als bijdrage van deelnemers aan het project wonen in Oss.
- We hebben een voordeel van € 142.000 komt door ontvangsten in verband met de advisering aan de provincie Noord-Brabant rondom zogenaamde BRIKS taken (bouw-, reclame-, inrit-, kap- en sloopvergunningen). Deze taak voert de gemeente tijdelijk uit, in 2017 zetten we deze advisering voort en voor 2018 komt later dit jaar duidelijkheid.
- We hebben hogere baten van per saldo € 50.000 voor leges. Bij de programmabegroting 2017-2020 hebben we hier een nadeel gemeld van € 800.000. Door meer afgegeven vergunningen in het laatste kwartaal zijn de opbrengsten uiteindelijk iets meegevallen.

Woningbouwcomplexen

Woningbouw is een budgettair neutrale activiteit, onderdeel van het grondbedrijf. Het saldo van lasten en baten van alle woningbouwcomplexen inclusief mutaties in reserves en voorzieningen wordt uiteindelijk verrekend met de grondvoorraad op de balans van de gemeente.

Per saldo zijn de lasten op de diverse woningbouwcomplexen € 1,75 miljoen lager geweest dan geraamd in 2016. De grootste afwijking is op complex Piekenhoef waar € 1,5 miljoen minder werd uitgegeven.

De baten zijn per saldo € 495.000 hoger dan geraamd. Dit komt door onder andere hogere opbrengsten op een aantal complexen (in totaal € 2,3 miljoen) en een aantal nadelen (in totaal € 1,8 miljoen). De belangrijkste hogere opbrengsten zijn Piekenhoef (€ 850.000) en de Oude Baan Geffen (€ 650.000). De lagere opbrengsten worden verklaard door de Weverstraat (€ 1,36 miljoen) en de Wilgendaal (€ 380.000).

Per saldo is de voorraad onderhanden werk binnen het grondbedrijf met € 5,3 miljoen afgenomen. Dit is € 1,8 miljoen meer dan verwacht.

Voor een uitgebreide toelichting op het rekeningresultaat van het grondbedrijf verwijzen we naar de paragraaf grondbeleid verderop en naar het Meerjarenprogramma Grondbedrijf (MPG).

Strategische projecten/samenwerking

De lasten zijn € 461.000 hoger dan begroot. Dit komt vooral doordat er extra kosten zijn gemaakt voor interne uren. We hebben extra tijd besteed aan een aantal projecten. Dit zijn projecten op het gebied van strategische advisering, As-50, duurzame energie en ruimte, taskforce centrum en de visie toerisme en recreatie.

Stortingen reserves

Per saldo hebben we € 469.000 meer gestort in de reserves. Dit heeft een aantal oorzaken:

Woningbouw:

- In de algemene bedrijfsreserve is € 165.000 meer gestort dan geraamd voornamelijk als gevolg van een hogere winstname bij Piekenhoef.

- In de reserve groenfonds landelijk gebied is €157.000 gestort, hiervoor was geen ramingsbedrag opgenomen.

Daarnaast hebben we € 147.000 in de reserve Volkshuisvesting gestort. Het gaat om de verkopersbijdragen die we hebben ontvangen. We storten het in de reserve om in de toekomst de beheerkosten te kunnen betalen.

Onttrekkingen reserves

We hebben € 270.000 meer onttrokken uit de reserves. Dit heeft komt door de volgende zaken:

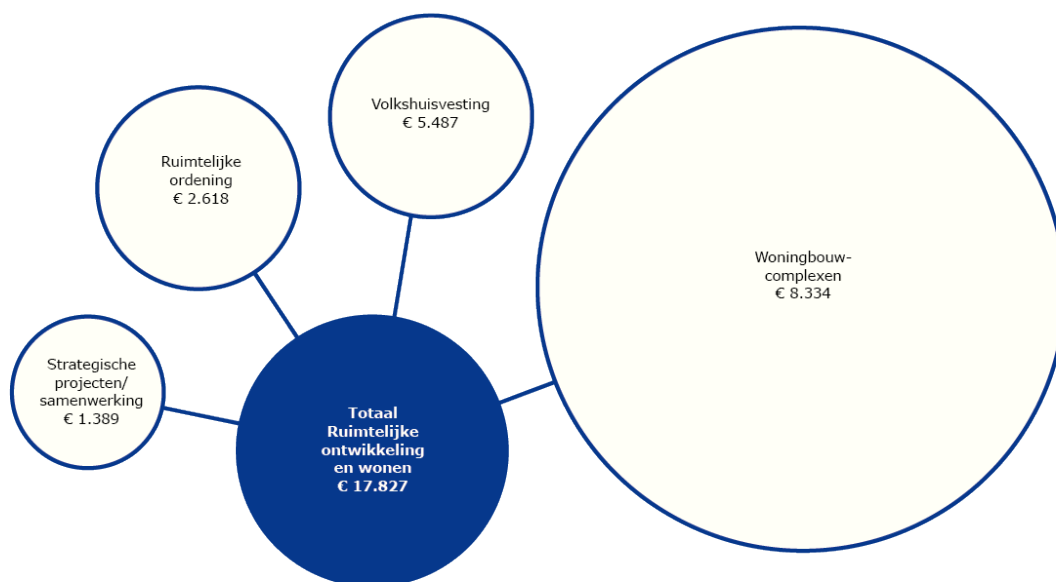
- We hebben € 159.000 minder uit de reserve Ruimtelijke fysieke gebiedsontwikkeling gehaald omdat we op het voor de taskforce centrum minder uit hebben gegeven. Het budget voor het centrum blijft in de reserve beschikbaar.
- We onttrokken € 94.000 minder uit de reserve ontwikkeling windpark.
- We hebben voor de beheerkosten 2016 van de startersleningen een bedrag van € 70.000 uit de reserve Volkshuisvesting gehaald.
- Voor woningbouwcomplexen is de onttrekking aan de algemene bedrijfsreserve € 78.000 lager geweest dan geraamd. Dit komt door onder andere lagere kosten aan het marketing communicatieplan en lagere kosten bij complex Weverstraat Geffen is een geraamde verliesname in 2016 niet aan de orde.

5. Overzicht subsidies

Binnen dit programma worden geen subsidies verstrekt.

6. Lasten per product

In de volgende figuur worden voor 2016 de gerealiseerde lasten per product (exclusief stortingen in reserves) in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

Programma 8. Economie en vrije tijd

1. Wat willen we bereiken?

In Oss willen we een toename van de werkgelegenheid en een goed vestigingsklimaat voor de bestaande en nieuwe bedrijven. In de regio Noordoost Noord-Brabant is Oss dé werkstad. We houden het huidige bedrijfsleven in Oss door goed accountmanagement met veel aandacht voor samenwerken en verbinden. We bieden nieuwe vestigers gevarieerde en goed ontsloten vestigingsmogelijkheden en een passende arbeidsmarkt. Ook goede mogelijkheden voor de beleving van vrije tijd dragen bij aan het vestigingsklimaat.

2. In hoeverre hebben we onze doelstellingen bereikt?

Algemeen

In 2016 hebben we (samen met andere partners) flink werk gemaakt van onderstaande 5 prioriteiten. Prioriteiten die allemaal vallen onder één van de doelstellingen die hierna worden genoemd, maar die elk veel aandacht hebben gevraagd van ons en onze organisatie:

1. Pivot Park – Met de provincie Noord-Brabant, Pivot Park en de BOM is een voorstel uitgewerkt om Pivot Park een extra impuls te geven om de komende 10 jaar optimaal te kunnen functioneren. Dat heeft geresulteerd in een raad- en in een Statenvoorstel, waarmee in totaal € 13,9 miljoen extra beschikbaar komt;
2. Heesch-West – Er zijn planologische afspraken gemaakt voor bedrijventerrein Heesch-West met de provincie Noord-Brabant en de gemeenten in Noordoost Brabant. De uitkomst voor Heesch-West is dat er een Masterplan kan worden opgesteld, dat uitgaat van een terrein van 50 hectare in een eerste fase en 26 hectare in een eventueel tweede fase. Begin 2017 is dit plan klaar en geeft het ook een onderbouwing voor het marktpotentieel van Heesch-West;
3. Bereikbaarheid haven & spoor – De uitbreiding van de containeroverslag en het vergroten van de capaciteit van de goederenspoorlijn bij Elzenburg. Voor de goederenspoorlijn Elzenburg zijn de laatste maatregelen uitgevoerd in 2015 en afgerond in 2016. Daarnaast hebben we een afwegingskader opgesteld welke mate van geluidsbelasting we aanvaardbaar vinden, als gevolg van eventueel nachtelijk gebruik van het spoor naar Elzenburg;
4. Logistics House NO-B / 5*Logistiek – de logistieke ondernemers uit de regio werken samen in '5*Logistiek'. Via de wethouder uit Oss zijn ook de gemeenten als agendalid in het bestuur aanwezig. In 2016 is er een 'business developer' aangesteld met als opdracht het aanjagen, ontwikkelen en realiseren van (kleine) consortia van bedrijven die gezamenlijk werken aan nieuwe logistieke producten en diensten. Daarnaast is er een fysieke ontmoetingsplek ingericht – het 'Logistics House Noordoost Brabant'. Het bestuur van 5*Logistiek heeft besloten om dit Logistics House in Oss te vestigen;
5. Vestiging en uitbreiding van bedrijven – Het meest zichtbaar is de vestiging van nieuwe bedrijven, waarvoor de gemeente grond uitgeeft. In 2016 is er voor ongeveer 6 hectare grond verkocht, waarvan 4 hectare in een constructie waarbij de gemeente de grond aankocht en meteen weer doorverkocht. Minder opvallend zijn de bedrijven die gebruik maken van bestaande panden of die uitbreiden. Dat zijn er ook de nodige.

Wanneer we deze grondverkoop en uitbreidingen uit 2016 vertalen in werkgelegenheid, dan zijn er ruim 500 nieuwe arbeidsplaatsen tot stand gekomen en zo'n 500 arbeidsplaatsen voor Oss behouden gebleven. Dit laatste onder meer bij bedrijven die ook alternatieve locaties buiten Oss als optie bekeken.

Doelstelling 1: Oss staat in de top 4 van logistieke hotspots in Nederland

- De ranking op de lijst van logistieke hotspots wordt bepaald door vier onderdelen, namelijk het aanbod aan bedrijventerreinen, het aanbod van infrastructuur, het aanbod van arbeidskrachten en de mate van samenwerking tussen ondernemers-onderwijs-overheid.
In deze lijst is de locatie Oss-Veghel-'s Hertogenbosch gestegen van plek 6 naar plek 4. De gemeenten die deel uitmaken van deze locatie, zijn in 2016 gewijzigd; 's Hertogenbosch is in de plaats gekomen van Eindhoven. Dit is gedaan op verzoek van de 5*Logistiek; 'Oss-Veghel-'s Hertogenbosch' doet meer recht aan de samenhang zoals die er in de praktijk ook is.

- De 'Dag van de Logistiek' is bezocht door 5.500 mensen, die zo kennis maakten met de logistieke bedrijvigheid in Oss.

Doelstelling 2: Oss wordt herkend als dé 'Industrial hotspot' voor medicijnontwikkeling en productie in Nederland

- In Oss is 12% van de Nederlandse werkgelegenheid in de Life Sciences gevestigd. Dat zijn allemaal banen bij private ondernemingen, met een accent op de (vroege fase) ontwikkeling en productie van medicijnen. De grootste werkgelegenheid is te vinden bij MSD, Aspen en de bedrijven op Pivot Park. MSD en Aspen hebben ook in 2016 fors geïnvesteerd in hun locaties op Moleneind en De Geer, gericht op een optimaal gebruik in de toekomst. Daarbij hoort ook een fysieke scheiding van hun terreinen en voor beiden eigen milieuvergunningen.
- Pivot Park heeft in 2016 al een zelfstandige milieuvergunning verkregen. Daarmee functioneert het park nu als een zelfstandige, open campus waar verder wordt gewerkt aan een aantrekkelijke inrichting van het park en de gebouwen. Het aantal werknemers op Pivot Park loopt inmiddels tegen de 500.
- Landelijke media hebben geregeld aandacht voor Pivot Park en de daar gevestigde bedrijven. Ook de leden van de topsector Life Sciences hebben Oss op hun netvlies staan. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de brief van de voorzitter van het Topsector Life Sciences & Health, prof. dr. J.A.M. Raaijmakers waarin hij aangeeft zeer onder de indruk te zijn van de activiteiten op het Pivot Park en het park als een belangrijke speler te zien binnen de Nederlandse Life Sciences en uit de podiumbijeenkomst die dhr. H. Schikan in oktober 2016 heeft verzorgd.
- Begin april 2016 ontving Pivot Park de status van Center for Open Chemical Innovation (COCI). Deze titel, uitgegeven door de Topsector Chemie, geeft aan dat Pivot Park een geschikte vestigingslocatie is voor innoverende ondernemers. In Nederland zijn slechts vijf locaties aangewezen als COCI.

Doelstelling 3: Oss is toonaangevend in vlees en vleesvervangers

- Het aantal banen bij foodbedrijven groeide in 2016, vooral in de sector van vlees- en vleesvervangers. Oss heeft voor bedrijven in deze markt een zekere aantrekkelijkheid. We zijn nog niet toonaangevend, maar zien kansen om de kennis en innovaties van deze bedrijven bij elkaar te brengen en te vergroten.
- Agrofood is een grote groep bedrijven die onderling wel samenwerken maar (nog) niet de intentie hebben om tot een cluster of iets dergelijks te komen. Voor deze groep bedrijven zijn wij alert op ontwikkelingen en activiteiten die een gezonde toekomst van deze bedrijven kunnen versterken. Onder meer door activiteiten en ontmoetingen te organiseren die hieraan bijdragen.

Doelstelling 4: Osse ontwikkel- en maakbedrijven zijn vernieuwend

- Binnen elk bedrijf wordt nagedacht over de toekomst, of er aanpassingen nodig zijn en of er nieuwe samenwerkingen tot stand kunnen komen. Dat geldt ook voor bedrijven in de ontwikkel- en maak. De Kracht van New Business is een initiatief dat stimuleert dat verschillende bedrijven samen tot nieuwe bedrijvigheid en werkgelegenheid komen.
- Vernieuwing ontstaat ook door de relatie tussen onderwijs en bedrijfsleven nauwer te laten zijn. Natuurlijk vindt dat plaats op de Talentencampus Oss, maar ook binnen bedrijven of clusters van bedrijven. Waar nodig leggen wij verbindingen of helpen wij op een andere manier.
- Inmiddels zijn er in Oss diverse partijen en initiatieven die ondersteuning bieden bij ondernemerschap, zoals StartersSuccesOss en OndernemersLift+. In 2016 heeft voor het eerst het programma zomerondernemer plaatsgevonden, waarin jongeren tijdens de zomervakantie een programma hebben kunnen volgen dat hen hielp bij het starten van een eigen bedrijf. 'Ondernemersklankbord' is een ander initiatief dat is gevestigd in Oss.

Doelstelling 5: Oss scoort onder onze inwoners en bezoekers een tevredenheid van 90% over de toeristisch-recreatieve voorzieningen. De werkgelegenheid in de vrijetijdseconomie blijft gelijk (of stijgt waar mogelijk)

- Deze doelstelling is geformuleerd in de 'Visie op de vrijetijdseconomie in Oss' die door de gemeenteraad in september 2016 is vastgesteld. Deze visie is tot stand gekomen met de inbreng van een groot aantal ondernemers en andere partijen die nauw betrokken zijn bij Toerisme & Recreatie.
- We moeten nog een methodiek ontwikkelen om deze doelstelling te kunnen meten.
- In deze visie is ook een tabel opgenomen met daarin de ontwikkeling van de werkgelegenheid in de vrijetijdseconomie. Het meest recente cijfer is over het jaar 2015; toen waren er 2.170 banen. Dit zijn voltijd- en deeltijdbanen, het geeft niet het aantal FTE weer.

3. Wat deden we om de doelstellingen te realiseren?

Algemeen

Ons doel om 1000 banen extra te doen laten ontstaan, is het gezamenlijk doel van ondernemers en onderwijs in Oss. Deze banen worden vooral in het bedrijfsleven tot stand gebracht; onze gemeentelijke invloed daarop is beperkt. Daarom spannen wij ons vooral in om bedrijven van dienst te zijn, zodat ze hier prettig en goed kunnen functioneren. Dat betekent ook dat we geregeld achter de schermen werken, om andere partijen bijeen te brengen, verder te helpen en om de profilering van Oss uit te dragen. Dit doen wij vanuit het oogpunt van een toekomstbestendig bedrijfsleven, dat nu en de komende jaren graag in Oss onderneemt en is gevestigd.

Doelstelling 1: Oss staat in de top 4 van logistieke hotspots in Nederland

- Samen met de Osse ondernemers hebben we ons ingespannen om het Logistics House NO-Brabant te laten ontstaan en in Oss te laten vestigen. Dat is gelukt.
- Samen met de gemeenten uit vijfsterren logistiek hebben we afspraken gemaakt hoe we acquisitie plegen en de regio profileren in samenwerking met de business developer van het Logistics House.
- We organiseerden een bijeenkomst om van vastgoedontwikkelaars voor logistieke bedrijven te horen welke eisen en wensen er worden gesteld aan bedrijventerreinen. Dit hebben we gedaan om de ontwikkeling van Heesch-West nauw aan te laten sluiten bij de vragen vanuit de markt.
- In oktober 2016 hebben we een handelsreis naar Vietnam ondernomen. Daarvan maakte ook een delegatie van Avans Hogeschool deel uit, om onderwijsprogramma's te koppelen tussen Oss / NO-Brabant en Vietnam. Verder vestigde een Vietnamees bedrijf zich in de Osse haven.
- Het project 'Kweekvijver Logistiek' is georganiseerd, waarin 19 mensen zijn begeleid om een diploma te behalen in de logistiek via de entree-opleiding of MBO-2 opleiding (zie ook programma 2. Werk, inkomen en onderwijs)
- In 2016 is de capaciteit van ons havenbeheer uitgebreid en is een aangepaste havenverordening voorbereid.

Doelstelling 2: Oss wordt herkend als dé 'Industrial hotspot' voor medicijnontwikkeling en productie in Nederland

- Samen met de provincie Noord-Brabant hebben we een Statenvoorstel en een raadsvoorstel voorbereid. Daarin doen we voorstellen om aan Pivot Park extra middelen beschikbaar te stellen, waarmee de exploitatie en de inrichting van het park op orde worden gebracht. In januari 2017 hebben Provinciale Staten en de gemeenteraad ingestemd met de voorstellen.
- Pivot Park heeft begin 2016 een eigen milieuvergunning gekregen, verstrekt door de gemeente Oss. Hierdoor is het voor Pivot Park mogelijk om werk te maken van een open innovatie campus, met een daartoe passende uitstraling en inrichting. Bovendien biedt dit (financiële) voordelen voor de bedrijven die huren op het park.
- Merck heeft in 2016 een beslissing genomen over een extra investeringen in MSD Biotech in Oss. Nadat er in 2015 al was besloten tot een investering van € 50 miljoen, is er in 2016 besloten tot een aanvullende investering van nogmaals € 50 mln. Daarmee kan de productiecapaciteit worden uitgebreid. Wij zijn

beschikbaar geweest om het Nederlandse management te helpen om hun casus te formuleren en te bepleiten binnen het moederconcern.

Doelstelling 3: Oss is toonaangevend in vlees en vleesvervangers

- De werkgelegenheid in de sector van vlees en vleesvervangers groeide in 2015/2016 met netto 150 banen. In de regio onderscheidt Oss zich als vleesstad. Bedrijven bleven bewust in Oss, breidden uit of openden zelfs een tweede locatie in Oss. Ook nieuwe bedrijven vestigden zich hier. Gericht accountmanagement en acquisitie heeft hieraan bijgedragen.
- We zoeken samen met HAS Hogeschool naar duurzame kansen en innovaties om deze 'eiwit' sector toekomstbestendig te maken.
- In de toekomst moeten we gezond en veilig voedsel produceren voor steeds meer mensen. Daarover maakten gemeente Oss en elf andere steden samen met het rijk afspraken in de City Deal 'Voedsel op de stedelijke agenda'. De City Deal biedt onze ondernemers een nieuw netwerk voor kennisuitwisseling en innovaties. Versterking van de lokale economieën is een hoofdthema voor samenwerking, de toekomst van eiwitten speelt hierin een belangrijke rol.
- We ontwikkelden samen met partners vernieuwende projecten met als doel verbinden en kennisdeling.
 - In het project Kansen in de keten faciliteerden we – met steun van de Kracht van Oss, AgriFood Capital en FoodUp Brabant - foodondernemers en consumenten bij de ontwikkeling van een vernieuwend projectidee: de maaltijd deelbox.
 - Oss is pilotgemeente voor de 'serious' game Foodgame Brabant. In deze game ontwikkelen gemeente Oss, HAS Hogeschool, FoodUp Brabant en Geodan een instrument om de voedseltoekomst in 2040 te verkennen in vier extreme scenario's. In 2016 schetsten twintig studenten van HAS Hogeschool in twintig weken o.a. de toekomst van vlees en vleesvervangers. De Foodgame is in september 2017 gereed.

Doelstelling 4: Osse ontwikkel- en maakbedrijven zijn vernieuwend

- Het uitvoeringsprogramma de Kracht van New Business (KvNBO) ondersteunt samenwerkende ondernemers of instanties bij het ophalen en uitwerken van nieuwe business cases. Voor kansrijke cases uit de maakindustrie, Logistiek, Agrifood en Life Sciences zijn vrij inwisselbare kennisvouchers beschikbaar. De gemeente Oss heeft meegedacht bij de opzet van KvNBO.
- De programmamanagers / business developers van KvNBO, Logistics House, Innovatieve Maakstad en Pivot Park en onze accountmanagers Ondernemerszaken ontmoeten elkaar enkele keren paar jaar. Zij wisselen uit waar ze mee bezig zijn, wie er wordt gesproken en wijzen elkaar op mogelijk interessante partijen of ontwikkelingen.
- Binnen de Kracht voor Oss is een verkenning gestart om onderwijs en bedrijfsleven dichter bij elkaar te brengen. Rapportage hierover wordt begin 2017 verwacht.
- Er is digitaal een artikelenreeks uitgebracht over 'Osse innovatie bedrijven'. Deze is ondersteund via sociale media.
- Samen met onze partners de gemeenten Bernheze en 's Hertogenbosch, hebben wij ons nadrukkelijk ingespannen om bedrijventerrein Heesch-West optimaal op de regionale agenda te plaatsen. Er is door ons gekozen om dit terrein een profiel te geven voor grootschalige logistiek en maak. De nadere uitwerking en onderbouwing hiervan vindt nu plaats.
- Bij de acquisitie naar nieuwe gebruikers van Vorstengrafdonk hebben we een overeenkomst gesloten met een ontwikkelaar en een bouwer. Zij krijgen een aankoopoptie op het terrein, ontwikkelen een bouwplan, zoeken de gebruikers en bouwen daarna een distributiecentrum op maat. Het bouwplan voldoet aan de laatste eisen van de logistiek en ligt klaar voor de eindgebruiker om in korte tijd te bouwen. Op deze manier maken wij gebruik van het netwerk en de kennis van anderen.
- We zoeken samen met verpakkingsproducenten en verpakkers naar duurzame materialen, nieuwe concepten en nieuwe technieken voor voedselverpakkingen. We werken hierin samen met HAS Hogeschool en Centre of Expertise Food – zij voeren hiervoor in 2017 een studieopdracht uit.

Doelstelling 5: Oss scoort onder onze inwoners en bezoekers een tevredenheid van 90% over de toeristisch-recreatieve voorzieningen. De werkgelegenheid in de vrijetijdseconomie blijft gelijk (of stijgt waar mogelijk)

In 2016 hebben we de 'Visie op de vrijetijdseconomie' opgesteld. Dit hebben we in samenwerking met de ondernemers uit deze sector gedaan. Kern van de visie is dat de vrijetijdseconomie in Oss is te verdelen in drie gebieden met ieder hun eigen kwaliteiten: de Maas en omgeving, de stad Oss en de Maashorst. Daarbinnen streven we naar:

- meer samenhang tussen en meer verleiding binnen deze drie gebieden
- een betere profilering en duidelijkere informatievoorziening naar de inwoners en verblijfsgasten
- meer banen en een beter woonklimaat.

De hierboven geformuleerde doelstelling is afkomstig uit deze visie en werken we in 2017 uit via de volgende activiteiten:

- We gaan de tevredenheid van inwoners, bezoekers en toeristen meten (0-meting) en vervolgens monitoren.
- We gaan ons heroriënteren op de informatievoorziening en budgetverdeling binnen het toeristisch veld.
- We zetten in op de oprichting van een platform Gastvrij Oss voor de looptijd van de visie. Met dit platform willen we samenwerking, vernieuwing en kansrijke thema's uit de visie stimuleren.

Duurzaamheid

Dit programma levert een bijdrage aan meerdere doelen uit de duurzaamheidskring, vooral aan de profit-kant: arbeid, kennis en ruimtelijke vestigingsvoorwaarden. Vooral de eerste en derde zijn rechtstreeks te koppelen aan de doelen van het programma economie en vrije tijd. Een aantal ontwikkelingen en activiteiten noemen wij apart:

- Voor bedrijventerrein Heesch-West wordt een masterplan opgesteld door een extern bureau. In de opdrachtverlening is expliciet gevraagd om invulling te geven aan het thema 'circulaire economie'.
- Ondernemers en gemeente stimuleren het gebruik van vervoer per spoor of over het water. Deze vervoerswijzen zijn minder belastend voor het milieu dan wanneer al het vervoer over de weg zou plaatsvinden.
- Het Osse bedrijfsleven wordt gevraagd en gestimuleerd minder energie te gebruiken of om meer duurzame vormen van energie te gebruiken. Daarmee worden doelen aan de 'planet-kant' gerealiseerd. Een concreet voorbeeld is de energie coöperatie die door een aantal ondernemers is opgericht.

Indicatoren

Indicator	Bron	Laatste meting	Jaar	Streefwaarde
Werkgelegenheid	Ossstat	39.385	2016	39.865 (2020)
Vestigingsklimaat	Benchmark Ondernemersklimaat	6,2	2015	6,5
Ranking Logistieke hotspot	www.logistiek.nl	4	2016	4

Waar staat je gemeente

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van gemeenten in de grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Functiemenging (verhouding tussen banen en woningen, 0 is alleen wonen, 100 is alleen werken)	50,6	50,4	2015
Bruto gemeentelijk product (verwacht/gemeten index)	126	103	2013
Vestigingen bedrijven per 1.000 inwoners 15-64 jaar	103,2	109,5	2015
Banen 15-64 jaar per 1.000 inwoners	669,3	710,2	2015

4. Wat heeft het gekost?

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
 - is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
 bedragen x € 1.000

Omschrijving		Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil	Voordeel / Nadeel
Evenementen en stadspromotie	Lasten	483	569	529	-40	V
	Baten	-10	-10	-21	-11	V
	Saldo	473	559	508	-51	V
Kermissen en Markten	Lasten	426	426	418	-8	V
	Baten	-374	-339	-308	30	N
	Saldo	52	87	109	22	N
Recreatie en toerisme	Lasten	742	744	548	-195	V
	Baten	-37	-37	-65	-28	V
	Saldo	705	706	483	-223	V
Haven	Lasten	897	897	1.019	122	N
	Baten	-522	-508	-515	-7	V
	Saldo	375	389	504	115	N
Overige bedrijfsmatige activiteiten	Lasten	1.736	12.177	9.090	-3.087	V
	Baten	-1.679	-10.116	-7.203	2.913	N
	Saldo	57	2.061	1.888	-173	V
Industrierterreinen	Lasten	1.408	12.530	17.288	4.758	N
	Baten	-1.408	-13.513	-10.647	2.866	N
	Saldo	0	-982	6.642	7.624	N
Beleidsontwikkeling Lokale economie	Lasten	887	887	1.180	293	N
	Baten	0	0	-59	-59	V
	Saldo	887	887	1.121	234	N
Economische zaken	Lasten	0	0	0	0	-
	Baten	0	0	0	0	-
	Saldo	0	0	0	0	-
Totaal programma	Lasten	6.578	28.229	30.072	1.843	N
	Baten	-4.030	-24.522	-18.817	5.705	N
	Saldo	2.548	3.707	11.255	7.548	N
Stortingen reserves		180	2.019	2.282	263	N
Onttrekkingen reserves		-582	-3.366	-11.079	-7.714	V
Totaal mutaties reserves		-402	-1.346	-8.797	-7.450	V
Resultaat		2.146	2.360	2.458	97	N

Toelichting op afwijkingen groter dan € 100.000

Recreatie en Toerisme

De lasten zijn € 195.000 lager dan begroot. Dit komt omdat er minder uren zijn besteed aan toerisme en recreatie. De medewerkers hebben hun uren vooral besteed aan de activiteiten beleidsontwikkeling economie en projecten milieu en duurzaamheid. Hier zijn de kosten de tijdbesteding veel hoger dan geraamd.

Haven

De kosten zijn € 122.000 hoger dan geraamd. Dit komt doordat er meer uren zijn besteed door de formatie-uitbreiding havenbeheerder en havenmeester (€ 90.000). Daarnaast hebben we hogere kosten gehad aan het dagelijks onderhoud van de haven (€ 46.000).

Overige bedrijfsmatige activiteiten

De lasten zijn € 3,1 miljoen lager uitgevallen dan begroot. De baten zijn € 2,9 miljoen lager. Industrierterreinen is een budgettair neutrale activiteit, onderdeel van het grondbedrijf. Het saldo van lasten en baten van alle industriecomplexen inclusief mutaties in reserves en voorzieningen wordt uiteindelijk verrekend met de grondvoorraad op de balans van de gemeente.

Opvallende posten hierin zijn:

- Op een aantal complexen werd € 1,8 miljoen minder uitgegeven, met name bij Elzeneind, Centrumplan Berghem, Megen Zuid en Groenstraat Haren. Bij de complexen Talentencampus en V&D locatie waren de uitgaven 0,8 miljoen hoger dan geraamd in 2016. Per saldo zijn de kosten € 1 miljoen lager.
- De verkoopopbrengsten zijn € 4,5 miljoen lager dan geraamd en wordt met name veroorzaakt door tegenvallende verkopen bij Talentencampus, Elzeneindlocatie, Soos 66 en Centrumplan Geffen.
- De kosten voor beheercomplexen zijn € 1,3 miljoen hoger dan geraamd, voornamelijk door de verwerving van grond. Daarnaast hebben we hogere opbrengsten als gevolg van de doorverkoop van de verworven grond van € 1,1 miljoen en verkoopopbrengsten die € 0,3 miljoen hoger waren dan de boekwaarde.
- De opbrengsten bij verhuurde panden en percelen zijn € 198.000 hoger geweest door een verkoop van grond (€ 170.000) en hogere huur- en pacht opbrengsten (€ 28.000).

Industrierterreinen

De lasten zijn € 4,8 miljoen hoger uitgevallen dan begroot. De baten zijn € 2,9 miljoen lager. Industrierterreinen is een budgettair neutrale activiteit, onderdeel van het grondbedrijf. Het saldo van lasten en baten van alle industriecomplexen inclusief mutaties in reserves en voorzieningen wordt uiteindelijk verrekend met de grondvoorraad op de balans van de gemeente.

Opvallende posten hierin zijn:

- We hebben € 2,3 miljoen lagere kosten. Dit wordt met name veroorzaakt door het complex Vorstengrafdonk.
- We hebben een nadeel van € 7,5 miljoen extra gestort in de voorziening Heesch-West. Dit bedrag hebben we betaald uit de verlaging van de risico reserve Heesch-West (€ 0,7 miljoen) en we hebben € 6,8 miljoen onttrokken uit de algemene reserve. Dit is conform de programmabegroting 2017-2020.
- Als gevolg van de discussies over de gemeenschappelijke regeling Heesch-West zijn er nog geen gronden ingebracht. Dit betekent dat we de voorziening nog niet hebben ingezet. Hierdoor zijn zowel de kosten als opbrengsten € 5,6 miljoen lager.
- Bij de complexen zijn de verkoopopbrengsten € 4 miljoen lager geweest dan geraamd. De afwijking wordt veroorzaakt door Vorstengrafdonk.

- In 2016 is sprake geweest van een aantal verwervingen van gronden. Voor een bedrag van € 5,2 miljoen werd industriegrond in erfpacht gegeven en voor een bedrag van € 1,4 miljoen gaat het om erfpacht van gronden ten behoeve van woningbouw. Dit heeft geleid tot een voorraad toename van € 6,6 miljoen.

Beleidsontwikkeling lokale economie

We hebben een nadeel van € 293.000. Dit komt grotendeels doordat we meer uren hebben besteed aan dit onderdeel. Het gaat om een bedrag van € 238.000. € 40.000 hiervan is voor Pivot Park, deze kosten hebben we gedeclareerd bij het Pivot Park zelf. Daarnaast hebben we een nadeel van € 43.000 omdat de bijdrage aan het regiofonds dit jaar € 43.000 meer heeft gekost.

Stortingen reserves

Per saldo hebben we € 263.000 meer gestort in de reserves. Dit heeft een aantal oorzaken:

- Bij industrieterreinen is de storting in de algemene bedrijfsreserve zijn € 131.000 beneden de raming gebleven. Bij de Geer en de Bulk is de storting lager geweest door de tegenvallende verkopen, waardoor de winstname € 152.000 lager was. Bij Waalboss is een nog te ontvangen bijdrage van € 27.000 opgenomen, die in de algemene bedrijfsreserve is gestort.
- Voor herstructureringsplannen is de storting in de algemene bedrijfsreserve is € 47.000 hoger dan geraamd in verband met afsluiting van Ussenstraat en de Vlaam. Voor de noodzakelijke aanvulling van de reserve plan-economische risico's is een storting van € 30.000 gedaan.
- De storting in de algemene bedrijfsreserve is voor beheerscomplexen € 102.000 hoger dan geraamd als gevolg van verkoopopbrengsten die hoger waren dan de boekwaarde.
- Daarnaast is de storting in de algemene bedrijfsreserve € 168.000 hoger geweest als gevolg van hogere huur- en pachtopbrengsten en een verkoopopbrengst.

Onttrekkingen reserves

De onttrekking uit de reserves is € 7.714.000 hoger geweest dan geraamd:

- Om de voorziening Heesch-West op peil te brengen zijn er onttrekkingen aan reserves gedaan. We hebben € 6,8 miljoen onttrokken aan de algemene reserve en € 0,7 miljoen aan de risicoreserve Heesch West.
- Voor herstructureringsplannen is de onttrekking aan de algemene bedrijfsreserve is € 174.000 lager dan geraamd. Enerzijds is er een hogere onttrekking van € 463.000 geweest voor bijstelling van de voorziening programmaprojecten (€ 184.000), aanzuivering van de reserve plan-economische risico's (€ 30.000) en aanvulling van de voorziening in verband met niet-materiële activa te weten de locatie V&D (€ 237.000) en Schaepskooi (€ 13.000). Anderzijds hebben geraamde onttrekkingen tot een totaalbedrag van € 290.000 niet in 2016 plaatsgevonden, het betreft met name Schaepskooi, Centrumplan Geffen en Megen Zuid.

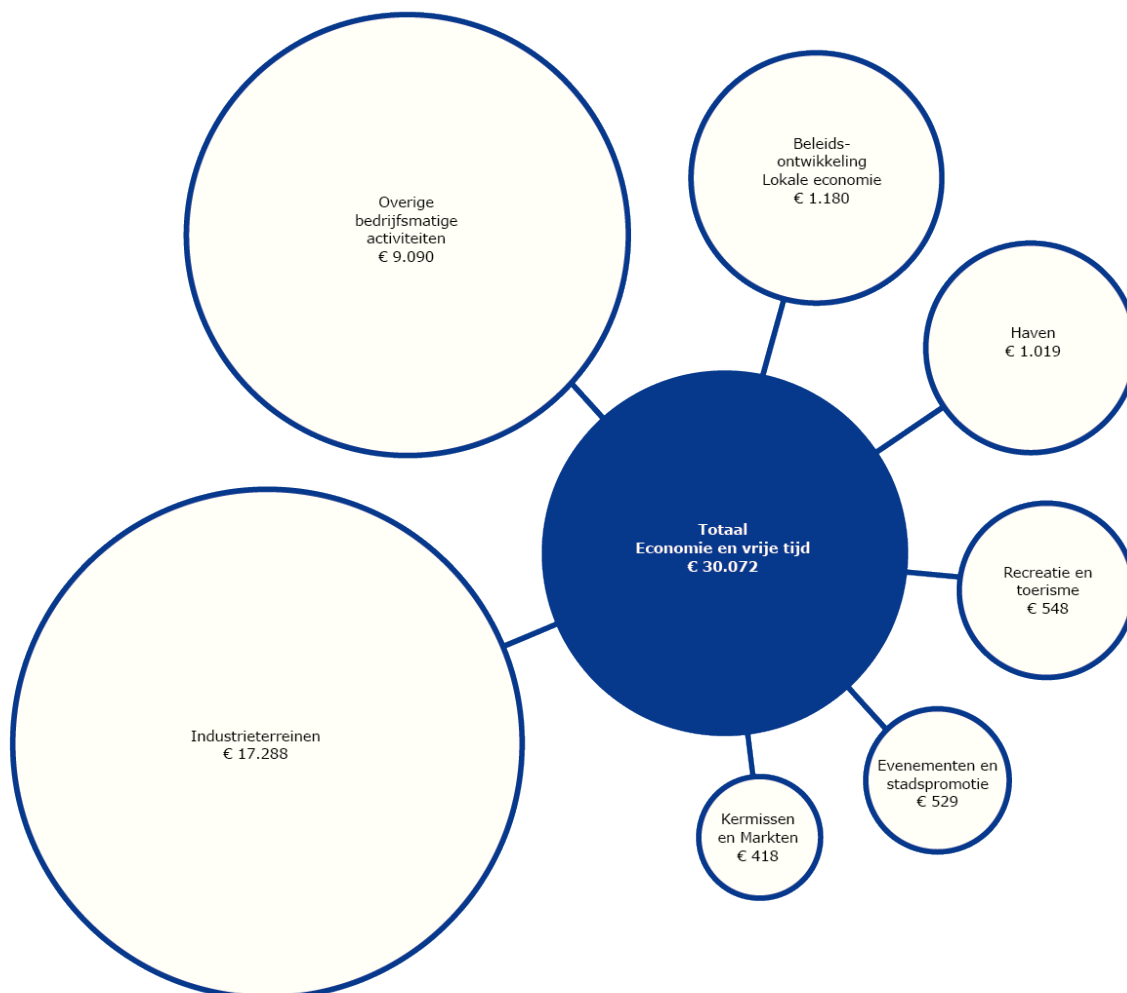
5. Overzicht subsidies

We geven hier een overzicht van de subsidies binnen dit programma.

Subsidies	bedragen x € 1.000		
	Rekening 2015	Begroting 2016	Rekening 2016
Recreatie en toerisme	310	328	328
Evenementen en stadspromotie	243	220	163
Totaal programma	553	548	490

6. Lasten per product

In de volgende figuur worden voor 2016 de gerealiseerde lasten per product (exclusief stortingen in reserves) in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

Programma 9. Bestuur, organisatie en dienstverlening

1. Wat willen we bereiken?

Als bestuur en organisatie stellen we de kracht van de samenleving centraal en willen we daar optimaal gebruik van maken. Dat wil zeggen van (burger)kracht van mensen, van netwerken en van samenwerkingsmogelijkheden. Dat leidt tot een toenemende interactie met en betrokkenheid van inwoners, maatschappelijke partners en ondernemers. De zeggenschap en verantwoordelijkheid van de maatschappij wordt verder verstevigd.

Om de kracht van de samenleving te benutten en de rol van de overheid te veranderen zijn we op een andere manier aan het werken en organiseren. Dit vraagt transparantie in het proces van besluitvorming en een organisatie die samenwerkt, co-creatie met anderen aangaat, oplossingsgericht is en zorgt voor een goede dienstverlening.

2. In hoeverre hebben we onze doelstellingen bereikt?

Doelstelling 1: Transparant, interactief en zorgvuldig besturen

Het vergaderstelsel van de Osse gemeenteraad borgt een transparant, interactief en zorgvuldig besluitvormingsproces. Hierbinnen is tijd en ruimte voor alle perspectieven. In 2016 is het stelsel geëvalueerd en is geconstateerd dat het voldoet aan de verwachtingen. Het kan altijd beter, daarom is er in 2016 een begin gemaakt met een aantal pilots. Zo zijn de inspraakmogelijkheden in de reguliere vergaderingen en betrokkenheid van burgers bij podiumbijeenkomsten verruimd. Raadsfracties zijn vindbaar en toegankelijk voor burgers, ondernemers en instellingen.

Doelstelling 2: Doorontwikkelen van de (netwerk)organisatie

- Er zijn veel initiatieven, samenwerkingen en activiteiten opgestart en verder ontwikkeld met andere (regio)gemeenten en externe partners. Een aantal daarvan zijn inhoudelijk opgenomen in andere programma's zoals de organisatie van taken in het sociaal domein (programma 1. zorg en welzijn), het proces voorzieningenkaart (programma 3. voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten) en de burgerbegroting Geffen (thema kracht van de samenleving).
- De doorontwikkeling van de (netwerk)organisatie is extern getoetst via het onderzoek verhalen en piketpalen.
- Detailinformatie over o.a. formatie, leeftijdsopbouw, personele mobiliteit, ziekteverzuim en medewerkersonderzoek nemen we op in het sociaal jaarverslag.

Doelstelling 3: Een professionele en efficiënte dienstverlening

Wij zijn voortdurend bezig met het professionaliseren en efficiënter maken van onze dienstverlening. Daarbij kijken we naar de wensen en verwachtingen van onze veranderende omgeving en sluiten daarbij zo goed mogelijk aan. Om de beleving van onze klanten in beeld te brengen en te verbinden met verbeteringen van onze dienstverlening maken we gebruik van het concept 'klantreizen'.

Op basis van de reeds gemaakte klantreizen zijn verbeterplannen gemaakt en uitgevoerd. Een voorbeeld van een verbetering is dat een aantal formulieren korter is gemaakt waardoor onze inwoners sneller en eenduidiger hun aanvraag kunnen indienen. Medewerkers die teksten schrijven voor onze website zijn opgeleid zodat zij conform de web richtlijnen kunnen schrijven. Hierdoor is de informatie die we verstrekken beter toegankelijk gemaakt.

Uit onderzoek blijkt dat onze toepassing van Whatsapp door onze inwoners als een voordeel werd ervaren. Whatsapp is na een experimentele fase nu toegevoegd als dienstverleningskanaal en zal in het komende jaar verder worden uitgebreid. Daarnaast zijn voor het sociaal domein sterke verbeteringen op de website doorgevoerd en is een basis gelegd voor verdere ontwikkelingen.

Doelstelling 4: Een betere (digitale) informatievoorziening

De ICT samenwerking tussen Bernheze, Landerd, Oss en Uden is verder voorbereid. Door het samenbrengen van mensen en middelen worden alle gemeenten minder kwetsbaar en kan specifieke en specialistische deskundigheid worden ontwikkeld. Op die manier kunnen de ontwikkelingen op het gebied van ICT worden bijgehouden, zodat kwaliteit en efficiency van de dienstverlening aan burgers en ondernemers ook in de toekomst kan worden gewaarborgd.

De medewerkers zijn zich bewust van privacy van onze burgers en bedrijven en handelen daarnaar. Ondersteunende systemen voorzien in het privacy conform werken. Het privacybeleid is vastgesteld.

De kwaliteit van de gegevens die we gebruiken in onze processen is verhoogd doordat we het beheer van deze gegevens beter op orde hebben.

Doelstelling 5: Een digitaal toegankelijke overheid met een vangnet voor niet digivaardigen

Het programma e-Dienstverlening faciliteert in samenwerking met de bibliotheek Oss de cursus 'Digisterker'. Digisterker heeft als doel burgers te leren werken met de elektronische overheid. Zodat zij zelfstandig gebruik kunnen maken van de digitale dienstverlening van bijvoorbeeld de gemeente, UWV en de Belastingdienst.

Om deze groep van minder digitaal vaardigen te ondersteunen, is in het programma Digisterker de cursus 'Werken met de e-overheid' ontwikkeld en beproefd. Het idee achter deze cursus is dat cursisten in een kleine groep en onder begeleiding van docenten stapsgewijs ervaring opdoen met belangrijke vaardigheden voor het werken met de digitale overheid.

3. Wat deden we om de doelstellingen te realiseren?

Doelstelling 1: Transparant, interactief en zorgvuldig besturen

- We zijn doorgegaan met de ontwikkeling van de raads- en burgerleden. Hiervoor zetten we het opleidingsprogramma raadskompas in. In 2016 hebben we onder andere 'right to challenge' en de burgerbegroting Geffen behandeld.
- We zijn doorgegaan met onze werk- en bedrijfsbezoeken. Bijzonder interactief en informatief was de veiligheidsavond in samenwerking met verschillende kazernes.
- We zijn begonnen met de praktijkbeproeving open data. We proberen de informatie uit ons Raadsinformatiesysteem (RIS) volgens de eisen van open data in te richten.
- De zoekfunctie van het RIS is in 2016 verbeterd zodat stukken nu eenvoudiger te vinden zijn voor de raads- en burgerleden, maar ook voor burgers en anderen die op zoek zijn naar bestuurlijke documenten.
- We zorgden voor bekendmakingen en publicaties van besluiten en verordeningen in een landelijk digitaal systeem en voldoen hiermee aan de regelgeving hierover.
- We namen initiatieven om de interactie met de samenleving te versterken. Bijvoorbeeld: 9 podiumbijeenkomsten en 1 hoorcommissie over bestemmingsplannen. We hebben 37 deelnemers aan 'gast van de raad' gehad. In 2016 zijn 26 basisscholen en 2 klassen van een middelbare school op bezoek geweest bij de gemeente Oss.
- Samen met de regiogemeenten Landerd, Bernheze en Uden organiseerden we de cursus politiek actief. 14 Deelnemers kwamen uit Oss.
- In 2016 is de eerste jeugdgemeenteraad georganiseerd. Vier Osse basisscholen deden hier aan mee.
- Vanaf 2016 kent de Rekenkamercommissie een nieuwe samenstelling. Ze hebben in november hun eerste rapport opgeleverd.
- De raadswerkgroep 'opkomst verkiezingen' heeft eind 2016 een actieplan opkomstbevordering gemeenteraadsverkiezingen aangeboden aan de gemeenteraad. Over de uitvoering van dit actieplan wordt in de kadernota 2018 een besluit genomen. Er zijn geen inwoners die in 2016 een G1000 initiatief hebben genomen.

Doelstelling 2: Doorontwikkelen van de (netwerk)organisatie

- We gaven ruimte om te experimenteren en organiseerden samenwerkingsvormen met externe partijen. Zie thema kracht van de samenleving.
- We hebben de doorontwikkeling concreter gemaakt in management-bijeenkomsten en er is een animatiefilm gemaakt om zichtbaar te maken wat een netwerkorganisatie in Oss betekent.
- Hoe ervaren onze klanten en werkrelaties onze organisatie? Dit hebben we extern getoetst via het onderzoek Verhalen en Piketpalen en de resultaten zijn gepresenteerd in een tentoonstelling en een boekje.
- We hebben 6 principes van een netwerkorganisatie vastgesteld om de medewerkers meer handvat te bieden om verder te ontwikkelen.
- Voor de regionale samenwerking met de gemeenten Bernheze, Landerd en Uden om te komen tot één ICT-organisatie, -infrastructuur en applicatielandschap is gewerkt aan een bedrijfsplan en transitieplan. Deze worden in 2017 in besluitvorming gebracht met als doel één ICT-organisatie in 2019.
- De realisatie van de bezuinigingsopgave ligt goed op schema (€ 5,6 miljoen in 2016). In 2017 moet de laatste jaarschijf van de bezuiniging gerealiseerd worden, de implementatieplannen hiervoor liggen klaar.
- In verband met de privatisering van Museum Jan Cunen en het Stadsarchief hebben we het sociaal statuut toegepast en 8 medewerkers herplaatst, 1 medewerker is afgekeurd en er zijn nog 2 medewerkers te herplaatsen.
- We hebben met de ondernemingsraad een akkoord gesloten over het generatiepact voor medewerkers vanaf 60 jaar en daaraan gekoppeld de instroom van medewerkers tot 27 jaar.
- We hebben ruim 7 banen gecreëerd (jobcarving) in het kader van de banenafsprak.
- We hebben weer actief deelgenomen aan het traineeprogramma De toekomst van Brabant en ook in het nieuwe programma, gestart eind 2016, nemen we deel met 2 trainees.
- Er hebben 4 medewerkers deelgenomen aan het Osse Economic Development Program voor high potentials vanuit ondernemers, onderwijs en overheid.
- Vanuit innovatie heeft iOss 4 Vonken van Inspiratie met externe sprekers en 3 leer- en probersessies georganiseerd.
- We hebben een besluit genomen om een privacyfunctionaris aan te stellen, één van de nieuwe wettelijke verplichtingen uit de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), zie programma 1. zorg en welzijn.

Doelstelling 3: Een professionele en efficiënte dienstverlening

- We hebben de laatste voorbereidingen afgerond voor de audit (toetsing) van de "Webrichtlijnen 2". De audit staat gepland voor het eerste kwartaal van 2017.
- De website is responsive gemaakt, dat wil zeggen dat deze op elk mobiel apparaat leesbaar is.
- De meeste formulieren (95%) zijn digitaal beschikbaar via het digitaal loket.
- We hebben de voorbereidingen gestart om in 2017 online informatie voor het totale Sociaal Domein toegankelijker te maken. Voor het Sociaal Domein zijn de diensten en activiteiten van zorg & welzijn en werk & inkomen verbeterd op basis van taakprestatietesten die zijn uitgevoerd met Osse burgers. Dus we hebben met de Osse burgers de website verbeterd.
- Het concept klantreizen is geïntroduceerd waarmee we de dienstverlening per proces op basis van klantervaringen continu verbeteren.
- We hebben Whatsapp toegevoegd als dienstverleningskanaal. In 2017 zal dit nog onder de aandacht worden gebracht.
- Het project bekendmakingen is vergevorderd en wordt in het eerste kwartaal van 2017 ingevoerd. Hiermee kunnen Osse burgers actieve mailnotificatie ontvangen via overheid.nl over veranderingen in hun omgeving, met name voor vergunningen en bestemmingsplannen.
- We hebben de dienstverlening aan de balie uitgebreid: afspraken kunnen doordeweeks ook tussen de middag plaatsvinden, vanuit een pilot in 2016 zijn we vanaf februari 2017 op donderdagavond altijd tot 20.00 uur open.

Doelstelling 4: Een betere (digitale) informatievoorziening

- We hebben privacy beleid vastgesteld en zijn gestart met de implementatie van dit beleid.
- We hebben ons georiënteerd op wat Smart Cities en Big Data voor ons kunnen betekenen. Naar aanleiding hiervan zijn we gestart met het in kaart brengen van onze eigen data. Ook zijn we experimenten gestart met de vraag hoe Smart Cities en Big Data ingezet kunnen worden bij onze maatschappelijke opgave rondom leefbaarheid.
- We zijn gestart met de uitvoering van een programmaplan Gegevensmanagement. De uitvoering van dit plan zorgt voor hogere kwaliteit van onze gegevens, voor aansluiting op landelijke registraties en voor het gebruik van gegevens in onze processen.
- Informatiebeveiliging is geprofessionaliseerd. We hebben een control-systeem opgezet en geïmplementeerd om te voldoen aan de nieuwe wet- en regelgeving.

Doelstelling 5: Een digitaal toegankelijke overheid met een vangnet voor niet digivaardigen

In samenwerking met de bibliotheek is de pilot 'digisterker' gestart met looptijd van 2 jaar.

Duurzaamheid

- In onze aanbestedingsprocedures hebben we rekening gehouden met duurzaam gebruik van grondstoffen, energieverbruik en sociale aspecten (social return).
- Social return is ingebed in de workflow van aanbestedingen en wordt toegepast mits de aanbesteding voldoende omvang heeft en ervoor geschikt is.
- In het opleidingsplan voor inkopers en projectleiders is social return en de PSO-ladder opgenomen.
- Het duurzaam gebruik van middelen hebben we ook toegepast voor onze bedrijfsvoering zoals het gebouwenbeheer (zie programma 6. Duurzaamheid, natuur en milieu), energie, wagenpark en catering.
- We hebben voor specifieke doelgroepen 7 banen gecreëerd in het kader van de banenafspraken.
- In december 2016 is een plan van aanpak gemaakt waarmee het PSO-keurmerk wordt aangevraagd.
- We omarmen de ambities van het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI). De formele ondertekening zal in het voorjaar 2017 plaatsvinden.

Indicatoren

Indicator	Bron	Laatste meting	Jaar	Streefwaarde
Klanttevredenheid	Waarstaatjegemeente.nl	6,9	2016*	Landelijk gemiddelde (6,7)
Tevredenheid medewerkers	Gemeente	7,7	2016	7,5
Ziekteverzuim	Gemeente	5,55%	2016	5,3%
Bezuinigingsopgave	Gemeente	€ 5,6 miljoen	2016	€ 6,2 miljoen (2017)
Bezoekers website	Google analytics	187.000 website en 108.000 digitaal loket	2016	-
Norm banenafspraken	VNG banenafspraken	7,37	2016	14 banen van 25,5 uur (2017)

* deze indicator is veranderd. We hanteren nu de landelijke indicator.

Waar staat je gemeente?

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van gemeenten in de grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Formatie per 1.000 inwoners (bron: Vensters voor bedrijfsvoering)	6,5 fte	7,3 fte	2015
Overhead (bron: Vensters voor bedrijfsvoering)	32,6%	31,1%	2015
Apparaatskosten per inwoner (bron: Vensters voor bedrijfsvoering)	€ 528	€ 614	2015
Externe inhuur (kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur) *	15,5%	nog niet bekend	2016
	15,9%	11,7%	2015

* deze indicator is veranderd. We hanteren nu de definitie van Vensters voor bedrijfsvoering.

4. Wat heeft het gekost?

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
 - is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
 bedragen x € 1.000

Omschrijving		Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil	Voordeel / Nadeel
Resultaat kostenplaatsen	Lasten	73.966	25.089	24.599	-491	V
	Baten	-58.592	-4.855	-5.732	-877	V
	Saldo	15.374	20.235	18.867	-1.368	V
Raad en raadscommissies	Lasten	1.182	1.192	1.228	35	N
	Baten	-2	-2	0	2	N
	Saldo	1.180	1.190	1.228	38	N
Bevolking	Lasten	942	942	957	15	N
	Baten	-334	-334	-315	19	N
	Saldo	608	608	641	34	N
College	Lasten	1.729	1.586	2.000	414	N
	Baten	0	0	-98	-98	V
	Saldo	1.729	1.586	1.903	317	N
Vastgoedadministratie	Lasten	390	389	428	39	N
	Baten	-17	-17	-59	-42	V
	Saldo	373	372	369	-3	V
Rij-/reis- /identiteitsdocumenten	Lasten	1.423	1.598	1.648	49	N
	Baten	-1.160	-1.335	-1.449	-114	V
	Saldo	263	263	198	-65	V
Wijkgericht werken	Lasten	938	938	917	-21	V
	Baten	0	0	0	0	-
	Saldo	938	938	917	-21	V
Rekenkamer	Lasten	50	63	39	-25	V
	Baten	0	0	0	0	-
	Saldo	50	63	39	-25	V
Verkiezingen	Lasten	118	118	108	-10	V
	Baten	0	0	0	0	-
	Saldo	118	118	108	-10	V
Totaal programma	Lasten	80.738	31.917	31.922	6	N
	Baten	-60.106	-6.544	-7.653	-1.109	V
	Saldo	20.633	25.373	24.270	-1.103	V
Stortingen reserves		205	283	501	218	N
Onttrekkingen reserves		-1.363	-3.290	-3.318	-28	V
Totaal mutaties reserves		-1.158	-3.006	-2.817	189	N
Resultaat		19.475	22.367	21.453	-914	V

Toelichting op afwijkingen groter dan € 100.000

Resultaat kostenplaatsen

Het resultaat van de kostenplaatsen bestaat uit meerdere onderdelen, waarbij ook de mutaties in reserves betrokken moeten worden.

Op de kostenplaatsen is er per saldo een voordeel van bijna €1,4 miljoen (exclusief reserves). Inclusief reserves is dit voordeel € 1,2 miljoen. Dit resultaat is tot stand gekomen op bijna 60 kostenplaatsen. Aan de lastenkant zijn hoofdzakelijk de salariskosten en andere personeelskosten geboekt. Aan de batenkant vinden de doorbelastingen naar de primaire activiteiten in de andere programma's plaats. De doorbelasting naar de activiteiten gebeurt op basis van een aantal sleutels. De belangrijkste hierbij is het aantal uren. Bij de jaarrekening wordt het geheel voorcalculatorisch afgerekend of wordt het doorbelast op basis van het voorcalculatorisch uurtarief x werkelijk bestede aantal uren.

Het voordeel van €1,2 miljoen wordt gesplitst in:

- Lagere kosten personeel & organisatie: € 888.000
- Effect administratieve doorbelastingen: € 308.000.

Dit betekent dat het reële voordeel op de kostenplaatsen € 888.000 is.

Lagere kosten personeel & organisatie: € 888.000

De belangrijkste oorzaken van het voordeel zijn:

- Lagere kosten voor contractmanagement en inkoop van nieuwe Wmo-taken: € 342.000. Naast voordelen door ruimte van vacatures gedurende het jaar zijn er voordelen op het gebied van regionale uitvoering beschermd wonen (afrekening 2015/ 2016) en de regionale kosten voor overlegtafel jeugd. Verder zijn de kosten voor de doorontwikkeling WMO lager dan begroot. Mede ook door de vertraging van de invoering van iWmo.
- Lagere kosten voor uitvoeringsprogramma zorg & welzijn: € 219.000. In 2016 zijn de Sociale teams en Basisteams Jeugd en Gezin van Ons Welzijn verder geprofessionaliseerd. De sociaal werkers, wijkverpleegkundige en de WMO-consulenten werken samen in één team per wijk. Door het goed luisteren naar de verhalen van inwoners is een goede start gemaakt in de uitvoeringsagenda Zorg en Welzijn met het harmoniseren van werkprocessen. Aan de hand van de *methodiek klantreizen* haalden we bij onze inwoners voorstellen voor verbetering van onze dienstverlening op. Begin 2017 leveren we een verbeterplan op. De € 200.000 die niet besteed is in 2016 was begroot voor analyse en verbetering website, gegevensuitwisseling en de daarvoor benodigde systeemaanpassingen en de invoering van beveiligde email. Deze planning is niet gehaald.
- Hogere kosten vergunningverlening, toezicht en handhaving: € 149.000. Dit nadeel wordt veroorzaakt doordat er meer personeel is ingezet op complexe evenementen en door inhuur voor zogenaamde BRIKS taken (bouw-, reclame-, inrit-, kap- en sloopvergunningen).
- Lagere kosten bedrijfsvoeringsafdelingen: € 316.000. Dit wordt vooral veroorzaakt minder kosten door vacatureruimte gedurende het jaar en lagere inhuur dan begroot.
- Lagere onderhoudskosten voor vervoersmiddelen: € 200.000.
- Hogere kosten algemene personeelskosten: € 129.000. Dit wordt vooral veroorzaakt door hogere kosten voor jubileum- en afscheidsgratificaties.

Daarnaast zijn er nog een groot aantal afdelingen die per saldo voor- en nadelen hebben die het restantverschil verklaren.

College

Per saldo zijn de kosten € 317.000 hoger dan begroot.

De hogere kosten van € 414.000 komen vooral door een hogere storting in de voorziening pensioenen wethouders. Dit is noodzakelijk op grond van actuele berekening pensioenverplichtingen. De verhoging komt door een verlaging van de rekenrente en door een extra storting in verband met uitkering van de waardeoverdracht verzekering van een pensioengerechtigde.

De hogere inkomst van € 98.000 komt met name door een uitkeringsbedrag door een verzekeringsmaatschappij voor toekomstige pensioenverplichtingen.

Rij-/ reis- en identiteitsdocumenten

Het voordeel van per saldo € 65.000, we verstrekten meer rij-/reis- en identiteitsdocumenten. We verwachten dat dit komt door het vervallen (per 01-01-2012) van de bijschrijving van de kinderen in een paspoort. Hierdoor vragen veel ouders een paspoort of identiteitskaart voor hun kind aan.

Stortingen reserves

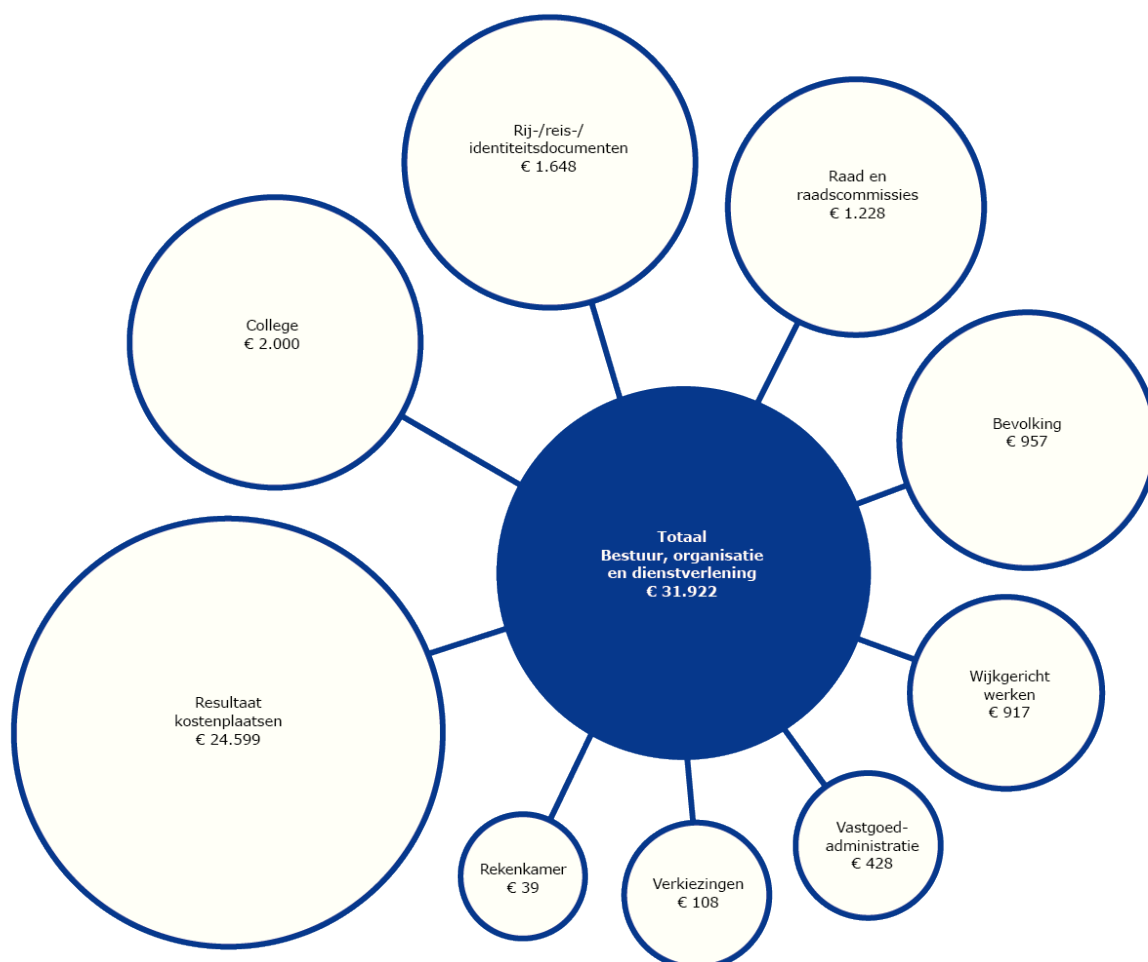
De extra storting in de reserves van € 218.000 heeft directe relatie met de kostenplaatsen. Er is een bedrag van € 209.000 in de reserve doelmatigheid gestort. Dit is de meeropbrengst van de doelmatigheidsoperatie 2016. Deze bestaat uit voordelen binnen de operatie SLIM (doelmatigheidsbezuiniging), en het voordeel van de generatiegelden.

5. Overzicht subsidies

Binnen dit programma worden geen subsidies verstrekt.

6. Lasten per product

In de volgende figuur worden voor 2016 de gerealiseerde lasten per product (exclusief stortingen in reserves) n beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

Programma 10. Financiën en belastingen

1. Wat willen we bereiken?

Een financieel gezonde gemeente is in het belang van alle inwoners in Oss. De begroting moet sluitend zijn. De meerjarenbegroting biedt inzicht in de verwachte inkomsten en uitgaven over een langere periode. We gaan zorgvuldig met het gemeentelijk geld om, dus we hebben aandacht voor 'treasury' en de reserves moeten op orde zijn. Dat alles willen we realiseren tegen een aanvaardbaar niveau aan lasten, zowel voor bewoners als voor ondernemers.

2. In hoeverre hebben we onze doelstellingen bereikt?

Doelstelling 1: Beheerste lastendruk

- De totale lastendruk lag in 2016 nog steeds ruim onder het landelijk gemiddelde (€40 onder het gemiddelde in 2016). In 2016 stonden we op de 101e plek (van de 396) van gemeenten met de laagste lastendruk.
- Voor het jaar 2017 hebben we besloten om de gemiddelde totale lastendruk beperkt te laten stijgen. Wel wordt de OZB verhoogd met 10,5% en wordt de afvalstoffenheffing verlaagd. Dit besluit leidt wel tot herverdeelde effecten.
- Het oordeel van de Waarderingskamer over de BSOB was over 2016 'goed'. 'Goed' is de hoogste beoordeling die een gemeente of belastingsamenwerking kan halen. Dit oordeel heeft BSOB mede te danken aan de kwaliteitsverbetering die zij de afgelopen jaren heeft doorgevoerd. In 2012 was het oordeel van de waarderingskamer nog dat er 'dringend verbetering plaats moest vinden'. Eind 2015 leidde het verbetertraject al tot het predicaat 'voldoende' en nu dus opnieuw een hogere waardering.

Doelstelling 2: Uitvoeren van stabiel financieel beleid

- We kregen een goedkeurende verklaring van de accountant op onze jaarrekening 2015. Door veel extra inzet is dit ook tijdig gelukt voor het sociaal domein. De tijdige oplevering van stukken vanuit de sociaal verzekeringsbank was hierin een belangrijk aandachtspunt.
- We hebben een structureel sluitende begroting. Ook de provincie Noord-Brabant beoordeelde deze positief.
- De omvang van de algemene reserve voldoet na de afboeking voor Heesch-West in de jaarrekening 2016 niet meer aan de interne norm. De algemene reserve is overigens bedoeld om dit soort risico's af te dekken. Dit betekent wel dat de komende jaren de algemene reserve aangevuld moet worden en dat hieruit geen grote investeringsgelden meer kunnen worden vrijgemaakt. Investeringsgelden kunnen uiteraard wel via de reguliere begroting uitgevoerd worden.

3. Wat deden we om de doelstellingen te realiseren?

Doelstelling 1: Beheerste lastendruk

De inspanningen zijn erop gericht de gewenste opbrengst voor de gemeente te verkrijgen tegen zo laag mogelijke uitvoeringskosten. De BelastingSamenwerking-OostBrabant (BSOB) voert de taken op het gebied van heffen, invordering en waardebeoordeling uit. De BSOB voert een efficiency slag uit om haar bedrijfsvoering verder in control te brengen.

Activiteiten:

- We hebben de jaarlijkse uitvoering van de belastingen bij de BSOB gemonitord. We zijn in 2016 ook met de BSOB in gesprek gegaan over de effecten voor de belastingsamenwerking door de uittreding van de gemeente Veghel. Eind 2016 is hierover binnen de BSOB een akkoord gesloten.
- In 2016 is de aansluiting op de landelijke voorziening WOZ gerealiseerd. Hierbij krijgen alle inwoners inzicht in de taxatiegegevens van de WOZ.

- We hebben in 2016 een opiniërende discussie gevoerd met de gemeenteraad over de gemeentelijke belastingen, met name over de kleinere belastingen. Dit heeft in 2016 geleid tot het besluit om:
 - De reclamebelasting te behouden en het tarief per 1 januari 2017 te wijzigen in een gedeelte vastrecht en een gedeelte op basis van de WOZ-waarde. Dit komt overeen met het advies van het Centrummanagement.
 - De (water)toeristenbelasting per 1 januari 2017 te handhaven.
 - De hondenbelasting per 1 januari 2017 te handhaven.
 - De precariobelasting per 1 januari 2017 te handhaven.
 Dit is besloten in december 2016 via de vaststelling van de belastingverordeningen 2017.
- In 2016 is via een raadsmotie besloten tot de afschaffing van leges voor evenementenvergunningen.

Doelstelling 2: Uitvoeren van stabiel financieel beleid

In het coalitieakkoord 'Durven door te doen' is gekozen voor een solide financieel beleid met sluitende meerjarenbegrotingen. Er is gekozen voor stabiliteit. We reserveren vooralsnog geen grote investeringsbedragen voor nieuwe ontwikkelingen. Wel benutten we kansen als deze zich voordoen. We vermijden extra bezuinigingen zoveel mogelijk.

Belangrijke activiteiten:

- We hebben in 2016 extra controles uitgevoerd binnen de uitgaven van het sociaal domein (nieuwe taken). Daarnaast hebben we vanuit onze rol als centrumgemeente voor de WMO verantwoordingen opgesteld per gemeente, inclusief controle door de accountant. Resultaat hiervan is dat we over 2015 tijdig een goedkeurende verklaring hebben ontvangen.
- We hebben in 2016 een programmabegroting 2017 - 2020 opgesteld met daarin positieve begrotingssaldi. We hebben deze financiële ruimte op dat moment bewust niet ingezet. Reden hiervan is het grillig verloop van de rijksinkomsten. Daarnaast zien we een aantal ontwikkelingen waarvoor we geld moeten reserveren door ruimte te laten binnen de begroting. Hierbij dachten we aan Heesch-West en Pivot park, hoger onderwijs, ontwikkelingen rondom het golfbad, ambities op het gebied van duurzaamheid, beheerplannen openbare ruimte en mogelijke tekorten binnen jeugdzorg.
- In 2016 hebben we samen met de G32 een brief gestuurd aan de minister Plasterk. Hierin hebben we opgeroepen om de schommelingen binnen het gemeentefonds te beperken en om de opschalingskorting voor gemeenten binnen dit fonds ongedaan te maken.
- We hebben de planning & controlcyclus in 2016 verder doorontwikkeld en hebben 2 nieuwe producten geïntroduceerd: programma-evaluatie en omgevingsanalyse. Dit met als doel om het gesprek in de gemeenteraad (nog) beter te faciliteren.
- We hebben onze planning & control producten beter digitaal ontsloten. Zo hebben we een portaal <http://financien.oss.nl> gemaakt, waarin kadernota's, programmabegrotingen, evaluaties en jaarverslagen digitaal beschikbaar zijn.
- In 2016 hebben we ons voorbereid op de invoering van vennootschapsbelasting. Vooral voor ons grondbedrijf is een uitgebreide analyse gemaakt van de mogelijke effecten van de invoering van deze nieuwe belastingplicht. Hiermee ligt er een goede basis om het gesprek met de belastingdienst aan te gaan. Dit gesprek is noodzakelijk om tot een goede aangifte te komen omdat er nog veel onzekerheden zijn hoe wetgeving geïnterpreteerd moet worden.
- Er zijn nieuwe verslagleggingsvoorschriften (BBV) ingevoerd. In de programmabegroting 2017-2020 hebben we al een groot aantal wijzigingen die hieruit volgen verwerkt. De belangrijkste wijzigingen zijn:
 - Voor grondexploitaties gelden strengere regels (vanaf 2016).
 - Investerings- en rentekosten in de begroting komen. Dit was eerst niet zo.
 - Er zijn regels voor de toerekening van rente en overheadkosten aan de producten van de begroting.
 - We moeten binnen onze programma's verplichte beleidsindicatoren opnemen (waarstaatjegemeente.nl) en in de paragraaf weerstandsvermogen financiële indicatoren.
- We hebben een nota investeringsbeleid opgesteld, waarin de spelregels over het waarderen en afschrijven van activa zijn vastgelegd. Deze is door de gemeenteraad in december 2016 vastgesteld.

- In 2016 hebben we 91% van alle facturen op tijd betaald. De gemiddelde betaaltermijn daarbij is 15 dagen.

Indicatoren

Indicator	Bron	Laatste meting	Jaar	Streefwaarde
Oordeel accountant over rechtmatigheid en getrouwheid	Controlerapport accountant bij jaarrekening	Positief	2015	Positief
Lokale lastendruk (lijst goedkoopste gemeenten)	COELO	101e plaats van 407 gemeenten	2016	Stabiel
Lokale lastendruk: bedrag onder landelijk gemiddelde	COELO	€ 40	2016	Minimaal € 25
Oordeel Waarderingskamer	Brief Waarderingskamer	Goed	2015	Goed
Tijdigheid P&C-documenten conform planning raad	Gemeente	100%	2016	100%
Betaalgedrag gemeente (% tijdig betaald binnen 30 dagen)	Gemeente	91%	2016	95%

Waar staat je gemeente

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van gemeenten in de grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Gemiddelde WOZ-waarde	€ 204.000	€ 195.000	2015
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishoudens	€ 684	€ 662	2016
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishoudens	€ 684	€ 728	2016

4. Wat heeft het gekost?

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
 - is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
 bedragen x € 1.000

Omschrijving		Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil	Voordeel/ Nadeel
Dividend en winstuitkering	Lasten	9	9	3	-6	V
	Baten	-75	-75	-66	9	N
	Saldo	-66	-66	-63	3	N
Treasury	Lasten	14.564	14.242	12.142	-2.101	V
	Baten	-21.484	-21.162	-20.121	1.041	N
	Saldo	-6.919	-6.919	-7.980	-1.060	V
OZB belasting	Lasten	948	935	793	-142	V
	Baten	-16.313	-16.337	-16.114	223	N
	Saldo	-15.366	-15.402	-15.321	81	N
Algemene uitkering	Lasten	0	0	0	0	-
	Baten	-159.666	-165.936	-166.445	-508	V
	Saldo	-159.666	-165.936	-166.445	-508	V
Algemene baten en lasten	Lasten	736	118	-10	-128	V
	Baten	0	0	-47	-47	V
	Saldo	736	118	-56	-174	V
Overige belastingen	Lasten	223	235	199	-36	V
	Baten	-512	-512	-453	59	N
	Saldo	-289	-277	-253	23	N
Onvoorzien	Lasten	300	70	0	-70	V
	Baten	0	0	0	0	-
	Saldo	300	70	0	-70	V
Reserveringen	Lasten	54	54	234	179	N
	Baten	0	0	0	0	-
	Saldo	54	54	234	179	N
Totaal programma	Lasten	16.833	15.664	13.361	-2.303	V
	Baten	-198.049	-204.022	-203.245	777	N
	Saldo	-181.216	-188.359	-189.884	-1.525	V
Stortingen reserves		1.499	1.970	2.421	451	N
Onttrekkingen reserves		-4.720	-5.191	-5.191	0	-
Totaal mutaties reserves		-3.222	-3.222	-2.771	451	N
Resultaat		-184.438	-191.580	-192.655	-1.074	V

Toelichting op afwijkingen groter dan € 100.000

Treasury

Per saldo is er op dit onderdeel een voordeel van € 1.060.000. Dit product moet echter nadrukkelijk in samenhang gezien worden met de mutatie in de reserves:

- er is een voordeel op de kosten van financiering van € 1.060.000
- er wordt extra gestort in reserves voor een bedrag van € 451.000
- in totaal is er een totaal voordeel van € 609.000.

Door de erg lage rentestand en het achterblijven van grote investeringen zijn de rentekosten lager dan begroot. Dit betekent een voordeel van € 1.060.000. Door een hogere reservepositie dan verwacht is de rentebijbeschrijving € 114.000 hoger dan begroot. Dit betekent een nadeel. Per saldo is het reguliere voordeel op dit product daardoor € 946.000.

Van dit voordeel is een deel (€337.000) is gestort in de reserve egalisatie renteomslag. Dit doen we om het niveau van deze reserve aan te vullen tot de vastgestelde norm. Het bedrag boven deze norm komt ten gunste van de reguliere exploitatie.

Resteert er een totaal voordeel voor de jaarrekening € 609.000.

OZB belasting

De lasten zijn € 142.000 lager uitgevallen. Dit heeft vooral betrekking op een lagere bijdrage aan de BSOB dan we geraamd hadden (voordeel van € 158.000). Reden hiervan is dat de BSOB hogere inkomsten had uit aanmaningen en dwangbevelen, lagere deurwaarderskosten, het vervallen en doorschuiven van diverse projecten en lagere personeelskosten door het niet invullen van vacatureruimte in verband met het uittreden van Veghel.

De baten zijn € 223.000 lager dan begroot. Het gaat hier vooral om lagere OZB-opbrengsten bij niet-woningen. Oorzaak van deze lagere inkomsten is dat de WOZ waarden lager is dan verwacht bij de tarievenberekening. Gemiddeld gaat het om een daling van 2,8%. De grootste dalingen zitten bij de kantorenmarkt en de agrarische sector. Daarnaast was er in 2016 meer leegstand dan we verwacht hadden.

Algemene uitkering

De baten zijn € 508.000 hoger uitgevallen. Deze extra inkomst komt vooral door afrekeningen over voorgaande jaren. De uitkeringsfactoren van 2015 is achteraf hoger vastgesteld, wat een extra opbrengst voor ons betekent. De totale algemene uitkering, inclusief sociaal domein bedraagt in 2016 circa € 166 miljoen.

Algemene baten en lasten

Het totale voordeel op dit product is € 174.000. De lagere kosten van € 128.000 worden vooral veroorzaakt doordat de stelpost loon- en prijscompensatie niet volledig is besteed. In de begroting raming we jaarlijks een stelpost op basis van algemene inflatiecijfers voor loon- en prijsstijgingen. Budgetten worden niet automatisch verhoogd voor de inflatie. Hierdoor wijkt de werkelijke prijsontwikkeling af en blijft er in dit geval geld over. De hogere inkomsten van € 47.000 worden vooral veroorzaakt door de afwikkeling van de herindeling Maasdonk met de gemeente Den Bosch (€ 53.000).

Reserveringen

Het nadeel van € 179.000 wordt veroorzaakt door een hogere storting in de voorziening dubieuze debiteuren. Reden hiervoor is dat verwacht wordt dat openstaande vorderingen niet volledig ontvangen kunnen worden.

Storting in reserves

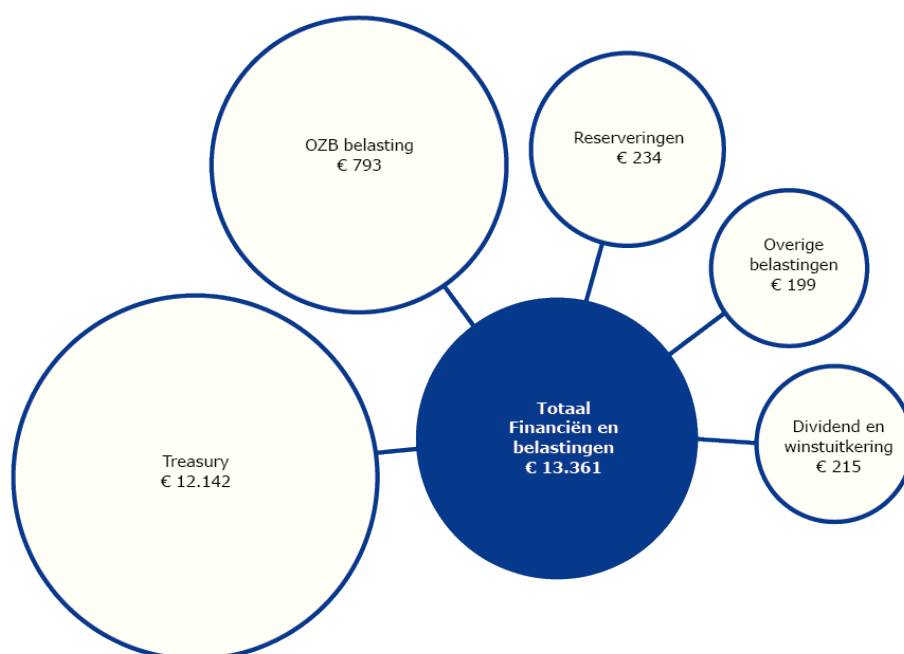
De extra storting van € 451.000 heeft directe relatie met het product Treasury. Voor de toelichting wordt verwezen naar dit product.

5. Overzicht subsidies

Binnen dit programma worden geen subsidies verstrekt.

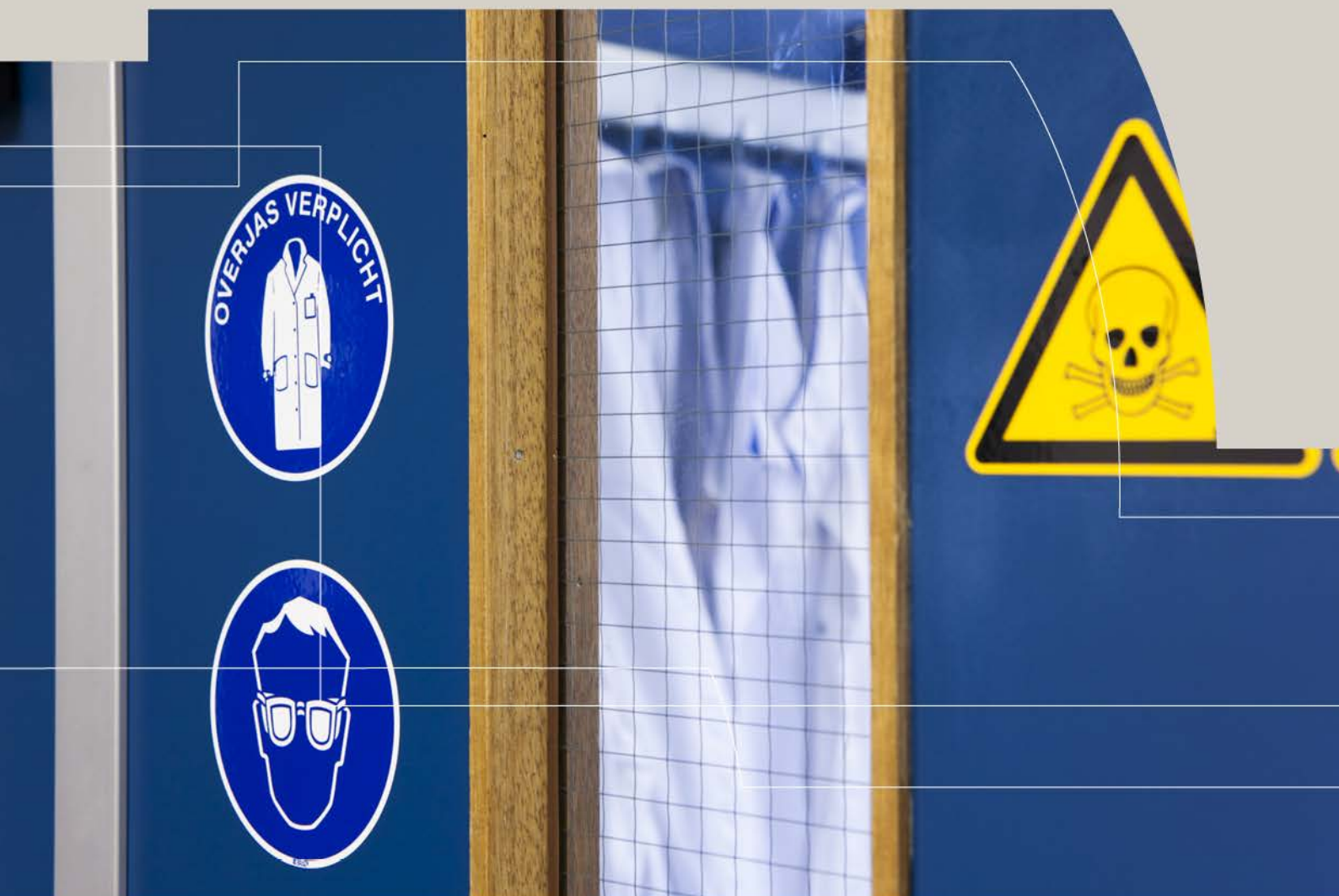
6. Lasten per product

In de volgende figuur worden voor 2016 de gerealiseerde lasten per product (exclusief stortingen in reserves) in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

Paragrafen

Paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing

Samenvatting

Het weerstandsvermogen geeft de financiële gezondheid van de gemeente weer. We drukken deze uit in een ratio. De uitkomst van de ratio moet in beginsel minimaal 1 zijn.

Op hoofdlijnen is het beeld als volgt:

Omschrijving	Bedrag / ratio incidenteel	Bedrag / ratio structureel
Geïntroduceerde risico's	€ 1,05 miljoen	€ 0,28 miljoen
Weerstandscapaciteit	€ 53,3 miljoen	€ 1,3 miljoen
Weerstandratio	50,97	4,64

De conclusie hieruit is dat de weerstandscapaciteit van voldoende omvang is om de gekwantificeerde risico's te ondervangen. Er is ook ruimte voor het opvangen van risico's die nog te onzeker zijn en daarom als 'PM' zijn ingeschat. Er zijn geen rode risico's deze keer vergeleken met de vorige rapportage in de begroting 2017. Er zijn maatregelen getroffen om deze af te laten nemen. Voor bijvoorbeeld Heesch-West hebben we 7,5 miljoen extra in de voorziening gestort. In de rest van de paragraaf lichten we deze uitkomsten toe.

1. Beleid

Het beleid van de gemeente ten aanzien van risicomanagement is nader uitgewerkt in de notitie risicomanagementbeleid.

Risicomanagement is gedefinieerd als het op gestructureerde wijze identificeren, analyseren en beheersen van risico's die van invloed zijn op de realisatie van gemeentelijke doelstellingen. De focus ligt op risico's met een mogelijk substantiële invloed op de financiële positie van de gemeente. Aan ons risicomanagement liggen onder andere de volgende uitgangspunten en randvoorwaarden ten grondslag:

- Risicomanagement is onderdeel van de reguliere verantwoordelijkheid van het (lijn)management en is een cyclisch proces.
- We maken zoveel mogelijk gebruik van bestaande instrumenten voor risico-identificatie en -beheersing.
- Risicobeheersing doen we zoveel mogelijk in de reguliere processen.
- Het toepassen van risicomanagement betekent niet dat we alle risico's kunnen voorkomen.

Risico's hangen vaak samen met externe factoren. Daarop hebben we als gemeente niet altijd direct invloed. Daarom is het lastig deze risico's in alle gevallen voldoende betrouwbaar te kwantificeren.

Risico's ontwikkelen zich voortdurend. De laatste rapportage over de risico's en de beheersing daarvan is in de programmabegroting 2017-2020 opgenomen. In deze jaarrekening hebben we de risico-inschatting uit de begroting geactualiseerd.

Risicokaart

Omdat risico's lastig te kwantificeren zijn maken we gebruik van de risicokaart. De risicokaart geeft inzicht in de categorisering van de risico's naar kans en gevolg.

Gevolg x

€ 1.000

>= 1.600

1.200 - 1.600

800 - 1.200

400 - 800

0 - 400

0-20	20-40	40-60	60-80	80-100	Kans %

Een risico dat zich in het groene gebied bevindt heeft minimale financiële gevolgen. Een risico dat een score heeft in het oranje gebied, vraagt om extra aandacht. Het is hier van belang tijdig beheersmaatregelen te nemen. Een risico met een risicoscore in het rode gebied, vereist directe aandacht om een grote extra last te voorkomen. Preventieve en reducerende beheersmaatregelen kunnen de kans respectievelijk het gevolg terugbrengen naar een acceptabel niveau.

In de volgende tabellen geven we de risico's weer op volgorde van kans x gevolg van hoog naar laag. Het bedrag genoemd onder impact heeft betrekking op 1 jaar, als het een structureel risico betreft hebben we het bedrag doorgerekend over de gehele begrotingsperiode van 4 jaar om het risico te kunnen schalen in de risicokaart.

3. Tactische en operationele risico's

2.1 Risico's in de rode categorie

We hebben geen risico's in de rode categorie.

2.2 Risico's in de oranje categorie

Risico en beheersmaatregel	S / I ¹	Impact	Kans	Risicobedrag (impact x kans)	Benodigde weerstandscapaciteit
Boete Attero	I	PM	25%	PM	PM
<i>Risico</i> De Brabantse gewesten hebben de arbitragezaak van Attero gewonnen. Daartegen is geen beroep mogelijk. Maar Attero vindt dat de arbiters de arbitrageprocedure niet goed hebben toegepast en heeft daarom bij het gerechtshof Den Haag een procedure aangespannen om de beslissing van de arbiters te laten vernietigen. Die procedure gaat niet over de inhoud van het geschil maar uitsluitend over de toepassing van de arbitrageprocedure door de arbiters. De kans dat Attero door het gerechtshof in het gelijk wordt gesteld wordt niet hoog ingeschat. Maar het kan niet volledig worden uitgesloten. Als Attero in het gelijk wordt gesteld dan betekent dat, dat de arbitragezaak over moet worden gedaan door nieuwe arbiters. Inmiddels heeft Attero aangekondigd dat zij ook over de jaren 2015 en 2016 naheffingsfacturen zal sturen. We verwachten pas een vonnis van het gerechtshof in de loop van 2017 of 2018. <i>Beheersmaatregel</i> We onderzoeken juridische mogelijkheden en we voeren gesprekken met betrokken partijen.					
Vennootschapsbelasting 2016	I	PM	25%	PM	PM
<i>Risico</i> Met ingang van 1 januari 2016 zijn we als gemeente belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting (Vpb). Dit betekent dat we vennootschapsbelasting moeten gaan betalen over het resultaat op activiteiten waarbij we fiscaal gezien een onderneming drijven. Dit zijn de activiteiten afval, parkeren en het grondbedrijf. De te betalen vennootschapsbelasting zal voor het grootste deel bepaald worden vanuit het grondbedrijf. Omdat er nog veel onduidelijk is over de exacte uitvoering van de wet, is er voor de berekening van de Vpb last van het grondbedrijf een aantal standpunten ingenomen. Deze standpunten zijn als defensief te kenmerken, de verwachting bestaat dan ook dat de Belastingdienst deze standpunten zal accepteren. Op basis van deze standpunten zou het grondbedrijf in 2016 naar verwachting een fiscaal verlies behalen. Dit verlies kan verrekend worden met de overige activiteiten afval en parkeren, waardoor de totale verwachte Vpb in 2016 op nul uit zal komen. Mocht de Belastingdienst uiteindelijk toch andere standpunten innemen, kan dit resulteren in een afwijkende fiscale winst voor het grondbedrijf en mogelijk een bedrag aan verschuldigde vennootschapsbelasting. <i>Beheersmaatregel</i> Er zijn reeds twee overleggen met de Belastingdienst geweest waarin we hebben aangegeven wat de basis is voor onze inschatting over de Vpb en aangifte. Verder overleggen diverse belangengroeperingen (bijvoorbeeld het SVLO en de NVRD) met de Belastingdienst over diverse fiscale onderwerpen. De uitkomst uit deze overleggen zullen we gaan volgen bij onze aangifte 2016.					

¹ In deze kolom is aangegeven of het risico naar verwachting een structureel of incidenteel effect heeft. In het geval van een structureel risico geven we de bedragen per jaar weer.

Risico en beheersmaatregel	S / I ¹	Impact	Kans	Risicobedrag (impact x kans)	Benodigde weerstandscapaciteit
Essentaksterfte	S	PM	PM	PM	PM
<i>Risico</i> Ook in Oss heeft de ziekte essentaksterfte toegeslagen. We onderzoeken de huidige kwaliteit van de Essen, hoeveel zijn er aangetast en in welke mate? Hierna bepalen we hoeveel er verwijderd en vervangen moeten worden. De kosten van het vervangen en verwijderen zijn niet voorzien binnen de huidige begroting. De vervanging van bomen onder 'normale omstandigheden' vindt plaats binnen de uitgangspunten van het structuurplan bomen. <i>Beheersmaatregel</i> Onderzoek naar de omvang en kosten van verwijderen, vervangen van Essen.					

2.3 Risico's in de groene categorie

Risico en beheersmaatregel	S / I ²	Impact	Kans	Risicobedrag (impact x kans)	Benodigde weerstandscapaciteit
Leegstand en verminderde huurinkomsten	S	100	50%	50	50
<i>Risico</i> Vanwege krimp, ontgroening, marktwerking, invoering van beleidsregels verhuur in schoolgebouwen en minder subsidies wordt de vraag naar ruimte voor onderwijs, kinderopvang, sport en recreatie minder en dalen de huurinkomsten. De effecten zijn zichtbaar. Zo is sprake van meer leegstand en minder huurinkomsten bij de Horizonscholen. De verwachting is dat er de komende jaren sprake is van steeds dalende huuropbrengsten. <i>Beheersmaatregel</i> Om het risico te beperken hebben we de volgende maatregelen getroffen: - het verkleinen van de vastgoedportefeuille en het clusteren van activiteiten (Voorzieningenkaart 2030) - het verlagen van de kosten (prestatiecontracten onderhoud, minder beheer, energiemanagement) - een bezuiniging op het beheer van Horizonscholen.					
Heesch-West	I	PM	50%	PM	PM
<i>Risico</i> De totale boekwaarde van dit regionale project is per 31 december 2016 € 64,3 miljoen. Het Osse aandeel hiervan is 30%. Op basis van het regionaal ruimtelijk overleg d.d. 13 oktober 2016 is gekozen voor gefaseerde ontwikkeling. De grondexploitatie was gebaseerd op 76 hectare bedrijfsbestemming. Door de huidige onderbouwing van een masterplan dient te worden aangetoond dat er behoefte is om de eerste fase van 50 hectare te ontwikkelen. De overige 26 hectare wordt doorgeschoven naar een tweede fase. Op grond hiervan is bij de nieuwe grondexploitatieberekening 26 hectare afgewaardeerd naar agrarische grondwaarde van € 6 per vierkante meter. Het verwachte verlies van Heesch-West bedraagt eind 2028 € 43,7 miljoen (eindwaarde). Op grond hiervan hebben de deelnemende gemeenten de verliesvoorziening met € 25 miljoen moeten verhogen. In zijn totaliteit bedraagt de verliesvoorziening per 31 december 2016 € 43,7 miljoen en is gelijk aan het nieuw berekende tekort.					

² In deze kolom is aangegeven of het risico naar verwachting een structureel of incidenteel effect heeft. In het geval van een structureel risico geven we de bedragen per jaar weer.

Risico en beheersmaatregel	S / I ²	Impact	Kans	Risicobedrag (impact x kans)	Benodigde weerstandscapaciteit
<i>Beheersmaatregel</i> Op basis van ons aandeel (30%) hebben we bij de jaarrekening 2016 € 7,5 miljoen extra in de verliesvoorziening gestort. Onze verliesvoorziening bedraagt daardoor € 13,1 miljoen per 31 december 2016. Aanvullend hadden we een risicoreserve Heesch-West van € 2,7 miljoen gevormd. Door de aanvulling van de verliesvoorziening Heesch-West in 2016 is de risicoreserve met € 700.000 verlaagd tot € 2,0 miljoen. Het algemeen bestuur werkt op dit moment samen met de provincie Noord-Brabant een masterplan uit voor de onderbouwing van de behoefte aan Heesch-West.					
Realisatie van bezuinigingen	S	375	20%	75	75
<i>Risico</i> In de programmabegroting 2014-2017 is voor een bedrag van € 6,4 miljoen aan bezuinigingen opgenomen. Hierin is een aantal bezuinigingen opgenomen die de komende jaren nog gerealiseerd moeten worden. Deze bezuinigingen zijn planmatig inmiddels wel allemaal uitgewerkt. Risicovollere bezuinigingen hierbinnen zijn de bezuinigingen op het gebied van cultuur en sport. Vanaf 2017 is een bezuiniging op de buitensport ingeboekt van € 237.000 per jaar. Naast tariefsverhoging mogen de sportverenigingen andere maatregelen doorvoeren om tot kostenbesparing te komen. Verschillende maatregelen zijn inmiddels zeker, maar dat geldt niet voor alle. Het risico bestaat dat de maatregelen niet voldoende zijn om de bezuiniging helemaal te realiseren. In de programmabegroting 2017-2020 is voor 2017 de bezuiniging verlaagd. Voor de jaren erna moet nog een taakstelling ingevuld worden van € 125.000. De structurele bezuinigingsmaatregelen leggen we in 2017 ter besluitvorming voor aan de gemeenteraad. Verder hebben we bij de programmabegroting 2017-2020 in programma 3. Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten opgenomen dat we de bezuiniging op de Muzelinck in 2017 met € 100.000 verlagen.					
<i>Beheersmaatregel</i> Zoals alle bezuinigingen worden ook deze bezuinigingen kritisch gevolgd. In de programmabegroting 2017- 2020 zijn alle bezuinigingen kritisch bekeken en op uitgewerkte plannen gebaseerd. De bezuinigingsbedragen zijn daarop geactualiseerd. Het risico is hiermee relatief beperkt.					
Algemene bedrijfsreserve grondbedrijf (ABR)	I	600	20%	120	120
<i>Risico</i> De ABR van het grondbedrijf dient voor de conjuncturele risico's op te vangen. Vertraging in de uitgifte van gronden door een lagere woningvraag of een verlaging van de grondprijzen door een slechtere economie zijn voorbeelden van conjuncturele risico's. Per 31 december 2016 bedraagt de ABR € 0,4 miljoen. De minimale ondergrens van de ABR is op € 1 miljoen bepaald. Dat bedrag moet beschikbaar blijven, zelfs in het meest negatieve scenario. In dat meest negatieve scenario gaan we uit van de fictie dat alle winstnemingen 50% lager uitvallen. Op basis van dit negatieve scenario zou de ABR in 2021 uitkomen op € 3,4 miljoen. De algemene reserve dient nu tijdelijk als achtervang voor het tekort van de ABR. Het saldo van de ABR is € 0,6 miljoen lager dan de minimale ondergrens van € 1 miljoen.					
<i>Beheersmaatregel</i> Grondexploitaties worden twee keer per jaar gemonitord en doorgerekend op basis van actuele uitgangspunten. Voor een nadere toelichting op de uitgangspunten die hierbij gehanteerd zijn verwijzen we naar het MPG van het grondbedrijf.					

Risico en beheersmaatregel	S / I ²	Impact	Kans	Risicobedrag (impact x kans)	Benodigde weerstandscapaciteit
Overdracht beheer Horizonscholen	I	100	50%	50	50
<i>Risico</i> In 2014 heeft de raad besloten het beheer van de Horizonscholen aan stichting OOG en SKBO over te dragen. Hieraan lag een overdrachtsdocument ten grondslag dat is opgesteld in samenwerking met alle gebruikers van de huidige Horizonscholen. Er zijn zorgen over de planning, de kosten van aanpassingen van de gebouwen en over de exploitatielasten van de gebouwen. De schoolbesturen willen dat de gebouwen voorafgaand aan overname worden aangepast om de exploitatiekosten van de gebouwen te verlagen door verkleining en verduurzaming van de gebouwen. Diverse scenario's zijn samen met de scholen onderzocht, maar dit heeft niet tot een passende oplossing geleid. De schoolbesturen hebben daarom eind 2016 aangegeven het beheer niet te willen overnemen. <i>Beheersmaatregel</i> Er worden nu alternatieve scenario's onderzocht. We verwachten hier meer duidelijkheid over in het tweede kwartaal van 2017.					
Planschade claim Hofmans	I	PM	100%	PM	PM
<i>Risico</i> De Raad van State heeft op 9 december 2015 een uitspraak gedaan dat Hofmans schade heeft geleden. Op 19 juli 2016 heeft het college een planschadevergoeding toegekend. Hofmans heeft tegen dit besluit beroep ingesteld bij de rechtbank. <i>Beheersmaatregel</i> De beroepszaak zou kunnen leiden tot een ander bedrag aan planschadevergoeding. We zullen het college dan zo snel mogelijk in een voorstel informeren over de omvang van de kosten.					

4. Vervallen risico's

De volgende risico's die in de Programmabegroting 2017-2020 nog naar voren kwamen zijn nu vervallen.

Risico	Actie
Transitie jeugdzorg	In verband met overschot van € 1,0 miljoen in 2016 op jeugdzorg kan dit risico vervallen.
Pivot park/OLSP vastgoed	Begin 2017 hebben Provinciale Staten van de provincie Noord-Brabant en de gemeenteraad Oss aanvullende middelen beschikbaar gesteld om Pivot Park 2.0 impulsen te geven voor een duurzame exploitatie en daarmee de economie en de werkgelegenheid van Oss en van Brabant te stimuleren.
Taakstelling vergunninghouders	Door de afnemende toestroom van vluchtelingen is de taakstelling 2017 gematigd. In 2016 hebben we ondanks de hoge instroom nagenoeg volledig aan de taakstelling voldaan. Voor 2017 denken we daar volledig aan de taakstelling te kunnen voldoen.
ICT investeringen sociaal domein	In de paragraaf bestemmingsresultaat vragen we middelen o.a. voor het financieren van ICT aanpassingen. Met deze middelen is het voldoende om de veranderingen op te kunnen vangen.
Renterisico N329	De kapitaallasten kunnen uit beschikbare begrotingspost worden afgedekt.
Beschermde wonen	Bij het onderdeel resultaatbestemming wordt verzocht € 1,4 miljoen over te hevelen naar 2017. Met dit bedrag is het voldoende om de risico's af te dekken.
Leerlingenvervoer	De nieuwe aanbesteding heeft een positief effect op de kosten. Bij de programmabegroting 2018-2021 kunnen we zien of dit een structureel positief effect gaat hebben.

5. Inventarisatie van de weerstandscapaciteit

Onder het begrip weerstandsvermogen verstaan we het vermogen van de gemeente om risico's op te kunnen vangen, zodat het afgesproken gemeentelijke takenpakket toch onverkort uitgevoerd kan worden.

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) wordt aangegeven dat het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen enerzijds:

- de weerstandscapaciteit: de middelen waarover we (kunnen) beschikken om niet begrote kosten te kunnen dekken, en anderzijds:
- alle risico's waar nog geen voorzieningen voor gevormd zijn en die van materiële betekenis kunnen zijn.

Voor de gemeente is de weerstandscapaciteit van belang. Een sluitende begroting geeft weliswaar aan dat er evenwicht is tussen de uitgaven en inkomsten, maar ook dat er beperkte ruimte is voor het opvangen van tegenvallers. De weerstandscapaciteit bestaat uit twee onderdelen; de structurele en de incidentele weerstandscapaciteit.

Structurele weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit dient voor het opvangen van risico's met een meerjarig effect. Deze middelen worden gevormd door de onbenutte belastingcapaciteit en de post onvoorzien.

Op basis van de OZB-tarieven per 1 januari 2017 en de waarde van de onroerende zaken naar de toestand per 1 januari 2016 zullen de OZB-opbrengsten met € 1,0 miljoen moeten stijgen voordat het zogenaamde 'redelijk peil' van het belastingpakket bereikt is. Hierbij is nog geen rekening gehouden met toekomstige inflatiecorrecties zoals vastgesteld in eerdere begrotingen.

De post onvoorzien (€ 300.000) is structureel in de begroting opgenomen en maakt ook onderdeel uit van de structurele weerstandscapaciteit.

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit is als volgt opgebouwd:

- het vrij aanwendbare deel van de algemene vrije reserve (inclusief de algemene bedrijfsreserve van het grondbedrijf)
- de niet beklemd bestemmingsreserves (overige bestemmingsreserves)
- de stille reserves

- algemene vrije reserve

In het verleden stelde de provinciale toezichthouder een norm voor de hoogte van de algemene vrije reserve. Deze norm was 10% van de algemene uitkering. Tegenwoordig kan elke gemeente zelf een norm stellen voor de noodzakelijke omvang. Hierbij zijn de volgende aspecten van belang:

- heeft de gemeente alle risico's in beeld?
- welke beheersmaatregelen heeft de gemeente inmiddels genomen om risico's te beperken?
- welke risico's zijn nog niet afgedekt?

Alle risico's hebben we naar verwachting voldoende herkend. Het grootste deel van deze risico's hebben we ook voorzien van beheersmaatregelen en waar nodig afgedekt door middel van een voorziening of reserve (bijvoorbeeld het grondbedrijf). Ook de risico's die zich kunnen voordoen bij grote projecten, zoals Heesch-West, hebben we in beeld gebracht. Hiervoor hebben we bovendien beheersmaatregelen geformuleerd en deels dekkingsmiddelen gereserveerd.

Daarnaast hebben we risico's geïdentificeerd waarvan we het bedrag en de kans van optreden met onvoldoende zekerheid kunnen bepalen. Deze komen ten laste van de weerstandscapaciteit.

Uitgaande van de oorspronkelijke provinciale norm, de hiervoor genoemde 10% van de algemene uitkering, dient de algemene vrije reserve ongeveer € 16 miljoen te zijn (per 1 januari 2016). Hierbij is rekening gehouden met de stijging van de algemene uitkering vanwege de decentralisaties in het sociaal domein. De algemene reserves hebben per 31 december 2016 een omvang van € 12,4 miljoen (€ 12,0 miljoen algemene vrije reserve en € 0,4 miljoen algemene bedrijfsreserve van het grondbedrijf (ABR)). Dit is exclusief het jaarrekeningresultaat van 2016.

- niet beklemd bestemmingsreserves

Bestemmingsreserves bevatten middelen die de gemeenteraad voor een bepaalde doelstelling geormerkt heeft. De gemeenteraad is bevoegd om de bestemming van deze reserves te wijzigen of te besluiten tot extra mutaties ten laste of ten gunste van deze reserves. De bestemmingsreserves kunnen hiermee dus ingezet worden voor het opvangen van risico's als die zich voordoen.

We kennen twee soorten bestemmingsreserves. De bestemmingsreserves voor de afdekking van afschrijvingslasten e.d. en de overige bestemmingsreserves. De bestemmingsreserves voor de afdekking van afschrijvingslasten e.d. zijn niet beschikbaar voor de incidentele weerstandscapaciteit, omdat deze structureel zijn ingezet voor de afdekking van (kapitaal)lasten in de begroting. De overige bestemmingsreserves kunnen wel ingezet worden voor het afdekken van risico's als de raad hiertoe besluit. Dit betekent wel dat deze middelen in dat geval niet meer beschikbaar zijn voor het oorspronkelijke doel waarvoor de bestemmingsreserves gevormd zijn.

- stille reserves

Stille reserves zijn activa waarvan de boekwaarde lager is dan de werkelijke waarde en die direct verkoopbaar zijn. Een volledig beeld is niet voorhanden.

Totale weerstandscapaciteit

Samengevat is de huidige weerstandscapaciteit:

bedragen in euro's

Structurele weerstandscapaciteit	Bedrag
Onbenutte belastingcapaciteit	975.380
Post onvoorzien	300.000
Totaal	1.275.380

Incidentele weerstandscapaciteit (31-12-2016)

Algemene reserves	12.398.696
Niet bekleemde bestemmingsreserves	40.874.276
Stille reserves	PM
Totaal	53.272.972

6. Financiële kengetallen

Op basis van een wijziging van het BBV nemen we voortaan een aantal financiële kengetallen in deze paragraaf op, zowel in de begroting als in het jaarverslag. Eerst geven we een analyse van de financiële positie op basis van deze kengetallen. Daarna lichten we toe wat de kengetallen betekenen.

Omschrijving	Rekening 2015	Begroting 2016	Rekening 2016
Netto schuldquote	62,19%	69,28%	52,41%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	43,10%	48,87%	36,53%
Solvabiliteitsratio	31,63%	30,60%	32,11%
Structurele exploitatieruimte	1,69%	0,37%	0,81%
Grondexploitatie	22,27%	18,17%	17,79%
Belastingcapaciteit	98,01%	97,77%	95,53%

Analyse kengetallen en financiële positie

Op basis van deze kengetallen concluderen we dat onze financiële positie gezond is.

De netto schuldquotes en de solvabiliteitsratio geven aan dat we met voldoende eigen middelen (reserves) gefinancierd zijn. Onze afhankelijkheid van externe financiering is niet te groot. De netto schuldquote en de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen vallen binnen de norm. De omvang van de schulden ten opzichte van de baten neemt af. De solvabiliteitsratio ligt stabiel boven de norm. Onze bezittingen op de balans zijn in voldoende mate gefinancierd met eigen vermogen.

De structurele exploitatieruimte is positief. Dit betekent dat we structurele tegenvallers kunnen opvangen.

Het kengetal grondexploitatie is een voorgeschreven kengetal. Het kengetal op zich is niet bruikbaar om conclusies te trekken over de risico's in de grondexploitatie. De paragraaf grondbeleid en het MPG zijn daarvoor betere instrumenten.

Met de belastingcapaciteit zitten we onder het landelijk gemiddelde. We hebben nog ruimte om de belastingen te kunnen verhogen om financiële risico's af te dekken als dit nodig is.

Nadere toelichting indicatoren

Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft informatie over de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de baten in de begroting. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie. Het is normaal als de netto schuldquote tussen de 20% en 70% ligt. Tussen de 70% en de 80% dreigt de schuldomvang te hoog te worden. Boven de 80% zijn alle bezittingen zwaar belast met schulden.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Via deze ratio wordt in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. Voor deze ratio gelden dezelfde normen als bij de netto schuldquote.

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Bij deze ratio dreigt de schuld van de gemeente te hoog te worden als deze zich tussen de 20% en 30% bevindt. Onder de 20% zijn de bezittingen zwaar belast met schulden. Een ratio boven de 30% is aanvaardbaar.

Kengetal grondexploitatie

De grondexploitatie kan een forse impact hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze bij verkoop terugverdiend moet worden.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting is het belangrijk om onderscheid te maken tussen de structurele en incidentele lasten. Als dit kengetal positief is, is er ruimte om structurele tegenvallers op te vangen.

Belastingcapaciteit: woonlasten meerpersoonshuishouden

De ruimte die een gemeente heeft om de belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het Coelo publiceert deze lasten ieder jaar in de Atlas van de lokale lasten.

Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Kapitaalgoederen zijn vermogens die zijn vastgelegd in objecten met een nut over meerdere jaren. Voor deze objecten is tijdens de levensduur geld nodig om de kwaliteit en het functioneren in stand te kunnen houden.

We onderscheiden in deze paragraaf drie categorieën kapitaalgoederen:

- Voorzieningen in de openbare ruimte
- Buitensportaccommodaties
- Gemeentelijke gebouwen (inclusief gebouwen basisonderwijs)

Deze kapitaalgoederen vertegenwoordigen een grote waarde. Samenvattend zijn we als gemeente eigenaar van de volgende kapitaalgoederen:

- 618 hectare verhardingen in wegen, straten en pleinen met bijbehorende voorzieningen als trottoirs, lichtmasten, wegmeubilair, verkeersregelinstallaties en bruggen. De totale weglengte is 865 kilometer.
- 2 parkeergarages en diverse terreinen ingericht voor betaald parkeren.
- 493 kilometer hoofdriolen onder vrij verval met aansluitleidingen, 193 kilometer persleidingen, 731 minigemalen, 87 hoofdgemalen en 69 vacuümputten.
- 1.082 ha openbaar groen in parken, plantsoenen, bermen en natuurgebieden (exclusief bossen) waarvan 487 ha binnen de bebouwde kom en 595 ha buiten de bebouwde kom.
- 68.756 bomen, exclusief bossen.
- 751 hectare bosgebied
- 154 gebouwen
- 19 sportparken

1. Voorzieningen in de openbare ruimte

Beheerplannen vormen de basis voor beheer, onderhoud en vervanging van voorzieningen in de openbare ruimte. Beheerplannen stellen we op aan de hand van beleidskeuzes die zijn vastgelegd in visiedocumenten, beleidsplannen en beleidsbeslissingen. Als gevolg van de invoering van de Omgevingswet brengen we in de komende jaren de relevante kaders samen in een omgevingsvisie en omgevingsplan.

Als algemene definitie voor het beheer van voorzieningen hanteren we: het zorgen voor de afgesproken prestaties en kwaliteiten bij aanvaardbare risico's en tegen minimale kosten.

Groot onderhoud en vervangingsinvesteringen hebben we in het Integraal Uitvoeringsprogramma voor de openbare ruimte (IUP) in de tijd op elkaar afgestemd. Dit betekent dat we bepaalde werkzaamheden uit de beheerplannen naar voren halen of soms naar achteren schuiven omdat daarmee een financieel of maatschappelijk voordeel behaald kan worden. Dagelijks of klein onderhoud staat veel meer op zichzelf en wordt waar relevant gebiedsgericht afgestemd en uitgevoerd.

De beheerplannen bestrijken een beperkte periode. Deze periode is afhankelijk van de beschikbare financiële middelen, nieuwe ontwikkelingen en politieke relevantie. Naast reguliere middelen in de begroting is geld beschikbaar uit reserves en voorzieningen, incidenteel geld dat via de programmabegroting is vrijgemaakt en geld dat via subsidies is verkregen.

In 2013 heeft de gemeenteraad met de Kadernota Openbare Ruimte een kwaliteitscatalogus en kwaliteitsprofiel voor het onderhoud van de openbare ruimte vastgesteld. De budgetten in de begroting zijn daarop gebaseerd.

Hierna geven we een overzicht van actuele beleids- en beheerplannen, in welk jaar ze zijn vastgesteld en (indien gepland) wanneer we deze actualiseren.

Beleidsplan / beheerplan	Jaar vaststelling	Jaar actualisatie
Mobiliteitsplan	2011	2017 (evaluatie)
Parkeerbeleidsplan	2005	
Beleidsnota openbare verlichting	2014	
Kadernota, visie en leidraad openbare ruimte	2013 en 2015	
Kwaliteitsprofiel onderhoud openbare ruimte	2013	
Speelruimtebeleid	1998	2017
Boomstructuurplan	2016	
Beheerplan wegen	2015	2019
Beheerplan groen en spelen	2013	2017
Beheerplan openbare verlichting	2014	2018
Beheerplan verkeersregelininstallaties	2015	2019
Beheerplan Gladheidsbestrijding	2015	2019
Beheerplan kunstobjecten	2012	
Beheerplan parkeren (betaald)	2015	2020
Meerjareninvesteringsprogramma Mobiliteit (MIPMo)	2016	
Plan gemeentelijke watertaken (vGRP)	2012	2017
Beheerplan riolering/kostendekkingsplan (vGRP)	2012	2017
Beheerplan haven	2015	2019
Beheerplan recreatie havens	2017	
Integraal Uitvoeringsprogramma openbare ruimte (IUP)	2015	2017

De vastgestelde minimale kwaliteitsniveaus (uit de Osse kwaliteitscatalogus) voor onderhoud van de openbare ruimte zijn:

Omschrijving	Kwaliteitsniveau
Centrum	Goed
Wonen	Sober
Werken	Sober
Hoofdroutes	Sober
Parken/grote groengebieden	Sober
Sportcomplexen	Sober
Bos/natuurgebied	Sober
Buitengebied	Sober

Voor woongebieden is rekening gehouden met extra budget voor een plus op het onderhoudsniveau Sober. Eind 2016 voerden we een beleidsschouw uit. Er is in 2016 een geringe verbetering op het gemiddeld gerealiseerde onderhoudsniveau voor de openbare ruimte ten opzichte van 2015. Gemiddeld over alle gebieden bereikten we net het niveau Basis. Voor de centrumgebieden lag het niveau op het grensvlak van Sober en Basis. Met uitzondering van de centrumgebieden voldoen we hiermee aan het vastgestelde kwaliteitsprofiel. Inspanningen zijn erop gericht om het kwaliteitsniveau in de centrumgebieden te verbeteren.

Financiële consequenties

In 2016 zijn voorbereidingen getroffen om per 2017 de begroting in overeenstemming te brengen met de nieuwe regels uit het BBV. Ten aanzien van kapitaalgoederen in deze paragraaf hebben rentetoerekening, overheadkosten en met name een verplichte afschrijving van investeringen met maatschappelijk nut financiële consequenties. Deze investeringen werden in onze beheerplannen gefinancierd uit budget voor groot onderhoud.

Per 2017 maken we onderscheid tussen groot onderhoud en vervangingsinvesteringen. Groot onderhoud draagt eraan bij om het object in stand te houden. Een vervangingsinvestering dient ervoor om het object aan het einde van zijn levensduur te vervangen. In de oude opzet werden deze vervangingsinvesteringen in één keer uit de groot onderhoudsgelden afgedekt. Met ingang van 1 januari 2017 activeren we deze investeringen. Voor de korte termijn betekent dit incidenteel voordeel omdat niet het volledige investeringsbedrag in één keer wordt afgedekt maar alleen de kapitaallasten (rente en afschrijving) van deze investering. Vervolgens nemen de kapitaallasten -door de toename van de investeringen- elk jaar toe.

De consequenties voor de huidige reserve integraal uitvoeringsprogramma (IUP) worden in 2017 in beeld gebracht. Daarnaast maken we de toekomstige kosten door toename van vervangingsvolumes in 2017 in een document inzichtelijk. Op basis daarvan kunnen besluiten genomen worden.

Aanwezige reserves en voorzieningen voor kapitaalgoederen in de openbare ruimte zijn:

- Reserve openbare verlichting
- Reserve verkeersregelininstallaties
- Egalisatiereserve rioleringsbeheer
- Spaar- en egalisatievoorziening rioolvervanging
- Reserve Integraal Uitvoeringsprogramma (IUP)
- Reserve mobiliteit
- Reserve parkeren
- Voorziening groot onderhoud haven en brug

2. Buitensportaccommodaties

Het beheerplan buitensportaccommodaties (2009) is het beheerinstrument voor onderhoud en renovatie van sportterreinen. Dit plan geeft aan hoe we de sportvelden, verhardingen, beplanting, hekwerken, verlichting en inrichtingsmaterialen tijdens de planperiode onderhouden, vervangen en renoveren.

Beleidsplan / beheerplan	Jaar vaststelling	Jaar actualisatie
Beheerplan buitensportaccommodaties	2015	2021

Financiële consequenties

Middelen voor groot onderhoud zijn via de voorziening onderhoud sportparken beschikbaar.

3. Gemeentelijke gebouwen

Voor het onderhoud van de gemeentelijke gebouwen sloten we vanaf 2012 voor de duur van 6 jaar een prestatiecontract af op basis van vooraf vastgestelde kwaliteitscriteria. Daarnaast stelden we in 2012 voor de hele vastgoedportefeuille een nieuwe meerjarenonderhoudsplanning (MOP) op. Jaarlijks worden de gebouwen geïnspecteerd. Het opstellen van de MOP en de uitvoering van de inspectie is gebaseerd op de methodiek conditiemeten (NEN2767). Na het afronden van de MOP vertaalden we de resultaten daarvan in het beheerplan gemeentelijke gebouwen 2013-2018. We onderhouden de gebouwen op conditieniveau 3: sober en doelmatig.

Beleidsplan / beheerplan	Jaar vaststelling	Jaar actualisatie
Beheerplan gemeentelijke gebouwen	2013	2017

Financiële consequenties

De onderhoudskosten voor gemeentelijke gebouwen nemen we op in de meerjarige onderhoudsplannen. In de begroting nemen we jaarlijks structureel budget op voor de uitvoering van het noodzakelijk onderhoud. Deze budgetten reserveren we per gebouw in een onderhoudsvoorziening.

Als er op basis van Voorzieningenkaarten/het MIP toekomstplannen voor een gebouw zijn onderhouden we deze in eerste instantie op basis van het MOP. We maken dan wel slimme keuzes en werkzaamheden schuiven mogelijk naar voren of naar achteren, onder andere afhankelijk van het verwachte tempo van de ontwikkelingen.

Als een project concreet geworden is en het college en de raad bijvoorbeeld besloten hebben een bestaand gebouw opnieuw te gebruiken nemen we onderhoud mee in de verbouwingswerkzaamheden. Als besloten wordt een gebouw af te stoten analyseren we de financiële consequenties voor de betreffende onderhoudsvoorziening.

De volgende onderhoudsvoorzieningen zijn aanwezig:

- Onderhoud Ir. Diddewerf
- Onderhoud brandweerkazernes Oss
- Onderhoud accommodatie emancipatie
- Onderhoud gebouwen begraafplaatsen
- Onderhoud accommodatie openluchtrecreatie
- Onderhoud Horizonscholen/gymlocaties in scholen
- Onderhoud sociaal-culturele accommodaties
- Onderhoud Museum Jan Cunen
- Onderhoud sporthallen en -zalen
- Onderhoud gemeentehuis
- Onderhoud monumenten

Paragraaf financiering

Inleiding

De treasuryfunctie ondersteunt de uitvoering van de programma's. De treasuryfunctie gaat over de financiering van beleid en het aantrekken van de geldmiddelen die daarvoor nodig zijn. De uitvoering van deze taak vraagt snelle beslissingen in een complexe geld- en kapitaalmarkt.

Het beleid van Oss voor de treasuryfunctie is vastgelegd in het treasurystatuut.

De belangrijkste punten uit het treasurystatuut zijn:

- Overtollige gelden zetten we alleen uit bij banken of instellingen die voldoen aan de eisen van de Wet Fido en de bijbehorende uitvoeringsregeling.
- Het aantrekken van leningen gebeurt door bij tenminste 2 financiële instellingen een offerte aan te vragen.
- We maken alleen gebruik van financiële instrumenten om risico's te verkleinen en niet om te speculeren.

Uit deze keuzes blijkt dat we voor een laag risicoprofiel gekozen hebben.

1. Algemene ontwikkelingen

Onder invloed van het huidige economische klimaat houdt de Europese Centrale Bank (ECB) de rente nog een lange tijd op of onder het huidige historisch lage niveau. Het beleid van de ECB is erop gericht de prijsstabiliteit te handhaven door het voeren van een ruim monetair beleid waardoor ook de rente laag kan blijven.

De lange rentetarieven zullen naar verwachting op termijn wel gaan oplopen onder invloed van het toekomstige gematigde herstel.

Het is van belang de behoefte aan toekomstige financieringsmiddelen nauwkeurig te ramen. Om een goed inzicht te krijgen in de meerjarige financieringsbehoefte werken we met een meerjarig liquiditeitenoverzicht waarin we de te verwachten opbrengsten uit de verkoop van particuliere grond en bedrijfsgrond meenemen. Op basis daarvan concluderen we dat het op dit moment zeer aantrekkelijk is om in de tijdelijke extra financieringsbehoefte te voorzien met een lening voor een periode > 1 jaar in combinatie met het maximaal benutten van de kasgeldlimiet. Dat komt door de historisch lage rente en door de te verwachten inkomsten uit grondverkoop op basis van het Najaarsbericht 2016.

Momenteel zijn de tarieven voor 1-maands kasgeld -0,40% en voor rekening-courant krediet 0,7%.

Het tarief voor leningen met een looptijd > 1 jaar is momenteel -0,3%.

2. Langlopende leningen

Op 29 januari 2016 hebben we een lening van € 15 miljoen afgesloten met een looptijd tot 1 februari 2017 tegen -/- 0,03% rente. Op 1 februari 2017 is deze lening verlengd tot 5 februari 2018 tegen -/- 0,3% rente.

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Opgenomen	Verstrekt
Stand per 1 januari 2016	161.271	57.964
Aflossingen in 2016	22.134	10.165
Opgenomen/uitgezet	15.000	4.251
Stand per 31 december 2016	154.137	52.050

3. Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is het maximum aan gemiddelde netto vlottende schuld dat een gemeente in een kwartaal mag hebben. Bij netto vlottende schuld gaat het om financieringen met een looptijd korter dan 1 jaar.

De minister heeft de kasgeldlimiet op 8,5% van het begrotingstotaal vastgesteld. Voor Oss was de limiet in 2016 € 23,2 miljoen.

Onze liquiditeitspositie over alle kwartalen van 2016

bedragen x € 1.000

Stappen	1 ^e kwartaal 2016	2 ^e kwartaal 2016	3 ^e kwartaal 2016	4 ^e kwartaal 2016
Vlottende schuld (1)	21.361	14.839	6.526	2.507
Vlottende middelen (2)	0	0	0	0
<i>Netto vlottend (+) of Overschot middelen (-)(3)</i>	<i>21.361</i>	<i>14.839</i>	<i>6.526</i>	<i>2.507</i>
4 Gemiddelde van (3)	21.361	14.839	6.526	2.507
Ruimte onder de kasgeldlimiet	1.854	8.376	16.689	20.708
Stappen (5-9)			Variabelen	Bedragen
(5)			Kasgeldlimiet	23.215
(6a) = (5 > 4)			ruimte onder de kasgeldlimiet	
(6b) = (4 > 5)			overschrijding van de kasgeldlimiet	
<i>Berekening kasgeldlimiet (5)</i>				
(7)			Begrotingstotaal	273.127
(8)			Percentage regeling	8,5%
(5) = (7) x (8) / 100			Kasgeldlimiet	23.215

4. Renterisiconorm

Bij het bepalen van de duur van de geldleningen die we aantrekken moeten we rekening houden met de renterisiconorm die in de Wet Fido wordt voorgeschreven.

De renterisiconorm heeft als doel om het renterisico bij herfinanciering van langlopende geldleningen te beheersen. Het renterisico wordt daarbij bepaald als de som van de renteherzieningen en de aflossingen. Het is van belang dat renteherzieningen en aflossingen in de tijd gespreid zijn. De renterisiconorm is vastgesteld op 20% van het begrotingstotaal. Voor Oss was de norm in 2016 € 54,6 miljoen.

Uit de staat van opgenomen langlopende geldleningen blijkt dat we de renterisiconorm in 2016 voor 40% (€ 22,1 miljoen) gebruikt hebben. In de lijn van het treasurybeleid is dat aan de veilige kant.

Ons renterisico over de vaste schuld in de jaren 2016-2019

		bedragen x € 1.000			
Stap	Variabelen renterisico(norm)	2016	2017	2018	2019
1	Renteherzieningen	0	0	0	0
2	Aflossingen	22.134	33.141	28.157	13.173
3 (1+2)	<i>Renterisico</i>	22.134	33.141	28.157	13.173
4	Renterisiconorm	54.625	55.600	55.600	55.600
(5a) = (4 > 3)	Ruimte onder renterisiconorm	32.491	22.459	27.443	42.427
(5b) = (3 > 4)	Overschrijding renterisiconorm				
	Renterisiconorm				
Berekening	Begrotingstotaal jaar 2016				
4a	Percentage	20%	20%	20%	20%
4b	Regeling	273.127	278.000	278.000	278.000
(4) = (4a x 4b / 100)		54.625	55.600	55.600	55.600

5. Schatkistbankieren

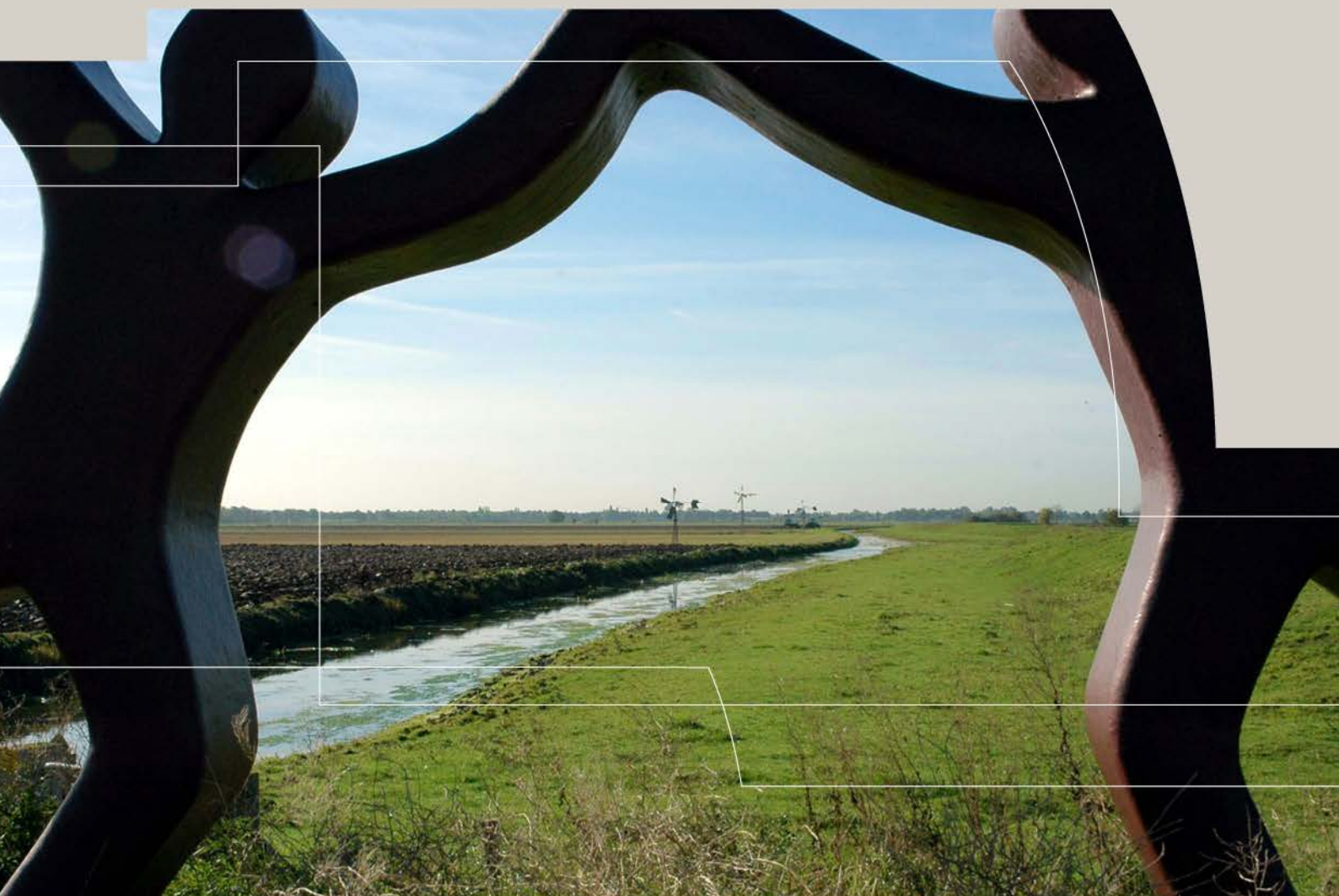
Eind 2013 is de wet verplicht schatkistbankieren van kracht geworden. Vrijwel gelijktijdig hebben de Staat en de gemeente Oss een rekening-courant overeenkomst afgesloten en een werkrekening voor schatkistbankieren geopend.

Om het dagelijkse kasbeheer te vereenvoudigen is een drempelbedrag vastgesteld dat buiten de schatkist mag worden gehouden. Het drempelbedrag is 0,75% van het begrotingstotaal en was in 2016 € 2 miljoen.

Op basis van het BBV rapporteren we in de toelichting op de balans van de jaarrekening over het drempelbedrag en het gebruik daarvan in elk kwartaal.

Uit dit overzicht blijkt dat we in 2016 in alle kwartalen ruimschoots binnen de limiet zijn gebleven.

Paragraaf verbonden partijen

Inleiding

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en de gemeentelijke financiële verordening (artikel 212 Gemeentewet) schrijven voor dat het college in de programmabegroting en in het jaarverslag een overzicht van de verbonden partijen geeft. Het gaat om een overzicht van de externe rechtspersonen waar Oss een bestuurlijke en financiële band mee heeft. Dat kunnen de volgende instellingen zijn:

- Gemeenschappelijke regelingen (GR): bestuursrechtelijke samenwerkingsverbanden tussen gemeenten onderling en/of andere overheidsinstanties. Een lid van het college maakt veelal deel uit van het algemeen of dagelijks bestuur.
- Vennootschappen waarin de gemeente financieel deelneemt (naamloze of besloten vennootschap). De gemeente is daarin via de vergadering van aandeelhouders of een raad van commissarissen vertegenwoordigd.
- Verenigingen waar de gemeente lid van is.
- Stichtingen waarin de gemeente een bestuurszetel heeft.

Op basis van het BBV en de verordening geeft het college per verbonden partij inzicht in:

- De naam en de vestigingsplaats.
- Het openbaar belang dat op deze wijze behartigd wordt.
- De veranderingen die zich tijdens het begrotingsjaar hebben voorgedaan in het belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft.
- Het eigen vermogen en het vreemd vermogen van de verbonden partij aan het begin en aan het einde van het begrotingsjaar. Als dat niet bekend is, vermelden we de meest recente cijfers die bekend zijn.
- Het resultaat van de verbonden partij.

1. Toelichting

Een paragraaf verbonden partijen dient twee doelen:

1. Duidelijkheid geven of de doelstellingen van de verbonden partij en de gemeente nog steeds overeenkomen en of de verbonden partij die doelstellingen ook realiseert. Verbonden partijen voeren vaak beleid uit dat tot de verantwoordelijkheid van de gemeente behoort. De gemeente is opdrachtgever en verantwoordelijk voor de doelstellingen en programma's.
2. Het geven van inzicht in de risico's en budgettaire gevolgen van verbonden partijen.

Verbonden partijen kunnen in twee categorieën verdeeld worden: de publiekrechtelijke vorm en de privaatrechtelijke regeling. De publiekrechtelijke regeling is een samenwerkingsverband dat gebaseerd is op de Wet gemeenschappelijke regelingen. Het heeft een eigen algemeen bestuur. De deelnemende gemeenten benoemen de leden van dat bestuur. Het algemeen bestuur benoemt het dagelijks bestuur. Oss heeft zitting in een aantal besturen van gemeenschappelijke regelingen.

De bestuursleden hebben een informatie- en verantwoordingsplicht naar de gemeenteraad over hun inbreng in deze samenwerkingsverbanden. In Oss hebben we daarom de gemeenschappelijke regelingen steeds als vast agendapunt bij de raadscommissies staan. Verder behandelt de gemeenteraad de kadernota's, begrotingen en jaarrekeningen van de gemeenschappelijke regelingen (zie het overzicht van regelingen verderop in deze paragraaf) in een aparte vergadering.

In het position paper 'Oss en de regio' staan onze beleidsuitgangspunten rondom samenwerking (en dus ook verbonden partijen). We richten ons op effectieve en efficiënte samenwerkingsorganisaties, waarbij we uitgaan van autonomie van organisaties. Daar waar een nieuw samenwerkingsverband wenselijk is kiezen we bij voorkeur voor een zo licht mogelijke vorm van samenwerking. De vorm moet passen bij de maatschappelijke opgave.

Naast samenwerking binnen gemeenschappelijke regelingen werken we in toenemende mate samen op basis van privaatrechtelijke rechtsvormen, zoals vennootschappen, verenigingen, stichtingen en convenanten. Deze beschrijven we hierna ook in tabelvorm, na het overzicht van gemeenschappelijke regelingen.

2. Bijzondere ontwikkelingen

Omgevingswet

De toekomstige Omgevingswet (Ow) wordt één van de grootste wijzigingen in de wetgeving voor het fysieke domein van de afgelopen decennia. De wet bundelt 25 wetten, 120 sectorale AMvB's (Algemene Maatregelen van Bestuur) en honderden ministeriële regelingen. De uitgangspunten van deze wet zijn participatie en integrale aanpak op basis van vertrouwen, met als doelen minder en overzichtelijkere regels, meer ruimte voor initiatieven van inwoners en bedrijven en lokaal maatwerk.

Het ministerie van Infrastructuur en Milieu geeft aan dat het eerst mogelijke moment van inwerkingtreding van de Omgevingswet het voorjaar van 2019 is.

Voor het zover is zullen de provincie Noord-Brabant, wij als gemeente en de ODBN (Omgevingsdienst) veel inspanning moeten leveren om deze wet binnen de eigen organisatie in te voeren.

In 2016 zijn we gestart met een verkenning naar de gevolgen van de invoering van de Omgevingswet. Dit krijgt in 2017 een vervolg. Daarbij richten we ons ook op een intensivering van de samenwerking tussen partijen binnen en buiten de Omgevingsdienst.

Heesch-West

Door het hoge risicoprofiel van dit project hebben we in 2016 de verliesvoorziening Heesch-West met € 7,5 miljoen moeten aanvullen. Dat hebben we gedaan naar aanleiding van een geactualiseerde berekening op basis van uitkomsten uit het Regionaal Ruimtelijk Overleg. Meer informatie hierover staat verderop in deze paragraaf, in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing en in de paragraaf grondbeleid/het meerjarenprogramma grondbedrijf (MPG).

Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB)

In 2016 heeft de gemeente Veghel besloten per 1 januari 2017 uit te treden. Dit omdat Veghel is opgegaan in de nieuwe gemeente Meijerstad. BSOB voert in 2017 nog enkele werkzaamheden voor de voormalige gemeente Veghel uit, zoals de aanslagopleggingen 2017.

De definitieve uittreding is in het eerste kwartaal van 2018.

Door deze ontwikkeling wordt het belang van nieuwe toetreders groter. De BSOB gaat daar actief naar op zoek.

3. Ontwikkelingen per samenwerkingsverband

A. Publiekrechtelijke samenwerkingen: gemeenschappelijke regelingen (GR)

Programma 1: Zorg en welzijn		
Gemeenschappelijke regeling, bestuurlijk belang en zetel	Toelichting	Eigen vermogen, vreemd vermogen en resultaat
Gezondheidsdienst Hart voor Brabant (GGD)		
Brabant-Noord, de Meierij en regio Tilburg, totaal 25 gemeenten. <i>Zetel:</i> Tilburg <i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder J.M.H van de Ven, lid algemeen bestuur.	De GGD Hart voor Brabant is een GR van 25 gemeenten in de regio Midden-Brabant, regio de Meierij en regio Brabant Noordoost. De GGD voert voor ruim 1 miljoen inwoners van haar werkgebied taken uit op het gebied van de openbare gezondheidszorg in opdracht van de gemeente(n). Dit gebeurt op basis van de Wet Publieke Gezondheid (WPG). 'Gezondheid is een voorwaarde om mee te doen', is de nieuwe missie van de GGD. Een goede gezondheid draagt bij aan de zelfredzaamheid en participatie van inwoners van Oss. De GGD bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid van alle inwoners, met speciale aandacht voor risicogroepen. Zij levert hiermee een bijdrage aan de gemeentelijke doelen binnen het sociaal domein: zelfredzaamheid, participatie en veilig opgroeien. De ambitie van de GGD past bij de visie die we regionaal inzetten door de transitie, waarbij werken vanuit eigen kracht, de inwoner centraal, preventie en integraal werken voorop staan. <i>Financieel</i> Onze reguliere bijdrage in 2016 was € 2.590.028. Voor plustaken betaalden we € 277.766.	Eigen vermogen: 01-01-15: € 9.849.000 31-12-15: € 12.237.000 Vreemd vermogen: 01-01-15: € 9.449.000 31-12-15: € 10.466.000 Resultaat: 2014: € 144.000 2015: € 2.308.000

Kleinschalig Collectief Vervoer		
11 gemeenten in Brabant-Noordoost-oost*, samen met de provincie Noord-Brabant. <i>Zetel:</i> Uden <i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder G. Wagemakers	Deze gemeenschappelijke regeling zorgt voor deur-tot-deur vervoer voor geïndiceerden en alle andere reizigers. In 2016 is het KCV opnieuw aanbesteed. Zorgvervoercentrale B.V. is de nieuwe vervoerder. Vanuit de Bestuurlijke Visie 2016-2020 zijn de uitgangspunten geformuleerd voor het sturen vanuit een regierol op minder en efficiënter doelgroepenvervoer: meer flexibiliteit om te kunnen anticiperen op nieuwe ontwikkelingen ('stip op de horizon'). In 2017 zal het projectteam de mogelijkheden en aanpak verder onderzoeken.	Eigen vermogen: 01-01-15: € 1.525.259 31-12-15: € 1.134.288 Vreemd vermogen: 01-01-15: € 642.917 31-12-15: € 491.343 Resultaat: 2015: € 67.949
Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden, West en Noord (RAV)		
45 gemeenten in Brabant-Noord, Midden en West. <i>Zetel:</i> 's-Hertogenbosch <i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder A. van de Ven, tevens lid dagelijks bestuur.	De RAV is een gemeenschappelijke regeling van 45 gemeenten in Brabant-Noord, Midden en West en heeft als doel om kwalitatief hoogwaardige ambulancezorg te leveren. <i>Financieel</i> De gemeentelijke bijdrage is vanaf 2012 op € 0 gesteld. De RAV heeft voldaan aan de belangrijkste voorwaarde: de begroting is sluitend en kan worden gebruikt om de activiteiten uit te voeren. Het verlies in 2015 wordt gedekt uit de bestaande reserves.	Eigen vermogen: 01-01-15: € 10.022.000 31-12-15: € 9.857.000 Vreemd vermogen: 01-01-15: € 23.194.000 31-12-15: € 26.286.000 Resultaat: 2014: € 672.000 2015: - € 165.000

Programma 2: Werk, inkomen en onderwijs**Werkvoorzieningschap Noordoost-Brabant**

11 gemeenten in Brabant-Noordoost-oost**.	Het Werkvoorzieningschap is opdrachtgever voor IBN als uitvoeringsorganisatie van de Wet sociale werkvoorziening (Wsw). Het Werkvoorzieningschap is namens 11 gemeenten enig aandeelhouder en eigenaar van IBN. De kosten van de gemeenschappelijke regeling bestaan uit bestuurskosten van het Werkvoorzieningschap en een klein deel van de uitvoeringskosten Wsw. De uitvoeringskosten Wsw zijn kosten die voortvloeien uit het formeel werkgeverschap van Wsw-werknemers en ambtelijk personeel (bijvoorbeeld bezwaar en beroep, advisering en commissieondersteuning). Het eigen vermogen van het Werkvoorzieningschap bestaat uit de 100% deelneming aan IBN Holding BV van € 18.331.000 en het gezamenlijke saldo van de Algemene Gemeentelijke Reserve (AGR) van de 11 gemeenten.	Eigen vermogen: 01-01-15: € 26.008.000 31-12-15: € 29.119.200 Vreemd vermogen: 01-01-15: € 0 31-12-15: € 0 Resultaat: 2014: € 0 2015: € 0
Zetel: Oss		
Portefeuillehouder: Wethouder K. van Geffen, tevens lid dagelijks bestuur.		

Regionaal Bureau Leerplicht en Voortijdig Schoolverlaten Brabant Noordoost (RBL BNO)		
11 gemeenten in Brabant-Noordoost-oost***. <i>Zetel:</i> Oss <i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder K. van Geffen, tevens voorzitter dagelijks bestuur.	Het Regionaal Bureau Leerplicht en Voortijdig Schoolverlaten Brabant Noordoost (RBL BNO) voert voor 11 gemeenten de Leerplichtwet en de RMC-wet uit. Het bureau ziet erop toe dat kinderen tussen de 5 en 18 jaar onderwijs volgen en dat kinderen tussen de 18 en 23 jaar een startkwalificatie halen. Een startkwalificatie is een mbo-diploma op minimaal mbo-niveau 2. In 2016 is voor de periode van augustus 2016 tot augustus 2020 een nieuw convenant met het Rijk afgesloten ter voorkoming van voortijdig schoolverlaten. Met ingang van 1 januari 2016 is structureel 1 fte RMC-trajectbegeleiding toegevoegd aan de formatie van het RBL BNO. Hiermee is het structurele formatietekort voor trajectbegeleiding opgeheven. De meerkosten van € 16.000 voor Oss zijn in de begroting verwerkt. De fusiegemeente Meierijstad heeft besloten met ingang van 1 januari 2017 voor de uitvoering van leerplicht- en RMC-taken aan te sluiten bij het RBL BNO. De volledige financiële gevolgen van deze keuze worden momenteel in beeld gebracht en zullen in de kadernota en programmabegroting 2018-2022 worden opgenomen.	Eigen vermogen: 01-01-15: € 180.437 31-12-15: € 130.085 Vreemd vermogen: 01-01-15: € 0 31-12-15: € 0 Resultaat: 2015: € 4.444
Openbaar Basisonderwijs		
<i>Zetel:</i> Veghel <i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder K. van Geffen, tevens bestuurslid.	Bevoegd gezag van openbare scholen in Bernheze, Boekel, Landerd, Meierijstad (voorheen Veghel en Sint-Oedenrode), Oss en Uden, dat is ondergebracht bij de Stichting Openbaar Onderwijs Groep (Stichting OOG). De gemeenschappelijke regeling vormt het bestuur van deze stichting en houdt op afstand toezicht op openbaar onderwijs voor zover het de wettelijke taken van de gemeente betreft. Het voorzitterschap van deze regeling rouleert. Voor de komende 3 jaar is de gemeente Landerd de penvoerder en voorzitter.	Eigen vermogen: 01-01-15: € 0 31-12-15: € 0 Vreemd vermogen: 01-01-15: € 0 31-12-15: € 0 Resultaat 2015: € 0

Programma 3: Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten

Brabants Historisch Informatiecentrum (BHIC)

17 gemeenten in Brabant-Noordoost, de provincie Noord-Brabant en waterschap Aa en Maas. <i>Zetel:</i> 's-Hertogenbosch <i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder F. den Brok, tevens lid dagelijks bestuur.	Dit betreft het beheer van archieven in Brabant-Noordoost. Deze organisatie is ontstaan uit een fusie van het Streekarchief Brabant-Noordoost met het Rijksarchief. In 2016 heeft Oss € 331.400 bijgedragen. In 2017 en 2018 is de bijdrage € 305.700 per jaar. Het BHIC heeft de gevraagde bezuiniging vanaf 2017 doorgevoerd.	Eigen vermogen: 01-01-15: € 1.207.596 31-12-15: € 2.033.518 Vreemd vermogen: 01-01-15: € 2.090.000 31-12-15: € 1.980.000 Resultaat: 2014: € 2.851 2015: € 4.045
---	--	--

Programma 4: Veiligheid

Veiligheidsregio Brabant-Noord

19 gemeenten in Brabant-Noord (conform gebied politieregio). <i>Zetel:</i> 's-Hertogenbosch <i>Portefeuillehouder:</i> Burgemeester W. Buijs-Glaudemans, tevens lid dagelijks bestuur en plv. voorzitter van de Veiligheidsregio.	De Veiligheidsregio heeft 4 hoofdtaken: - Regionale brandweezorg (BBN) - Geneeskundige Hulp bij Ongevallen en Rampen (GHOR) - Gemeenschappelijk meldcentrum voor politie (GMC) - Bevolkingszorg De jaarrekening 2015 van de Veiligheidsregio Brabant-Noord is afgesloten met een positief resultaat van € 1.577.000. Naar aanleiding daarvan hebben we in 2016 € 130.292 terugbetaald gekregen. Verder betaalden we in 2016 € 3.895.734 aan de Veiligheidsregio.	Eigen vermogen: 01-01-15: € 9.365.000 31-12-15: € 10.758.000 Vreemd vermogen: 01-01-15: € 20.644.000 31-12-15: € 20.608.000 Resultaat: 2014: € 1.040.000 2015: € 1.577.000
--	--	---

Programma 6: Duurzaamheid, milieu en natuur

Omgevingsdienst Brabant Noord (ODBN)

19 gemeenten in Brabant Noord en de provincie Noord-Brabant. <i>Zetel:</i> 's-Hertogenbosch <i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder J. van der Schoot, tevens lid dagelijks bestuur.	De ODBN heeft als taak om de kwaliteit van vergunningverlening en toezicht en handhaving bij de uitvoering van het milieudeel van de Wabo te verbeteren. De belangrijkste ambities liggen op het vlak van aanpak ketens, milieucriminaliteit en risicovolle bedrijven. Ook heeft de ODBN de opdracht de innovatie en efficiëntie van de taakuitvoering te bevorderen. In het jaar 2017 bereidt de organisatie zich met de gemeenten en provincie voor op de invoering van de Omgevingswet in 2019. Vanaf 2019 werkt zij voor en met alle gemeenten en de provincie op basis van deze wet aan haar kerntaak. Het is nog onduidelijk welke kosten hiermee gepaard gaan. Het kan leiden tot extra investeringen in de komende jaren. In de jaren die volgen tot 2020 werkt de ODBN samen met gemeenten en provincie aan het optimaliseren van de uitvoering van de wet door intern en extern samenwerking aan te gaan en te verbeteren. Noord(oost)-Brabant positioneert zich als topregio voor agrifood, met de ODBN als hét kenniscentrum voor landbouw en groene wetgeving. Bijzondere risico's: - De financiële situatie is nog kwetsbaar. - De organisatieontwikkeling is nog niet afgerond.	Eigen vermogen: 01-01-15: € 7.052.674 31-12-15: € 7.339.227 Vreemd vermogen: 01-01-15: € 16.895.862 31-12-15: € 21.173.382 Resultaat 2015: € 1.619.649
--	---	---

Milieustraat

<i>Zetel:</i> Oss <i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder J. van der Schoot, tevens voorzitter.	Deze gemeenschappelijke regeling zorgt voor het beheer van de Milieustraat voor Oss en Landerd. Landerd betaalt hiervoor een vergoeding naar rato van het aantal inwoners. Beheer en exploitatie van de Milieustraat Oss is geregeld via: 1. GR Milieustraat 2. Reglement Milieustraat Oss en Groencompostering Oss	Bijdrage van Landerd: 2015: € 189.939 2016: € 200.808
--	--	--

Afvalinzameling in Landerd

<i>Zetel:</i> Oss <i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder J. van der Schoot, tevens voorzitter.	Onze inzameldienst zamelt in opdracht van de gemeente Landerd huishoudelijk restafval, Gft en PMD in bij huishoudens en brengt het ingenomen afval naar het overslagstation. GR: Afvalinzameling gemeenten Landerd en Oss. Oss is in de GR aangewezen als centrumgemeente. Dvo: nadere uitwerking GR via 'Dienstverleningsovereenkomst gemeenten Landerd en Oss voor het inzamelen en vermarkten van huishoudelijke afvalstoffen'	Bijdrage van Landerd: 2015: € 285.786 2016: € 296.408
--	--	--

Programma 8: Economie en vrije tijd

Heesch-West

Gemeenten Bernheze, Oss en 's-Hertogenbosch.	Deze gemeenschappelijke regeling is verantwoordelijk voor de ontwikkeling van het regionaal bedrijventerrein Heesch-West.	Eigen vermogen: 01-01-15: € 0 31-12-15: € 0
Zetel: Oss	Deze gemeenschappelijke regeling is formeel in 2014 opgericht. Deze is echter financieel nog beperkt gevuld. De gronden (boekwaarden) zijn nog niet ingebracht bij de GR. Daarom heeft de GR nog geen financieringsmiddelen aangetrokken. Op het moment dat de GR start met de ontwerp bestemmingsplanprocedure tekenen de GR en de grondgebonden gemeenten de gebiedsovereenkomst en gaan de gronden over naar de GR. Bestaande leningen zullen overgenomen worden of opnieuw afgesloten moeten worden.	Vreemd vermogen: 01-01-15: € 0 31-12-15: € 2.700.000
Portefeuillehouder: Wethouder G. Wagemakers, tevens lid dagelijks bestuur en wethouder F. den Brok, tevens lid algemeen bestuur.	De gemeente Bernheze participeert voor 12%, 's-Hertogenbosch voor 58% en Oss voor 30% in het geheel. De boekwaarde per 31-12-2016 van Heesch-West is ongeveer € 67 miljoen (gezamenlijke boekwaarden bij de gemeenten). Daar staat tegenover dat de deelnemende gemeenten een verliesvoorziening van bijna € 19 miljoen hebben getroffen per eind 2015. In de bijeenkomst van het RRO van 13 oktober 2016 zijn afspraken gemaakt over de ontwikkeling van Heesch-West. De deelnemende gemeenten zullen, samen met de provincie als mede-opdrachtgever, een masterplan opstellen voor een bedrijventerrein dat uiteindelijk 76 ha kan worden. Er is afgesproken dat sprake zal zijn van een gefaseerde ontwikkeling. Het masterplan moet inzicht verschaffen in de mogelijkheden en een concretisering van de marktvraag om in eerste instantie 50 ha te ontwikkelen. Die 50 ha is dan globaal verdeeld in een basis van 30 ha voor zeer grootschalige logistiek en 20 ha voor andere vormen van ruimte-extensieve bedrijvigheid. Op grond hiervan moeten de deelnemende gemeenten de getroffen verliesvoorziening bij de jaarrekening 2016 met € 25 miljoen aanvullen. We zien de ontwikkeling van Heesch-West als een special, met een specifieke thematisering en profilering. Onderdelen van deze special zijn in ieder geval circulaire economie in relatie tot de bouw met daarbij kansen voor grootschaligheid, waaronder zeer grootschalige logistiek met crossovers naar farma en energie.	Resultaat: 2015: € 0 Gemeentelijke bijdrage 2016: Er vindt geen jaarlijkse bijdrage plaats.

	De tweede fase zal via vraaggericht ontwikkelen aan bod gaan komen. Hiermee wordt bedoeld dat niet alle vraag direct wordt vertaald in harde plancapaciteit/bestemmingsplannen, maar dat er wordt gekozen voor het hard maken van een kleiner deel van die vraag en het flexibel houden van het overige deel van de vraag. Daarmee zou de marktvraag passender bediend kunnen worden.	
--	---	--

Programma 10: Financiën en belastingen

Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB)

Gemeenten Boekel, Deurne, Oss, Uden en waterschap Aa en Maas (Veghel tot 1-1-2017) <i>Zetel:</i> Oss <i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder F. den Brok, tevens lid dagelijks bestuur.	De BSOB voert voor onze gemeente taken uit op het gebied van het waarderen van onroerende zaken en het heffen en innen van belastingen. In 2017 krijgt de BSOB er een aantal extra wettelijke taken bij. Voorbeelden zijn de verplichte aansluiting van de WOZ op de basisadministraties, het nieuwe woning waarderingsstelsel, openbaarheid van de WOZ-waarde per 1 oktober 2016 en de uitbreiding van de aansluiting op MijnOverheid. Verder is de BSOB bezig met een organisatieontwikkeling, waarbij de bedrijfsvoering beter op orde komt. De kosten hiervan moet de BSOB zelf betalen. De kostenverdeling tussen alle deelnemers (gemeenten en waterschap) wordt jaarlijks bijgesteld. We gaan in gesprek over deze methodiek omdat we deze jaarlijkse bijstelling niet gewenst vinden. Een belangrijke ontwikkeling voor de BSOB is de uittreding van de gemeente Veghel. In de kadernota 2018 van de BSOB worden de financiële gevolgen daarvan in beeld gebracht, inclusief de effecten voor de langere termijn. In 2017 heeft de Waarderingskamer het oordeel 'goed' gegeven voor de wijze waarop de wet WOZ wordt uitgevoerd. Dit is de hoogste score die de Waarderingskamer kan geven. Dat geeft aan dat de bedrijfsvoering van de BSOB op orde is gekomen.	Eigen vermogen: 01-01-15: € 0 31-12-15: € 0 Vreemd vermogen: 01-01-15: € 0 31-12-15: € 0 Resultaat: 2015: € 0 2016: € 0
---	---	--

B. *Privaatrechtelijke rechtspersonen*

Hierbij gaat het om deelnemingen in naamloze of besloten vennootschappen en stichtingen voor de behartiging van oorspronkelijk gemeentelijke taken. Lidmaatschappen van verenigingen, die zijn gericht op belangenbehartiging en kennisoverdracht, zoals de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en de Vereniging van Bouwrecht, zijn buiten beschouwing gelaten.

Vennootschappen en corporaties

Rechtspersoon	Doel	Betrokkenheid
Oss Life Sciences Park Vastgoed BV		
<i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder F. den Brok.	Het doel is het aankopen (al gebeurd) en beheren van registergoederen ten behoeve van het Pivot Park. OLSP Vastgoed BV is een samenwerking van de gemeente Oss en de provincie Noord-Brabant. OLSP Vastgoed BV is eigenaar van de gebouwen. De gronden zijn in erfpacht verkregen van de eigenaar, de gemeente Oss. De totale gemeentelijke bijdrage bestaat uit een investering van € 2,3 miljoen voor de verwerving en verbouwing van het vastgoed van het Pivot Park (vroeger Life Sciences Park). Daarvoor hebben we aandelen verkregen in OLSP Vastgoed BV. In het kader van de jaarrekening 2015 heeft OLSP Vastgoed BV haar gebouwen opnieuw laten taxeren. Deze taxatie kwam beduidend lager uit dan de aankooptaxatie. Voor ons aanleiding om de gemeentelijke voorziening te verhogen van € 690.000 naar € 2,3 miljoen. Dat hebben we in de jaarrekening 2015 gedaan. OLSP Vastgoed BV heeft in 2015 en 2016 aan een aangepaste vastgoedstrategie gewerkt om het commerciële gebruik van de gebouwen te optimaliseren. Hieruit volgde een gewenste extra investeringsimpuls. Via een toegekende bijdrage van de provincie Noord-Brabant en de gemeente kan hieraan invulling gegeven worden.	Eigen vermogen: 01-01-15: € 8.046.028 31-12-15: € 257.753 Vreemd vermogen: 01-01-15: € 6.141.318 31-12-15: € € 9.527.127 Resultaat: 2014: € 604.378 2015: -/- € 7.788.275

Coöperatieve Vereniging Midwaste		
<i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder J. van der Schoot.	Midwaste is een vereniging waarvan alleen publiekrechtelijke inzameldiensten met meer dan 50.000 aansluitingen lid kunnen worden. Zij ondersteunt de leden bij de bedrijfsvoering, zowel op het gebied van duurzaamheid als de exploitatie.	De gemeente is een jaarlijkse vaste managementfee van € 40.000 verschuldigd. Daarnaast is er een opslag (variabele fee) van € 0,75 per ton voor de bij Midwaste ingebrachte tonnages. Deze kosten worden ruimschoots gecompenseerd door de schaalvoordelen die Midwaste biedt.
Bank Nederlandse Gemeenten		
<i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder F. den Brok.	Bankier van de Nederlandse gemeenten en huisbankier van de gemeente Oss.	De gemeente Oss is aandeelhouder (64.646 aandelen). Jaarlijks ontvangen we dividend. De dividenduitkering over 2015 was € 65.939. Eigen vermogen: 01-01-15: € 3.582 miljoen 31-12-15: € 4.163 miljoen Vreemd vermogen: 01-01-15: € 149.923 miljoen 31-12-15: € 145.348 miljoen Resultaat: 2014: € 126 miljoen 2015: € 226 miljoen
NV Brabant Water		
<i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder F. den Brok, tevens vertegenwoordiger van de gemeente bij de algemene vergadering van aandeelhouders.	Watervoorziening in de provincie.	De gemeente Oss is aandeelhouder (82.901 aandelen). Er wordt geen dividend uitgekeerd. Eigen vermogen: 01-01-15: € 484 miljoen 31-12-15: € 525 miljoen Vreemd vermogen: 01-01-15: € 416 miljoen 31-12-15: € 398 miljoen Resultaat: 2014: € 30,1 miljoen 2015: € 40,6 miljoen

Rechtspersoon	Doel	Betrokkenheid
Stichting Agrifood Capital		
<i>Persoonlijke titel:</i> W. Buijs-Glaudemans, lid stichtingsbestuur. <i>Zetel:</i> 's-Hertogenbosch	Noordoost-Brabant wordt dé topregio in Agrifood. De accenten liggen hierbij op een excellente arbeidsmarkt (People), krachtige bedrijvigheid (Business), betekenisvolle vernieuwingen (Innovation) en een aantrekkelijke woon-werkomgeving (Basics). In 2016 hebben de provincie en de stichting intentie-afspraken gemaakt over een versnellingsagenda. Er zijn 10 onderwerpen genoemd waarop beide partijen extra inzet plegen om versneld tot resultaten te komen.	De stichting is onafhankelijk en opgericht door personen met een achtergrond in het bedrijfsleven, het onderwijs en de overheid. De vertegenwoordigers met een verbinding naar de overheid informeren en raadplegen de bestuurlijke regiegroep Convenant Brabant-Noordoost over de activiteiten van de stichting.

Stichting Regionaal Veiligheidshuis Maas en Leijgraaf (RVML)		
<i>Portefeuillehouder:</i> Burgemeester W. Buijs-Glaudemans, tevens penningmeester van de stichting.	De stichting is opgericht om een betere afstemming tussen partners op het terrein van veiligheid te bereiken (politie, gemeenten, Openbaar Ministerie en diverse welzijnsinstellingen).	De gemeenten dragen jaarlijks bij in de kosten. In 2016 was onze bijdrage € 88.210. Eigen vermogen: 01-01-15: € 80.267 31-12-15: € 97.971 Vreemd vermogen: € 0 Resultaat: 2014: € 40.370 2015: € 17.704

Vereniging Talentencampus Oss		
<i>Portefeuillehouder:</i> Burgemeester W. Buijs-Glaudemans, tevens voorzitter van de vereniging en wethouder K. van Geffen, tevens bestuurslid van de vereniging.	Als netwerkorganisatie richt de Vereniging Talentencampus zich vooral op het streven naar een toekomstbestendige arbeidsmarkt. Vanuit deze opdracht organiseert en coördineert de Talentencampus zowel fysieke als online ontmoetingen op het snijvlak van onderwijs en arbeidsmarkt. Deelnemende partijen binnen het netwerk zijn de co-creators van een inspirerend en aantrekkelijk programma voor een leven lang leren, werken en ontwikkelen.	De gemeente draagt jaarlijks bij in de kosten. In 2016 was onze bijdrage € 150.000. Eigen vermogen: 01-01-15: € 56.556 31-12-15: € 3.419 Vreemd vermogen: 01-01-15: € 12.197 31-12-15: € 53.603 Resultaat: 2014: € 56.556 2015: € -53.137

Overige verbonden partijen

Rechtspersoon	Doel	Betrokkenheid
Convenant Brabant-Noordoost		
<i>Portefeuillehouder:</i> Burgemeester W. Buijs-Glaudemans, lid bestuurlijke regiegroep.	Samenwerking op basis van een convenant tussen de inmiddels 17 gemeenten en 2 waterschappen in Brabant-Noordoost met een brede taakopvatting: ruimtelijke ordening, economie, werkgelegenheid en bereikbaarheid.	In 2013 is voor het eerst een convenant afgesloten dat de samenwerking van de overheden in Noordoost-Brabant binnen Agrifood Capital regelt. Gekoppeld aan dit convenant hebben de overheden ook een regiofonds ingesteld, waarin jaarlijks € 3 per inwoner wordt gestort. In 2016 hebben de partijen besloten het convenant te verlengen tot 2020. Onze gemeenteraad heeft daar op 9 juni 2016 mee ingestemd. <i>Eigen vermogen:</i> 01-01-15: € 745.722 31-12-15: € 110.100 <i>Vreemd vermogen:</i> 01-01-15: € 2.180.420 31-12-15: € 2.270.904 <i>Resultaat:</i> 2015: -/- € 706.206

Samenwerking As50		
<i>Portefeuillehouder:</i> Burgemeester W. Buijs-Glaudemans, tevens voorzitter van de As50.	Samenwerking op basis van een convenant tussen de gemeenten Oss, Uden, Meierijstad, Bernheze en Landerd op het terrein van werkgelegenheid en economie.	Er is onderzocht hoe er voldoende en goed gekwalificeerd personeel in de As50 gemeenten kan blijven en hoe we jongeren voor de As50 gemeenten behouden en aantrekken. Dit onderzoek is in het najaar van 2016 afgerond. In 2017 volgen er concrete acties samen met het bedrijfsleven, onderwijs en Agrifood Capital Werkt!. Daarnaast voeren we met As50 gemeenten overleg over de huisvesting van statushouders.
Bestuurlijke regiegroep Maashorst		
Convenant tussen Bernheze, Landerd, Oss, Uden, Waterschap Aa en Maas en Staatsbosbeheer <i>Portefeuillehouder:</i> Wethouder J. van der Schoot, tevens lid van de stuurgroep.	De samenwerking is gericht op de ontwikkeling en het beheer van natuurgebied De Maashorst, inclusief Herperduin en het zuidelijk uitloopgebied Oss.	De governance van de Maashorst is in oktober 2015 gewijzigd. De stuurgroep is de bestuurlijke regiegroep geworden. De regiegroep is opdrachtgever van stichting Maashorst in uitvoering. De regiegroep en de stichting worden ambtelijk ondersteund door het Programmteam Maashorst. Oss draagt bij aan de financiering van de jaarplannen (ongeveer € 100.000 per jaar). De Maashorst is in 2012 benoemd tot een Landschap van Allure. Daarin moet de ontwikkeling van natuur, leefbaarheid, economie en landschap hand in hand gaan. Ook is veel provinciaal geld gestopt in het realiseren van het NatuurNetwerk in de Maashorst. Daarvoor is een integraal inrichtingsplan gemaakt (IBeP) met een looptijd tot 2020.

Toelichting

Brabant-Noordoost:

17 gemeenten: Boekel, Bernheze, Boxmeer, Boxtel, Cuijk, Grave, Haaren, 's-Hertogenbosch, Heusden, Landerd, Meierijstad, Mill, Oss, Sint Anthonis, Sint-Michielsgestel, Uden en Vught.

* Brabant-Noordoost-oost:

11 gemeenten: Boekel, Bernheze, Boxmeer, Cuijk, Grave, Landerd, Meierijstad (Sint-Oedenrode en Veghel), Mill, Oss, Sint Anthonis en Uden.

** Brabant-Noordoost-oost:

11 gemeenten: Boekel, Bernheze, Boxmeer, Cuijk, Grave, Landerd, Meierijstad (Veghel), Mill, Oss, Sint Anthonis en Uden.

*** Brabant-Noordoost-oost:

11 gemeenten: Boekel, Bernheze, Boxmeer, Cuijk, Grave, Landerd, Meierijstad, Mill, Oss, Sint Anthonis en Uden.

Paragraaf grondbeleid

Inleiding

Deze paragraaf beschrijft op hoofdlijnen het grondbeleid, de financiële positie en het weerstandsvermogen van het grondbedrijf. Parallel aan de paragraaf grondbeleid hebben we ook het Meerjarenprogramma Grondbedrijf (MPG) opgesteld. Het MPG gaat een slag dieper dan de paragraaf en geeft inzicht op een lager detailniveau. Voor meer informatie over het grondbedrijf verwijzen we naar het MPG.

1. Grondbeleid

1.1 Economische ontwikkelingen

(gegevens NVM, Rabobank en CBS – januari/maart 2017)

De woningmarkt van Oss maakt een positieve ontwikkeling door. In 2016 hebben we 161 kavels verkocht. Dat is 30% meer dan 2015. Wel blijft dit aantal fors achter bij de planning (266). Dit is het gevolg van vertraging bij de ontwikkeling van twee complexen met appartementen, namelijk de locatie Soos 66 (-40) en de Residence Sibeliuspark in de Talentencampus (-60). We verwachten dat beide plannen in 2017 wel ontwikkeld worden. De verkoop van de losse bouwkavels in de uitleglocaties is wel volgens planning of zelfs beter verlopen. We verwachten dat het aantal bouwkavels in 2017 fors zal stijgen. Deels is dat het gevolg van de ontwikkelingen van de bovengenoemde complexen en deels is dat het gevolg van de versnellingsopgave voor sociale woningbouw (+40 appartementen in Horzak).

Wat betreft de bedrijventerreinen zien we ook een toenemende vraag vanuit het bedrijfsleven naar grond voor nieuwe vestigingen op onze industrieterreinen. Dat dit nog niet meteen te zien is in harde verkoopcijfers, komt doordat er vaak veel tijd zit tussen het moment van het eerste contact met de gemeente en het moment van uiteindelijk afnemen van de grond. In 2016 is uiteindelijk 2,1 ha bedrijfsground verkocht. Dat is meer dan in 2015. Maar de uitgifte van met name Vorstengrafdonk blijft achter op de planning. In 2016 was de planning om 3,2 ha te verkopen op dit plan. Uiteindelijk is er in Vorstengrafdonk niets verkocht. Toch blijven we positief over de verdere ontwikkeling. De markt trekt aan, het aantal aanvragen voor grond stijgt en de rente blijft gunstig. We verwachten dan ook een stijging van het aantal verkocht m2 in 2017 en verder.

1.2 Beleid

Grondbeleid

Wij zijn continu bezig met zoeken naar mogelijkheden om de financiële positie van het grondbedrijf te verbeteren. De afgelopen jaren hebben we geïnvesteerd in nieuwe methoden om woningzoekenden beter te bedienen en daarbij ook onze gronden beter te verkopen. Zaken die we de afgelopen jaren hebben opgestart zijn:

- Wonen in Oss: Dit is een samenwerking tussen de verschillende woonpartners (bouwers, hypotheekverstrekkers, makelaars, corporaties en gemeente). Het doel van wonen in Oss is het versterken van de kracht van het Osse wonen en het verbeteren van de duurzaamheid bij de woningbouw.
- Zelfbouwcoach: Bij de gemeente hebben we iemand beschikbaar om potentiële kopers te helpen bij het kopen van grond voor zelfbouw.
- Erfpacht: De gemeente biedt kopers de mogelijkheid om hun grond te kopen via een erfpachtconstructie. Het eigendom blijft dan deels bij de gemeente. Kopers betalen een maandelijkse canon (soort van huur) voor het gebruik.
- Accountmanagement. We benaderen actief nieuwe groepen van afnemers, zoals woon-zorg, beleggershuur, consumentgericht ontwikkelen, enz.

Al deze zaken hebben geleid tot een continue verkoop, ondanks de crisis. Nu de crisis in de woningmarkt achter ons lijkt te liggen, gaan we uiteraard toch door met deze verbeteringen. We merken dat zowel ontwikkelaars als kopers, maar ook de gemeente hier baat bij heeft.

Naast de maatregelen, gericht op de verkoop, zijn we ook bezig met een nieuw grondbeleid voor de gemeente zelf. Zaken die wij hierin meenemen zijn ontwikkeling naar de toekomst toe, het duurzaamheidsvraagstuk, de vergroening van de gemeente, enz. De verwachting is dat in 2017 dit nieuwe beleid vorm gaat krijgen.

Grondprijsbeleid

In 2016 is het gemeentelijk grondprijsbeleid vernieuwd. Uitgangspunt is dat de gemeente Oss voor de grond vraagt wat deze waard is: niet meer en niet minder. Dit draagt ook het meest bij aan het faciliterende karakter dat het Osse grondprijsbeleid voor ruimtelijk Gemeente Oss beleid heeft. Grondprijsbeleid is immers geen doel op zich en moet ruimtelijke ontwikkelingen niet frustreren, noch impliciet subsidiëren.

Vennootschapsbelasting (Vpb) voor gemeenten

Vanaf 2016 moeten gemeenten en andere overheden vennootschapsbelasting (Vpb) gaan betalen over de winst die ze met hun ondernemingsactiviteiten maken. Deze plicht komt voort uit klachten vanuit het bedrijfsleven over oneerlijke concurrentie bij het uitvoeren van bedrijfsmatige, commercieel getinte activiteiten van (onder andere) gemeenten. Private ondernemingen zijn vennootschapsbelastingplichtig en publieke ondernemingen zijn tot 2016 vrijgesteld. De invoering van de belastingplicht voor overheidsondernemingen moet die mogelijke concurrentievervalsingen wegnemen. Ook het grondbedrijf valt onder de werking van de Vpb. Wij moeten naast de huidige grondexploitaties ook berekeningen gaan maken op basis van de systematiek van de Vpb.

Inmiddels hebben we bij alle complexen een openingsbalans opgesteld. Op basis van die informatie gaan we er vooralsnog vanuit dat we binnen de looptijd van het MPG (2017-2020) geen Vennootschapsbelasting hoeven te betalen. Naar de toekomst toe zal er wel sprake zijn van een verhoging van de lasten. De feitelijke belastingdruk hangt echter ook af van de werkelijke situatie. Die wordt nu opgemaakt op basis van de herziene exploitaties bij de jaarrekening.

Nieuwe regels Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)

De commissie BBV heeft de regels voor grondexploitaties opnieuw bekeken. Dat heeft te maken met een aantal ontwikkelingen. Namelijk: de forse afboekingen van gemeenten op grondposities in de afgelopen jaren, de aanbevelingen uit het rapport Vernieuwing BBV over transparantie en vergelijkbaarheid van gemeenten en de aankomende Omgevingswet.

Verder wil de commissie een aantal uitgangspunten voor de grondexploitaties gelijktrekken met de regels voor de Vpb en het exploitatieplan. De commissie is van mening dat een aanscherping van de regels kan helpen in de fiscale discussie over de afbakening van de ondernemersactiviteit en de toe te rekenen kosten en opbrengsten.

De commissie heeft een aantal voorstellen uitgewerkt die leiden tot wijzigingen in het BBV en de uitwerking hiervan. Dit heeft geleid tot een wijziging binnen de exploitaties:

- De rekenrente is aangepast op basis van de nieuwe rekensystematiek.
- De rente rekening courant is geschrapt.
- De exploitaties zijn opgezet op basis van de indeling van het Besluit ruimtelijke ordening (Bro).
- De post 'onvoorzien' is geschrapt uit alle exploitaties.
- Als de looptijd van een plan langer is dan 10 jaar, heeft de gemeenteraad daar expliciet toe besloten.
- De projecten zijn opnieuw verdeeld onder de categorie IMVA of BIE.

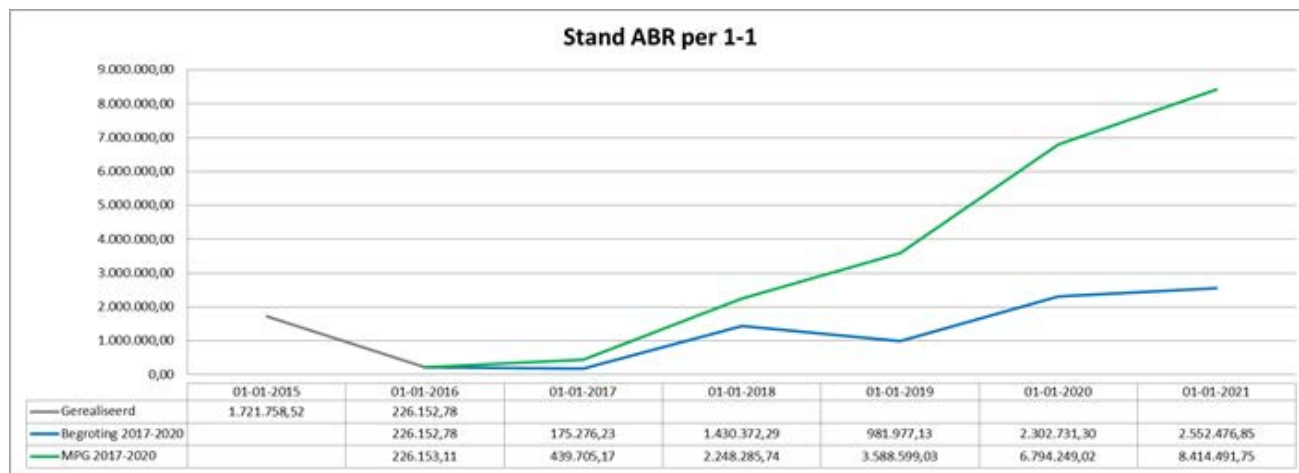
In 2017 komen we verder met een vernieuwde methode voor tussentijdse winstneming. Verder gaan we het risicomanagement actualiseren op basis van de nieuwe voorwaarden. Hier komen we nog op terug in een separaat raadsvoorstel. Dat zal medio 2017 zijn.

2. Financiële positie

Hierna volgt een overzicht van de financiën van het grondbedrijf op portefeuilleniveau.

2.1 Stand van de ABR

De volgende tabel geeft inzicht in het verloop van de ABR van het grondbedrijf.

Op 1 januari 2017 bedraagt de stand van de ABR € 439.705,17 positief. Dit is bijna € 265.000 hoger dan waarvan werd uitgegaan bij de begroting. In het MPG 2017-2020 staat de totale lijst (verloop reserves en voorzieningen) waarop de ABR is gebaseerd.

In het onderstaande overzicht geven we de grootste verschillen (groter dan € 50.000) aan ten opzichte van de begroting. Positief is een beter resultaat ten opzichte van de begroting. Negatief is een slechter resultaat dan waarvan is uitgegaan bij de begroting.

Minder verliesneming bij de woningbouw (€ 500.000 positief)

- Er is geen verliesneming meer nodig bij het project Koornstraat. Dit is het gevolg van de nieuwe BBV-regels. In de vorige exploitatie gingen we nog uit van een overdracht van opbrengsten tussen de Koornstraat en de Talentencampus. Onderlinge nivellering mag niet meer. Koornstraat sluit dus nu winstgevend (nominaal € 340.000 eind 2017) en de Talentencampus sluit met een verlies (nominaal € 404.125 eind 2021). Doordat de geplande uitname bij de Koornstraat hoger was dan de uiteindelijke winst, was er voor 2016 een verliesname verwacht van € 12.500. Deze verliesname gaat niet door in dit project. Daar staat uiteraard wel een verliesname tegenover bij de Talentencampus.
- Bij het project Weverstraat verloopt de verkoop voorspoedig. Verder zijn de grondprijzen iets hoger dan waar we van uit gingen bij de Begroting. Ook bij dit project is het niet meer nodig om een verlies te nemen. Dat scheelt € 50.400. Ook verwachten we geen verlies meer bij het Centrumplan in Geffen (€ 43.350). Het verwachte verlies bij Megen-Zuid is € 53.000 lager dan verwacht.
- Het project Schaepskooi is in 2016 niet geactiveerd als BIE. Dat scheelt in het dienstjaar 2016 een verliesneming van € 155.750. Bekeken wordt nu of dit project in 2017 weer opgestart kan worden.
- De verkoop in het plan Piekenhoef verliep gunstiger. Dat scheelt € 86.000. Bij het project Oude Baan in Geffen hebben we een winstneming van € 25.500.
- Het project Ussenstraat 74 in Oss hebben we bij de jaarrekening 2016 afgesloten met een winst van € 35.500. Het project herontwikkeling de Vlaam is ook afgesloten met winst. De meeropbrengst en opzicht van de begroting was € 12.500.

Minder winstneming bij de bedrijventerreinen (€ 158.000 negatief)

De verkoop bij de bedrijventerreinen was lager dan waar we vanuit waren gegaan bij het opstellen van de begroting. De Geer sluit € 71.000 lager, de Bulk 2/3 sluit € 81.000 en het Egalisatiecomplex € 6.000 lager.

Verliesvoorziening woningbouw (€ 533.750 negatief)

Als wij bij onze exploitaties een verlies verwachtte dan namen we dat verlies altijd direct bij de jaarrekening. Hierdoor sloten de exploitaties altijd op nul bij verlieslatende of neutrale exploitaties of positief bij winstgevendende exploitaties, maar nooit negatief. In de notitie grondexploitaties 2016 van de commissie BBV wordt een uitdrukkelijke voorkeur aangegeven voor het treffen van een voorziening om het te verwachte verlies te kunnen dekken. Dit heeft gevolgen voor de wijze waarop wij dus nu winsten en verliezen nemen. In 2016 nemen we niet meer direct een verlies in de exploitaties. Hier staat uiteraard tegenover dat we wel de nieuwe voorziening te verwachten exploitatieverliezen dit jaar moeten dekken uit de ABR.

Verlaging reserve programmaprojecten (€ 99.680 positief)

Bij de begroting hadden we € 350.000 geraamd ter dekking van de kosten voor de IMVA's. Het grootste deel (€ 250.000) was gereserveerd voor het afdekken van de kosten van de centrumontwikkeling in Oss. De rest ramen we jaarlijks ter dekking van plankosten voor eventuele nieuwe plannen (status IMVA). In 2016 hebben we de gemaakte plankosten van de Schaepskooi gedekt uit dit bedrag. De uiteindelijke kosten vielen het afgelopen jaar lager uit.

Verkoop beheersgronden gronden binnen de koepelcomplexen (€ 425.750 positief)

In 2015 hebben we een perceel grond verkocht in de buurt van Ravenstein. De opbrengst is toen niet geboekt, omdat deze mogelijk ten gunste van de ontwikkeling van de groene poort in Herpen gebruikt zou worden. Die kosten zijn anderszins gedekt. Dat scheelt een opbrengst van € 88.250. Daarnaast hebben we een voormalige gemeentelijke huurwoning verkocht (€ 170.000) en een perceel grond aan de Provincialeweg in Maren-Kessel (€ 90.000). Binnen de koepelcomplexen was de grootste verkoop een perceel grond op het bedrijventerrein Danenhoef (€ 31.000).

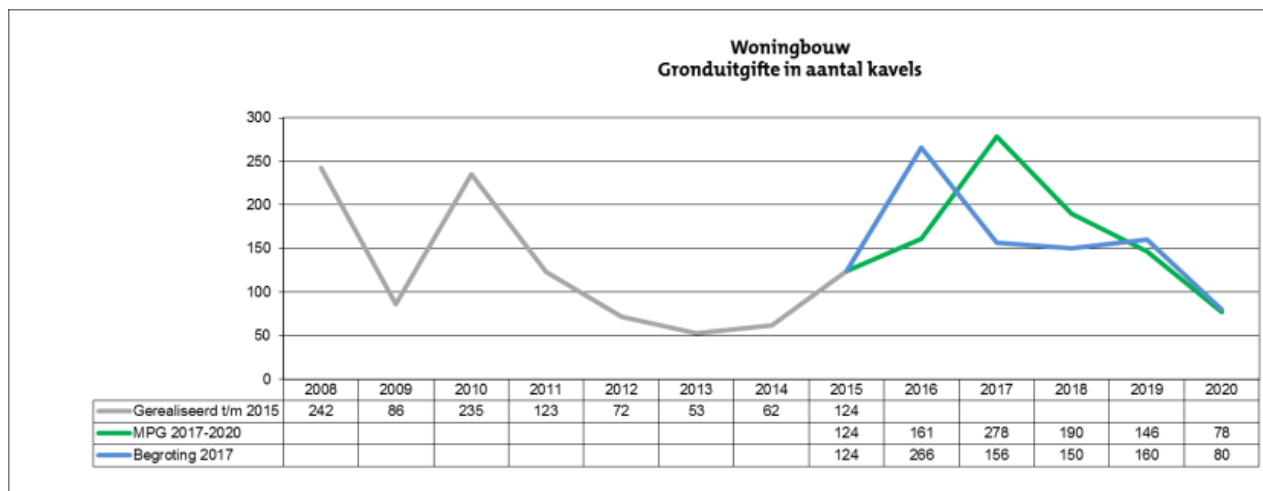
ABR naar de toekomst toe

De komende jaren verwachten we een forse stijging van de ABR. Deze stijging komt met name door hogere winstnemingen bij de bedrijventerreinen. Bij de exploitaties van Vorstengrafdonk en De Geer zat als kostenpost een bijdrage voor de aanleg van de N329. Deze bijdrage komt te vervallen. Dat scheelt ca. € 13,0 miljoen aan kosten. De exploitaties vallen daardoor naar de toekomst toe fors positief uit. De lagere rentestand en de verbeterde woningmarkt maken dat de woningbouwlocaties in totaal naar de toekomst toe ook € 1,1 miljoen meer winst genereren.

2.2 Verkopen

Woningbouw

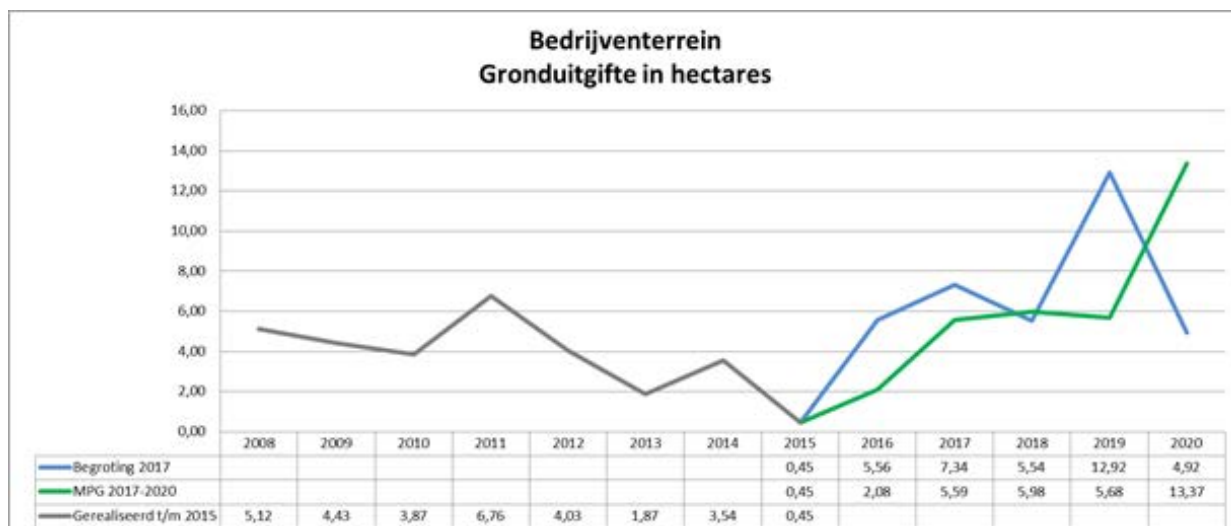
De verkoop van bouw kavels in 2016 is goed verlopen. We hebben 30% meer kavels verkocht dan in 2015. Het aantal verkopen bleef wel achter bij de planning uit de begroting (161 in plaats van 266). Dit is het gevolg van vertraging van twee belangrijke ontwikkelingen, namelijk de ontwikkeling van de Residence Sibeliuspark in het plan Talentencampus (-60) en de ontwikkeling van de voormalige locatie Soos 66 (-40). De verwachting is dat de overeenkomst voor het Sibeliuspark in het voorjaar van 2017 ondertekend wordt. De plannen voor Soos 66 worden momenteel nogmaals tegen het licht gehouden. Ook daar is de verwachting dat deze ontwikkeling in 2017 plaats zal vinden. In het Centrumplan in Geffen zijn in 2016 geen kavels verkocht. Deze kavels worden verkocht door een ontwikkelaar. De verwachting is dat daar de verkoop in 2017 ook zal starten. Tegenover

deze vertragingen staan de hogere verkopen van bouw kavels in de uitleglocaties: Groenstraat Haren (+3), Liesdaal (+8) en Piekenhoef (+4).

Bedrijventerreinen

In 2016 hebben we een aantal percelen in optie uitgegeven. Bij het opstellen van de begroting gingen we er van uit dat deze opties zouden leiden tot een grondoverdracht in 2015. Dat bleek helaas niet haalbaar. Hieraan liggen vaak redenen ten grondslag, waarop de gemeente geen invloed heeft bijvoorbeeld de keuze voor vestiging in een andere gemeente of provincie, het achterwege blijven van investeringen, het kiezen voor andere oplossingen e.d. Dat is vooral aan de orde wanneer het internationale bedrijven zijn, waarvan de hoofddirectie in het buitenland is gevestigd. De verkoop van de bedrijfsgronden blijft vooral daarom fors achter op de planning. Dit heeft met name betrekking op Vorstengrafdonk. Ondanks het achterblijvende resultaat bij Vorstengrafdonk, hebben we bij de overige plannen wel redelijk verkocht. In totaal hebben we in 2016 2,1 ha bedrijfsground verkocht. Dit is fors meer dan in 2015 (0,4 ha).

Begin 2014 hebben we aan de STEC advies gevraagd over de verkoopmogelijkheden van de bedrijfsgrond op Bedrijventerrein Vorstengrafdonk. Volgens dit advies is er een structurele vraag van ca. 3 ha per jaar. Daarnaast is er elke vijf jaar een incidentele (grote) verkoop van 7 ha. In de planning hebben we de eerste piek voorzien in 2020. Dit is een jaar later dan waar we bij de begroting nog van uitgingen.

2.3 Projectenportefeuille

De volgende tabel geeft een overzicht van de verschillende complexen binnen het grondbedrijf en de wijzigingen ten opzichte van de begroting 2017-2020:

koepelcomplexen	80000 Centraal 80005 Schadewijk 80006 Zuid 80007 Ruwaard 80008 Ussen/Mikkeldonk 80009 Mettegeupel/Krinkelhoek 80010 Moleneind/Landweer 80011 Danenhoef	80012 Elzenburg 80013 De Geer 80020 Berghem 80021 Megen 80022 Haren 80023 Macharen 80024 Ravenstein/Huisseling 80025 Herpen/Koolwijk	80027 Demen/Dieden/Neerangel 80028 Deursen/Dennenburg 80029 Neerloon/Overangel/Keent 80030 Maren/Kessel/Het Wild 80031 Lith 80032 Lithoijen 80033 Teeffelen 80034 Oijen 80035 Buitengebied
beheercomplexen	80900 (tijdelijke) panden Verhuurde percelen: 80901 * lange termijn 80903 * korte termijn	Pacht: 80902 Pachtgrond lange termijn 80904 Pachtgrond lorte termijn 80906 Eigen exploitatie	80910 Opstalreinen 80911 Erfpachtgronden bedrijfsgroden 80912 Beheersgronden 80913 Strategisch vastgoed 80914 Erfpachtgronden woningbouw

	62401 herstructureringsplannen	62201 woningbouwcomplexen	62302 industrieterreinen
IMVA	62001-13333 De Ruwert en omgeving Oss 80260 V&D-locatie 80410 Schaepskooi 82120 Herontwikkeling Gemeentehuis Geffen		80710 Binnenhaven Elzenburg 80680 Heesch-West
BIE	80110 Bergoss 80120 Koornstraat-Begijnenstraat 80140 Elzeneind - Slowcare 80190 Centrumplan Berghem 80200 Talentencampus Oss 80220 Megen Zuid 80230 Groenstraat Haren 80240 De Kolk Ravenstein 80390 Soos '66 81120 Centrumplan Lith 81140 Dorpshart Oijen 82110 Centrumplan Geffen	80310 Piekenhoef 80330 Wilgendaal 2-4 80520 Horzak- Noord 80590 Restcomplex woningbouw 81400 Lith Oost 81420 Liesdaal 2 en 3 82320 Verlengde De Run Geffen 82310 Oude Baan Geffen 82330 Weverstraat Geffen 82340 Den Herd Geffen	80620 De Geer Oost/Zuid 80630 Vorstengrafdonk 80660 De Bulk 2-3 80690 Danenhoef Zuid 80790 Restcomplex industrie

Wijzigingen tov Begroting 2017-2020		
80410	Schaepskooi	Van Bie naar IMVA
80130	Ussenstraat 74	Afgesloten met de jaarrekening 2016
80280	Herontwikkeling "de Vlaam"	Afgesloten met de jaarrekening 2016

2.4 Winstnemingen

In het verleden namen we bij winstgevendende projecten de winst al voor een groot deel tijdens de looptijd van dat project (tussentijdse winstneming). In 2012 besloot de gemeenteraad voor nieuwe projecten een andere lijn in te zetten. Winsten werden alleen nog maar genomen bij afsluiting van het project. Deze lijn paste beter bij de onzekere marktomstandigheden in de crisisjaren.

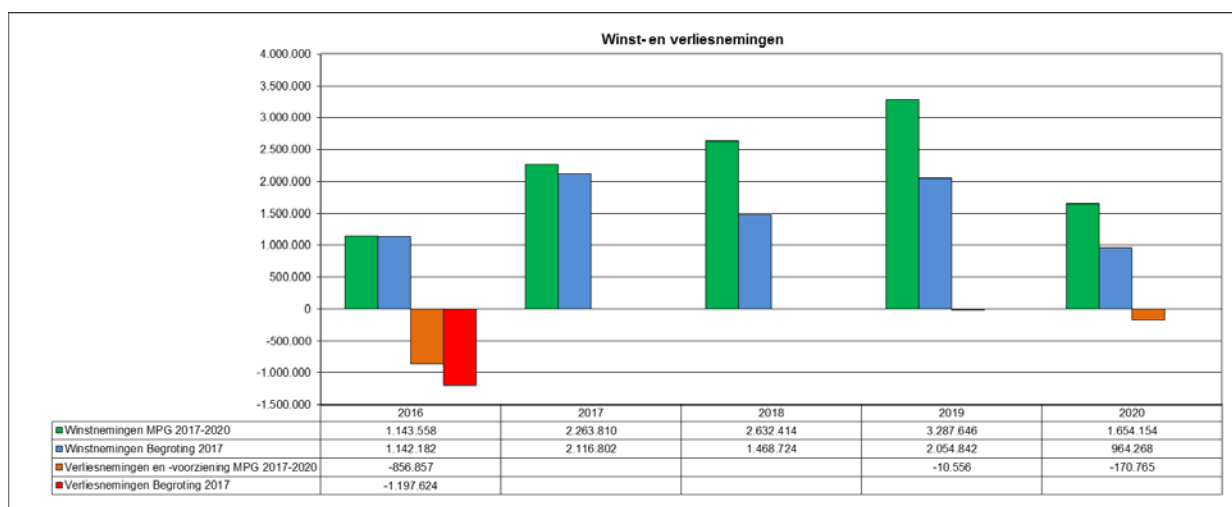
Bij de volgende projecten vindt nog tussentijdse winstnemingen plaats: Piekenhoef, De Geer Oost-Zuid, De Bulk 2-3 en Egalisatiecomplex Industrieterreinen. In afwijking met de gedragslijn uit 2012, is later besloten dat ook bij de complexen Koornstraat-Begijnenstraat en De Kolk Ravenstein de winst tussentijds genomen kan worden.

De gemeente neemt tussentijds winsten uit de uitvoeringsprojecten volgens de 'percentage of completion methode'. Dit kan als er sprake is van een goed beheersbaar en voorspelbaar project. De tussentijdse winstneming is gebaseerd op de gerealiseerde omzet in enig jaar ten opzichte van de te verwachten totale omzet. Uit het oogpunt van voorzichtigheid wordt maximaal 85% van de berekende winst vóór de afsluiting van de grondexploitatie genomen. De laatste 15% van de winst wordt genomen bij de afsluiting van het project.

Binnen de grondexploitaties kunnen we dan ook winst nemen als voldaan wordt aan één van de volgende drie kaders:

1. De kosten zijn gedekt door gerealiseerde opbrengsten. Elke euro aan 'nieuwe' opbrengsten levert dus direct winst op.
2. Bijna alle kosten zijn gemaakt en de nog behoedzaam geraamde kosten voor afronding zijn geheel gedekt door de gerealiseerde opbrengsten.
3. De gerealiseerde verkopen overtreffen de gemaakte kosten én de behoedzaam en goed in te schatten, nog te realiseren verkopen zijn aanzienlijk hoger dan de behoedzaam ingeschatte, nog te maken kosten. Dit zal het geval zijn bij een grondexploitatie met omvangrijke winstgevendheid

De onderstaande grafiek geeft een overzicht van de winsten en verliezen die we verwachten voor de periode 2017-2020.

De winstnemingen in 2016 zijn gelijk aan de verwachting in de programmabegroting 2017-2020. Deze winstnemingen komen uit de industrieterreinen (0,7 mln.) en Piekenhoef (0,3 mln.). Voor de toekomstige jaren 2017-2020 zijn elk jaar meer winstnemingen voorzien dan in de programmabegroting 2017-2020 geraamd. Dit komt met name doordat de bijdrage aan de N329 geen onderdeel meer is van de industriecomplexen. Dit heeft een voordelig effect op deze exploitatieresultaten. Een ander belangrijke oorzaak ligt bij het complex Koornstraat-Begijnenstraat. Door een wijziging in de verslagleggingsregels (BBV) komt een bijdrage aan de Talentencampus in het kader van de verplaatsing van de Sint Jan Mavo te vervallen. Dit heeft een voordelig effect.

De verliesneming in 2016 is lager dan geraamd in de begroting. Dit heeft te maken met het feit dat er geen verliesnemingen meer plaatsvinden. Hiervoor in de plaats staan nu verliesvoorzieningen in 2019 en 2020. In dit overgangsjaar is de verliesneming van Bergoss in het kader van de afboeking Sheddaken een uitzondering. Hierover heeft apart besluitvorming plaatsgevonden.

Aanpassingen op basis van de nieuwe BBV

1. Tussentijdse winstneming: In de nieuwe BBV zijn de regels voor (tussentijdse) winstnemingen veranderd. Dat betekent dat wij de wijze waarop wij nu omgaan met onze winstnemingen ook moeten aanpassen. Daarover moet de gemeenteraad echter eerst een besluit nemen. Wij verwachten dat we het voorstel over de nieuwe methode van winstneming medio juni aan de gemeenteraad kunnen aanbieden. De nieuwe rekenmethodiek kunnen we dan presenteren in de begroting / najaarsbericht. Tot die tijd hanteren wij de oude methodiek voor het bepalen van de voortijdige winstnemingen.
2. Verliesneming: Als wij in het verleden een verlies verwachtte bij een project, dan namen wij dat verlies direct bij de jaarrekening. Dit bedrag werd uit de ABR (of een andere pot) gehaald. Daardoor sloten de exploitaties altijd op nul of positief. In de notitie grondexploitaties 2016 van de commissie BBV wordt een uitdrukkelijke voorkeur aangegeven voor het treffen van een voorziening om het te verwachte verlies te kunnen dekken. Als we nu een verlies verwachten in een project, resulteert dat in een negatieve waarde op einddatum (het verlies staat geboekt in het laatste jaar dat het project nog loopt). Dit verlies moeten we contant maken met 2%. Dit percentage is bepaald door de commissie BBV. Het verwachte verlies (contant gemaakt naar 1-1-2017) moeten we nu afdekken met een verliesvoorziening.

3. Weerstandsvermogen

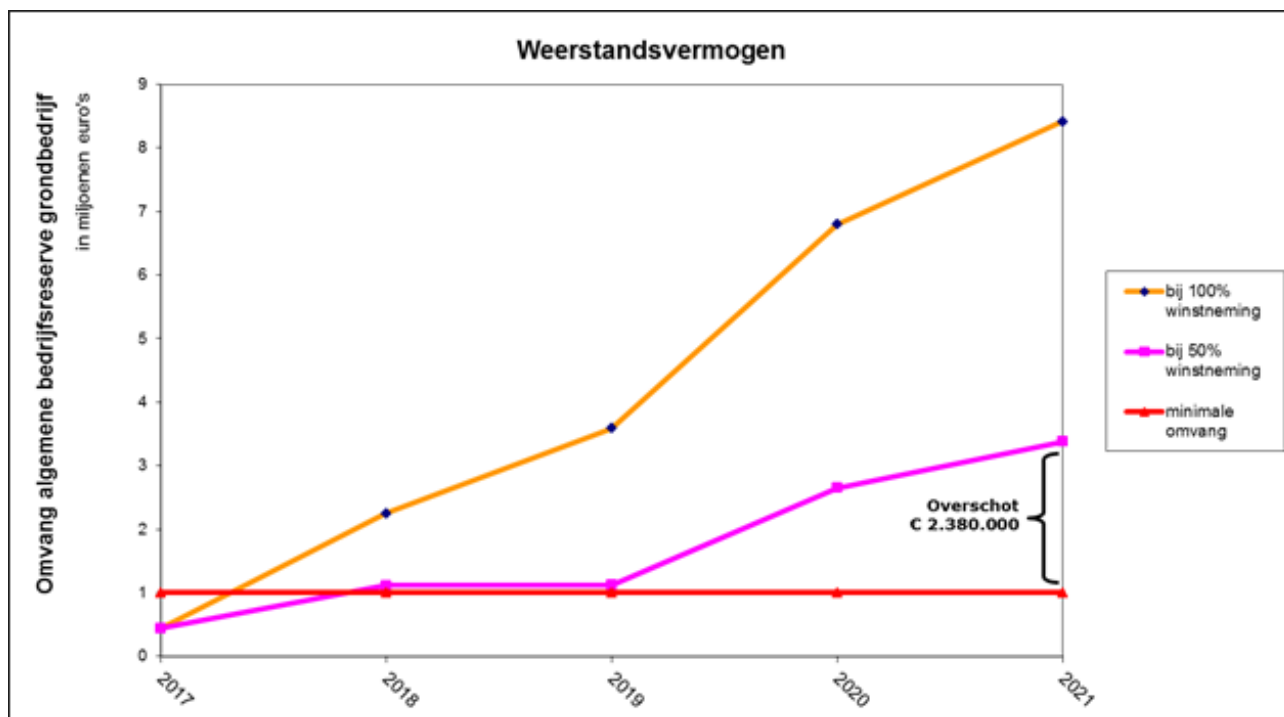
3.1 Risico's en voorzienbare verliezen

Bij de complexen onderscheiden we twee soorten risico's, namelijk de conjuncturele risico's en de projectrisico's. Vertraging in de uitgifte door een lagere woningvraag of een verlaging van de grondprijzen door een slechtere economie zijn voorbeelden van conjuncturele risico's. Projectrisico's komen alleen in het specifieke plan voor. Dat kan bijvoorbeeld een mogelijke vervuiling zijn of extra kosten die we moeten maken voor een verbetering van de ontsluiting van de wijk.

Conjuncturele risico's

De ABR van het grondbedrijf dient om de conjuncturele risico's op te vangen.

De minimale ondergrens van de ABR is op € 1 miljoen bepaald. Dat bedrag moet beschikbaar blijven, zelfs in het meest negatieve scenario. Bij dit negatieve scenario gaan we uit van de fictie dat alle winstnemingen 50% lager uitvallen. Dit percentage is een combinatie van het vertragen van de verkoop en lagere grondprijzen. Op basis van het negatieve scenario zou de ABR in 2021 uitkomen op € 3,4 miljoen. Dat is dus € 2,4 miljoen boven de minimale omvang. Indien de geprognosticeerde winstnemingen gerealiseerd worden kan in 2021 ca. 2,4 miljoen winstafstroming plaatsvinden. Deze uitkomst van het stappenplan wijkt in positieve zin behoorlijk af van de uitkomst in de afgelopen jaren. Dit komt door een stijging van de tussentijdse winstnemingen bij de woningbouwcomplexen en de bedrijventerreinen. Deels komt dat door een stijging van de opbrengsten (woningbouw) en deels door verlaging van de kosten (geen bijdrage N329 bij de bedrijventerreinen).

Projectrisico's

Naast de conjuncturele risico's spelen projectrisico's. Projectrisico's voor ontwerp- en uitvoeringsprojecten worden gedragen door de grondexploitaties zelf. Dat is alleen als er voldoende winstpotentie in het project aanwezig is.

De risico's van projecten die onvoldoende of geen winstpotentie bezitten worden ongewijzigd afgedekt met de reserve planeconomische risico's.

bedragen in euro's

Risico's per 1 januari 2017	Verwachting begroting 2017-2020	Werkelijk MPG 2017-2020	Verschil
Grondexploitaties BIE	1.138.634	1.180.382	-41.748

Kosten IMVA

Projectrisico's bij IMVA's berekenen we anders. De gemaakte (plan)kosten dekken we direct af in de voorziening programmaprojecten. Gelet op de nieuwe BBV, moeten de gemeenteraad binnen 5 jaar besluiten om een IMVA om te zetten naar een BIE. In dat geval worden de gemaakte kosten overgedragen aan de BIE. Anders moeten we de kosten afboeken.

Stand van zaken per 1 januari 2017	Verwachting begroting 2017-2020	Werkelijk MPG 2017-2020	Verschil
Voorziening programmaprojecten	1.391.127	1.291.447	-99.680

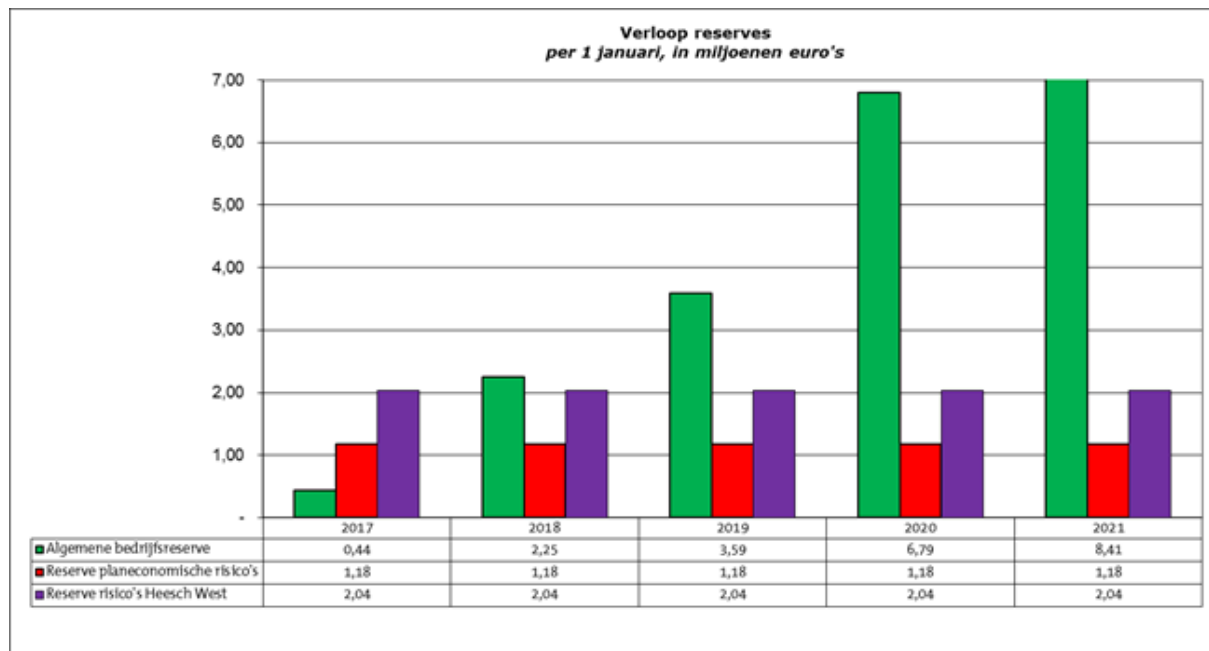
Voor 2016 hadden we € 350.000 begroot ter dekking van de kosten van de IMVA's. Het grootste deel van dit bedrag (€ 250.000) was gereserveerd ter dekking van de kosten voor de centrumontwikkeling (V&D-locatie). Daarnaast reserveren we standaard € 100.000 ter dekking van de plankosten voor nieuwe plannen.

De voorziening wordt minder opgehoogd doordat de werkelijke kosten lager zijn dan de begrootte kosten. De kosten voor de V&D zijn € 12.230 lager dan begroot. De post 'nieuwe projecten' is gebruikt als dekking voor de plankosten van het project Schaepskooi (€ 12.550). Dat is een verschil van € 87.450 met het begrootte bedrag van € 100.000. Het bedrag wat vrijvalt komt ten gunste van de ABR (lagere onttrekking).

3.2 Reserves en voorzieningen

Reserves

De onderstaande staafdiagram geeft het verloop van de reserves van het grondbedrijf weer. De stand van 2016 betreft de reserves, zoals gevormd op 1-1-2017. De standen voor de jaren 2017 tot en met 2020 zijn een inschatting. Het verloop van de reserves is een weerspiegeling van geactualiseerde prognoses en de geactualiseerde risicoanalyse.

Reserves

ABR

Deze reserve vormt het weerstandsvermogen van het grondbedrijf en dient om conjuncturele risico's op te vangen. Conjuncturele risico's zijn algemeen van aard en hebben betrekking op de gehele projectenportefeuille. Het zijn risico's die samenhangen met macro-economische ontwikkelingen. Vertraging in de uitgifte door een lagere woningvraag of een verlaging van de grondprijzen door een slechtere economie zijn voorbeelden van conjuncturele risico's.

Afoming van de ABR naar de Algemene Dienst kan plaatsvinden als in het meest negatieve scenario (winst 50%) de ABR nog boven de € 1,0 miljoen uitkomt. Het bedrag boven de € 1,0 miljoen wordt dan gestort in de Algemene Dienst. Hierbij geldt dat de winsten daadwerkelijk gerealiseerd moeten zijn. Hiervan is in 2016 nog geen sprake.

Uit de grafiek volgt een duidelijke groeiende prognose van de ABR voor de komende jaren. De grootste winstnemingen zijn geprognosticeerd in De Geer-Oost en De Bulk (beide industrieterrein) en Piekenhoef (woningbouw).

Reserve risico's Heesch-West

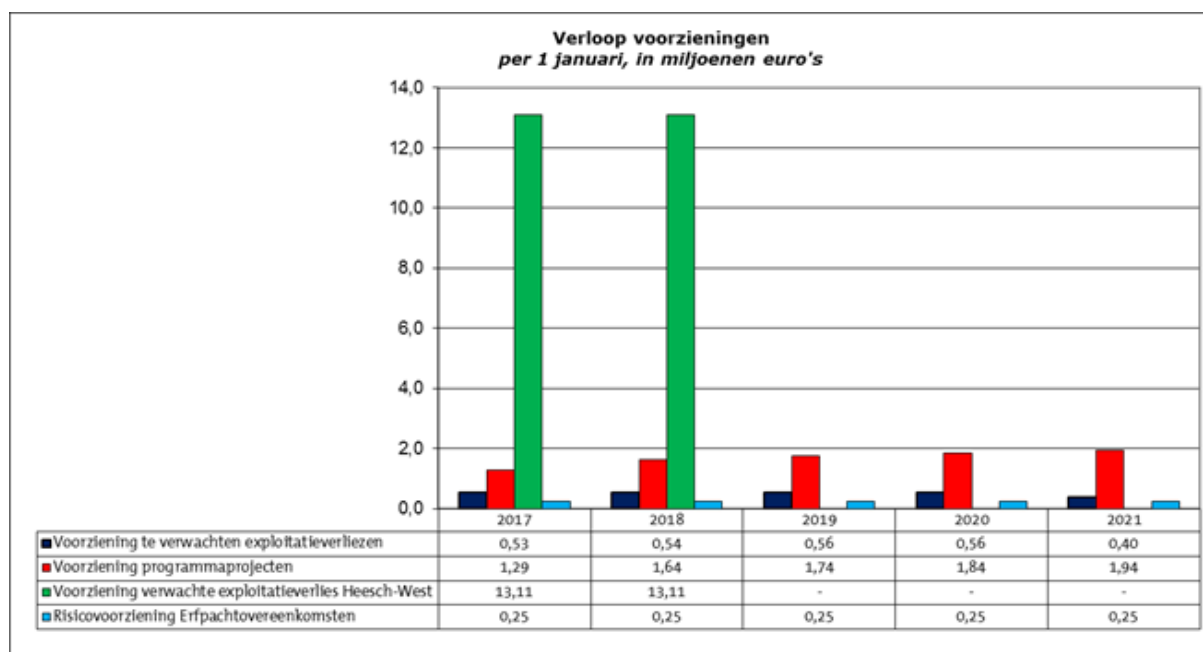
De exploitatieberekening van Heesch-West wordt gemaakt door de gemeente 's-Hertogenbosch. Naast deze berekening hebben wij zelf een risicoanalyse uitgevoerd. Hierbij worden specifieke uitgangspunten, kennis en omstandigheden vanuit Oss in aanmerking genomen. Het gaat dus om een Osse inschatting, zoals de andere gemeenten die deelnemen aan Heesch-west ook een eigen inschatting maken.

Op basis van onze risicoanalyse is een alternatieve schatting gemaakt door middel van een doorrekening. Deze alternatieve schatting op basis van onze risicoanalyse maakt dat we een reserve moeten vormen van € 2,0 miljoen. Omdat Heesch-west geen Osse grondexploitatie is, is een afzonderlijke reserve gevormd in plaats van het risico op te nemen in de reserve planeconomische risico's. Deze reserve daalt in 2016 met ca. 0,7 miljoen omdat een deel van de risico's thans in de grondexploitatie zijn opgenomen (met name een lagere uitgifteprijs).

Reserve planeconomische risico's:

De ontwerp- en uitvoeringsprojecten brengen projectrisico's met zich mee. Deze projectrisico's dekt het grondbedrijf binnen de projecten af of met de reserve planeconomische risico's.

Om de benodigde hoogte van de reserve te bepalen voert het grondbedrijf twee keer per jaar een risicoanalyse uit. Projectrisico's worden opgevangen binnen de grondexploitatie van het project als er voldoende winstpotentie in het project aanwezig is. Hierbij wordt voorzichtigheidshalve alleen gekeken naar de negatieve risico's. De positieve risico's worden wel benoemd, maar niet verrekend met de negatieve risico's. De negatieve risico's van projecten die onvoldoende of geen winstpotentie bezitten worden afgedekt met de reserve planeconomische risico's.

Voorziening te verwachten exploitatieverliezen:

Zoals aangegeven, hebben we per 1 januari een voorziening om de verwachte verliezen bij de complexen af te kunnen dekken. Deze voorziening wordt gevormd in het jaar dat een complex een negatief resultaat laat zien. Als het verlies zich daadwerkelijk voordoet (bij afsluiting van het betreffende complex), vindt er een onttrekking plaats uit de voorziening ter hoogte van het verlies. We verwachten voor de projecten Talentencampus, Centrum Lith en Megen Zuid een nadelig resultaat. Voor deze projecten is een verliesvoorziening gevormd

Voorziening programmaprojecten:

Deze voorziening dekt voor programmaprojecten het verschil tussen de boekwaarde en de marktwaarde met de huidige bestemming volledig af. Een externe taxateur taxeert de marktwaarde met huidige bestemming. De voorziening neemt toe omdat de boekwaarde jaarlijks toeneemt met de plankosten. Voor 2017 hebben we € 250.000 opgenomen om de ambtelijke uren van het V&D project te kunnen bekostigen. Daarnaast nemen we structureel € 100.000 op om de voorbereidingskosten van eventuele nieuwe projecten te kunnen bekostigen. In 2017 gaan we deze structuur tegen het licht houden. Feitelijk zijn we nu de plankosten direct aan het financieren vanuit het grondbedrijf. Tegenover deze kosten staat geen grondexploitatie. De verwachting is dat het grondbedrijf steeds vaker betrokken wordt bij dit soort vraagstukken (bijvoorbeeld de discussie

cultuurcluster, tijdelijke woonruimte statushouders, enz.). Dit vraagt mogelijk om een andere financiering van de uren. Het uitgangspunt is dat nog maximaal € 100.000 per jaar voor kleine projecten ingezet mag worden. De kleine projecten kunnen zo direct worden opgestart. Bij grote en/of niet rendabele projecten leggen we eerst een separaat dekkingvoorstel voor aan de gemeenteraad.

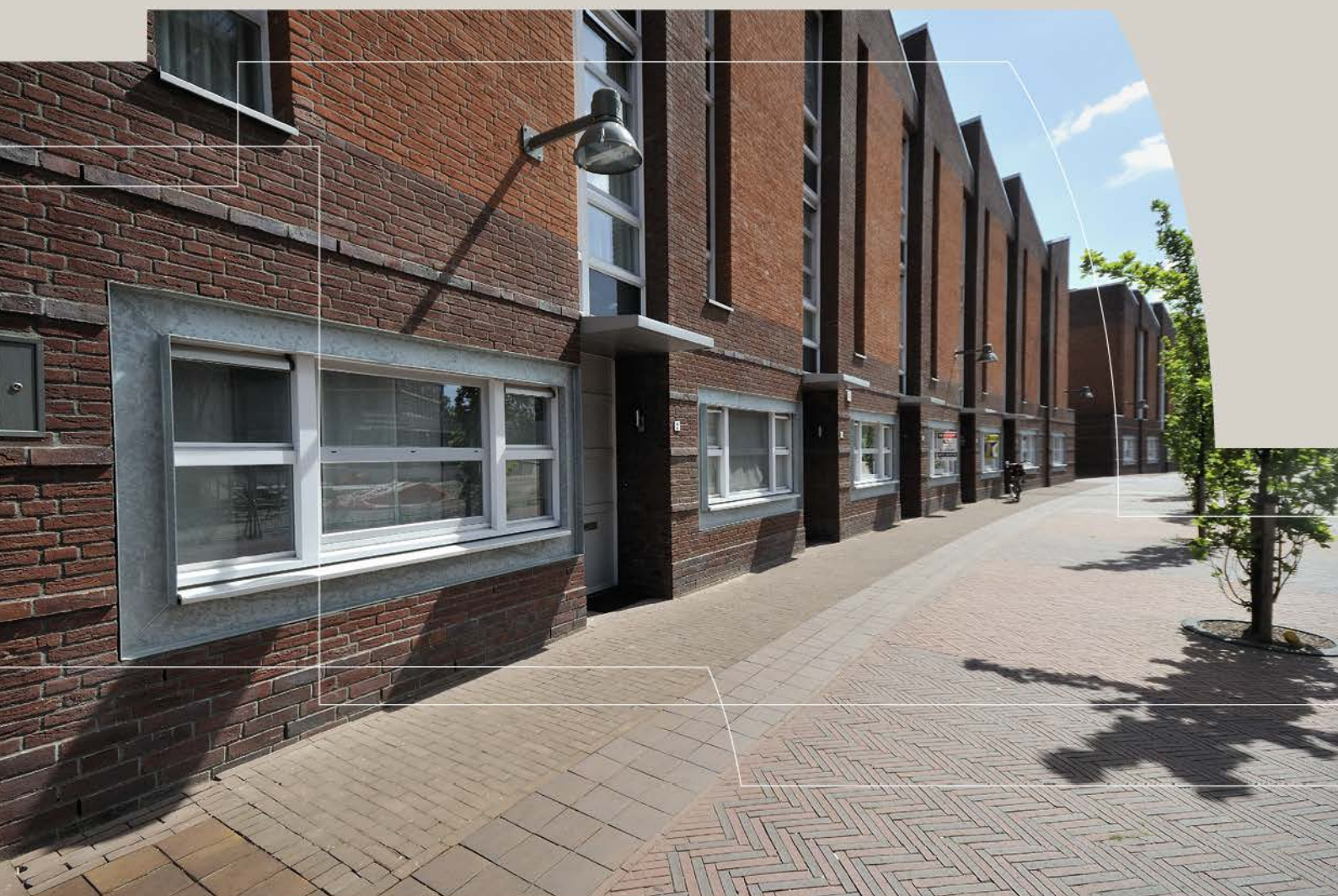
Voorziening te verwachten exploitatieverlies Heesch-west:

Deze voorziening dient om het te verwachten verlies op het project Heesch-west op te vangen. Uitgaande van de huidige planning, dragen we deze voorziening eind 2018 over aan de Gemeenschappelijke Regeling.

Voorziening erfpachtovereenkomsten:

De gemeente gaat steeds meer erfpachtovereenkomsten aan. Dat geldt zowel voor woningbouw als voor bedrijventerreinen. Erfpacht heeft veel voordelen. De gemeente loopt echter wel een beperkt risico mocht een erfpachter niet meer betalen. Bijvoorbeeld omdat hij de herziening van de canon betwist. Om die risico's goed op te vangen hebben we een voorziening getroffen.

Paragraaf lokale heffingen

Inleiding

Ons uitgangspunt is een gematigde lastendruk voor inwoners en bedrijven. We vergelijken de lastendruk voor onze inwoners altijd met de landelijke ontwikkeling. Als landelijk gemiddelde gebruiken we de cijfers van het COELO (Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden).

De tarieven voor de heffingen moeten volledig kostendekkend zijn of worden gemaakt.

1. Lastendruk

Het COELO onderzoekt jaarlijks de lastendruk met betrekking tot de gemeentelijke belastingen en heffingen. Het gaat om belastingen en heffingen die tot woonlasten voor gebruikers van woningen leiden (OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing).

In het volgende overzicht hebben we de cijfers uit de COELO-atlas opgenomen.

De uitgangspunten daarbij zijn:

- voor Oss ligt de gemiddelde WOZ-waarde tussen € 200.000 en € 225.000
- de landelijk gemiddelde WOZ-waarde is € 219.000
- het tarief voor de afvalstoffenheffing is gebaseerd op een container van 240 liter voor restafval in combinatie met een container van 140 liter voor GFT-afval.
- het tarief voor de rioolheffing bestaat uit het eigenaarstarief plus het gebruikerstarief van een woning.

Op basis van de werkelijke cijfers 2016 ziet het overzicht voor Oss er als volgt uit:

Lastendruk standaardwoning 2016	Oss	Landelijk werkelijk
Onroerende zaakbelastingen	€ 247	€ 268
Afvalstoffenheffing	€ 269	€ 263
Rioolheffing	€ 168	€ 193
Totaal	€ 684	€ 724

Op basis van deze cijfers is de lastendruk in Oss in 2016 € 40 onder het werkelijke landelijk gemiddelde uitgekomen.

2. Kwijtschelding

De in de wet geboden ruimte om het kwijtscheldingsbeleid vorm te geven gebruiken we maximaal, wat betekent dat de kwijtscheldingsnorm op 100% ligt. Kwijtschelding kennen we voor de volgende belastingen toe:

- Onroerende zaakbelastingen (na de afschaffing van het gebruikersdeel van de OZB op woningen komt deze vorm van kwijtschelding nog slechts een enkele keer voor)
- Rioolheffing
- Afvalstoffenheffing
- Hondenbelasting

In de volgende tabel staan de aantallen kwijtscheldingsverzoeken in de jaren 2015 en 2016.

Kwijtscheldingsverzoeken	2015	2016
Meerjarige kwijtschelding	892	954
Incidentele verzoeken	1.353	1.195
Totaal	2.245	2.149

3. Opbrengsten belastingen en heffingen

In de volgende tabel geven we een overzicht van de opbrengsten van de belangrijkste belastingen en heffingen. Grote verschillen tussen de gerealiseerde opbrengsten en de begroting na wijziging zijn bij de programma's toegelicht.

+ is uitgaven/nadelig saldo
- is inkomsten/voordelig saldo
bedragen x € 1.000

	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil	Voordeel/ Nadeel
Onroerende zaakbelastingen					
- gebruikers niet-woningen	-2.829	-2.860	-2.728	132	N
- eigenaren woningen	-9.633	-9.513	-9.504	9	N
- eigenaren niet-woningen	-3.851	-3.964	-3.881	83	N
Afvalstoffenheffing	-9.452	-9.439	-9.515	-76	V
Rioolheffing					
- woningen	-6.091	-6.358	-6.396	-38	V
- niet-woningen	-1.687	-1.528	-1.573	-45	V
Hondenbelasting	-524	-535	-538	-3	V
(Water)toeristenbelasting	-233	-233	-150	83	N

Paragraaf bedrijfsvoering

Inleiding

Voor de actuele ontwikkelingen op het gebied van de bedrijfsvoering verwijzen we naar programma 9. Bestuur, organisatie en dienstverlening.

Voortgangsrapportage Integraal Uitvoeringsprogramma (IUP) openbare ruimte

Inleiding

De uitvoering van projecten, zeker van complexe projecten, is en blijft een dynamisch proces. Door het constant blijven volgen van de projecten tijdens de voorbereiding en uitvoering krijgen we een goed inzicht in het uiteindelijke resultaat, de kosten en de inzet van subsidies.

In deze rapportage geven we de financiële situatie en de voortgang van de IUP-projecten per 31 december 2016 op hoofdlijnen weer. Daarbij maakten we ook doorkijk naar de totale doorlooptijd van de projecten.

1. Technische voortgang van de projecten (alle IUP-projecten)

In het volgende overzicht geven we aan welke technische mutaties de afgelopen periode hebben plaatsgevonden.

Het project Heesterseweg heeft enige vertraging tijdens de uitvoering opgelopen omdat kabels en leidingen op andere plaatsen en hoogten bleken te liggen. Het startmoment van uitvoering van het project Molenstraat Zuid is bijgesteld in verband met een nader verkeerskundig onderzoek voor het gehele Centrum.

Status	Aantal
Startmoment uitvoering loopt volgens planning	110
Startmoment uitvoering wijzigt mogelijk	0
Startmoment uitvoering is bijgesteld	1
Nieuw project	0
Vervallen project	0
Project is gereed	29
Totaal	140

2. Voortgang op projectniveau

In de volgende tabel zijn alle projecten opgenomen waar een verandering heeft plaatsgevonden. Per project lichten we de verandering toe.

De onderscheiden projectfasen zijn:

A = Programmafase

B = Ontwerpfase

C = Bestekfase

D = Uitvoeringsfase

E = Technisch gereed

F = Financieel gereed

Projectnaam	Projectfase	Toelichting
OV Replace retrofit LED	F	Het project wordt afgesloten. Dit soloproject wordt verrekend met activiteit Investerings OV.
Parken kleine renovaties 2016	D	Budgetreservering was te hoog.
Boterstraat - Kruisstraat aanpak kruising	F	Het project wordt afgesloten.
Kastanjabomen - herstel bomenstructuur 2014 gebied 1	F	Het project wordt afgesloten.
Kastanjabomen - herstel bomenstructuur 2014 gebied 2	F	Het project wordt afgesloten.
Onderhoudplan recreatie en toerisme	F	Het project wordt afgesloten.

Projectnaam	Projectfase	Toelichting
Rioolrenovatie Industrielaan (Ball Packaging)	F	Het project wordt afgesloten. Dit soloproject wordt verrekend met activiteit Investerings Riolerings.
Wilgenhoutrups (proefproject)	F	Het project wordt afgesloten. Voortschrijdend inzicht leert dat er iets anders aan de hand is met de bomen en dat bestrijding van de wilgenhoutrups nog geen oplossing biedt.
Centrumplan Berghem fase 1	F	Het project wordt afgesloten, fase 1 is afgerond.
Burgemeester van Erpstr e.o (was Berghemseweg e.o.)	F	Het project wordt afgesloten. De kosten van elementenverharding waren lager dan begroot en omdat dit project zonder een uitgebreide inspraakprocedure uitgevoerd kon worden waren de kosten van voorbereiding-advies-toezicht beduidend lager.
JF Kennedybaan - Frankenbeemdweg aanpak kruising	F	Het project wordt afgesloten. Een deel van de kosten was niet declarabel. We hebben hier al gedeeltelijk rekening mee gehouden in de jaarrekening 2015.
Landbouwlana herinrichting	F	Het project wordt afgesloten.
VAT Inhuur/Uitbesteding gebied 1 2016	F	Het project wordt afgesloten.
Buurtbeheer gebied 2 Noord West	F	Het project wordt afgesloten.
Danenhoef Oost Woonrijp maken	F	Het project wordt afgesloten.
Galliersweg riolerings	F	Het project wordt afgesloten. Dit soloproject wordt verrekend met activiteit Investerings Riolerings.
Gasstraat	F	Het project wordt afgesloten.
Herbestrating gebied 2 2016	F	Het project is financieel afgesloten in 2016, maar loopt door in 2017.
Horizonschool de Poolster / Staringstraat Oost	F	Het project wordt afgesloten.
Industrielaan / Titus Brandsmalaan	F	Het project wordt afgesloten.
Staatliedenbuurt calamiteit Brabant Water	F	Het project wordt afgesloten, kosten van begeleiding en toezicht zijn in rekening gebracht bij Brabant Water.
VAT Inhuur/Uitbesteding gebied 2 2015	F	Het project wordt afgesloten.
VAT Inhuur/Uitbesteding gebied 2 2016	F	Het project wordt afgesloten.
Batterijstraat	F	Het project wordt afgesloten. Op een paar plekken is afgezien van het aanbrengen van opsluitbanden en grasbetontegels. Op deze plekken was dat minder noodzakelijk.
Clarissengracht Megen	F	Het project wordt afgesloten.
De Rijt Deursen / Dorpenweg 31		Het project wordt afgesloten. Kosten van begeleiding en toezicht zijn in rekening gebracht bij een particulier.
Geffen de Wiel (optimalisatie watersysteem)	F	Het project wordt afgesloten.
Herbestrating geheel gebied 3 2015	F	Het project wordt afgesloten.
Herbestrating geheel gebied 3 2016	F	Het project is financieel afgesloten in 2016, maar loopt door in 2017.
Kleine renovaties 2016 gebied 3	F	Het project is financieel afgesloten in 2016, maar loopt door in 2017.
Lithse Ham verdieping	D	In overleg met direct betrokken partijen is het werk anders uitgevoerd dan eerder was voorgesteld door Rijkswaterstaat.

Projectnaam	Projectfase	Toelichting
Megen verbreding voetpad Maasdijk	F	Het project wordt afgesloten, het is via asfaltonderhoud afgewikkeld in 2016.
Oijen Bernhardweg	E	Het budget is bijgesteld.
Ravenstein Nieuwstraat	F	Het project wordt afgesloten. Dit soloproject wordt verrekend met activiteit Investerings OV.
Speelvoorz dorpen 2014 - 2016	F	Het project wordt afgesloten.
Speelvoorzieningen 2016 gebied 3	F	Het project wordt afgesloten.
VAT Inhuur/Uitbesteding gebied 3 2016	F	Het project wordt afgesloten.
Act. houden beheergegevens IBOR	F	Het project is financieel afgesloten in 2016, maar loopt door in 2017.
Beheercontracten Kabels en Leidingen	D	Er is een overschrijding i.v.m. juridische adviezen en extra mensuren i.v.m. rechtsgeding.
Car verz. IUP projecten 2016	D	Het budget is bijgesteld. Er is minder premie in rekening gebracht over de afgelopen jaren.
Fietssnelweg Oss - Den Bosch (zie ook 20480 VRI < Euterpeaan)	F	Het project wordt afgesloten. Kosten van begeleiding en toezicht zijn in rekening gebracht bij gemeente 's-Hertogenbosch.
Jaarcontract 2012 - 2014	F	Het project is afgesloten. Het restant is toegevoegd aan project 20816 (Jaarcontract 2016).
Jaarcontract 2016	D	Overboeking van project 20569 (Jaarcontract 2012 2014).
Regiewerken GEO voor IBOR	F	Het project is financieel afgesloten in 2016, maar loopt door in 2017.

3. Financiën

Het jaar 2016 is afgerond met een positief resultaat van € 477.788 op de IUP-projecten. Dit is een afwijking van circa 5,9%. Dit resultaat analyseerden we naar de dekkingsbron. Een project kan namelijk gevoed worden uit de middelen voor riolering, de middelen voor bodemsanering, uit het mobiliteitsfonds (Mipmo), het grondbedrijf en beheergelden. Om een zuiver beeld te schetsen herleiden we het resultaat naar deze groepen terug. In dit geval is er sprake van overschot op beheergelden.

Dit overschot wordt bepaald door onder andere voordelen op de projecten Burgemeester van Erpstraat e.o. en de verdieping van de Lithse Ham. Het project Burgemeester van Erpstraat e.o kon met een voordelig resultaat worden afgesloten omdat de kosten van de elementenverharding lager waren dan begroot. Verder kon het project zonder uitgebreide inspraakprocedure worden uitgevoerd en waren de voorbereidingskosten beduidend lager. Het project Lithse Ham is in overleg met alle betrokken partijen (belanghebbenden-Rijkswaterstaat-Gemeente Oss) anders uitgevoerd dan was voorgesteld door Rijkswaterstaat. Daarnaast zijn een aantal administratieve projecten met een voordelig resultaat afgesloten.

Het overschot op beheergelden willen we storten in de reserve IUP en inzetten voor 2 projecten, namelijk de Bernhardweg in Oijen en de Willandstraat in Berghem. In het oorspronkelijke IUP 2016 – 2019 waren deze projecten op de reservelijst geplaatst omdat de benodigde financiën ontbraken. De totale projectkosten zijn hoger, maar de meerkosten kunnen afgedekt worden uit het vrije deel van de reserve IUP.

De projecten krijgen een herzien beschikbaar budget (bijraming of aframing). Dat is belangrijk voor een adequaat budgetbeheer.

Vanaf 1 januari 2017 moeten we investeringen uit de openbare ruimte activeren. Dit is een onderdeel van de wijzigingen van de BBV, die we in de programmabegroting 2017-2020 hebben toegelicht. In deze programmabegroting hebben we dit verwerkt voor nieuwe investeringen die starten vanaf 2017. Dit gaf voor de eerste 3 jaar incidentele voordelen. Voor het laatste jaar hebben we een structurele stelpost gereserveerd om de nieuwe investeringslasten vanaf 2020 te kunnen financieren.

Deze BBV wijzigingen hebben ook impact voor de IUP-projecten die we niet hebben afgesloten in 2016. Voor deze investeringen die niet financieel zijn afgerond in 2016 moeten we voor het deel van het project dat ná 2016 loopt de investering splitsen in groot onderhoud en investeringen. Het gedeelte groot onderhoud betalen we uit de reserve IUP. De kapitaallasten van het gedeelte dat we investeren nemen we mee in de eerste financiële tussenrapportage. Deze investeringslasten dekken we in principe uit de stelpost die we hiervoor hebben gereserveerd. Per saldo zullen we dus een minder aanspraak maken op de reserve IUP. Een gedeelte van deze reserve IUP kan daarom waarschijnlijk vrijvallen, dit verwerken we ook bij de eerste financiële tussenrapportage.

JAARREKENING

Programmarekening op hoofdlijnen

Cijfers per programma

In de volgende tabel zijn de cijfers per programma opgenomen. De verschillen worden hier niet toegelicht. Toelichtingen op de verschillen zijn terug te vinden in het jaarverslag. Bij de programma's is daarvoor steeds de volgende w-vraag beantwoord: Wat heeft het gekost?

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving		Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil	Voordeel/ Nadeel
1. Zorg en welzijn	Lasten	77.918	82.059	75.818	-6.240	V
	Baten	-3.000	-3.317	-3.745	-428	V
	Saldo	74.917	78.741	72.073	-6.668	V
2. Werk, inkomen en onderwijs	Lasten	63.998	68.555	68.465	-90	V
	Baten	-19.702	-24.075	-24.527	-452	V
	Saldo	44.297	44.480	43.938	-542	V
3. Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten	Lasten	17.139	18.355	17.360	-995	V
	Baten	-2.306	-2.360	-2.719	-359	V
	Saldo	14.833	15.996	14.641	-1.354	V
4. Veiligheid	Lasten	5.321	5.433	5.448	16	N
	Baten	-343	-473	-494	-22	V
	Saldo	4.978	4.960	4.954	-6	V
5. Mobiliteit en openbare ruimte	Lasten	31.976	35.921	28.782	-7.139	V
	Baten	-12.637	-12.603	-13.653	-1.050	V
	Saldo	19.339	23.319	15.130	-8.189	V
6. Duurzaamheid, milieu en natuur	Lasten	14.530	15.763	15.866	103	N
	Baten	-12.820	-13.388	-15.007	-1.619	V
	Saldo	1.710	2.375	859	-1.515	V
7. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen	Lasten	11.602	17.050	17.827	778	N
	Baten	-4.724	-10.764	-11.730	-966	V
	Saldo	6.878	6.286	6.097	-188	V
8. Economie en vrije tijd	Lasten	6.578	28.229	30.072	1.843	N
	Baten	-4.030	-24.522	-18.817	5.705	N
	Saldo	2.548	3.707	11.255	7.548	N
9. Bestuur, organisatie en dienstverlening	Lasten	80.738	31.917	31.922	6	N
	Baten	-60.106	-6.544	-7.653	-1.109	V
	Saldo	20.633	25.373	24.270	-1.103	V
10. Financiën en belastingen	Lasten	16.833	15.664	13.361	-2.303	V
	Baten	-198.049	-204.022	-203.245	777	N
	Saldo	-181.216	-188.359	-189.884	-1.525	V
Totaal alle programma's	Lasten	326.633	318.945	304.923	-14.022	V
	Baten	-317.716	-302.068	-301.591	477	N
	Saldo	8.917	16.877	3.332	-13.544	V

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil	Voordeel/ Nadeel
Stortingen reserves	4.741	10.260	13.890	3.630	N
Onttrekkingen reserves	-13.892	-27.117	-27.015	101	N
Totaal mutaties reserves	-9.151	-16.857	-13.125	3.731	N
Resultaat	-234	20	-9.793	-9.813	V

Incidentele baten en lasten

In de volgende tabel geven we een overzicht van de incidentele baten en lasten. Incidenteel houdt in dat het gaat om baten en lasten die een tijdelijk karakter hebben. Deze zitten slechts één of enkele jaren in de begroting.

We hebben incidentele baten en lasten vanaf € 100.000 opgenomen. Hierbij zijn vooral de meest opvallende posten meegenomen. Bij de eerste financiële rapportage in 2017 zullen met name de doorwerking van deze jaarrekening voor de jaren meegenomen worden. Incidentele mutaties die vervolgens worden gestort c.q. onttrokken worden aan een reserve zijn hierin niet meegenomen. Reden hiervan is dat dit per saldo neutraal is.

			+ is incidentele lasten	
			- is incidentele baten	
			bedragen x € 1.000	
Progr.	Bron *	Omschrijving	2016 begroot	2016 werkelijk
1	PB 2016-2019 en JV 2016	Lagere kosten Wmo hulp bij het huishouden/ WMO individuele voorzieningen	-125	-270
1	PB 2016-2019	Vorming brede welzijnsinstelling	50	50
1	PB 2016-2019	Innovatiebeleid Huishoudelijke Verzorging	150	150
1	PB 2016-2019	Impuls Wet Maatschappelijke Ondersteuning	500	500
1	PB 2017-2020 en JV 2016	Stelpost Wmo/AWBZ tariefs- en volumeaanpassing en innovatie	-700	-1.700
1	JV 2016	Lagere kosten WMO begeleiding en beschermd wonen	0	-1.800
1	PB 2017-2020 en JV 2016	Extra kosten uitvoering Jeugdwet	1.650	-1.650
1	JV 2016	Regulier overschot jeugdzorg	0	-1.100
2	PB 2016-2019	Talentencampus	120	120
2	PB 2016-2019	Kwetsbare jongeren	200	200
2	PB 2017-2020 en JV 2016	Hogere kosten leerlingenvervoer	120	51
2	JV 2016	Lagere kosten opvang vluchtelingen en statushouders	0	-295
2	JV 2016	Lagere kosten basisonderwijs	0	-242
2	JV 2016	Lagere kosten voortgezet onderwijs	0	-187
3	PB 2015-2018	Frictiekosten/investeringen hervormingen cultuur	255	255
3	PB 2016-2019	Omroep Maasland	70	70
3	PB 2017-2020	Garantiesubsidie Golfbad	60	0
3	JV 2016	Lagere investeringslasten sport (Amstelhoef, sporthal 7 Wilgen)	0	-461
4	PB 2017-2020	Lagere bijdrage 2015 Veiligheidsregio Brabant-Noord	-130	-130
5	VJN 2014	Duurzame openbare verlichting	550	550
5	PB 2015-2018	Onderhoud civieltechnische kunstwerken	200	200
5	PB 2016-2019 en PB 2017-2020	Bomenbeleid	75	75
6	PB 2016-2019 en PB 2017-2020	Duurzaamheid	100	100
6	JV 2016	Vertraging uitvoering controles door OBDN	0	-250
7	PB 2016-2019	Startersleningen	210	210
7	TR 2016	Omgevingswet	50	50
7	TR 2016	Voorziening geldlening terrein motorcross Nieuw Zevenbergen	53	53

Progr.	Bron *	Omschrijving	2016 begroot	2016 werkelijk
7	PB 2017-2020	Ontwikkelen motorsportcircuit Nieuw Zevenbergen	50	50
7	PB 2017-2020/ JV 2016	Leges omgevingsvergunningen	800	750
9	PB 2014-2017	Omgevingsdienst Brabant Noord	162	162
9	TR 2016	Uitvoeringskosten Participatiewet	90	90
9	TR 2016	Inhuur Ruimtelijke en stedelijke ontwikkeling	100	100
9	PB 2017-2020	Verhoging ICT-budget	570	570
9	PB 2017-2020	Vrijval reserve meubilair	-813	-813
9	PB 2017-2020/ JV 2016	Lagere kosten contractmanagement Wmo	-72	-414
9	JV 2016	Lagere kosten uitvoeringsprogramma zorg & welzijn	0	-219
9	JV 2016	Hogere kosten college	0	317
10	JV 2016	Lagere kosten treasury	0	-609
10	JV 2016	Afrekening algemene uitkering 2015	0	-508
10	JV 2016	Voordeel algemene baten en lasten (prijscompensatie)	0	-174
10	JV 2016	Hogere storting voorziening dubieuze debiteuren	0	179
10	PB 2014-2017	Egalisatie incidentele saldi via algemene reserve	-1.388	-1.388
divers	divers	Overige incidentele baten en lasten	-10	0
TOTAAL			2.947	-7.358

Overzicht structurele toevoegingen en onttrekkingen reserves

We hebben onze reserves in drie categorieën ingedeeld:

1. Algemene vrije reserves
2. Bestemmingsreserves voor de afdekking van afschrijvingslasten e.d.
3. Overige bestemmingsreserves

Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves zijn normaal gesproken incidentele lasten en baten. Uitzondering hierop zijn de mutaties in de reserves van categorie 2, de bestemmingsreserves voor de afdekking van afschrijvingslasten e.d.. Mutaties in deze reserves zijn structurele lasten of baten. In het volgende overzicht zijn de structurele mutaties opgenomen, inclusief de toegerekende rente in 2016. Enkele grote posten lichten we daarna toe.

			+ is lasten - is baten bedragen x € 1.000
Omschrijving	Toevoegingen in 2016	Onttrekkingen in 2016	
Afkoop gaswinst uitkering Maaslandgas	928	2.349	
Depositie BNG	89	372	
Huisvestingskosten schoolgebouwen	11	38	
De Bolster Horizonschool	30	60	
Brede school centrum Lith	76	48	
Nieuwbouw scholen Geffen/MFC vm Maasdonk	31	57	
Sportcomplex Herpinia	5	22	
Kleedaccommodatie Amstelhoef	35	60	
Sportpark De Akkeren	19	40	
Kunstgrasvelden Talentencampus	34	93	
Nieuwbouw Hertenkamp	2	5	
Bouwkundige aanpassingen MJC	211	0	
Parkeergarage	32	47	
Fietsenstalling	3	11	
Brutering woonwagens	7	16	
Huisvesting gemeentelijk apparaat	456	1.006	
Vervanging meubilair gemeentehuis	21	614	
Totaal	1.990	4.838	

Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar bijlagenboek, reserves en voorzieningen.

Analyse rechtmatigheid

De accountant geeft niet alleen een oordeel over het getrouw beeld van de jaarrekening maar ook over de financiële rechtmatigheid (Besluit Accountantscontrole Decentrale Overheden). Bij de financiële rechtmatigheid gaat het om de begrotingsrechtmatigheid: handelen we binnen de begroting zoals de gemeenteraad die heeft vastgesteld? Daarbij wordt niet alleen gekeken of de werkelijke lasten hoger zijn dan begroot, maar ook of de lasten aan het juiste begrotingsjaar en aan het juiste programma zijn toegerekend.

In de Kadernota rechtmatigheid is bepaald dat het overschrijden van de begroting (op programmaniveau) en van investeringen altijd onrechtmatig is, maar niet in alle gevallen hoeft te worden meegewogen in het accountantsoordeel. Dit laatste is het geval als:

- Kostenoverschrijdingen worden gecompenseerd door direct gerelateerde opbrengsten.
- Kostenoverschrijdingen passen binnen het beleid.
- Kostenoverschrijdingen het gevolg zijn van opneemingen.

In het vervolg van dit hoofdstuk gaan we eerst in op de begrotingsrechtmatigheid bij de programma's en daarna op de rechtmatigheid bij de investeringen.

Programma's

In de volgende tabel is een overzicht opgenomen van de programma's waarbij de werkelijke kosten hoger zijn dan de begrote kosten. In het jaarverslag zijn bij de programma's de belangrijkste voor- en nadelen al toegelicht. Om te voorkomen dat dit hoofdstuk teveel herhaling wordt, is ervoor gekozen om hier alleen de afwijkingen in de lasten groter dan € 100.000 op hoofdlijnen toe te lichten.

+ is lasten/nadeel
bedragen x € 1.000

Omschrijving	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Vershil
Lasten per programma			
6. Duurzaamheid, milieu en natuur	15.763	15.866	103
7. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen	17.050	17.879	830
8. Economie en vrije tijd	28.229	30.072	1.843

Toelichting overschrijdingen lasten per programma

Programma 6. Duurzaamheid, milieu en natuur

De overschrijding op de lasten heeft met name te maken met hogere kosten voor afvalverwijdering voor particulieren, dit past bij het gewijzigde afvalbeleid. We hebben kosten voor het inzamelen van kunststoffen en door meer afvalscheiding hebben we meer kunststof opgehaald. Hier staan inkomsten tegenover, de baten zijn dus ook hoger voor dit programma.

Programma 7. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen

De overschrijding van de lasten van € 830.000 komt vooral doordat we extra kosten hebben gemaakt voor interne uren. We hebben extra tijd besteed aan een aantal projecten. Dit zijn projecten op het gebied van strategische advisering, As-50, duurzame energie en ruimte, taskforce centrum en de visie toerisme en recreatie. Dit past binnen het bestaande beleid.

Programma 8. Economie en vrije tijd

De overschrijding van de lasten van € 1.843.000 wordt met name veroorzaakt door extra uitgaven op het onderdeel industrieterreinen. Dit is een onderdeel van het grondbedrijf. Een belangrijk onderdeel hierin is het nadeel van € 7,5 miljoen wat we extra gestort hebben in de voorziening Heesch-West. Dit bedrag hebben we betaald uit de verlaging van de risico reserve Heesch-West (€ 0,7 miljoen) en we hebben € 6,8 miljoen onttrokken uit de algemene reserve. Dit is conform de programmabegroting 2017-2020.

Investeringsen

Naast de begrotingsrechtmatigheid bij de programma's besteden we bij de jaarrekening ook aandacht aan de beoordeling van de investeringen. Het beeld over 2016 is als volgt:

bedragen x € 1.000	
Omschrijving	Bedrag
Oorspronkelijke kredieten	31.663
Uitgaven t/m 2015	-19.070
Saldo restantkredieten per 1-1-2016	12.593
Mutaties 2016	5.485
Uitgaven 2016	-7.856
Saldo restantkredieten per 31-12-2016	10.222

Dit betekent dat er eind 2016 op het gebied van investeringen onderhanden werk is voor een totaalbedrag van € 10,2 miljoen.

In het kader van rechtmatigheid is geen sprake geweest van grote overschrijdingen (groter dan € 100.000) binnen de investeringskredieten.

Grote posten binnen de restantkredieten zijn:

- Algemeen onderwijshuisvesting	€ 0,2 miljoen
- Praktijkschool de Singel	€ 1,3 miljoen
- Brede school Lith	€ 4,0 miljoen
- Renovatie kleedkameraccommodatie MHC	€ 0,3 miljoen
- Kunstgrasveld Oss'20	€ 0,4 miljoen
- Natuurgrasvelden Koppelsteeg	€ 0,6 miljoen
- MJC bouwkundige aanpassingen	€ 0,2 miljoen
- Wijkaccommodatie Krinkelhoek	€ 0,2 miljoen
- Buurtcentrum Lith	€ 0,6 miljoen
- Activering deel N329	€ 1,2 miljoen
- Zijlader	€ 0,2 miljoen
- Key2Burgerzaken	€ 0,3 miljoen

Conclusie

Uit de toelichtingen blijkt dat de overschrijdingen binnen het bestaande beleid passen.

Bestemming rekeningresultaat

De jaarrekening 2016 sluit met een positief saldo van afgerond € 9,8 miljoen. De bestemming van het saldo vindt pas plaats nadat de jaarrekening is vastgesteld. Voorstellen voor het overhevelen van budgetten zijn mogelijk om ervoor te zorgen dat projecten c.q. activiteiten, waarvoor in 2016 specifieke gelden beschikbaar gesteld zijn, in 2017 alsnog uit te voeren/af te ronden. Het is goed om dit soort voorstellen aan een aantal criteria te toetsen. Deze zijn:

- Beleidsinhoudelijk is het noodzakelijk de prestatie alsnog te realiseren.
- De over te hevelen middelen waren al bedoeld voor de betreffende prestatie.
- De prestatie past in de werkplanning of het jaarplan van het nieuwe jaar.
- Realisatie van de prestatie vindt uiterlijk in het nieuwe jaar plaats.
- Er is sprake van budgetten voor projecten waar bij de start al duidelijk was dat de uitvoering meerdere jaren zou vergen. Deze budgetten moeten voor deze projecten beschikbaar blijven.
- Er is sprake van een relatie met rijksmiddelen of middelen van derden.
- In het nieuwe jaar zijn geen middelen beschikbaar voor deze prestatie en het is de verwachting dat dit niet redelijkerwijs mogelijk is. Uitvoering van de activiteiten/werkzaamheden kan zonder budgetoverheveling dus niet binnen het budget van het nieuwe jaar uitgevoerd worden.
- In het betreffende beleidsveld is op rekeningbasis geld over tot minimaal het gevraagde bedrag.
- Het gaat om een materieel bedrag: als ondergrens geldt € 25.000.

De afweging om extra gelden beschikbaar te stellen voor nieuwe wensen c.q. ontwikkelingen vormt geen onderdeel van de resultaatbestemming. De integrale afweging daarvan vindt plaats binnen de kadernota en de programmabegroting. Dat betekent dat een eventueel resterend rekeningsaldo in de algemene reserve gestort wordt. Vervolgens kan bij de behandeling van de kadernota c.q. programmabegroting de integrale afweging plaatsvinden van een eventuele besteding van de algemene reserve aan specifieke doelen.

We stellen voor het positieve saldo over 2016 van € 9,8 miljoen als volgt te bestemmen c.q. budgetten over te hevelen.

bedragen in euro's

Nr.	Omschrijving	Bedrag
1	Onderzoek Wonen met begeleiding	30.000
2	Proeftuin Ruwaard	200.000
3	Reservering in de algemene reserve voor de transformatie agenda Jeugd	1.000.000
4	Reservering in de algemene reserve voor beschermd wonen	1.413.000
5	Vluchtelingen	295.000
6	Projecten archeologie Lith	17.000
7	Uitvoeringsprogramma ODBN	250.000
8	Liquidatie Vlagheidefonds	60.000
9	Studiekosten raadsleden	10.500
10	Invoering iWmo (berichtenverkeer tussen zorgaanbieders en gemeenten)	150.000
11	Vitaal Digitaal	115.000
12	Storting algemene reserve	6.252.145
Totaal voorstellen bestemming / overheveling		9.792.645
Saldo jaarrekening		9.792.645
Saldo na bestemming / overheveling		0

Bij het bestemmen van het positieve saldo volgens deze tabel blijkt dat we een bedrag van € 6,3 miljoen in de algemene reserve storten (zonder concrete bestemming). De voorstellen voor budgetoverheveling tellen op tot een bedrag van afgerond € 3,5 miljoen.

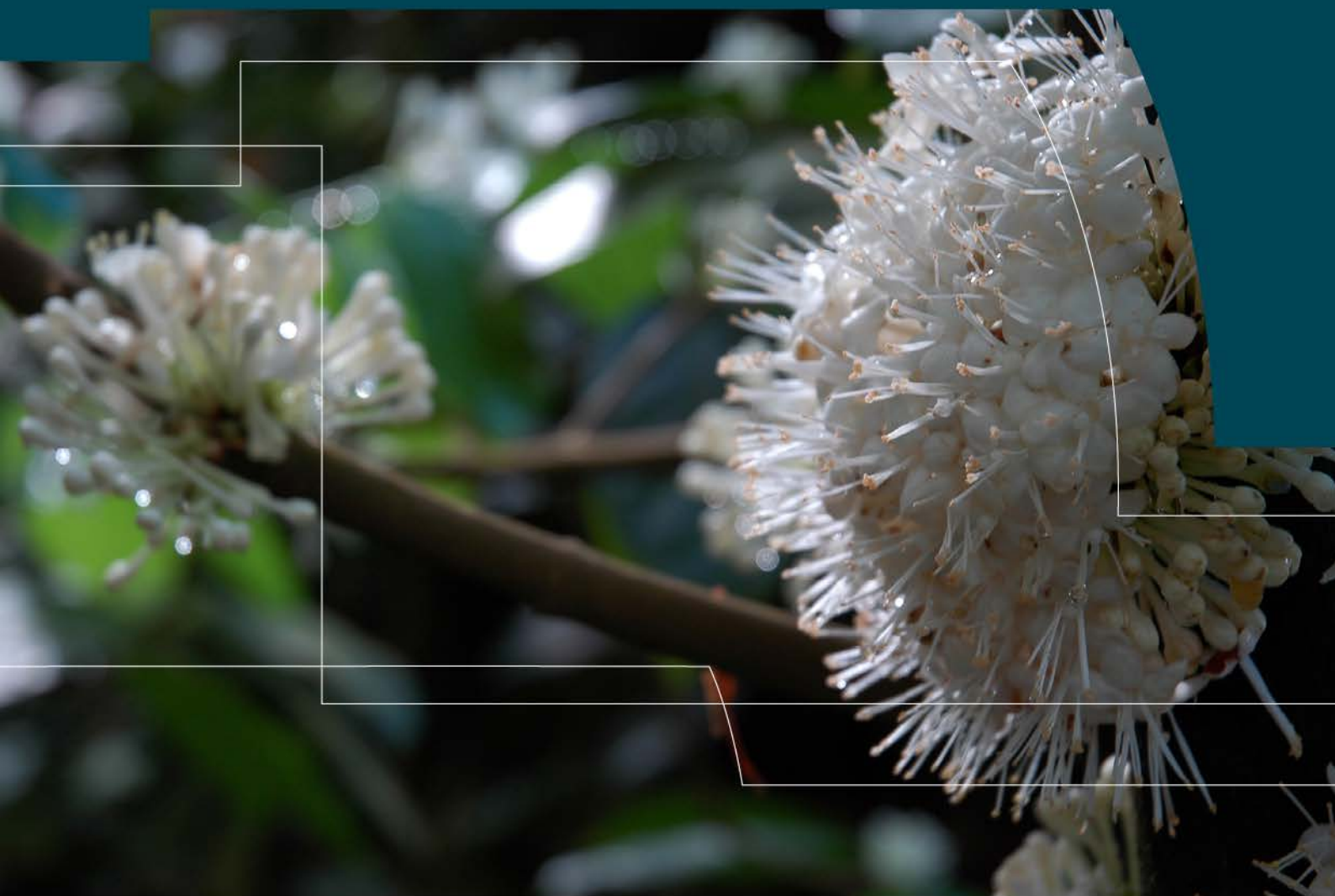
Toelichting posten

Nr.	Omschrijving	Bedrag
1	Wonen met begeleiding	€ 30.000
Om de kosten van zorg te beperken ontwikkelen we verschillende ideeën. Een van de ideeën is om de kosten van beschermd wonen te verminderen door meer cliënten die nu de indicatie Beschermd wonen hebben in het vervolg wonen met ondersteuning aan te gaan bieden. Voordat we dit in de praktijk willen brengen willen we dit concept onderzoeken. In totaal is hiervoor een budget noodzakelijk van € 60.000. Met de regiogemeenten is afgesproken dat zij de helft van dit bedrag betalen. Wij nemen, als centrumgemeente, het restant voor onze rekening. Het onderzoek is eind 2016 opgestart door JB Lorenz. Het budget is nodig om het project in 2017 af te ronden.		

2	Proeftuin Ruwaard	€ 200.000
De Proeftuin Ruwaard zoekt naar manier om de zorg en ondersteuning effectiever en betaalbaarder te maken. Dat betekent dat de behoeften en mogelijkheden van mensen leidend worden, in plaats van de systemen. Voor duurzame en betaalbare zorg is een verschuiving van individuele zorg naar collectieve voorzorg nodig. Zowel in de oplossingen en voorzieningen als in de financiering en verantwoording. De stuurgroep en het programmateam monitoren de effecten hiervan en sturen op grond daarvan bij. Op 6 december 2016 heeft het college besloten om een budget van € 200.000 beschikbaar te stellen voor de Proeftuin Ruwaard. Het budget is in het jaar 2016 nog niet uitgegeven. Daarom stellen we voor om het budget over te hevelen naar het jaar 2017.		
3	Reservering in de algemene reserve voor de transformatie agenda Jeugd	€ 1.000.000
Voor de zorg voor jeugd hebben we in 2017 een aantal trajecten opgestart onder de noemer "transformatieagenda". Deze agenda moet leiden tot een plan ter verbetering van de jeugdhulp. De centrumgemeente Den Bosch gaat voorstellen om in 2017 en 2018 extra te investeren in de transformatie met het doel op termijn de omvang van de jeugdhulp te verkleinen dan wel niet te laten groeien. In het voorjaar leggen ze dit plan voor bij alle gemeenten. Ze vragen hiervoor ook een investering van de regiogemeenten. Voor de zorg voor jeugd hebben we in 2016 een overschot. We stellen voor om het overschot in de algemene reserve te storten en in principe te reserveren voor de transformatieagenda jeugd. In de kadernota 2018-2021 zullen we het plan voor de transformatieagenda en de bijbehorende budgetten voorleggen. We zullen op basis van het concrete plan dan aanspraak maken op deze reservering in de algemene reserve.		
4	Reservering in de algemene reserve voor beschermd wonen	€ 1.413.000
In het kader van beschermd wonen is er directe behoefte aan uitbreiding van het aantal plaatsen voor wonen met ondersteuning. De capaciteit die we hebben ingekocht is nu vol en we willen geen wachtlijsten laten ontstaan. Daarom willen we uitstroom uit beschermd wonen mogelijk maken waardoor we plaats maken voor mensen met een zware ondersteuningsvraag. Op die manier kunnen we tegen lagere kosten plekken voor beschermd wonen beschikbaar krijgen voor mensen die we nu niet kunnen plaatsen. Dit dient het regionale doel. We maken hiervoor een plan wat we voorleggen in de kadernota 2018-2021. Voor beschermd wonen hebben we in 2016 een overschot van € 1.413.000. We stellen voor om dit bedrag in de algemene reserve te storten en te reserveren voor het plan om op korte termijn plekken wonen met ondersteuning in te kopen dan wel te realiseren.		
5	Vluchtelingen	€ 295.000
We stellen voor het restant van het budget wat we beschikbaar hebben voor de opvang van vluchtelingen over te hevelen naar 2017. Door de verhoogde instroom van vluchtelingen is er in 2016 een bestuursakkoord tussen het Rijk en de VNG gesloten. Omdat de verwachte instroom 2016 een doorwerking heeft in de huisvestingstaakstelling voor gemeenten in 2016 en 2017 hebben de financiële gevolgen van het akkoord met name betrekking op 2016 en 2017. De financiële compensatie van het Rijk is gebaseerd op het principe "geld volgt statushouder". De financiële consequenties voor 2016 en 2017 hebben we bij de programmabegroting 2017-2020 verwerkt. In 2016 hebben we per saldo € 295.000 nog niet uitgegeven. Omdat de kosten doorlopen in 2017 stellen we voor het overschot van 2016 mee te nemen naar 2017.		
6	Projecten archeologie Lith	€ 17.000
Bij de programmabegroting 2016-2019 hebben we eenmalig € 27.000 beschikbaar gesteld voor archeologische projecten in Lith. Het geld was bedoeld om het verhaal over Caesar, naar aanleiding van de archeologische vondsten uit Kessel, naar buiten te brengen. In 2016 zijn de kosten beperkt gebleven tot een Pop-Up Archeologiehuis in het centrum van Oss. De aanbestedingen van de ontwikkeling van een erfgoedroute in het gebied Lithse Ham en een grotere overzichten tentoonstelling in Museum Jan Cunen zijn in 2016 minder snel verlopen dan gehoopt. Hierdoor is een budget in 2016 overgebleven wat we willen meenemen naar 2017. Het gaat om een bedrag van € 17.000.		
7	Uitvoeringsprogramma ODBN	€ 250.000
De Omgevingsdienst Brabant Noord (ODBN) voert voor de gemeente taken uit op het gebied van Vergunningen, Toezicht en Handhaving. Van het uitvoeringsprogramma 2016 zijn circa 211 controles nog niet uitgevoerd. Deze zullen in 2017, aanvullend op de controles van het uitvoeringsprogramma 2017, worden uitgevoerd. Het benodigde budget voor de nog uit te voeren controles 2016 bedraagt uitgaande van circa 3355 uren € 250.000.		

8	Uitkering liquidatie Vlagheidefonds	€ 60.000
Wij hebben in december een bedrag van € 60.000 ontvangen uit de liquidatie van het Vlagheidefonds. Onze bijdragen hebben we betaald uit de reserve Besluit locatie gebonden subsidie en de reserve Woning gebonden subsidie. Deze reserves waren doeluitkeringen die besteed moesten worden aan volkshuisvesting. Omdat het budget oorspronkelijk bedoeld was voor volkshuisvesting en we hier aan vast willen houden willen we het bedrag storten in de reserve Volkshuisvesting.		
9	Studiekosten raadsleden	€ 10.500
In 2016 is slechts een beperkt bedrag aan studiekosten voor raadsleden besteed. Op grond van het raadsbesluit tot overheveling van studiekosten voor raadsleden willen we het restant bedrag 2016 van € 10.500 overhevelen naar 2017. Het niet gebruikte budget wordt jaarlijks overgeheveld.		
10	Invoering iWmo (berichtenverkeer tussen zorgaanbieders en gemeenten)	€ 150.000
De invoering van de iWMO duurt langer dan gepland. We hebben de eerste stappen en kosten gemaakt in 2016. Op dit moment vind de implementatie plaats. Volgens de huidige planning zullen de 10 grootste zorgleveranciers (80% van de totale omzet) per 1 april overgaan op IWMO. Per 1 juni volgen dan de kleinere leveranciers. Op dit moment huren we Key consult in om het gehele proces te begeleiden. Daarnaast zullen we de applicaties aanpassen en inrichten. Daarom willen we € 150.000 overhevelen naar 2017.		
11	Vitaal Digitaal	€ 115.000
Om een veilige, goedlopende en effectieve organisatie te zijn, is het belangrijk dat alle medewerkers in 2018 digitaal vaardig zijn. Onder digitale vaardigheden verstaan we alle kennis en vaardigheden die nodig zijn voor het juiste en veilige gebruik van de computer en mobiele apparaten (telefoon en tablet), inclusief de bijbehorende ARBO eisen. In november 2016 zijn we gestart met het tweejarige project 'Vitaal Digitaal'. Dit project willen we betalen uit een stelpost onvoorzien SLIM (€ 90.000) omdat dit budget in 2016 niet volledig is gebruikt. Daarnaast willen we een het overschot van ICT-informatiemanagement van € 25.000 hiervoor inzetten. Daarom stellen we voor om € 115.000 over te hevelen naar 2017.		
12	Storting algemene reserve	€ 6.252.145
We stellen voor om het resterende positieve saldo van de jaarrekening in de algemene reserve te storten. Het gaat om een bedrag van € 6,3 miljoen. De algemene reserve is bestemd voor de opvang van algemene risico's en fluctuaties in rekeningresultaten. De norm voor de algemene reserve is 10% van de algemene uitkering. Op basis van de begroting 2016 is deze norm afgerond € 16 miljoen. Dit is te splitsen in:		
- 'reguliere' algemene uitkering: € 8,5 miljoen - sociaal domein: € 7,5 miljoen (deze norm is inclusief gelden die we als centrumgemeente aan beschermd wonen uitgeven).		
De hoogte van de algemene reserve is afgerond € 12 miljoen (voor bestemming rekeningresultaat). De voorgestelde storting van € 6,3 miljoen zorgt er voor dat de hoogte van de reserve weer zal voldoen aan de norm. De reserveringen in de algemene reserve voor jeugd en beschermd wonen nemen we hier niet in mee.		
Saldo rekeningresultaat na voorstellen tot resultaatbestemming		€ 0

Balans en toelichting

Balans

ACTIVA	Totaal 01-01-2016	Totaal 31-12-2016
VASTE ACTIVA	253.769	253.025
Immateriële vaste activa	0	948
Materiële vaste activa	195.236	200.426
Investerings met een economisch nut:		
- Gronden uitgegeven in erfpacht	12.106	17.339
- Overige investeringen met economisch nut	165.219	165.037
- Investerings met economisch nut, waarvoor heffing geheven kan worden	0	0
Investerings in de openbare ruimte met uitsluitend een maatschappelijk nut	17.911	18.050
Financiële vaste activa	58.533	51.651
Kapitaalverstrekkingen aan:		
- Deelnemingen	152	152
Leningen aan:		
- Woningbouwcorporaties	750	657
Overige langlopende geldleningen	53.624	46.667
Overige uitzettingen met rentetypische looptijd > 1 jaar	3.090	4.175
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	917	0
VLOTTENDE ACTIVA	99.636	84.700
Vorraden	64.004	53.125
Onderhanden werk, waaronder grond in exploitatie	64.004	53.125
Uitzettingen met rentetypische looptijd < 1 jaar	25.426	24.061
Vorderings op openbare lichamen	13.506	13.341
Uitzettingen in 's Rijks schatkist	0	59
Rekeningcourant verhouding met niet-financiële instellingen	1.379	635
Overige vorderings	10.541	10.026
Liquide middelen	154	111
Kassaldi	46	27
Banksaldi	108	84
Overlopende activa	10.052	7.403
TOTAAL GENERAAL	353.405	337.725

PASSIVA	Totaal 1-1-2016	Totaal 31-12-2016
VASTE PASSIVA	301.149	301.600
Eigen vermogen	111.765	108.433
Algemene reserve	19.790	12.397
Bestemmingsreserves	87.304	86.243
Nog te bestemmen rekeningresultaat	4.671	9.793
Voorzieningen	24.174	35.464
Specificatie voorzieningen		
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	9.843	17.675
Onderhoudsegalisatievoorzieningen	6.117	6.846
Door derden beklemden middelen met een specifieke aanwendingsrichting	284	284
Voorzieningen vervangingsinvesteringen waarvoor heffing geheven kan worden	7.930	10.659
Vaste schulden met rentetypische looptijd > 1 jaar	165.210	157.703
Specificatie vaste schulden met rentetypische looptijd > 1 jaar		
Onderhandse leningen van:		
- Binnenlandse banken/overige financiële instellingen	161.271	154.137
Door derden belegde gelden	3.939	3.566
VLOTTENDE PASSIVA	52.256	36.125
Netto vlottende schulden met rentetypische looptijd < 1 jaar	35.454	29.628
Overige kasgeldleningen	14.000	8.000
Banksaldi	6.273	74
Overige schulden	15.181	21.554
Overlopende passiva	16.802	6.497
TOTAAL GENERAAL	353.405	337.725
Totaal waarborgen en garanties		653.613
Langlopende niet uit de balans blijken financiële rechten en verplichtingen		
Ontwikkelingen na balansdatum		

Stelselwijziging 2016

In de balans is een stelselwijziging vanuit het BBV verwerkt. Met ingang van 2016 zijn bijdragen in activa in eigendom van derden gerubriceerd onder de immateriële vaste activa. Tot en met 2015 stonden deze onder de financiële vaste activa. Het bedrag van € 917.000 per 31 december 2015 is in de beginbalans op 1 januari 2016 verplaatst. In de toelichting op de balans is de herrubricering in de verloopoverzichten toegelicht. Deze stelselwijziging heeft geen resultaatimpact.

Het BBV is daarnaast met ingang van 2016 gewijzigd op het gebied van de grondexploitatie. De categorie niet in exploitatie genomen gronden is vervallen. Gronden die nog niet in exploitatie zijn worden voortaan gepresenteerd onder de materiële vaste activa. Daar waar het slechts om voorbereidingskosten gaat, is sprake van immateriële vaste activa. Per 31 december 2015 hadden we geen niet in exploitatie genomen gronden op de balans. De overige BBV-wijzigingen over de grondexploitatie hebben we in het boekjaar als schattingswijziging verwerkt.

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

De jaarrekening is opgemaakt conform de voorschriften van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Aan de debetzijde, de linkerkant van de balans staat een opsomming van alle activa. Dit zijn de bezittingen van de gemeente. De creditzijde, de rechterkant van de balans, geeft een inzicht in de financiering van de bezittingen. Dit zijn de passiva, bestaande uit het eigen vermogen en de schulden (=vreemd vermogen).

Alle bedragen in de tabellen zijn in duizenden euro's vermeld, tenzij anders is aangegeven.

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden op basis van historische kosten plaats. Tenzij bij de desbetreffende balansrubriek anders is vermeld, worden de activa en passiva tegen nominale waarden opgenomen.

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen als ze op de balansdatum gerealiseerd zijn. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar worden genomen als ze voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen c.q. schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskostengerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, worden sommige personele lasten echter toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt. Daarbij moet worden gedacht aan componenten zoals ziektekostenpremie ten behoeve van gepensioneerden en overlopende vakantiegeld- en verlofaanspraken.

Voor arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume wordt geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen. De referentieperiode is dezelfde als die van de meerjarenraming, te weten vier jaar. Als sprake is van (eenmalige) schokeffecten (bijvoorbeeld reorganisaties) dient wel een verplichting opgenomen te worden.

VASTE ACTIVA

Immateriële vaste activa

Onder de immateriële vaste activa vallen:

- de kosten van het sluiten van geldleningen en het saldo van (dis) agio. Deze kosten worden afgeschreven gedurende de restant looptijd van de lening.
- de kosten van onderzoek en ontwikkeling. De kosten van onderzoek en ontwikkeling worden in maximaal 5 jaar afgeschreven;
- bijdragen aan activa in eigendom van derden. Deze worden geactiveerd en lineair afgeschreven in de verwachte gebruiksduur. De afschrijvingstermijnen zijn in de nota afschrijvingsbeleid zijn vastgelegd.

Deze laatste post stond in de jaarrekening 2015 nog onder een andere categorie, namelijk onder de financiële vaste activa. Deze wijziging heeft plaatsgevonden als gevolg van nieuwe landelijke voorschriften BBV.

Het activeren van kosten van onderzoek en ontwikkeling als immaterieel actief is alleen toegestaan onder een aantal voorwaarden:

- de gemeente heeft de intentie het actief te gebruiken of te verkopen;
- de technische uitvoerbaarheid om het actief te voltooien staat vast;
- het actief zal in de toekomst economisch of maatschappelijk nut genereren;
- de uitgaven die aan het actief zijn toe te rekenen kunnen betrouwbaar worden vastgesteld.

Vorbereidingskosten voor grondexploitaties worden vanaf 2016 ook onder deze categorie verantwoord.

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- c.q. vervaardigingsprijs, verminderd met de afschrijvingen en waardeverminderingen die naar verwachting duurzaam zijn.

Materiële vaste activa

1. Investerings met economisch nut

- Gronden uitgegeven in erfpacht

De in erfpacht uitgegeven percelen zijn gewaardeerd tegen de eerste uitgifteprijs (i.c. de waarde die bij eerste uitgifte als basis voor de canonberekening gehanteerd is).

Percelen waarvan de erfpacht eeuwigdurend is afgekocht zijn tegen een geringe registratiewaarde opgenomen.

- Overige investeringen met economisch nut

Investerings met een economisch nut zijn investeringen in zaken die verhandelbaar zijn en/of kunnen bijdragen aan het genereren van middelen. Deze investeringen zijn tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs gewaardeerd.

Specifieke investeringsbijdragen van derden, zoals investeringssubsidies en andere bijdragen van derden, worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht. In die gevallen wordt op het saldo afgeschreven.

Investerings worden vanaf het jaar volgend op ingebruikneming/gereedkomen lineair en incidenteel annuïtair afgeschreven in de verwachte gebruiksduur, waarbij rekening wordt gehouden met een eventuele restwaarde. Investerings onder de € 10.000 worden niet geactiveerd maar in één keer ten laste van de exploitatie gebracht.

Op grondbezit met economisch nut (buiten de openbare ruimte) wordt niet afgeschreven.

Volledigheidshalve vermelden wij dat op investeringen die vóór 2004 gedaan zijn soms extra is afgeschreven zonder economische noodzaak (ter verlichting van toekomstige lasten). Ook zijn in voorkomende gevallen reserves op dergelijke investeringen afgeboekt.

De afschrijvingstermijnen die we hanteren zijn vastgelegd in de nota afschrijvingsbeleid, door de raad vastgesteld op 15 februari 2007. Het college heeft de afschrijvingstabel op 9 december 2014 geactualiseerd.

- Investerings met economisch nut waarvoor heffing geheven kan worden

Investerings waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing in rekening gebracht kan worden, worden in een afzonderlijke categorie gepresenteerd. Het gaat om de investeringen in riolering.

Bedragen die via het riooltarief gespaard zijn voor vervanging zitten in een voorziening. Deze voorziening wordt, voor zover die toereikend is, gebruikt om investeringen in riolering af te boeken.

2. Investerings in de openbare ruimte met uitsluitend een maatschappelijk nut

Investerings met een maatschappelijk nut zijn investeringen in de openbare ruimte. Deze investeringen zijn niet verhandelbaar en/of kunnen niet bijdragen aan het genereren van middelen.

Het uitgangspunt bij investeringen met maatschappelijk nut is in 2016 dat deze niet geactiveerd worden, maar rechtstreeks ten laste van de exploitatie gebracht worden. De lasten van deze investeringen worden dus in één keer genomen, tenzij de financiële positie het niet toelaat. Dan mogen deze investeringen geactiveerd worden en wordt er vervolgens op afgeschreven. De boekwaarden moeten dus nadrukkelijk als nog te dekken investeringsrestanten worden gezien. Afschrijving van investeringen met maatschappelijk nut vindt in beginsel lineair plaats. In uitzonderingssituaties kan resultaatafhankelijke afschrijving worden toegepast.

Vanaf het jaar 2017 worden deze investeringen op basis van de gewijzigde BBV voorschriften wel geactiveerd.

Financiële vaste activa

De financiële vaste activa bestaan uit:

- a. kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen;
- b. leningen aan woningbouwcorporaties
- c. overige langlopende leningen;
- d. overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

Kapitaalverstrekkingen en leningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde onder aftrek van eventuele aflossingen. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht.

Van een deelneming is sprake (art1-d BBV) als de gemeente participeert in het aandelenkapitaal van een NV of BV.

De term kapitaalverstreking wordt zowel gebruikt voor de participatie in risicodragend (eigen) vermogen (aandelenkapitaal, stichtingskapitaal e.d.) als voor de verstrekking van financieringsmiddelen aan verbonden partijen in de vorm van vreemd vermogen. In die laatste gevallen gaat het doorgaans om flexibele financieringsvormen zonder vast aflossingsstramien.

Participaties in het aandelenkapitaal van NV's en BV's (kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen in de zin van het BBV) zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen. Mocht de marktwaarde van de aandelen structureel tot onder de verkrijgingsprijs dalen dan zal afwaardering plaatsvinden naar lagere marktwaarde. Voor risico's wordt een voorziening gevormd.

Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als baten genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar gesteld wordt.

VLOTTENDE ACTIVA

Vorraden

1. Onderhanden werk, waaronder grond in exploitatie

De als onderhanden werk opgenomen bouwgronden in exploitatie zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs of de lagere marktwaarde. De vervaardigingsprijs omvat de kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend (zoals grondaankopen en kosten van bouw- en woonrijp maken), en een redelijk te achten aandeel in de rentekosten en de administratie- en beheerskosten. Deze rente wordt onder het onderhanden werk geactiveerd.

Voor winstnemingen worden twee methoden gehanteerd.

Voor projecten die vanaf 2012 zijn opgestart worden winsten pas genomen als de kosten geheel of grotendeels gemaakt zijn en er een goede grip op de te verwachten kosten en opbrengsten is. Dit is vaak pas in de eindfase van een project het geval. Tot die tijd worden verkoopopbrengsten in mindering gebracht op de vervaardigingskosten.

Voor projecten die eerder zijn opgestart worden winsten genomen als en voor zover die met voldoende mate van betrouwbaarheid als gerealiseerd aangemerkt kunnen worden. Bij deze 'oude' methode is eerder sprake van winstneming dan bij de nieuwe methode. De nieuwe methode past beter bij de huidige onzekere marktomstandigheden.

De verliezen op grondexploitaties worden voorzien zodra ze bekend zijn.

Met ingang van het boekjaar 2016 is het BBV met betrekking tot de grondexploitaties gewijzigd. De wijzigingen zijn van toepassing vanaf 2016. De hoofdlijnen van de wijzigingen zijn:

- Tienjaars termijn voor grondcomplexen, daarna aanvullende beheersmaatregelen. We hebben drie projecten met een langere doorlooptijd dan 10 jaar (Wilgendaal, Vorstengrafdonk en Liesdaal). De Raad heeft besloten om hier gemotiveerd van af te wijken in het najaarsbericht (november 2016).
- Rentetoerekening aan de grondcomplexen: de rente die ten laste komt van grondcomplexen moet in de toekomst gebaseerd worden op basis van de werkelijke rente. Deze bedraagt in 2016 1,35%.
- Kostentoerekening conform de Wet ruimtelijke ordening. De kostentoerekening bij de exploitaties moet aansluiten op de kostenverhaalsmogelijkheden zoals benoemd in de Wet ruimtelijke ordening. Daarmee wil de commissie BBV aansluiten bij de wijze van kostentoerekening in het exploitatieplan en de nieuwe regels voor vennootschapsbelasting. Het nadeel is dat niet alle kosten die wij nu toerekenen aan de exploitaties in de kostensoortenlijst staan. Kosten die niet op de kostensoortenlijst staan, activeren we niet meer binnen de grondexploitatie.
- Formele besluitvorming gemeenteraad: het startpunt van een Bouwgrond in exploitatie (BIE) is het raadsbesluit. Dit besluit is inclusief een grondexploitatiebegroting. Wij doen dit via het jaarlijkse MPG en het najaarsbericht van het grondbedrijf, waarin we deze besluitvorming expliciet maken.
- Voorbereidingskosten voor grondexploitaties: voorbereidingskosten voor toekomstige grondexploitaties mogen onder een aantal voorwaarden (na maximaal 5 jaar moeten de kosten hebben geleid tot een concrete grondexploitatie). Lukt dit niet dan moeten deze kosten direct afgeboekt worden ten laste van het jaarresultaat. In eerste instantie worden deze kosten onder de immateriële vaste activa geplaatst.
- De disconteringsvoet is landelijk gereguleerd naar 2%.

Vervallen post niet in exploitatie genomen bouwgronden

Grond dat een vaste bestemming heeft en niet in een transformatieproces zit (de nog niet in exploitatie genomen bouwgronden) zijn opgenomen onder de materiële vaste activa. De voorraadcategorie "Niet in exploitatie genomen gronden" bestaat niet meer met ingang van 1 januari 2016.

Uitzettingen met rentetypische looptijd < 1 jaar

De vorderingen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs. Jaarlijks wordt de kwaliteit van de vorderingen beoordeeld. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht. De voorziening wordt statisch bepaald op basis van de geschatte inningskansen. Jaarlijks wordt de administratie opgeschoond, dat wil zeggen dat vorderingen die oninbaar blijken te zijn, worden afgeboekt.

Liquide middelen en overlopende activa

Deze activa worden tegen de nominale waarde opgenomen.

VASTE PASSIVA

Eigen vermogen

De reserves zijn onderverdeeld in de algemene reserves en bestemmingsreserves.
De reserves worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Voorzieningen

Voorzieningen worden tegen het nominale bedrag van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies gewaardeerd.

De pensioenverplichting voor de wethouders is tegen de contante waarde van de (opgebouwde) toekomstige uitkeringsverplichtingen gewaardeerd.

De onderhoudsegalisatievoorzieningen zijn gebaseerd op een beheerplan en de daarin vastgestelde kwaliteitseisen.

Bij de materiële vaste activa is aangegeven dat investeringen waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing in rekening gebracht kan worden in een afzonderlijke categorie gepresenteerd worden. Dat geldt ook voor de bijbehorende voorziening. Deze voorziening wordt, voor zover die toereikend is, gebruikt om investeringen in riolering af te boeken.

Vaste schulden met rentetypische looptijd > 1 jaar

Vaste schulden met een rentetypische looptijd langer dan een jaar worden tegen de nominale waarde gewaardeerd, verminderd met gedane aflossingen.

VLOTTENDE PASSIVA

De vlottende passiva worden tegen de nominale waarde gewaardeerd en bestaan uit:

- Netto vlottende schulden met rentetypische looptijd < 1 jaar
- Overlopende passiva

Totaalbedrag waarborgen en garanties

De gemeente heeft diverse waarborgen en garanties verleend. Het totaalbedrag wordt onderaan de balans afzonderlijk gepresenteerd.

Toelichting op de balans

ACTIVA

VASTE ACTIVA

Immateriële vaste activa

De boekwaarde van de immateriële vaste activa en het verloop ervan worden in de volgende tabel weergegeven.

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2015	Boekwaarde 01-01-2016 ivm herrubri- cering	Investe- ringen	Afwaarde- ringen	Af- schrijving	Boekwaard e 31-12-2016
Kosten voor onderzoek en ontwikkeling van een actief	1.041		250	0	0	1.291
Voorziening	-1.041		-250	0	0	-1.291
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	0	917	41	0	10	948
Totaal	0	917	41	0	0	948

De post kosten voor onderzoek en ontwikkeling van een actief bevat posten vanuit het grondbedrijf. Op basis van het BBV mogen voorbereidingskosten voor grondexploitaties hier opgenomen worden. Hiertegenover staat een voorziening om het risico in de waardering van deze post af te dekken.

Als gevolg van een stelselwijziging BBV is de boekwaarde van bijdragen aan activa in eigendom van derden met ingang van 1 januari 2016 toegevoegd aan de boekwaarde van immateriële vaste activa.

Met inbegrip van de investering in 2016 van € 41.432 is er voor een totaalbedrag van € 569.348 geïnvesteerd in de realisatie van het clubgebouw van SV TOP Oss.

De afschrijving betreft het clubgebouw van scouting Berghem waaraan in 2013 financieel is bijgedragen. Per 31 december resteert daarvoor een saldo van € 378.457

Materiële vaste activa

1. Investerings met economisch nut

- Gronden uitgegeven in erfpacht

Het volgende overzicht geeft het verloop van de boekwaarde van de gronden uitgegeven in erfpacht weer.

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2015	Investerings	Desinvesteringen	Boekwaarde 31-12-2016
Gronden uitgegeven in erfpacht	12.106	5.233	0	17.339
Totaal	12.106	5.233	0	17.339

Aan industrie is er voor € 5.223.590 aan nieuwe erfpachten uitgegeven. Het betreft grotendeels industriegrond die is teruggekocht van ForFarmers veevoerders en in erfpacht is uitgegeven aan fa Vissers Ploegmakers uit Erp.

- Overige investeringen met economisch nut

De boekwaarde van de overige investeringen met economisch nut en het verloop ervan worden in de volgende tabel weergegeven.

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2015	Inves- teringen	Desinves- -teringen	Afschrij- -vingen	Bijdragen van derden	Afwaar- deringe n	Boekwaarde 31-12-2016
Gronden en terreinen	13.371	5	116	12	0	0	13.248
Bedrijfsgebouwen	123.278	4.563	0	4.039	2	0	123.800
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	3.443	0	0	236	0	0	3.207
Vervoermiddelen	1.966	913	44	373	0	0	2.462
Machines, apparaten en installaties	2.626	123	21	613	0	0	2.115
Overige materiële vaste activa	20.535	1.742	0	2.037	35	0	20.205
Totaal	165.219	7.346	181	7.310	37	0	165.037

De belangrijkste in het boekjaar gedane investeringen staan in het volgende overzicht vermeld.

Investerings	Werkelijk besteed in 2016
Renovatie de Singel	3.955
Bouwkundige aanpassingen museum Jan Cunen	665
Aankoop/vervanging huisvuilauto's	639
Wijkaccommodatie Krinkelhoek	530
Aankoop/vervanging smartphones personeel	488
Overige investeringen	1.032
Totaal	7.309

De belangrijkste in het boekjaar gedane desinvesteringen staan in het volgende overzicht vermeld.

bedragen x € 1.000

Desinvesteringen	Bedrag 2016
Afboeking boekwaarde beheergronden in verband met verkoop	116
Afboeking boekwaarde vrachtauto in verband met verkoop	44
Afboeking boekwaarde veegmachine in verband met verkoop	21
Totaal	181

Er zijn in 2016 geen afwaarderingen gedaan op investeringen met economisch nut.

- Investerings met economisch nut, waarvoor heffing geheven kan worden

Het volgende overzicht geeft het verloop van de boekwaarde van investeringen met een economisch nut, waarvoor een heffing geheven kan worden.

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2015	Inves- teringen	Desinves- teringen	Afwaarde- ringen	Boekwaarde 31-12-2016
Riolering	0	1.446	1.446	0	0
Totaal	0	1.446	1.446	0	0

Bedragen die via het riooltarief gespaard zijn voor vervanging zitten in een voorziening. Deze voorziening wordt, voor zover die toereikend is, gebruikt om investeringen in riolering af te boeken. Per 31 december 2016 is er nog € 10.658.000 beschikbaar in de voorziening om toekomstige investeringen in riolering mee te financieren.

2. Investerings in de openbare ruimte met uitsluitend een maatschappelijk nut

De boekwaarde van de investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend een maatschappelijk nut en het verloop ervan worden in de volgende tabel weergegeven.

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2015	Inves- teringen	Desinves- teringen	Afschrij- vingen	Bijdragen van derden	Afwaar- deringen	Boekwaarde 31-12-2016
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	17.911	553	0	414	0	0	18.050
Totaal	17.911	553	0	414	0	0	18.050

De investeringen met een maatschappelijk nut hebben met name betrekking op de activering van een gedeelte van de N329. Hiervoor zijn twee investeringskredieten beschikbaar gesteld met een verschillend afschrijvingsregime. De geboekte kosten tot en met 2016 zijn als volgt over de kredieten verdeeld:

- N329 Weg van de Toekomst deel 1: € 7.059.250 (lineaire afschrijving in 20 jaar)
- N329 Weg van de Toekomst deel 2: € 10.984.565 (resultaatafhankelijke afschrijving, vanuit gerealiseerde grondverkoop)

Financiële vaste activa

1. Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2015	Investe- ringen	Vervroegde aflossingen	Aflossingen / afschrijvingen	Boekwaarde 31-12-2016
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	4.810	0	0	0	4.810
Saldering met voorziening waardering deelneming OLSP	-2.300	0	0	0	-2.300
Saldering met voorziening achtergestelde lening OLSP	-2.358	0	0	0	-2.358
Totaal	152	0	0	0	152

Tussen de provincie Noord-Brabant, de gemeente Oss en OLSP Holding BV is een financieringsovereenkomst afgesloten waarbij de gemeente Oss een leningsfaciliteit van € 2.358.000 beschikbaar heeft gesteld. Het is onzeker of de verstrekte lening zal worden afgelost. Bij een exit (overdracht van het vastgoed aan een andere partij) kan het ertoe leiden dat we de kredietverstrekking als verlies moeten afboeken. Op grond daarvan is voor genoemd bedrag een voorziening achtergestelde lening OLSP Vastgoed getroffen.

OLSP Vastgoed BV en zijn huurder Pivot Park zijn sinds 2012 actief. Het blijkt dat het vastgoed minder geschikt is voor gebruik door meerdere huurders ('multitennant') dan bij de aankoop was ingeschat. Dat kan gevolgen kan hebben voor de waardering van ons aandelenkapitaal van € 2.300.000. Begin 2016 zijn de gebouwen van OLSP vastgoed BV opnieuw getaxeerd en op basis daarvan heeft een afwaardering van bijna € 8 miljoen moeten plaatsvinden. Op grond daarvan is voor ons aandelenkapitaal van € 2.300.000 een voorziening waardering deelneming OLSP Vastgoed getroffen. Daarmee is ook dit risico afgedekt.

2. Leningen aan woningbouwcorporaties

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2015	Investe- ringen	Vervroegde aflossingen	Aflossingen / afschrijvingen	Boekwaarde 31-12-2016
Leningen aan woningbouwcorporaties	750	0	0	93	657
Totaal	750	0	0	93	657

3. Overige langlopende geldleningen

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2015	Investeren	Vervroegde aflossingen	Aflossingen / afschrijvingen	Boekwaarde 31-12-2016
Overige langlopende leningen	54.124	2.807	8.717	995	47.219
Voorziening risico oninbaarheid leningen	-500	-52	0	0	-552
Totaal	53.624	2.755	8.717	995	46.667

De overige langlopende leningen bestaan uit de volgende leningen:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2016	Boekwaarde 31-12-2015
Hypotheken gemeentelijk personeel	18.070	25.744
Leningen starters woningmarkt	14.187	12.596
Leningen Lievekamp	4.205	4.356
Leningen Golfbad	3.443	3.590
Huurkoop waterschapsgebouw	2.500	2.550
Leningen Stichting zorg voor ouderen	2.146	2.407
Lening Kringloopbedrijf	504	564
Lening Bioconnection	500	500
Voorziening lening Bioconnection	-500	-500
Lening Heesen Shipyards	438	458
Leningen Muzelinck	248	289
Lening Centrum Jeugd en Gezin	197	217
Lening Dierenopvang Maasland	191	203
Lening A.V. Oss '78	109	118
Lening stichting MaasKantNet	74	80
Lening SRMV Berghem	57	0
Voorziening lening SRMV Berghem	-52	0
Overige leningen	350	452
Totaal	46.667	53.624

De investeringen en aflossingen hebben voornamelijk betrekking op de startersleningen en de aflossing van hypotheek gemeentelijk personeel.

Er is een voorziening gevormd voor de lening aan Bioconnection die in de toekomst naar verwachting niet terugbetaald kan worden.

Verder is er een voorziening gevormd voor een lening aan SRMV Berghem, een samenwerkingsverband van motorcrossverenigingen uit de regio die met financiële ondersteuning van de gemeente het circuit van Nieuw Zevenbergen hebben verbeterd en er sinds enige tijd gebruik van maken.

4. Overige uitzettingen met rentetypische looptijd > 1 jaar

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2015	Investe- ringen	Vervroegde aflossingen	Aflossingen / afschrijvingen	Boekwaarde 31-12-2016
Overige uitzettingen met rentetypische looptijd > 1 jaar	3.090	1.443	0	358	4.175
Totaal	3.090	1.443	0	358	4.175

Deze post bestaat uit een overgedragen vordering van de gemeente Oss op de BNG in verband met de opheffing van het Hypotheekfonds Noord-Brabantse Gemeenten. Deze vordering bedraagt per 31 december 2016 € 1.342.620 en wordt tot en met 2023 met jaarlijkse termijnen afgelost.

In 2016 zijn binnen de woningbouwcomplexen voor een bedrag van € 1.443.840 gronden in eeuwigdurende erfpacht uitgegeven. Samen met de uitgiften in erfpacht uit 2015 bedraagt de hierbij behorende vordering € 2.679.900.

5. Bijdragen aan activa in eigendom van derden

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2015	Boekwaarde 01-01-2016 ivm herrubri- cering	Investe- ringen	Afwaarderingen	Aflossingen / afschrijvingen	Boekwaarde 31-12-2016
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	917	0	0	0	0	0
Totaal	917	0	0	0	0	0

Als gevolg van een stelselwijziging BBV is de boekwaarde van bijdragen aan activa in eigendom van derden met ingang van 1 januari 2016 toegevoegd aan de boekwaarde van immateriële vaste activa

VLOTTENDE ACTIVA

Vorraden

De in de balans opgenomen voorraden worden naar de volgende categorieën uitgesplitst:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2015	Vermeerde- ring 2016	Verminde- ring 2016	Boekwaarde 31-12-2016
Onderhanden werk, waaronder grond in exploitatie	64.004	6.890	17.235	53.659
Salderen met voorziening Exploitatieverliezen	0	0	534	-534
Totaal	64.004	6.890	17.769	53.125

Vanuit de commissie BBV is een notitie Grondexploitaties 2016 gepubliceerd. Daarin staat dat de grondexploitaties elk jaar geactualiseerd moeten worden. De voorziening Exploitatieverliezen is gevormd voor de verliesgevende exploitaties zodat bij de afsluiting van het grondcomplex het verlies kan worden gecompenseerd middels een onttrekking uit deze voorziening.

Voor een nadere toelichting op de grondexploitatie verwijzen we naar het Meerjarenprogramma Grondbedrijf dat een verantwoording geeft over de ontwikkelingen in de grondexploitatie in 2016.

De boekwaarde van de grootste projecten in het onderhanden werk is:

- Grondexploitatie Vorstengrafdonk	€ 31.936.270
- Grondexploitatie Piekenhoef	€ 10.883.995
- Horzak Noord	€ 3.119.631
- De Geer Oost-Zuid	€ 3.526.964
- Centrumplan Geffen	€ 2.249.967
- Wilgendaal II	€ 2.003.447
- Talentencampus	-/- € 1.480.489
- Centrumplan Berghem	-/- € 3.268.782

De nog te maken kosten binnen de bouwgrondexploitaties schatten we op € 46.213.257 en de nog te verwachten opbrengsten op € 151.490.402.

Op grond hiervan verwachten we een uiteindelijk een positief eindresultaat van € 51.329.451. Dit contant gemaakt naar 1 januari 2017, tegen de 2% voorgeschreven verdisconteringsvoet, betekent een nog te verwachten winstneming van € 44.029.708. In de exploitatieberekeningen is een rekenrente van 1,5% gehanteerd.

De waardering van de bouwgronden in exploitatie (BIE) per 31 december 2016 is gebaseerd op de geactualiseerde grondexploitaties per 1 januari 2017 en de uitkomsten van de door de gemeente uitgevoerde risicoanalyses. Dit betreft de beste inschatting op dit moment die omgeven is door de nodige risico's, aannames en veronderstellingen die periodiek (jaarlijks) worden herzien. Deze periodieke herziening kan in de toekomst - mede gezien de huidige onzekere marktomstandigheden - leiden tot een aangepaste waardering van de gronden in exploitatie en de hiermee samenhangende voorziening te verwachten exploitatieverliezen. Dit geldt ook voor de realisatie van de gehanteerde verkoopprijzen. De gemeenteraad heeft op 14 juli 2016 het grondprijzenbeleid vastgesteld en vervolgens het college de grondprijzenbrief waarin de gehanteerde grondprijzen zijn vastgelegd.

Voor een gedetailleerde toelichting van de gehanteerde uitgangspunten alsmede risico's en onzekerheden van grondexploitaties verwijzen wij naar de paragraaf grondbeleid en het MPG 2017-2020.

Uitzettingen met rentetypische looptijd < 1 jaar

De in de balans opgenomen uitzettingen met een rente-typische looptijd van één jaar of minder kunnen als volgt gespecificeerd worden:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Saldo 31-12-2016	Saldo 31-12-2015
Vorderingen op openbare lichamen	13.341	13.506
Uitzettingen in 's-Rijks schatkist	59	0
Rekening-courant verhouding met niet-financiële instellingen	635	1.379
Overige vorderingen	12.945	13.275
Saldering voorzieningen oninbare debiteuren en erfpachtovereenkomsten	-2.919	-2.734
Overige vorderingen	10.026	10.541
Totaal	24.061	25.426

1. Vorderingen op openbare lichamen

De vorderingen op openbare lichamen bestaan voornamelijk uit de volgende vorderingen:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Saldo 31-12-2016
BTW compensatiefonds	10.018
Facturatie kosten WMO aan regiogemeenten vanuit Oss als centrumgemeente	2.214
Overige vorderingen	1.109
Totaal	13.341

Dit zijn allemaal recente vorderingen. Een voorziening voor oninbaar wordt niet noodzakelijk geacht.

2. Uitzettingen in 's Rijks schatkist

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Saldo	Saldo
	31-12-2016	31-12-2015
Uitzettingen in 's Rijks schatkist	59	0
Totaal	59	0

In december 2013 heeft de Eerste Kamer het wetsvoorstel verplicht schatkistbankieren aangenomen. De wet is vervolgens op 14 december 2013 ingegaan. De Staat en de gemeente Oss hebben vrijwel gelijktijdig een rekening-courant-overeenkomst afgesloten en een werkrekening voor schatkistbankieren geopend.

Om het dagelijkse kasbeheer te vereenvoudigen is een drempelbedrag ingesteld dat buiten de schatkist gehouden mag worden. Het drempelbedrag is 0,75% van het begrotingstotaal en was in 2016 € 2.048.000.

We rapporteren elk kwartaal over het drempelbedrag en het gebruik daarvan. Deze rapportageverplichting biedt inzicht in de wijze waarop het drempelbedrag is benut. In de volgende tabel is een samenvattend overzicht opgenomen.

Daaruit blijkt dat we in 2016 ruimschoots binnen de limiet zijn gebleven.

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
Kwartaalcijfer op dagbasis buiten schatkist	117	213	263	359
Rijk aangehouden middelen				
Ruimte onder het drempelbedrag	1.932	1.835	1.785	1.689
Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-

3. Rekeningcourant verhouding met niet-financiële instellingen

We hebben aan het SVn (Stimuleringsfonds Volkshuisvesting) gelden voor startersleningen en leningen duurzaamheid verstrekt. Het saldo per 31 december 2016 van € 634.660 dat aan het SVn is verstrekt maar nog niet is ingezet is in deze rubriek opgenomen.

4. Overige vorderingen

De overige vorderingen kunnen als volgt worden onderverdeeld:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Saldo
	31-12-2016
Debiteuren sociale zaken	3.166
Voorziening dubieuze debiteuren sociale zaken	-1.363
Belasting-debiteuren	2.428
Overige debiteuren	7.351
Voorziening belasting- en overige debiteuren	-1.556
Totaal	10.026

De voorziening voor oninbaar is statisch bepaald.

Liquide middelen

Het saldo van de liquide middelen bestaat uit de volgende componenten:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Saldo 31-12-2016	Saldo 31-12-2015
Kassaldi	27	46
Banksaldi	84	108
Totaal	111	154

Bankrekeningen met een negatief saldo zijn onder de kortlopende schulden verantwoord.

Overlopende activa

De post overlopende activa kan als volgt gespecificeerd worden:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2016	Boekwaarde 31-12-2015
Nog te ontvangen bedragen	5.173	5.573
Nog te ontvangen geormerkte doelmutteringen	1.160	2.955
Nog te ontvangen bedragen	6.333	8.528
Vooruitbetaalde bedragen	1.063	1.515
Overige posten	7	9
Totaal	7.403	10.052

1. Nog te ontvangen bedragen

De nog te ontvangen bedragen bestaan uit:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Saldo 31-12-2016
Bouw-/realisatierechten woningbouw	890
Exploitatiebijdrage derden ontwikkeling Vorstengrafdonk	860
In te brengen kosten in gemeenschappelijke regeling Heesch-West	726
Eigen bijdragen WMO (CAK)	427
(Suppletie)aangifte BTW/BCF	388
Decentralisatie-uitkering gemeentefonds vergunninghouders	292
Nog te ontvangen rente financiële vaste activa	277
Afvalfonds Nedvang	217
Teveel betaald aan de SVB voor PGB/WMO	174
Verrekening voorschot deelnemersbijdrage BSOB	158
Toeristenbelasting/parkeergelden	142
Afrekening algemene uitkering 2016	110
Overige posten	512
Totaal	5.173

2. Nog te ontvangen geoormerkte doeluitkeringen

In de volgende tabel wordt een verloopoverzicht van de nog te ontvangen geoormerkte doeluitkeringen gegeven.

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Saldo 31-12-2015	Vermeerde- ringen	Verminde- ringen	Saldo 31-12-2016
Provincie Noord-Brabant BDU verkeer en vervoer	1.112	396	1112	396
Subsidie provincie Noord-Brabant Weg van de Toekomst (N329)	1.491	368	1.491	368
Provincie Noord-Brabant mensgerichte maatregelen	220	62	105	177
Beleef-bare paden	0	134	0	134
Registratie verkeersveiligheidsactie	98	47	60	85
BBZ	34	0	34	0
Totaal	2.955	1.007	2.802	1.160

3. Vooruitbetaalde bedragen

De vooruitbetaalde bedragen bevatten de volgende posten:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Saldo 31-12-2016
Aan instellingen vooruitbetaalde subsidies	709
Vooruitbetaalde kosten 2016	354
Totaal	1.063

PASSIVA

VASTE PASSIVA

Eigen vermogen

1. Algemene reserve

Het verloop van de algemene reserve is als volgt:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2015	Bestemming rekening- resultaat 2015	Rente	Vermeerde- ringen	Verminde- ringen	Boekwaarde 31-12-2016
Algemene vrije reserve	19.564	2.015	315	-436	9.500	11.958
Algemene reserve risico's grondbedrijf	226	0	3	2.646	2.436	439
Totaal	19.790	2.015	318	2.210	11.936	12.397

- Algemene vrije reserve

De storting van - € 436.000 bestaat uit:

- Gefaseerde terugstorting vanuit reserve risico's Maasdonk: € 971.000 (programmabegroting 2016-2019 en eerste financiële tussenrapportage 2016).
- Een onttrekking van € 1.407.000 voor het verwacht tekort van 2016 conform de besluitvorming over de programmabegroting 2014-2017. Dit is inclusief de raadsnotie om € 20.000 extra uit te trekken voor Buurtwerkt.

In 2016 zijn onttrekkingen uit de algemene reserve gedaan voor een totaalbedrag van € 9.500.000. Deze bestaan uit:

- Centrumontwikkeling: € 1,5 miljoen (programmabegroting 2016-2019)
- Eerste fase ontwikkeling windpark: € 360.000 (raadsvergadering 14 juli 2016)
- Afboeken boekwaarde sheddakencomplex: € 706.000 (eerste financiële tussenrapportage 2016)
- Afwikkeling risico's en onzekerheden Sociale Verzekeringsbank 2015: € 134.000 (programmabegroting 2017-2020)
- Vorming voorziening Heesch-West en verlaging risicoreserve Heesch-West: € 6,8 miljoen (programmabegroting 2017-2020).

- Algemene reserve risico's grondbedrijf

De grootste posten bij stortingen bestaan voor een deel uit winstnemingen bij grondexploitatiecomplexen: € 330.000 bij woningbouw en € 802.000 bij industriegronden. Daarnaast waren er opbrengsten van € 272.000 uit verkopen van verhuurde panden en beheersgronden. Verder is er € 278.000 gestort in verband met positieve saldi bij de exploitatie van verhuurde panden en de erfpachtgronden. Tenslotte er is vanuit de algemene reserve en de reserve planeconomische risico's € 856.000 in de ABR gestort als compensatie voor de afboeking van het project sheddakencomplex Bergoss.

De grootste posten bij de onttrekkingen bestaan voor een bedrag van € 533.000 uit afboekingen van negatieve resultaten op diverse grondcomplexen. Daarnaast hebben we € 693.000 onttrokken in verband met een negatief resultaat bij de beheercomplexen. Verder hebben we € 856.000 onttrokken voor de afboeking op het project sheddakencomplex Bergoss. Tenslotte hebben we voor de voorziening immateriële vaste activa € 250.000 onttrokken voor de V&D-locatie en de Schaepskooi.

2. Bestemmingsreserves

De staat van reserves en voorzieningen, die in het bijlagen-boek is opgenomen, bevat een uitgebreide toelichting per bestemmingsreserve. Hierna wordt daarom volstaan met een geaggregeerde weergave van de bestemmingsreserves.

Het verloop van de bestemmingsreserves is als volgt:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boek- waarde 31-12- 2015	Bestem- ming rekening- resultaat 2015	Herrubri- cering	Rente	Vermeer- deringen	Vermin- deringen	Boek- waarde 31-12- 2016
Dekking algemene dienst	25.745	0	0	1.017	0	2.720	24.042
Afdekking afschrijvings- lasten	21.759	0	709	786	187	2.116	21.325
Reserves ter dekking afschrijving s-lasten / AD	47.504	0	709	1.803	187	4.836	45.367
Budgetover- hevelingen	0	2.655	0	0	0	2.655	0
IUP	5.624	0	0	0	1.708	452	6.880
Subsidie/rijks uitkeringen	4.407	0	0	0	0	20	4.387
Bedrijfsvoer- ing	6.079	0	0	0	861	471	6.469
Grondbedrijf	4.047	0	0	0	51	875	3.223
Openbare ruimte incl. egalisatie- karakter	1.917	0	0	0	568	269	2.216
Realisatie gebouwen/ accommodat- ies	835	0	-725	0	0	110	0
Overig	16.891	0	16	0	6.182	5.388	17.701
Overige bestemming reserves	39.800	2.655	-709	0	9.370	10.240	40.876
Totaal	87.304	2.655	0	1.803	9.557	15.076	86.243

Reserves ter dekking van afschrijvingslasten/dekking algemene dienst

- Dekking algemene dienst

Deze bestemmingsreserves zijn gevormd als dekkingsmiddel van de algemene dienst.

De reserves zijn (bedragen x € 1.000):

- Afloop gaswinstuitkering Maaslandgas	21.773
- Reserve deposito BNG/opheffing BNG	2.267

- Afdekking afschrijvingslasten

Deze bestemmingsreserves zijn gevormd om de kapitaallasten van (een deel van) de investeringen in diverse gebouwen, accommodaties e.d. af te dekken. De grootste reserves zijn (bedragen x € 1.000):

- Gemeentehuis	12.490
- Brede school centrum Lith	2.202
- Kleedaccommodatie Amstelhoef	981
- Kunstgrasvelden Talentencampus	922
- Parkeergarage	908
- Bouwkundige aanpassingen MJC/Stadsarchief	875
- Nieuwbouw scholen Geffen	864
- De Bolster Horizonschool	835
- Sportpark de Akkeren	528

Onttrekkingen aan deze reserves dienen voor de dekking van kapitaallasten. Eventuele stortingen hebben betrekking op te dekken kapitaallasten van nieuw te realiseren investeringen.

De boekwaarde 1 januari 2016 bevat een her-rubricering tussen de categorieën overige bestemmingsreserves naar reserves ter dekking afschrijvingslasten.

De reserves bouwkundige aanpassingen Museum Jan Cunen en nieuwbouw hertenkamp van in totaal € 725.000 dienen namelijk om de afschrijvingslasten van deze gebouwen/accommodaties af te dekken.

De reserve minimabeleid sociale vernieuwing van € 15.807 is middels her-rubricering overgezet naar de rubriek overige bestemmingsreserves.

Overige bestemmingsreserves

- Budgetoverhevelingen

Vanuit de bestemming van het rekeningresultaat 2015 is een bedrag van € 2.655.000 overgeheveld naar 2016. In 2016 zijn de budgetoverhevelingen vanuit 2015 teruggeboekt naar de desbetreffende activiteiten, waardoor de reserve op nihil eindigt.

- IUP

Deze reserve dient ter dekking van investeringen in de openbare ruimte en wordt benut voor de uitvoering van het Integraal Uitvoeringsprogramma (IUP). De reserve is in 2012 gevormd vanuit de vrijval van de opgeheven voorzieningen groot onderhoud wegen, groot onderhoud verkeer, groot onderhoud groen en riool wegbeheer.

- Subsidies/rijksuitkeringen

Deze reserves zijn gevormd vanuit in het verleden verkregen middelen van het Rijk en de provincie zonder specifiek oormerk c.q. verplicht bestedingsdoel. De reserves zijn (bedragen x € 1.000):

- Quick wins binnenhavens	3.694
- Woninggebonden subsidies	692

- Bedrijfsvoering

Deze reserves dienen ter dekking van vervangingsinvesteringen op bedrijfsvoeringsterrein, frictiekosten en egalisatie van financiële schommelingen. De reserves zijn (bedragen x € 1.000):

- Doelmatigheid	2.210
- Egalisatie rente-omslag	2.100
- Egalisatie automatisering	1.306
- Egalisatie rioolbeheer	852

De storting in de reserve doelmatigheid van € 401.000 betreft een surplus (€ 105.000) op doelmatigheidsoperatie, een besparing (€ 193.000) op de personeelskosten MJC/Stadsarchief als gevolg van de verzelfstandiging en een surplus (€ 103.000) van nog niet bestede gelden uit het generatiepact 2016.

De onttrekking aan de reserve doelmatigheid betreft de kosten voor de voormalige medewerkers MJC en Stadsarchief. Het gaat hierbij om de salariskosten op basis van het sociaal statuut, outplacement- en studiekosten. In 2016 is een bedrag van € 342.000 hieraan besteed.

De storting van € 336.862 in de egalisatiereserve rente-omslag betreft een aanvulling vanuit het voordelig resultaat van de kostenplaats kapitaallasten tot het afgesproken maximum van deze reserve van € 2.100.000.

De overige stortingen en onttrekkingen zijn saldi van beschikbare budgetten en uitgevoerde investeringen.

- Grondbedrijf

De reserves zijn gevormd voor de afdekking van risico's van de Niet In Exploitatie Genomen Gronden (NIEGG) met een reëel en stellig voornemen en de Bouwgronden In Exploitatie (BIE) en voor het kunnen doen van strategische grondaankopen. Het gaat om de reserves (bedragen x € 1.000):

- Heesch-West	2.042
- Planeconomische risico's grondbedrijf	1.180

- Openbare ruimte incl. egalisatiekarakter

Het doel van deze reserves is voornamelijk het opvangen van fluctuaties in de kosten c.q. opbrengsten in bepaalde exploitaties. De grootste reserve is (bedragen x € 1.000):

- Parkeren	943
- Afvalstoffenheffing	1.172

- Realisatie gebouwen/accommodaties

De boekwaarde 1 januari 2016 van de reserve bouwkundige aanpassingen Museum Jan Cunen en nieuwbouw hertenkamp bevat een her-rubricering van € 725.000 van de categorieën overige bestemmingsreserves naar reserves ter dekking afschrijvingslasten.

Deze reserves dienen namelijk om de afschrijvingslasten van deze gebouwen/accommodaties af te dekken.

- Overig

Hieronder vallen diverse overige bestemmingsreserves met uiteenlopende doeleinden. De grootste overige bestemmingsreserves zijn (bedragen x € 1.000):

- Ruimtelijk-fysieke gebiedsontwikkeling	2.244
- Integraal Voorzieningenbeleid (IVB)	2.088
- Mobiliteit	1.878
- Beheerkosten startersleningen	1.725
- Openbare verlichting	1.432
- Verkeersregelininstallaties	1.239

De diverse stortingen en onttrekkingen hangen direct samen met de doelstellingen van de reserves.

Voorzieningen

bedragen x € 1.000					
Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2015	Vermeerde- ringen	Aanwending	Vrijval	Boekwaarde 31-12-2016
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	9.843	8.059	227	0	17.675
Onderhoudsegalisatie- voorzieningen	6.117	2.111	1.254	128	6.846
Door derden beklemde middelen met een specifieke aanwendingsrichting	284	0	0	0	284
Voorzieningen vervangingsinvesteringen waarvoor heffing geheven kan worden	7.930	4.175	1.446	0	10.659
Totaal	24.174	14.345	2.927	128	35.464

1. Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's

Deze voorzieningen zijn gevormd voor het afdekken van specifieke (risico's inzake) verplichtingen en verliezen. Het gaat voornamelijk om de volgende voorzieningen (bedragen x € 1.000):

- Voorziening Heesch-West	13.105
- Voorziening wethouderspensioenen	4.192
- Voorziening wachtgeld wethouders	116

Uitgangspunt voor de jaarrekening 2016 is de berekening van de toekomstige grondexploitatie. Formeel juridisch is er nog geen sprake van een grondexploitatie maar van een verlieslatend contract voor regionaal industrieterrein Heesch West. De geactualiseerde berekening is gebaseerd op de uitkomsten van het Regionaal Ruimtelijk Overleg van 13 oktober 2016 (bekrachtigd in de vergadering van het RRO van 8 december 2016). Daarbij is bepaald dat er gefaseerde ontwikkeling zal plaatsvinden. Bij de vorige berekening gingen we nog uit van 76 hectare bedrijfsbestemming. Thans zal door onderbouwing van een masterplan aangetoond dienen te worden dat er behoefte is om in de eerste fase 50 hectare te ontwikkelen. De overige 26 hectare wordt doorgeschoven naar een tweede fase. Op grond hiervan is bij de nieuwe grondexploitatieberekening (vastgesteld in Algemeen Bestuur van 7 april 2017) 26 hectare afgewaardeerd naar agrarische grondwaarde van € 6 per vierkante meter. Mede hierdoor kent de bijgestelde calculatie een verwacht verlies van € 43,7 miljoen (eindwaarde) per ultimo 2028. Op grond hiervan hebben de deelnemende gemeenten de

verliesvoorziening per 31-12-2016 met € 25 miljoen moeten verhogen. Ons aandeel in Heesch West is 30% en betekent een aanvulling van € 7,5 miljoen.

De waardering van de voorziening voor Heesch West is gebaseerd op eindwaarde zoals toegestaan in BBV. Het bedrag van € 43,7 miljoen contant gemaakt tegen de in BBV voorgeschreven disconteringsvoet van 2% per 1-1-2017 is € 34,4 miljoen. In de calculatie voor wijzigingen uit 2015 werd uitgegaan van een waardering van de voorziening tegen contante waarde met een disconteringsvoet van 3,25%. Deze was gelijk aan de rekenrente van 3,25%.

Reden om de waardering in 2016 te baseren op de eindwaarde is dat de huidige disconteringsvoet om de waarde contant te maken vanaf 2016 in BBV is vastgesteld op 2%. Dit is echter aanzienlijk hoger dan de projectrente, die in 2017 is verlaagd naar 0,21% in 2017, 0,52% tot en met 2021 en vervolgens 0,85%. Deze percentages zijn gebaseerd op reeds afgesloten financieringsovereenkomsten.

Als de 2% disconteringsvoet gehanteerd zou worden zou de disconteringsvoet hoger zijn dan het percentage dat jaarlijks toegerekend wordt aan het project en ontstaan jaarlijks hoge waarderingsverschillen. De voorziening zou dan jaarlijks met 2% moeten stijgen wat een kostenpost voor de exploitatie zou betekenen. Per saldo zou het effect vrijwel gelijk zijn. Bovendien doet waardering tegen nominale meer recht aan het voorzichtigheidsprincipe, er is zeker onder de nieuwe voorwaarden sprake van een hoger risicoprofiel.

De noodzakelijke omvang van de voorziening wethouderspensioenen is gebaseerd op een actuariële berekening.

De noodzakelijke omvang van de voorziening wachtgeld wethouders is gebaseerd op een berekening van de verplichtingen die zijn ontstaan door het aftreden van oud collegeleden.

2. Onderhoudsegalisatievoorzieningen

Doelstelling van deze voorzieningen is het egaliseren van onderhoudskosten, ofwel het realiseren van een gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren. De grootste voorzieningen zijn (bedragen x € 1.000):

- Onderhoud sporthallen gebouwen	1.372
- Onderhoud gemeentehuis	1.120
- Onderhoud sociaal-culturele accommodaties	929
- Afkoopsommen gemeentelijke begraafplaats	680
- Onderhoud haven, brug en sluis	623
- Buitenonderhoud scholen	465
- Cultuurtechnisch onderhoud sportterreinen	434
- Monumenten	322
- Onderhoud accommodaties openluchtrecreatie	322
- Onderhoud brandweerkazerne Oss	223
- Onderhoud Museum Jan Cunen	164

Stortingen zijn gebaseerd op de actuele onderhoudsplannen. De onttrekkingen uit deze voorzieningen betreffen grotendeels werkzaamheden die in 2016 voor betreffende accommodaties zijn uitgevoerd.

3. Door derden beklemde middelen met een specifieke aanwendingsrichting

Dit zijn voorzieningen met een specifiek en voorgeschreven bestedingsdoel zoals Legaat Isaac Hartog, Legaat van Cooth en een voorziening, gevormd voor de sanering van een beperkte verontreiniging in de van MSD aangekochte grond.

4. Voorzieningen vervangingsinvesteringen waarvoor heffing geheven kan worden

- Egalisatie rioolbeheer

Deze voorziening wordt, voor zover die toereikend is, gebruikt om investeringen in riolering af te boeken.

Vaste schulden met rentetypische looptijd > 1 jaar

bedragen x € 1.000				
Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2015	Vermeerde- ringen	Aflossingen	Boekwaarde 31-12-2016
Onderhandse leningen van binnenlandse banken/overige financiële instellingen	161.271	15.000	22.134	154.137
Door derden belegde gelden	3.939	3	376	3.566
Totaal	165.210	15.003	22.510	157.703

De totale rentelast in 2016 van de vaste schulden is € 3.366.666.

VLOTTENDE PASSIVA

Netto vlottende schulden met rentetypische looptijd < 1 jaar

De netto vlottende schulden met rentetypische looptijd < 1 jaar kunnen als volgt gespecificeerd worden:

bedragen x € 1.000		
Omschrijving	Saldo 31-12-2016	Saldo 31-12-2015
Overige kasgeldleningen	8.000	14.000
Banksaldi	74	6.273
Overige schulden	21.554	7.902
Totaal	29.628	28.175

Overige schulden

De post overige schulden bestaat uit de volgende posten:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Saldo 31-12-2016
Loonheffing salarissen december 2016	2.043
Loonheffing uitkeringen december 2016	773
Aangifte BTW december 2016	1.354
Gemeente 's-Hertogenbosch eindafrekeningen Jeugd 2015-2016	2.658
GGZ Oost-Brabant afrekening Beschermd Wonen/WMO	724
Pensioeninhouding ABP	428
Overige schulden	13.574
Totaal	21.554

Overlopende passiva

De specificatie van de post overlopende passiva is als volgt:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2016	Boekwaarde 31-12-2015
Nog te betalen bedragen	4.400	15.070
Vooruit ontvangen bedragen	764	862
Vooruit ontvangen geormerkte doeluitkeringen	1.034	716
Overige posten	299	154
Totaal	6.497	16.802

1. Nog te betalen bedragen

De nog te betalen bedragen zijn als volgt te specificeren:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Saldo 31-12-2016
Transitorische renteverplichting	1.583
Regiogelden HHT 2015-2016	855
Wmo kosten 2016	513
WMO jeugdhulp	358
Leerlingenvervoer 2016	226
4e termijn maai-bestek 2015-2017 groen	132
GIBOR kosten diverse afvalstromen	127
Reïntegratiekosten IBN	116
OZB Carmel 2016	71
ODBN kosten toezicht en handhaving	53
Overige nog te betalen bedragen	366
Totaal	4.400

2. Vooruitontvangen bedragen

De vooruitontvangen bedragen zijn als volgt te specificeren:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Saldo 31-12-2016
RBL	143
Vergoeding zwerfafval	136
Project busvervoer	127
WWnV regionaal deel	114
Kosten uitvoeringsorganisatie WMO	57
Restbudget trainee-programma 2016-2018	50
Restbudget inkoopplatform 2016-2018	44
Participatiebudget	34
Overig	59
Totaal	764

3. Vooruitontvangen geoormerkte doeluitkeringen

De vooruitontvangen geoormerkte doeluitkeringen zijn als volgt te specificeren:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Saldo 31-12-2015	Vermeerde- ringen	Verminde- ringen	Saldo 31-12-2016
Ministerie OCW Onderwijsachterstandenbeleid	638	747	638	747
Rijksbijdrage maatschappelijke opvang	0	127	0	127
Subsidie HOV Gasstraat	57	0	0	57
Subsidie Heesterseweg	0	34	0	34
Subsidie dorpenweg Deursen- Dennenburg	0	28	0	28
Subsidie geluidssanering Ruwaardsingel	11	0	0	11
Subsidie geluidssanering Zevenbergseweg	10	0	2	8
BBZ Oss	0	22	0	22
Totaal	716	958	640	1.034

Langlopende niet uit de balans blijvende financiële rechten en verplichtingen

We zijn voor een aantal toekomstige jaren verbonden aan verschillende, niet uit de balans blijvende, financiële rechten en verplichtingen.

1. Verplichtingen

Per 31 december 2016 was het bedrag aan langlopende verplichtingen voor de periode 2017 tot en met 2018 ruim € 32 miljoen.

Daarnaast hebben we een verplichting vanuit het geschil met Hofmans over een planschadevergoeding. Deze is als risico in de paragraaf weerstandsvermogen toegelicht. De afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft op 9 december 2015 uitspraak gedaan en Hofmans gedeeltelijk gelijk gegeven: het oordeel is dat Hofmans schade heeft geleden. Op 19 juli 2016 heeft het college een planschadevergoeding toegekend. Hofmans heeft tegen de hoogte van het bedrag beroep ingesteld bij de Rechtbank. Het definitieve bedrag van de schade is nog niet bekend, dus nog niet als verplichting in de balans verwerkt.

2. Eigen bijdrage op grond van de Wmo

Een aanvrager van een voorziening, hulp in de huishouding of een financiële tegemoetkoming (persoonsgebonden budget) is op grond van de Wmo een bijdrage verschuldigd. De wetgever heeft bepaald dat de berekening, oplegging en incasso van deze eigen bijdrage wordt uitgevoerd door het CAK. De informatie van het CAK (om privacyredenen beperkt) is ontoereikend om als gemeente de juistheid op persoonsniveau en volledigheid van de eigen bijdragen als geheel te kunnen vaststellen. Door de systematiek te kiezen van het vaststellen van de eigen bijdragen door het CAK heeft de wetgever in feite bepaald dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de eigen bijdragen op grond van de Wmo geen gemeentelijke verantwoordelijkheid is. Dit betekent dat gemeenten geen zekerheden over de omvang en hoogte van de eigen bijdragen kunnen verkrijgen.

3. Vennootschapsbelasting

Met ingang van 1 januari 2016 zijn we als gemeente belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting (Vpb). Dit betekent dat we vennootschapsbelasting moeten gaan betalen over het resultaat op activiteiten waarbij we fiscaal gezien een onderneming drijven. Dit zijn de activiteiten afval, parkeren en het grondbedrijf. De te betalen vennootschapsbelasting zal voor het grootste deel bepaald worden vanuit het grondbedrijf. Omdat er nog veel onduidelijk is over de exacte uitvoering van de wet, is er voor de berekening van de Vpb last van het grondbedrijf een aantal standpunten ingenomen. Deze standpunten zijn als defensief te kenmerken, de verwachting bestaat dan ook dat de Belastingdienst deze standpunten zal accepteren. Op basis van deze standpunten zou het grondbedrijf in 2016 naar verwachting een fiscaal verlies behalen. Dit verlies kan verrekend worden met de overige activiteiten afval en parkeren, waardoor de totale verwachte Vpb in 2016 op nul uit zal komen. We hebben dus geen Vpb-last in de jaarrekening 2016 verwerkt. Mocht de Belastingdienst uiteindelijk toch andere standpunten innemen, kan dit resulteren in een afwijkende fiscale winst voor het grondbedrijf en mogelijk een bedrag aan verschuldigde vennootschapsbelasting. In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing is dit risico meegewogen.

4. Waarborgen en garanties

Er zijn in 2016 geen betalingen verricht in het kader van de borg-/garantstellingen.

Per 31 december 2016 is voor de volgende restantleningen borgstelling verleend:

bedragen x € 1.000				
Omschrijving	Oorspronkelijk bedrag	Percentage dekking	Saldo 31-12-2015	Saldo 31-12-2016
Gemeentegaranties particulieren Rabobank Bernheze/Maasland	9.659	100	9.205	9.149
Gemeentegaranties particulieren diverse hypotheekverstrekkers	n.b.	100	19.565	9.935
Garanties geldleningen Wsw achtervang	424.460	50	199.188	212.230
		50 % van restantschuld		
Garanties geldleningen WEW achtervang	734.089		453.000	421.000
Gegarandeerde geldlening als garant BNG	3.985	100	1.540	1.276
Huurgarantie Opvoedingswinkel en Speel-o-theek	23	100	23	23
Totaal	1.172.216		682.521	653.613

Ontwikkelingen na balansdatum

Er zijn geen ontwikkelingen na 31 december 2016 waarvan de effecten niet in de cijfers zijn verwerkt.

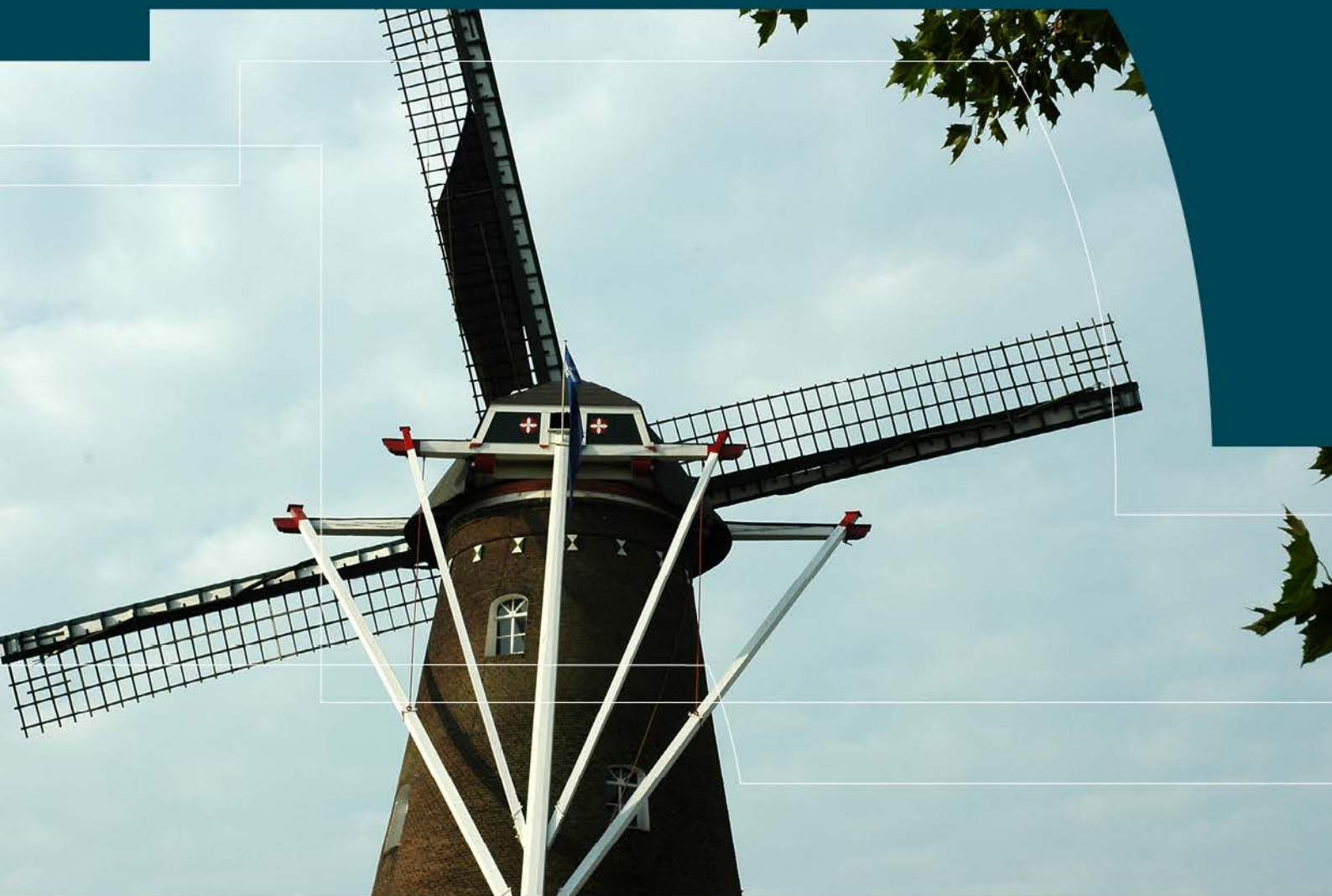
Bijlage WNT

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) in werking getreden. De WNT schrijft voor dat de beloning van topfunctionarissen verantwoord dient te worden in de jaarrekening, ook als de beloning beneden de norm blijft. Voor overige functionarissen geldt publicatieplicht alleen als de norm overschreden wordt. De verantwoordingsgegevens zijn in deze bijlage opgenomen.

Tabel: (Gewezen) Topfunctionarissen

Gegevens 2016	M.J.H. van Schaijk	P.H.A. van den Akker
Functie(s)	Gemeentesecretaris	Griffier
Duur dienstverband in 2016	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	1,0	1,0
Gewezen topfunctionaris?	nee	nee
(Fictieve) dienstbetrekking?	ja	ja
Individueel WNT-maximum	€ 179.000	€ 179.000
Bezoldiging		
Beloning	€ 125.671	€ 99.167
Belastbare onkostenvergoedingen	€ 332	-
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 14.752	€ 12.858
Subtotaal	€ 140.755	€ 122.025
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	-	-
Totaal bezoldiging 2016	€ 140.755	€ 122.025
Motivering indien overschrijding	n.v.t.	n.v.t.
Gegevens 2015		
Duur dienstverband in 2015	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband 2015 (in fte)	1	1
Bezoldiging 2015		
Beloning	€ 117.216	€ 89.612
Belastbare onkostenvergoedingen	€ 350	-
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 15.259	€ 12.940
Totaal bezoldiging 2015	€ 132.825	€ 102.552
Individueel WNT-maximum 2015	€ 179.000	€ 179.000

Sisa-bijlage

237

SZW	G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet gemeentedeel 2016 Alle gemeenten verantwoord voor hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	Besteding (jaar T) algemene bijstand Gemeente I.1 Participatiewet (PW) <i>Aard controle R Indicatornummer: G2 / 01</i>	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk) Gemeente I.1 Participatiewet (PW) <i>Aard controle R Indicatornummer: G2 / 02</i>	Besteding (jaar T) IOAW Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) <i>Aard controle R Indicatornummer: G2 / 03</i>	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk) Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) <i>Aard controle R Indicatornummer: G2 / 04</i>	Besteding (jaar T) IOAZ Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ) <i>Aard controle R Indicatornummer: G2 / 05</i>	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk) Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ) <i>Aard controle R Indicatornummer: G2 / 06</i>
			19.592.274	€ 563.197	€ 1.371.238	€ 4.302	€ 113.193	€ 0
			Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004) <i>Aard controle R Indicatornummer: G2 / 07</i>	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004) <i>Aard controle R Indicatornummer: G2 / 08</i>	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk) Gemeente I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK) <i>Aard controle R Indicatornummer: G2 / 09</i>	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet Gemeente I.7 Participatiewet (PW) <i>Aard controle R Indicatornummer: G2 / 10</i>	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk) Gemeente I.7 Participatiewet (PW) <i>Aard controle R Indicatornummer: G2 / 11</i>	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee <i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G2 / 12</i>
			€ 3.065	€ 1.065	€ 0	€ 1.309.039	€ 0	Ja
SZW	G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeentedeel 2016 Besluit	Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) <i>Aard controle R Indicatornummer: G3 / 01</i>	Besteding (jaar T) kapitaalverstreking (exclusief Bob) <i>Aard controle R Indicatornummer: G3 / 02</i>	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk) <i>Aard controle R Indicatornummer: G3 / 03</i>	Baten (jaar T) kapitaalverstreking (exclusief Bob) (exclusief Rijk) <i>Aard controle R Indicatornummer: G3 / 04</i>	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob) <i>Aard controle R Indicatornummer: G3 / 05</i>	Besteding (jaar T) Bob <i>Aard controle R Indicatornummer: G3 / 06</i>
			€ 36.998	€ 32.750	€ 33.794	€ 44.011	€ 107.313	€ 0
			Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk) <i>Aard controle R Indicatornummer: G3 / 07</i>	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 <i>Aard controle R Indicatornummer: G3 / 08</i>	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee <i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G3 / 09</i>			
			€ 0	€ 0	Ja			

OVERIGE GEGEVENS

Controleverklaring

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de raad van gemeente Oss

Verklaring over de jaarrekening 2016

Ons oordeel

Naar ons oordeel:

- geeft de in deze jaarstukken opgenomen jaarrekening (pagina 188 t/m 238) een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de activa en passiva per 31 december 2016 en van de baten en lasten over 2016, in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV);
- zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2016 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder gemeentelijke verordeningen.

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in deze jaarstukken opgenomen jaarrekening 2016 van gemeente Oss, te Oss ('de gemeente') gecontroleerd. De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2016;
- het overzicht van baten en lasten over 2016;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen;
- de SiSa-bijlage met verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is het BBV.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het controleprotocol en het normenkader dat is vastgesteld door de raad op 7-12-2015 respectievelijk 6-12-2016 en de Regeling controleprotocol Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 2016 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van gemeente Oss zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij Assurance opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

De reikwijdte van onze controle wordt beïnvloed door het toepassen van materialiteit. Het begrip ‘materieel belang’ wordt toegelicht in de sectie ‘Onze verantwoordelijkheid voor de controle van de jaarrekening’.

Wij bepalen kwantitatieve grenzen voor materialiteit. Deze grenzen, als ook de kwalitatieve overwegingen daarbij, helpen ons om de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden voor de individuele posten en toelichtingen in de jaarrekening te bepalen en om het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel te evalueren.

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op EUR 3.188.000 (2015: 3.055.250), waarbij de bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 Bado .

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen materieel zijn. Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de toleranties gehanteerd zoals vastgelegd in de Regeling controleprotocol WNT 2016.

Wij zijn met de raad overeengekomen dat wij aan de raad tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de EUR 318.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve of WNT-redenen relevant zijn.

Verklaring over de in het jaarrapport opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit het jaarverslag, waaronder de programmarekening en de paragrafen;

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van het BBV is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Gemeentewet en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het BBV.

Verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening en de accountantscontrole

Verantwoordelijkheden van het college van burgemeester en wethouders en de raad

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Oss is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten, alsmede voor het opstellen van het programmaverslag in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten, en voor
- de rechtmatige totstandkoming van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties. Rechtmatige totstandkoming betekent in overeenstemming met de begroting en met de relevante wet- en regelgeving, waaronder gemeentelijke verordeningen, en ten slotte
- een zodanige interne beheersing die het college van burgemeester en wethouders noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de rechtmatige totstandkoming van baten, lasten en balansmutaties mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

De raad is als kaderstellend en controlerend orgaan op grond van de Gemeentewet verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de gemeente.

Onze verantwoordelijkheid voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Ons controleoordeel beoogt een redelijke mate van zekerheid te geven dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen ontdekken. Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen.

De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Eindhoven, 6-6-2017

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

drs. T.A.G. van Boxtel RA, Director

Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2016 van gemeente Oss

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het controleprotocol en het normenkader dat is vastgesteld door de raad op 7-12-2015 respectievelijk 6-12-2016 het controleprotocol WNT, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze doelstelling is om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening vrij van materiële afwijkingen als gevolg van fouten of fraude is. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing van de gemeente.
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit.
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het college van burgemeester en wethouders en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte criteria voor de financiële rechtmatigheid en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de raad onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Overzicht subsidies

Hierna geven we een overzicht van alle subsidieregelingen per programma en per product. Voor meer detailgegevens over de subsidies per instelling verwijzen we naar de website www.jaarrekening.oss.nl

Naam	Rekening 2015	Begroting 2016	Rekening 2016
PROGRAMMA 1. ZORG EN WELZIJN	11.992.347	9.622.328	9.443.906
Beleidsontwikkeling zorg en welzijn	201.723	166.723	198.723
R-1244 Instell Tegen Armoede	201.723	166.723	198.723
Gezondheidszorg	28.542	28.542	28.542
R-1191 Stichting VPTZ Oss - Maasland	19.933	19.933	19.933
R-1231 vakantieproject Rode Kruis	8.609	8.609	8.609
Jeugd en Opbouwwerk	1.683.257	319.336	275.733
R-1001 Jeugd- en jongerenact	29.612	30.438	26.465
R-1002 Kindervakantieactiviteiten	23.111	25.736	23.203
R-1003 Plattelandsjongeren ((KPIs)	8.746	8.747	8.745
R-1005 Wijkstgn Samenlevingsopbouw	69.989	69.988	69.989
R-1022 Scoutinggroepen	57.510	59.078	59.080
R-1046 NVIH/COC	7.000	7.000	7.000
R-1063 Sahelp	2.531	2.531	2.531
R-1075 Vivaan Straatspeeldag	3.413	3.338	3.750
R-1083 Projectbudget Jongerenraad	5.755	9.565	2.500
R-1095 Mondiale Bewustwording	-	2.623	-
R-1128 Vivaan Samenlevingsopb c.a.	1.448.567	-	-
R-1143 Jeugdorganisatie Aktie Fix	214	214	214
R-1144 Stichting Puntkomma	-	18.845	-
R-1145 Legaat van Cooth	6.219	6.219	6.219
R-1199 Mondiale Bewustwording	-	247	247
R-1209 Kinder Aktie Komite Ruwaard	10.053	10.053	10.053
R-1220 lening t Kempke Scout Ravenst	-	4.610	-
R-1224 Eigen budget Jongerenraad	1.000	1.000	1.000
R-1229 Jeugdparticipatie	-	4.329	-
R-1236 Huurkosten Jongerenraad	8.057	8.294	8.256
R-167 St Dorpsblad Torenklanken	1.481	1.481	1.481
R-182 ONS welzijn wijkregisseur	-	45.000	45.000
Jeugdzorg	1.778.019	2.921.097	2.921.097
R-1235 Aanzet Jeugdactiviteiten	1.778.019	-	-
R-178 Subsidie ONS welzijn jeugd	-	2.921.097	2.921.097
Wmo collectieve voorzieningen	7.318.894	6.138.093	5.971.274
R-100 Radar Antidiscriminatie	33.138	33.225	33.225
R-1023 EHBO-verenigingen	2.147	2.148	2.147
R-1024 Hulpdiensten	471	471	471
R-1026 Migrantenorganisaties	13.098	36.306	23.390
R-1027 Instellingen Beschermd Wonen	18.930	18.930	18.930
R-1028 Ouderenbonden	68.318	70.256	66.654
R-1047 Telefooncirkels (Rode Kruis)	411	411	411

R-1050 Bureau Slachtofferhulp	17.885	17.885	17.885
R-1064 KBO-kring Oss	1.851	1.851	1.851
R-1065 Maaslandgilde	3.447	3.447	3.447
R-1066 Seniorenraad (O.S.O.)	7.900	7.900	7.900
R-1072 Ypsilon regio Oss	561	561	561
R-1078 Woontussenvoorzieningen	6.000	6.354	-
R-1097 lokale afdelingen Zonnebloem	2.588	3.923	2.872
R-1109 Stichting Ons Klupke	454	454	454
R-1114 Lokale Activiteiten Novadic-K	68.266	68.266	68.266
R-1117 Aanzet-Convenantsactiviteiten	1.169.389	-	-
R-1121 RIGOM Regionale Activiteiten	147.348	-	-
R-1122 RIGOM Lokale Activiteiten	936.869	-	-
R-1123 RIGOM Reductieregelingen	43.297	22.534	-
R-1137 Vluchtelingenwerk Oss	182.833	267.557	267.557
R-1151 Aanzet-sociaalraadsliedenwerk	162.020	-	-
R-1195 Annevi	3.003	3.003	3.003
R-1200 Huurkosten (indirecte subs)	69.977	69.871	72.554
R-1213 WMO Wijkhulpdiensten	7.392	23.298	-
R-1214 handwerkgroepen ouderen	633	633	633
R-1215 Bonte Hoef / H.Hart	7.666	7.666	7.666
R-1223 verdeelplan Projecten WMO	12.000	249.302	214.890
R-1234 maatschap dienstverlening	4.065.683	81.879	56.621
R-1243 Blink	117.420	112.000	112.000
R-1249 NAH4US	2.500	2.500	2.500
R-1251 WMO-raad Oss	72.900	72.900	72.900
R-1252 BrabantZorg De Ontmoeting	27.753	-	-
R-1255 Vivaan Verstand beperkten	20.441	-	-
R-1258 BrabantZorg Dementieconsulent	24.305	24.305	24.305
R-179 Subsidie ONS welzijn volwassen	-	4.553.073	4.553.073
R-180 Subsidie reg act maatsch. opva	-	75.184	75.184
R-181 Subsidies innovatie sociaal do	-	300.000	259.924
Wmo / AWBZ	981.912	48.537	48.537
R-176 Subsidie Stichting MEE	981.912	48.537	48.537
TOTAAL PROGRAMMA 1. ZORG EN WELZIJN	11.992.347	9.622.328	9.443.906
PROGRAMMA 2. WERK, INKOMEN EN ONDERWIJS	462.527	88.978	88.978
Beleidsontwikkeling Onderwijs	4.000	4.000	4.000
R-165 VVE Ravengaarde	4.000	4.000	4.000
Volwasseneneducatie	87.838	84.978	84.978
R-1127 Volksuniversiteit	87.838	84.978	84.978
Voorschoolse educatie	370.689	-	-
R-1149 Vivaan-opvoedingsonderst	370.689	-	-
TOTAAL PROGRAMMA 2. WERK, INKOMEN EN ONDERWIJS	462.527	88.978	88.978
PROGRAMMA 3. VOORZIENINGEN VOOR SPORT CULTUUR EN ONTMOETEN	7.479.780	7.797.229	7.819.411

Bibliotheek	1.654.279	1.877.682	1.877.682
R-1124 Openbare Bibliotheek Oss	1.654.279	1.877.682	1.877.682
Cultuur	2.863.302	2.870.260	2.920.258
R-1007 Gilden en Schutterijen	1.083	975	974
R-1009 Heemkundeverenigingen	23.130	25.332	25.331
R-1025 Sublokale Omroepen	22.605	22.605	22.605
R-1033 Orgelkring FC Smits	806	806	806
R-1034 Parochie MOO aanlichten kerk	130	130	130
R-1054 Omroep Maasland	347.424	349.924	349.924
R-1082 Fantastival	37.260	37.260	37.260
R-1125 Theater De Lievekamp	1.070.312	1.097.969	1.097.969
R-1126 Muzelinck	987.527	998.806	998.806
R-1192 Museum voor Vlakglas	46.887	6.887	6.887
R-1196 Ravenst Molen Huren en Onderh	25.000	25.000	25.000
R-1217 Werkgroep Woord	5.789	5.789	5.789
R-1254 Winterland	-	-	50.000
R-168 Verenigingen Molenaars	7.729	7.729	7.729
R-172 Subsidie Groene Engel	287.620	291.048	291.048
Kunst	249.981	261.029	255.717
R-1008 Harmonieën en Fanfares	99.546	101.845	101.840
R-1012 Opera en Operetteveren	18.276	18.276	18.276
R-1014 Toneelgezelschappen	33.588	38.124	34.059
R-1016 Zelfstandige Zangkoren	12.076	12.074	12.078
R-1036 Rollend creatief (Megen)	1.485	1.485	1.485
R-1053 Programmaraad t Slotje	1.018	1.018	1.018
R-1088 Stimulering Kleine Veren	17.925	18.099	18.335
R-1089 Brabant Wonen Cup	-	1.361	
R-1102 Popkollektief regio Oss	16.086	16.278	16.278
R-1138 OKVO	30.830	31.197	31.197
R-1166 Genootschap Beeldende kunst	2.196	2.196	2.196
R-1206 Big Bands en Muziekkapellen	9.037	9.600	9.037
R-1207 Regionaal Symfonieorkest	3.027	3.027	3.027
R-1219 Interculturele activiteiten	2.500	4.058	4.500
R-1232 Stichting Reanimatie Oss	2.391	2.391	2.391
Overige voorzieningen	216.883	219.468	219.468
R-1135 Dierenopvang Maasland	216.883	219.468	219.468
Sociaal-cultureel werk	304.159	187.354	178.083
R-1018 Vrouwenorganisaties	7.304	7.303	7.303
R-1157 Vivaan Vrijwilligerssteunpunt	135.393	-	-
R-1160 Acropolis Personeel	28.984	28.984	28.984
R-1161 Stichting Wijkcentrum Ruwaard	56.694	57.771	57.771
R-1165 Cursussen Vrouwenorganisaties	-	2.478	250
R-1176 Wijkcentrum Ruwaard-kap.last	36.796	36.796	36.796
R-1256 Sichtung Rechtswinkel Oss	9.000	9.000	9.000
R-127 Acropolis Huur	4.687	4.716	4.716
R-170 Subsidies Beheerstichtingen	25.301	40.306	33.263
Sport	1.676.733	1.655.244	1.642.011

R-1030 Jeugdleden Sportverenigingen	76.418	79.261	68.455
R-1085 Stratenlopen c.a.	2.652	2.652	2.652
R-1090 sportstimulering ca	4.800	6.222	3.795
R-1136 Golfbad Exploitatie BV	1.590.950	1.565.196	1.565.196
R-1183 Top Oss Cup	1.913	1.913	1.913
Sportstimulering	514.443	726.192	726.192
R-1257 Sport Experte Centrum	514.443	726.192	726.192
TOTAAL PROGRAMMA 3. VOORZIENINGEN VOOR SPORT CULTUUR EN ONTMOETEN	7.479.780	7.797.229	7.819.411
PROGRAMMA 4. VEILIGHEID	36.643	36.673	36.673
Integrale veiligheid	36.643	36.673	11.673
R-1153 Juvans Huiselijk geweld	11.643	11.673	11.673
R-169 Integrale veiligheid	25.000	25.000	-
Veiligheidsregio	-	-	25.000
R-169 Integrale veiligheid	-	-	25.000
TOTAAL PROGRAMMA 4. VEILIGHEID	36.643	36.673	36.673
PROGRAMMA 5. MOBILITEIT EN OPENBARE RUIMTE	4.109	5.336	5.336
Verkeer	4.109	5.336	5.336
R-1029 Buurtbusverenigingen	4.109	5.336	5.336
PROGRAMMA 5. MOBILITEIT EN OPENBARE RUIMTE	4.109	5.336	5.336
PROGRAMMA 6. DUURZAAMHEID, MILIEU EN NATUUR	65.000	29.740	29.740
Projecten milieu en buitengebied	65.000	29.740	29.740
R-135 Stg Landschapsbeheer Oss	65.000	29.740	29.740
TOTAAL PROGRAMMA 6. DUURZAAMHEID, MILIEU EN NATUUR	65.000	29.740	29.740
PROGRAMMA 8. ECONOMIE EN VRIJE TIJD	552.981	547.848	490.389
Evenementen en stadspromotie	242.805	220.094	162.634
R-1019 Carnavalsverenigingen	2.961	3.287	2.961
R-1020 Oranjecomitees	5.784	5.688	4.951
R-1021 St.Nicolaascomitees	2.543	2.758	2.357
R-1037 Herpen in woord en beeld	327	327	327
R-1038 Stichting Kiossk	7.771	7.771	7.771
R-1039 Stichting Oss Cultureel	11.597	11.597	11.597
R-1040 Ravenstein bij Kaarslicht	6.023	-	-
R-1041 Werkgroep Cultuur	2.913	2.913	2.913
R-1079 Geschiedschrijving Oss	1.000	920	3.000
R-1080 Koninginnedag Basisscholen	641	2.152	1.176
R-1096 Eenmalige Evenementen	78.570	84.647	77.545

R-1111 Stg-en Carnavalsvieringen	12.954	13.314	13.315
R-1112 Imkerverenigingen	324	323	324
R-1178 Het vierde beeld	3.647	3.647	3.647
R-1254 Winterland	75.000	50.000	-
R-166 St Boerenbruidsparen	250	250	250
R-173 Subsidie Maasdijk Marathon	15.500	15.500	15.500
R-174 Subsidie Kunst aan de Maas	15.000	15.000	15.000
Recreatie en toerisme	310.176	327.754	327.755
R-1061 Stichting Landschapsbeheer	5.461	5.461	5.461
R-1062 IVN	5.510	5.510	5.510
R-1067 De Beestenbergh	10.972	10.972	10.972
R-1068 Speeltuin Elckerlyc	52.931	53.931	53.931
R-1133 Regio-VVV	89.731	90.800	90.800
R-1134 Bezoekerscentrum Slabroek	101.576	102.786	102.786
R-1198 ToerismeOss.nl	13.695	13.695	13.695
R-1250 lokale recreatie en toerisme	14.300	28.599	28.600
R-1261 Maasmeanders	16.000	16.000	16.000
TOTAAL PROGRAMMA 8. ECONOMIE EN VRIJE TIJD	552.981	547.848	490.389
TOTAAL SUBSIDIES	20.593.386	18.128.132	17.914.432